

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Indrė Žigeu

**STIKLO DIRBINIAI
IR JŲ NAUDOJIMO KULTŪRA KLAIPĖDOJE
XVI–XIX A. BALTIJOS JŪROS REGIONO KONTEKSTE**

Daktaro disertacija

Humanitariniai mokslai, istorija (05H)

Klaipėda, 2018

Mokslo daktaro disertacija rengta 2012–2018 metais Klaipėdos universitete pagal Vytauto Didžiojo universitetui kartu su Klaipėdos universitetu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. V-574 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinis vadovas

doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai, istorija, 05H)

Turinys

ĮVADAS	5
ISTORIOGRAFIJOS APŽVALGA	11
1. Stiklo dirbinių tyrimai užsienyje	11
2. Stiklo dirbinių tyrimų raida Lietuvoje	17
ŠALTINIŲ CHARAKTERISTIKA	25
1. Archeologiniai duomenys	25
2. Rašytiniai šaltiniai	28
3. Ikonografiniai ir kartografiniai šaltiniai	29
TYRIMO METODIKA	31
1. Stiklo dirbinių tyrimo metodai ir jų taikymo problemos	31
2. Stiklo dirbinių gamybos ypatumai ir terminų vartojimo problemos	34
2.1. Stiklo dirbinių technologiniai bruožai	35
2.2. Stiklo dirbinių morfologiniai bruožai	44
3. Stiklo dirbinių klasifikavimo ir katalogavimo sistema	49
I. XVI–XIX A. STIKLO DIRBINIŲ KLAIPĖDOJE TIPOLOGIJA IR CHRONOLOGIJA	53
1. Stiklo indai	53
1.1. Gėrimų pilstymo ir serviravimo indai	54
1.1.1. Buteliai	54
1.1.1.1. Išgaubtos formos plonasieniai buteliai	55
1.1.1.2. Pūstašoniai buteliai	58
1.1.1.3. Suspausto pusrutulio formos buteliai	60
1.1.1.4. Cilindro formos buteliai	62
1.1.1.5. Keturbriauniai buteliai	67
1.1.1.6. Daugjabriauniai buteliai	70
1.1.1.7. Didbuteliai	72
1.1.2. Dekanteriai	73
1.1.3. Grafinai	75
1.2. Stikliniai geriamieji stalo indai	76
1.2.1. Stiklinės	77
1.2.1.1. Stiklinės su kojele	78
1.2.1.2. Reljefiškai ornamentuotos stiklinės	79

1.2.1.3. Paprastosios stiklinės	80
1.2.2. Bokalai ir puodeliai	83
1.2.3. Taurės	85
1.2.3.1. Aukštosios taurės	85
1.2.3.2. Riomerio taurės	87
1.2.3.3. Taurės su kojele	89
1.3. Kiti stikliniai stalo indai	93
1.4. Medicininiai-kosmetiniai ir kiti pagalbiniai stiklo indai	95
1.4.1. Buteliukai	95
1.4.1.1. Išgaubtos formos buteliukai	97
1.4.1.2. Cilindro formos buteliukai	98
1.4.1.3. Keturbriauniai buteliukai	101
1.4.1.4. Ypačių formų buteliukai	103
1.4.2. Plačiagurkliai indai ir indeliai	103
1.4.3. Alembikai ir kiti distiliavimo indai	105
2. Lakštinis stiklas	106
2.1. Langų stiklas	107
2.1.1. Skritulio formos langų stiklas	108
2.1.2. Trikampio ir / ar rombo formos langų stiklas	109
2.1.3. Stačiakampio formos langų stiklas	110
2.1.4. Kitų formų langų stiklas	110
3. Kiti stiklo dirbiniai	111
3.1. Akinių lęšiai	111
3.2. Stiklo karoliai, sagos ir sagutės	113
3.3. Stikliniai žaidimų rutuliukai	115
3.4. Rankinės stiklo granatos	115
II. STIKLO DIRBINIAI KAIP KULTŪRŲ KOMUNIKACIJOS IR VARTOTOJŲ VISUOMENĖS ATSPINDYS KLAIPĖDOJE	117
1. Svaigiųjų gėrimų ir jų taros importas Klaipėdoje naujaisiais laikais	121
2. Stikliniai stalo indai: praktinis ar parodomasis naudojimas?	128
3. Stiklo indai Klaipėdos medicinos paslaugų kontekste	135
4. Klaipėdos miestiečių gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų langai	144
IŠVADOS	147
SANTRUMPOS	153
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS	155
PRIEDAI	175
KATALOGAS	229

Įvadas

Daugiau nei prieš 5 tūkstančius metų Artimuosiuose Rytuose kilusi stiklininkystės amato idėja Europos žemyną pasiekė tik pirmaisiais amžiais prieš Kristų. Romėnai, supratę ekonominę prekybos stiklu naudą, ilgainiui pavertė savo regioną svarbiu stiklininkystės centru. Skaidrių, vamzdelių pūstų stiklinių indų gamybos paslaptims XV a. persiritus per Alpes, stiklo gamybos centrai paplito ir Europos šiaurėje. Ypač didelę įtaką stiklininkystės tradicijų plėtrai nuo XVI a. turėjo Vidurio Europos meistrai. Jie ne tik eksportavo savo gaminius į kitas šalis, bet ir patys čia kūrė naujas stiklo manufaktūras. Stiklo kultūros¹ vystymosi paraštėse neliko ir Baltijos jūros regiono, įskaitant ir Klaipėdos miestą (vok. *Memel*), gyventojai. Plastiškų formų, grakščių siluetų, akimi perregimi stiklo gaminiai ne tik plačiai išplito visame regione, bet per sąly-

¹ Ši sąvoka lietuviškojoje istoriografijoje nėra plačiai paplitusi, ji taip pat reta ir šios šalies viešojoje erdvėje, išskyrus atvejus, kai kalbama apie šiuolaikinį stiklo meną. Vis dėlto šiuo terminu nesunku apibrėžti reiškinį, ilgainiui išsivysčiusį iš stiklinių dirbinių ir jų vartotojų tarpusavio sąveikos, taip pat suvaldyti kelias skirtingas temas kartu su stiklo artefaktais, išnyrančias iš Klaipėdos kultūrinių sluoksnių. *Stiklo kultūros* sąvoka (vok. *Glaskultur*) užsienio istoriografijoje dažniausiai vartojama siekiant pabrėžti ne tiek paties daikto materialią, kiek kultūrinę vertę. Apie stiklo kultūros sampratą daugiau žr. STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut. In *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit, Archäologie und Bauforschung in Lüneburg* 5. Hrsg. von Edgar RING. Husum, 2003, S. 9–17.

ginai trumpą laiką tapo neatsiejamu kasdienybės, sociokultūrinio gyvenimo, etiketo, medicinos ar net karybos atributu.

Tyrimo problema. Klaipėdos archeologijos tyrimų srityje nuveikta ištis nemažai, vis dėlto naujųjų laikų Klaipėdos miesto kasdienybės istorija yra mažiausiai mokslininkų dėmesio iki šiol sulaukusi sritis². Nedaug žinome apie senosios Klaipėdos gastronomiją ir stalo kultūrą, sveikatinimą, miestiečių sociokultūrinį gyvenimą ar šio miesto gyventojų kultūrinius saitus su kitais miestais, šalimis ir regionais. Pagal kasdienybės istoriko Fernando Braudelio retoriką, tokių temų ir šiame darbe siūloma „nenustumti į įdomybių skyrelį“³, o pasitelkus istorinius ir archeologinius duomenis analizuoti jas kaip to meto kasdienės veiklos rezultatą, turėjusį įtakos tiek miesto ekonomikai, tiek ir politinei jo raidai. Kokią įtaką naujųjų laikų Klaipėdos miestiečių sociokultūriniam gyvenimui darė kitos šalys ir regionai: kaip tai veikė gyventojų materialinį-socialinį ir dvasinį-kultūrinį gyvenimą, kaip ir kokiomis priemonėmis čia gyvenusios skirtingos miestiečių grupės kūrė tapatumo ir kartu išskirtinumo jausmą, – tai klausimai, į kuriuos šiuo darbu bent iš dalies ir siekiama atsakyti.

Stiklo artefaktų tyrimų klausimais kiek didesnę patirtį turintys užsienio tyrėjai seniai neabejoja stiklo analizės reikšmingumu, ypač ieškant kultūrinių ir ekonominių saitų tarp skirtingų miestų ir regionų⁴. Klaipėdos, kaip miesto-uosto, situacija lėmė ne tik įvairesnių prekių cirkuliaciją pačiame mieste, bet kartu ir šių prekių naudojimo įvairovę, todėl šio miesto atvejo analizės perspektyvos per stiklo artefaktų studijas leidžia į problemą pažvelgti giliau, t. y., be Klaipėdos stiklinių artefaktų bendrojo pažinimo, sprendžiamas ir šių dirbinių naudojimo skirtingose miestiečių gyvensenos srityse naujaisiais laikais klausimas, o tai neatsiejama nuo šiuolaikiniam archeologijos mokslui keliamų lūkesčių. Vieno atvejo studija, kaip atraminė, gali nemenkai prisidėti analizuojant ir kitų to paties laikotarpio dabartinės Lietuvos ar buvusios Prūsijos senamiesčių sociokultūrinę istoriją.

² Klaipėdos miestiečio kasdienio gyvenimo paveikslą (namų interjerą, žmonių aprangą, valgį, buities darbus) apibendrintai yra aprašęs archeologas Vladas Žulkus (žr. ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda: miestas ir pilis, archeologija ir istorija*. Vilnius, 2002, p. 80–101). Miestiečių gyvensenos problematiką yra aptarę ir kiti Klaipėdos archeologai (žr. MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th Cen Klaipėda Town Residents' Lifestyle (by Archaeological, Paleobotanical and Zooarchaeological Data of Kurpių Street Plots). *Archaeologia Baltica*, Vol. 12. Klaipėda, 2009, p. 95–111; NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų koklininkystė Klaipėdoje: tarp inovacijos ir kultūrinės tradicijos*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2016; ŠIMKUTĖ, Indrė. Svaigieji gėrimai ir jų importas Klaipėdoje XIII–XIX a. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 54–65.

³ BRAUDEL, Fernand. *Kapitalizmo dinamika*. Vilnius, 1994, p. 18.

⁴ STEPPUHN, Peter. Gefunde des 11. bis 17. Jahrhunderts aus Schleswig. In *Ausgrabungen in Schleswig, Berichte und Studien 16*. Hrsg. von V. VOGEL. Neumünster, 2002, S. 10.

Darbo aktualumas. Nesunku pastebėti, kad archeologinių duomenų kasmet gausėja, saugomų artefaktų tyrimai plečiasi, tačiau medžiagos kaupimo, jos sisteminimo ir interpretavimo grandžių vystymosi netolygumas dar ir šiandien išlieka aktualia ne tik Klaipėdos, bet ir visos Lietuvos archeologijos problema⁵. Laikantis nuostatos, kad nuoseklūs paskirų artefaktų grupių tyrimai yra svarbus dėmuo ankstesnių laikotarpių miestietišškai gyvensenai pažinti⁶, dėmesys projektuojamas į kol kas mažai tyrinėtą, todėl ir menkai pažintą Klaipėdos stiklinių artefaktų medžiagą. Šios temos tyrimu taip pat siekiama aktualizuoti ir muziejinių vertybių klausimą, ypač atkreipiant dėmesį į tai, kodėl ir kokius stiklo artefaktus būtina saugoti, o kokius turėtume laikyti moksliškai ne tokiais reikšmingais.

Stiklo dirbinių tyrimai suteikia galimybę palyginti ir jų gamybos technologijų kaitą, stiklo kultūros pokyčius, importo geografijos plėtotę Klaipėdoje daugiau nei 300 metų laikotarpiu. Be to, naujaisiais laikais išplitę stiklo dirbiniai neatsitiktinai siejami su svaigiųjų gėrimų vartoseną, o per stiklo dirbinius – ir jų vartojimo kontekstų tyrimus, atsiveria galimybė aiškintis dėl alkoholio vartojimo kilusias socialines problemas, kurių priežasčių ir sprendimo būdų šiuolaikinis pasaulis vis dar ieško. Be kita ko, šis tyrimas gali būti reikšmingas ir plačiajai visuomenei, manančiai, kad individo raiškos forma, pasitelkiant daiktus ar tam tikrus produktus, yra būdinga tik šiuolaikiniam vartotojui.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektu šiame darbe laikoma manufaktūrinės gamybos, dar kitaip – rankinio pūtimo – stiklo dirbinių raida ir jų naudojimo kultūra Klaipėdoje naujaisiais laikais. Pažymėtina, kad patys stiklo artefaktai šiame darbe yra vertinami ir kaip šaltinis, ir kaip papildoma galimybė, operuojant daugialypius kultūrinius bei socialinius procesus, taip pat tiriamų vartotojų elgesio modelius, besireiškiančius stalo kultūros, gastronomijos, etiketo, estetikos suvokimo, technologijų taikymo, prekybos ir medicinos srityse. Objekto tyrimo perspektyvos, ypač kalbant apie stiklo taros ir stalo indų tyrimus, yra glaudžiai susijusios su juose laikytu ar į juos pilstytu turiniu, o tai šiame darbe yra laikoma objektą papildančiu segmentu. Numatyto objekto analizė leidžia išsikelti ir **tyrimo tikslą** – nustatyti stiklo dirbinių raidą ir jų naudojimo kultūros raišką Klaipėdoje naujaisiais laikais bei visa tai įvertinti Baltijos jūros regiono kontekste.

⁵ Apie tai, kaip didžioji dalis archeologinių tyrimų medžiagos gula į muziejaus fondus ir laukia savo tyrėjų, daugiau žr. L. Kurilos parengtoje pratarmėje periodiniam leidiniui *Lietuvos archeologija*, t. 39. Ats. red. Laurynas KURILA, Vilnius, 2013, p. 7.

⁶ Šiame tiriamajame darbe polemizuojama su pažiūra, jog esamu metu Klaipėdos archeologinės medžiagos pažinimas yra pakankamas ir gerai iliustruotas. Diskusijų objektu, kalbant apie naujųjų laikų archeologijoje keliamas problemas, laikoma ir mintis, jog į klausimą „kodėl taip yra?“ galima atsakyti neatsakius į klausimą „kas tai yra?“ (žr. BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai kaip šaltinis Klaipėdos XVI–XVIII a. infrastruktūros ir urbanistikos raidos tyrimuose*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2011, p. 5.

Darbo uždaviniai:

1. Pagal technologinius ir morfologinius bruožus susisteminti Klaipėdoje surinktus stiklo dirbinius ir jų fragmentus, tuo remiantis nustatyti jų paskirtį, atkurti pradinę išvaizdą.
2. Sudaryti ir apibendrinti Klaipėdos stiklo dirbinių tipologijos, chronologijos ir importo geografinės schemas, tuo remiantis parengti Klaipėdos stiklo dirbinių katalogą.
3. Išanalizuoti ekonominius, kultūrinius ir socialinius veiksnius, lėmusius stiklinių taros ir stalo indų plėtrą Klaipėdoje naujaisiais laikais, tuo remiantis identifikuoti ir paaiškinti su svaigiųjų gėrimų vartojimu susijusius to meto socialinius reiškinius ir problemas.
4. Kompleksiškai išanalizavus gėrimų taros ir stalo indų grupes, įvertinti jų vartojimo raišką privačioje ir viešojoje miestiečio aplinkoje, identifikuoti ir apibūdinti su svaigiųjų gėrimų vartojimu susijusias to meto paslaugų teikimo vietas skirtingose miesto erdvėse.
5. Pasitelkus medicininės paskirties stiklo indų ir jų turinio analizės rezultatus, įvertinti Klaipėdos miestiečių gydymo metodus, pagal galimybes identifikuoti ir apibūdinti medicininių paslaugų teikimo vietas.
6. Ištirti archeologinio langų stiklo liekanas ir nustatyti langų stiklinimo raidą bei paties lango struktūros kaitą naujųjų laikų Klaipėdoje.

Tyrimo metodai. Pasirinktai problemai spręsti taikyti keli skirtingi archeologijos šaltinių tyrimų bei interpretacijos metodai ir būdai. Duomenims rinkti ir jų pirminiam apdorojimui atlikti pasitelkta *Microsoft Excel* skaičiuoklė ir geografinės informacijos sistema (GIS). Sisteminant medžiagą taikyti klasikiniai tyrimo metodai: klasifikacija, tipologija, grupavimas, skaidymas, matematinės statistikos analizė. Stikliniams artefaktams datuoti, chronologijai ir dirbinių kilmei nustatyti taikyti nedestruktyvūs tyrimų metodai, tokie kaip sluoksnių stratigrafijos analizė ir lyginamasis (analogijos) metodas. Stikliniuose induose išlikęs turinys analizuotas vadovaujantis instrumentinių tyrimų metodikomis, bandinius tiriant SEM, EDX, XRD metodais. Siekiant sėkmingai interpretuoti turimą archeologinę medžiagą, buvo taikyta rašytinių ir ikonografinių šaltinių analizė, remtasi istorinės archeologijos, sociologijos suformuotomis teorinėmis sampratomis.

Tyrimo chronologinės ribos. Pirmųjų stiklinių dirbinių pasirodymą Klaipėdoje, remiantis duomenimis iš Klaipėdos pilies tyrimų, galima sieti su ankstyvuoju miesto raidos etapu, pradedant XV a., ir kartu su stiklo kultūros užuomazgomis Baltijos jūros regione. Vis dėlto stiklo dirbinių, datuojamų Vokiečių ordino valdymo Prūsijoje laikais, Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose pasitaiko retai. Stiklo dirbinių Klaipėdoje paplitimas labiau sutapo su kolonijiniu laikotarpiu Vakarų Europoje ir Baltijos jūros regiono ekonominio efektyvumo augimu naujaisiais laikais, taip pat su Prūsijos kunigaikščio, vėliau tapusio Prūsijos karaliumi, formuojama ekonomikos ir kultūros politika, išreikšta įvairiais dekretais, privilegijomis ir kitais svarbiais dokumentais.

Atsižvelgiant į Klaipėdos stiklo medžiagos ir archeologinių sluoksnių specifiką, chronologijos viršutine riba pasirinkta Didžiojo gaisro (1854 m.) katastrofa, kas kartu užbaigė ir vieną svarbesnių Klaipėdos miesto infrastruktūros vystymosi etapų. Panašiai tuo pačiu metu, tiksliau XIX a. antrojoje pusėje, pradėjus veikti pirmiesiems stiklo fabrikams, Vakarų pasaulyje buvo nutraukta ir kelis šimtmečius trukusi manufaktūrinės stiklo gamybos epocha⁷, tai atspindi ir Klaipėdos miesto medžiagoje.

Tyrimo naujumas. Galima teigti, kad šio darbo naujumą iš dalies lemia tiek paties artefakto, tiek temų, kuriose šis šaltinis figūruoja, ištirimo stoka. Sąlyginai gausi Klaipėdos stiklinių dirbinių kolekcija ir menkas⁸ jos pažinimas atitinkamai paskatino spręsti susikaupusias problemas iš esmės tiek metodiniu, tiek teoriniu lygmenimis. Stikliniai dirbiniai, skirtingai nei keraminiai indai, Lietuvos archeologijos praktikoje retai buvo taikyti tiek archeologiniams sluoksniams, struktūroms charakterizuoti, tiek miesto raidos pokyčiams pagrįsti, istoriniams faktams, procesams vertinti bei interpretuoti. Iki šiol stikliniai radiniai Lietuvoje dar nebuvo sisteminti, klasifikuoti ar nustatyta jų chronologinė seka, nebuvo ir vienodinta stiklo terminija ar medžiagos dokumentavimo sistema.

Šiuo tyrimu bandyta ne tik šias spragas kompensuoti, bet ir, pritaikius klasikinius ir gamtos mokslų tyrimo metodus, pirmą kartą susisteminti bei apibendrinti vieno dabartinės Lietuvos miesto⁹ archeologinio stiklo kolekciją. Be to, didelis dėmesys skirtas pačios medžiagos interpretacijai ekonominiu ir sociokultūriniu aspektais, kas ateityje galėtų nemenkai prisidėti ir prie tolesnių Klaipėdos kasdienybės istorijos studijų. Reikšminga bei nauja yra ir tai, kad stiklo dirbiniai ir jų naudojimo kultūra šiame darbe yra analizuojami ne tik vietiniame, bet ir regioniniame kontekstuose, o pastarojo pagrindas – Baltijos jūros regionas. Pažymėtina, kad stikliniai artefaktai ir jų analizės perspektyvos iki šiol nebuvo įvertinti ne tik Lietuvos, bet ir kitų pietrytinės Baltijos jūros pakrantės šalių archeologų, ir tai neleido objektyviai nustatyti bendrosios stiklo kultūros plėtros situacijos visame Baltijos jūros regione.

⁷ Stiklo gamyba pradėta sparčiai tobulinti XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje. Apie stiklo skverbimąsi į visas buitines, mokslo ir technikos sritis žr. STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų iki 1940 metų*. Vilnius, 1992, p. 13.

⁸ Stiklo dirbinių, kaip vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų artefakto, ištirimo stoka jaučiamą neatsitiktinai. Ilgą laiką Lietuvos archeologija formavosi apie priešistorės ir viduramžių laikotarpių ašį, kita vertus, lyginant su buitinės keramikos ar koklių medžiaga, stiklo Klaipėdoje buvo sukaupta mažiausiai. Natūralu, jog stiklo medžiagos trūkumas kurį laiką stabdė ir rimtesnių apibendrinimų galimybes. Ypač pastaraisiais dešimtmečiais suaktyvėjus užsakomųjų archeologinių lauko tyrimų darbams Klaipėdos senamiestyje ir istoriniuose priemiesčiuose, susikaupė ir pakankamas kiekis stiklo medžiagos, kas šiandien leidžia stiklo dirbinius tyrinėti ne pavieniui, o kompleksškai.

⁹ Šiame darbe pirmą kartą susisteminta vieno ir kol kas vienintelio miesto stiklo dirbinių kolekcija iš dabartinės Lietuvos teritorijos. Kadangi Kaliningrado srityje iki šiol stikliniai artefaktai plačiau netyrinėti, galime teigti, jog naujųjų laikų Klaipėdos stiklo dirbinių analizė yra pirmasis atvejis ir buvusių Rytų Prūsijos miestų atžvilgiu.

Darbo struktūra. Disertacija susideda iš įvado, dėstomosios dalies ir išvadų, šaltinių ir literatūros sąrašų, priedų ir katalogo. Įvadinėje darbo dalyje pristatomi stiklo dirbinių tyrimai užsienyje ir Lietuvoje, darbe naudojami šaltiniai ir jų tyrimų metodai. Šioje darbo dalyje didelis dėmesys taip pat skiriamas stiklinių dirbinių gamybos bruožų apžvalgai ir terminų vartojimo problemų analizei, apibrėžiama tokių dirbinių klasifikacinė sistema. Pirmajame dėstomosios dalies skyriuje dėmesys skiriamas Klaipėdos stiklinių dirbinių tipologijai – radiniai skirstomi į sritis ir kategorijas, klasifikuojami į grupes ir pogrupius, tipus ir potipius, pateikiami išsamūs šių dirbinių aprašai, nurodomi technologiniai, stilistiniai ir morfologiniai jų skirtumai, naudojimo kontekstai, galima kilmė ir datavimas. Antrajame dėstomosios dalies skyriuje dėmesys koncentruojamas į stiklinių dirbinių naudojimo ypatumus skirtingose miestiečių gyvenimo srityse: visuomenės susibūrimo vietose (smuklėse, karčemose, vyninėse, restoranuose), privačiuose namų ūkiuose, medicinos paslaugų teikimo vietose (vaistinėse), atskleidžiamas jų pobūdis. Nemenkas dėmesys skiriamas ir Klaipėdos pastatų langams, jų struktūros kaitai.

Ginamieji teiginiai:

1. Stiklo dirbiniai naujųjų laikų Klaipėdoje didžiąja dalimi yra susiję su svaigiųjų gėrimų vartojimu; tai kartu darė įtaką ir stalo kultūros formavimuisi šiame mieste bei skatino tokių dirbinių Klaipėdoje populiarumą.
2. Stiklo dirbiniai, užfiksuoti Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose, yra laikomi importo preke, o jų chronologiją galima laikyti sutampančia su kitų regiono miestų stiklo dirbinių datavimo schemomis.
3. Stiklo dirbinių poreikis ir plėtra naujųjų laikų Klaipėdoje yra siejami su Baltijos jūros regiono socialine, ekonomine ir geopolitine raida, taip pat Šiaurės jūros šalių interesais šio regiono atžvilgiu. Be to, stiklinių taros ir stalo indų plėtrai Klaipėdoje naujaisiais laikais didžiausią įtaką darė miesto svečiai, turtingi pirkliai, karininkai, jų gastronominių ir socialinių poreikių tenkinimas, o tai turėjo įtakos Klaipėdos miestiečių praturtėjimui.
4. Stiklo dirbinių naudojimas yra siejamas su socialiai aukštesnio visuomenės sluoksnio poreikiais, jų tenkinimu tiek privačioje, tiek ir viešojoje erdvėje, todėl stiklo artefaktai yra laikomi vienu svarbesnių indikatorių, analizuojant Klaipėdos miestiečių turtinę diferenciaciją.
5. Klaipėdos miestiečių sveikatos priežiūra naujaisiais laikais mažai tesiskyrė nuo Vakarų Europoje tuo metu taikytų gydymo praktikų, taip pat kalbant ir apie medikamentų gamybą.
6. Langų stiklinimo metodai ir lango struktūros kaita naujųjų laikų Klaipėdoje yra paralelūs langų stiklinimo raidai Vakarų ir Vidurio Europoje, tačiau kartu Klaipėdai būdingas ir architektūrinis paprastumas lyginant su kitais miestais regione.

Istoriografijos apžvalga

1. Stiklo dirbinių tyrimai užsienyje

Stiklo tema užsienio istoriografijoje analizuota įvairiais pjūviais ir aspektais, bet šiame skyriuje aptarsime esmines, tik šiam tyrimui reikšmingas, publikacijas, pirmiausia iš istoriškai ir kultūriškai Klaipėdai artimų miestų bei regionų. Atsižvelgiant į Klaipėdoje surinktos stiklo radinių kolekcijos specifiką, galima būtų išskirti du regionus, su kuriais šis miestas naujaisiais laikais turėjo ne tik ekonominių sąlyčio taškų, bet ir ženkliai prisidėjo prie stiklo kultūros plėtros Prūsijos provincijose: Baltijos jūros regiono, kaip ir Šiaurės jūros regiono, miestų pirkliai ilgą laiką stimulavo stiklo, taip pat ir kitų prabangos prekių, apyvartą Rytų Prūsijoje. Vis dėlto stiklo tyrimų bibliografinė įvairovė lemia ją aptarti tik keliais aspektais: geografiniu, metodologiniu, tipologiniu ir sociokultūriniu.

Klaipėdai artima Šiaurės Vokietijos regiono stiklo radinių medžiaga, pirmiausia istorinio centro Liubeko (vok. *Lübeck*) stiklo dirbinių kolekcija, tyrinėta keliais etapais. Pirmąjį katalogą, reprezentuojantį šio miesto senamiestyje rastus XIII–XIX a. stiklinius dirbinius, sudarė archeologė Marianne Dumitrache¹⁰. Išstudijavusi beveik 6 tūkst. stiklo artefaktų, ji suskirstė juos į devynias savarankiškas grupes. M. Dumitra-

¹⁰ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen 1948–1973. In *LSAK*, Bd. 19. Hrsg. von Günter P. FEHRLING. Bonn, 1991, S. 8–162.

che's klasifikavimo sistema buvo paremta technologiniais, stilistiniais ir funkciniais kriterijais, tuo tarpu cheminės stiklo masės sudėties ir stiklo spalvos vertinimo kriterijus, klasifikuojant stiklo artefaktus, atmetė kaip netinkamus dėl jų subjektyvumo. Vėlesnių archeologinių tyrinėjimų metu Liubeke surinktų stiklinių radinių medžiagą, kurią sudarė apie 4 tūkst. stiklo fragmentų iš XII–XVI a. archeologinės aplinkos, ištyrė ir susistemino archeologas P. Steppuhnas¹¹. Jo sudaryta stiklo dirbinių chronologija buvo pagrįsta archeologinių sluoksnių ir struktūrų datavimu, paremtu keramikos ir stiklo radinių iš paralelinių radaviečių chronologijos pagrindu. Taip pat jis atkreipė dėmesį į šuliniuose, kloakose ir ūkinės paskirties duobėse surinktų stiklinių artefaktų tyrinėjimo specifiką, stengėsi susieti Liubeko medžiagą su europine stiklo tyrinėjimų praktika, išryškinti jos savitumą. Be šių dviejų darbų, galima būtų paminėti ir kitas reikšmingas Liubeko archeologų A. Falko¹², W. Neugebauerio¹³ parengtas publikacijas, kuriose dalis dėmesio skirta ir archeologiniam stiklui. Nors Liubeko stiklo kolekcija ir yra sulaukusi net keleto reikšmingų darbų, reikia pripažinti, kad naujųjų laikų, skirtingai nei vėlyvųjų viduramžių, stiklo artefaktams skirtas dėmesys yra menkas, o ir tyrimo metodologinis pagrindas, išskyrus P. Steppuhno darbą, daugiausia yra paremtas klasikiniiais tyrimo metodais. Vis dėlto šio miesto tyrimų medžiaga, kaip viena atraminių, ypač tipologiniu aspektu, yra vertinga tyrinėjant ir Klaipėdoje surinktus artefaktus.

Kituose Šiaurės Vokietijos miestuose stikliniai dirbiniai sulaukė ne tokio išsamaus stiklo medžiagos vertinimo, tačiau ir iš jų galima būtų išskirti Švėryno (vok. *Schwerin*) stiklo dirbinių kolekciją, kurios pagrindu parengta XI–XVII a. stiklinių radinių klasifikacija. Jos sudarytojas jau minėtas P. Steppuhnas tirdamas naudojo apie 2 tūkst. stiklo artefaktų¹⁴. Kitų miestų, tokių kaip Flensburgas¹⁵ (vok. *Flensburg*), Vismaras¹⁶

¹¹ STEPPUHN, Peter. Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck. Mit einem Beitrag von Ulrich Schüssler und Michael Wilde. In *LSAK*, Bd. 30. Hrsg. von Günter P. FEHRLING und Manfred GLÄSER. Rahden/Westf., 2016.

¹² FALK, Alfred. Archäologische Funde und Befunde des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Lübeck. Materialvorlage und erste Auswertungsergebnisse der Fundstellen Schlüsselbuden 16 / Fischstrasse 1–3 und Holstenstrasse 6. In *LSAK*, Bd. 10. Hrsg. von Günter P. FEHRLING. Bonn, 1987, S. 9–84.; FALK, Alfred. Materielle Kultur und soziale Struktur Erfahrungen und Ergebnisse archäologisch-historischer Arbeiten in Lübeck. In *Zeitschrift des Vereins für lübeckische Geschichte und Altertumskunde*, Bd. 67. Lübeck, 1987, S. 9–30.

¹³ NEUGEBAUER, Werner. Altes Glas in Lübecker Bodenfunden. In *Der Wagen*, 1967, S. 129–135.

¹⁴ STEPPUHN, Peter. Glasfunde des 11. bis 17. Jahrhunderts aus Schleswig. In *Ausgrabungen in Schleswig. Berichte und Studien* 16. Hrsg. von Volker VOGEL. Neumünster, 2002.

¹⁵ WITTE, Frauke. *Archäologie in Flensburg. Ausgrabungen am Franziskanerkloster*. Schriftenreihe Bd. 57. Flensburg/Haderslev, 2003.

¹⁶ HOPPE, Klaus-Dieter. Untersuchung eines mittelalterlichen Brunnens im Wismarer Rathauskeller. In *Schriften des Kulturhistorischen Museums in Rostock: Archäologie des Mit-*

(vok. *Wismar*), Rostokas¹⁷ (vok. *Rostock*), Štralzundas¹⁸ (vok. *Stralsund*), Greifswaldas¹⁹ (vok. *Greifswald*), archeologinio stiklo medžiaga buvo skelbta nebent konkrečiai problemai spręsti skirtuose straipsniuose ar apibendrinamojo turinio moksliniuose veikaluose. Vis dėlto mokslinio turinio darbų, kuriuose atskleidžiamos ne tik vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų stiklinių dirbinių formos, chronologija ar technologija, bet ir konkrečiam miestui ar regionui būdinga stiklo stilistinė įvairovė, jo vartojimo specifika, yra parengę F. Rademacheris²⁰, K. H. Poseris²¹, E. Baumgartneris²², H. Ricke²³, Th. Dexelis²⁴, M. Bruckschen²⁵, B. N. Schenk²⁶, R. Hannig²⁷ ir kiti autoriai²⁸, be to, jie nagrinėjo ir sociokultūrinius bei ekonominis stiklo naudojimo kultūros klausimus.

telalters und Bauforschung im Hanseraum. Hrsg. von Manfred GLÄSER. Rostock, 1993, S. 341–346.; STEPPUHN, Peter. Die Gläser aus dem Brunnen des Rathauskellers in Wismar. Mit besonderer Berücksichtigung der spätmittelalterlichen Rippen- und Kreuzrippenbecher. In *Wismarer Studien zur Archäologie und Geschichte* 5. Wismar, 1998, S. 57–81.

¹⁷ SCHÄFER, Heiko. Mittelalterliches Hohlglas aus Rostock. In *Wismarer Studien zur Archäologie und Geschichte*, 5. Wismar, 1995, S. 35–42.

¹⁸ KRUEGER, Ingeborg. *An Enamelled Beaker from Stralsund: A Spectacular New Find*. In *Gilded and Enamelled Glass from the Middle East*. London, 1998, p. 107–109.

¹⁹ ANSORGE, Jörg. Die „Alte Apotheke“ in Greifswald. In *Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mecklenburg-Vorpommern*. Bd. 39, Hrsg. Hanke JÖNS, Friedrich LÜTH, Heiko SCHÄFER. Schwerin, 2005, S. 455–458.

²⁰ RADEMACHER, Franz. *Die deutschen Gläser des Mittelalters*. 2. unveränderte Auflage. Berlin, 1963.

²¹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein*. Neumünster, 1981; POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße. Gebrauchsglas in und um Schleswig-Holstein*. Neumünster, 1997.

²² *Glas des späten Mittelalters*. Die Sammlung Karl Amendt. Düsseldorf, 1987; BAUMGARTNER, Erwin.; KRUEGER, Ingeborg. *Phönix aus Sand und Asche. Glas des Mittelalters*. München, 1988.

²³ *Glas des späten Mittelalters*. Die Sammlung Karl Amendt. Düsseldorf, 1987.

²⁴ DEXEL, Thomas. *Gebrauchsglas. Gläser des Alltags vom Spätmittelalter bis zum beginnenden 20. Jahrhundert*. München, 1995.

²⁵ BRUCKSCHEN, Martina. Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig. Bedeutung, Verwendung und Technologie von Hohlglas in Norddeutschland. In *Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsens*, Bd. 33. Rahden/Wstf., 2004.

²⁶ SCHENK, Beate N. *Glas in Befund und Bild. Spätmittelalterliches Trinkgeschirr und seine Darstellung auf zeitgenössischen Bildquellen*. Tübingen, 2007.

²⁷ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. Bis zum frühen 17. Jahrhundert. Ausgewählte Grabungsfunde aus Amberg und Regensburg (Oberpfalz)*. Remshalden, 2009.

²⁸ *Glück und Glas. Zur Kulturgeschichte des Spessarglases*. Hrsg. Claus GRIMM, München, 1984; *Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus Breisach am Rhein*. Hrsg. Gerd BIEGEL. Freiburg, 1985; *Lust und Last des Trinkens in Lübeck. Beiträge zu dem Phänomen vom Mittelalter zu dem Phänomen vom Mittelalter bis zum 19. Jahrhundert*. Hrsg. von Gerhard GERKENS, Antjekathrin GRASSMANN. Lübeck, 1996; JENTSCH, Christian. *Licht und Rausch. Weingläser aus vier Jahrhunderten*. Wien, Köln, Weimar, 2004; *Luxus*

Tuo tarpu Šiaurės Lenkijos miestų archeologinio stiklo medžiaga, artima ir Klaidos stiklo kolekcijai, daugiausia skelbta tęstiniuose mokslo straipsnių rinkiniuose, tokiuose kaip *Archaeologia Historica Polona*²⁹ (toliau AHP), *Acta Universitatis Nicolai Copernici*³⁰ (toliau AUNC) bei *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*³¹ (toliau KHKM). Svarbių Šiaurės Lenkijos miestų-centrų Elbingo, Kolobżego, Ścęcino, Toruńs, kartu ir Dancingo vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų stiklo gamybos ir vartojimo specifiką tyrinėjo lenkų archeologas A. Gołębiewskis³². Jo atlikti tyrimai atskleidė Šiaurės Lenkijos ekonominis ir kultūrinius saitus su Vidurio Europa ir Alpių regionu. A. Gołębiewskis atkreipė dėmesį į Elbingą, pabrėžė šio miesto svarbą Vakarų Prūsijos regione³³. Šio miesto stiklo kolekcijos fragmentus A. Gołębiewskis yra aptaręs ir kituose savo straipsniuose³⁴. Vertingų išvalgų mus dominančio laikotarpio stiklo tema yra paskelbę ir kiti Lenkijos mokslininkai: A. Wyrobiszius³⁵, S. Ciepiela-Kubalska³⁶, A. O. Krukowska³⁷, M. Rubnikowicz³⁸, Ł. Brzeżycka³⁹ ir kt.

und Lifestyle. Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum, Bd. VI. Hrsg. Manfred GLÄSER, Lübeck, 2008.

²⁹ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Użytkowanie naczyń szklanych w średniowiecznych miastach Pomorza i Prus. In *AHP*, t. 7, 1998, p. 213–229 ir kt.

³⁰ CIEPIELA-KUBALSKA, Sławomira. Z badań nad XVIII-wiecznymi szklanymi naczyniami gospodarczymi. In *AUNC, Archeologia*, 12, *Archeologia szkła*, 2, 1987, s. 111–141.

³¹ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Puchary szklane typu Römer z terenu Polski północnej. In *KHKM*, R. 36, Nr. 3, 1988, s. 433–488 ir kt.

³² GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Mittelalterliche und neuzeitliche Glaserzeugnisse von ausgewählten Fundstätten Nordpolens. In *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, R. 21, 1993, S. 107–137.

³³ Ten pat, S. 131, 107

³⁴ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Puchary szklane typu Römer..., s. 433–488. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Użytkowanie naczyń szklanych..., p. 213–229; GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Elbląskie szkła emaliowane. In *AHP*, t. 8, 2000, p. 204–231; GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Szkła w stylu weneckim w nowożytnym materiale archeologicznym ze Starego Miasta w Elblągu. In *AUNC, Archeologia*, 19, *Archeologia szkła*, 9, 2005, s. 161–188; GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Znaki na nowożytnych butelkach szklanych ze Starego Miasta w Elblągu. In *AHP*, t. 6, 1997, p. 183–203 ir kt.

³⁵ WYROBISZ, Andrzej. *Szkło w Polsce od XIV do XII wieku*. Wrocław, 1968.

³⁶ CIEPIELA-KUBALSKA, Sławomira. Z badań nad XVIII-wiecznymi szklanymi naczyniami gospodarczymi. In *AUNC, Archeologia*, 12, *Archeologia szkła*, 2, 1987, s. 111–141.

³⁷ KRUKOWSKA, Olga. Stemple na naczyniach szklanych z Gdańska – nowe znaleziska. In *XV Sesja Pomorzoznawcza. Materiały z konferencji, 30 listopada – 02 grudnia 2005*. Red. Grażyna NAWROLSKA. Elbląg, 2007, s. 431–436.

³⁸ RUBNIKOWICZ, Marek. Badania nad późnośredniowiecznym i nowożytnym hutnictwem szkła na Pomorzu Gdańskim. In *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia* 22, 1995, s. 51–64.

³⁹ BRZEŻYCKA, Łucja. Późnośredniowieczne i nowożytne szklane naczynia apteczne odkryte na Starym Mieście w Poznaniu. In *AUNC, Archeologia* 22, *Archeologia szkła* 6, 1995, s. 65–76.

Latvijoje stikliniai dirbiniai beveik netyrinėti. Šiek tiek informacijos apie stiklą randame šios šalies archeologo A. Caune'ės straipsniuose, skirtuose Rygos senamiesčio tyrimams apžvelgti⁴⁰. Stiklo tyrimai Estijoje, kaip ir kaimyninėje šalyje, mokslininkų dėmesio taip pat nesulaukė. Pavienės informacijos apie šios šalies archeologinę stiklo medžiagą sutelkta nebent periodiniame leidinyje *Archaeological Fieldwork in Estonia*⁴¹, kuriame buvo paskelbtas ir Estijos archeologo A. Tvauro straipsnis stiklo manufaktūrų Estijoje klausimu⁴². Kiek kitokia situacija susiklostė Skandinavijos šalyse. Danijos stiklo manufaktūrų tyrimų apžvalgą galima rasti šios šalies archeologo J. Kocho straipsnyje⁴³, o Suomijos archeologas H. Matiskainenas viename savo straipsnių pristatė buvusių Švedijos imperijos šalių – Suomijos, Estijos ir Švedijos – stiklo manufaktūrų atsiradimo istoriją, kurią laikė bendra iki pat XIX amžiaus⁴⁴. H. Matiskainenas kartu su bendraautoriais yra paskelbęs ir Suomijoje tyrinėtų industrinio laikotarpio Åviko ir Mariedalo stiklo manufaktūrų rezultatus, susistemines šių manufaktūrų stiklo artefaktų medžiagą⁴⁵, tačiau mažai žinome apie šio regiono stiklo dirbinius ir jų raidą naujaisiais laikais. Tiesa, reikėtų paminėti archeologo G. Haggren'o stiklo plėtros apžvalgą, kurioje Suomijos ir Švedijos stiklas analizuotas kiek platesniame – Šiaurės Europos ir Baltijos regiono – kontekste⁴⁶.

Turimi archeologiniai duomenys iš Klaipėdos miesto praeities užkulisų verčia neapsiriboti vien Baltijos jūros regionu. Britų salynas ir Žemutinės provincijos taip pat prisidėjo prie stiklo plėtros mūsų regione, o ryškių šių šalių pėdsakų galima rasti ir

⁴⁰ CAUNE, Andris. *Pētījumi Rīgas arheoloģijā: Rakstu izlase*. Rīga, 2007, l. 510–532; CAUNE, Andris. Arheoloģiskās liecības par stikla apstrādi Rīgā 13.–14. gadsimtā. In *Senā Rīga 4: Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē*. Ats. red. Andris CAUNE. Rīga, 2003, l. 45–57.

⁴¹ MÄSS, Vello; RUSSOW, Erki. A delivery for a pharmacy? Exceptional collection of Early Modern Age finds from the sea bed of the Tallinn Bay. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2015*. Tallinn, 2016, p. 211–224.

⁴² TVAURI, Andres. Archaeological Investigations of the 18th Century Glassworks at Utsali. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2011*, Tallinn, 2012, p. 113–124; TVAURI, Andres. Archaeological Investigation on the Sites of the Glassworks of Central Estonia. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2012*, Tallinn, 2013, p. 259–270.

⁴³ KOCH, Jan. Glasproduktion in Dänemark bis zum Ende des 17. Jahrhunderts. In *Glashütten im Gespräch: Berichte und Materialien vom 2. Internationalen Symposium zur archäologischen Erforschung mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Glashütten Europas*. Hrsg. von Peter STEPPUHN. Lübeck, 2003, S. 114–121.

⁴⁴ MATISKAINEN, Heikki. Neuzeitliche Glashütten in Schweden, Finnland und Estland. In *Glashütten im Gespräch: Berichte und Materialien vom 2. Internationalen Symposium zur archäologischen Erforschung mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Glashütten Europas*. Hrsg. von Peter STEPPUHN. Lübeck, 2003, S. 122–128.

⁴⁵ MATISKAINEN, Heikki; HAGGREN, Georg; VANHATALO, Simo. The Archaeology of the Early Glass Industry in Finland: The Glassworks of Åvik in Somero (1748–1833) and Mariedal in Sipoo (1776–1824). *Bulletin of the Finnish Glass Museum*. Helsinki, 1991.

⁴⁶ HAGGRÉN, Georg. Skål! Sirpaleita keskiajalta Skål! Glasskärvor från medeltiden – Cheers! Fragments from the Middle Ages. Turku, 1999.

pačioje Klaipėdoje. Didžiojoje Britanijoje gaminti stikliniai dirbiniai ir jų gamybos vietos buvo tyrinėtos ne tik pačių britų, bet ir mokslininkų iš už Atlanto. Pastarieji dalį dėmesio skyrė jau industrinio laikotarpio stiklo analizei, ypač angliško tipo stiklo buteliams, tiesa, ir kitiems šio laikotarpio stikliniams indams, jų datavimui, morfologijai, terminijai. Šiame tiriamajame darbe plačiai naudojamosi JAV ir Kanados mokslininkų J. White'o⁴⁷, D. L. Berge'o⁴⁸, O. R. Jones ir C. Sullivan⁴⁹ studijomis, taip pat *Istorinės archeologijos asociacijos* surinkta ir paskelbta istorinių šaltinių duomenų bazė, kurią oficialiai kuruoja B. Lindsey ir kurią galima rasti internetinėje platformoje⁵⁰.

Britų stiklo tyrinėjimų literatūrą papildė R. Dumbrellio darbas⁵¹, kuriame analizuojami ir klasifikuojami antspauduoti vyno buteliai. Pažymėtina, kad darbe pateikta medžiaga apima ne tik Didžiosios Britanijos stiklinių butelių raidą, bet paraleliai yra vertinami ir vienalaikiai buteliai, kildinami iš kitų Europoje veikusių stiklo manufaktūrų. Savo indėlį į Didžiosios Britanijos stiklo tyrimus yra įdėjęs ir šiandieninės stiklo tyrėjų kartos atstovas H. Willmottas, kurio disertacijos pagrindu parengtame veikale pateikta Anglijos stiklo radinių, datuojamų 1500–1670 m., sintezė, tipologija ir chronologija⁵². Didžiosios Britanijos kaimynės Airijos stiklas taip pat yra sulaukęs mokslininkų dėmesio, informacijos istorinio stiklo tema galima rasti specialiai stiklo temai skirtame straipsnių rinkinyje, kuriame gana aiškiai atskleidžiama stiklo produkcijos judėjimo, pirmiausia Šiaurės Europoje, specifika⁵³.

Klaipėdos prekybiniai santykiai su Nyderlandais naujaisiais laikais buvo fiksuoti ne tik Klaipėdą tyrinėjusių istorikų darbuose, bet ir pirminiuose istorijos šaltiniuose, tad nenuostabu, jog Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose pasitaiko ir stiklinių olandiško tipo indų. Belgijos⁵⁴ ir Nyderlandų miestų stikliniai dirbiniai yra išsamiai išstudijuoti, jais domisi ir kitų šalių mokslininkai. Amerikietis R. H. McNulty⁵⁵ yra paskelbęs gerai iliustruotą XVII–XVIII a. olandiškų stiklo butelių tyrimą, kuriame pristatomi skirtingų

⁴⁷ WHITE, John R. Bottle Nomenclature. A Glossary of Landmark Terminology for the Archaeologist. In *Historical Archaeology*, t. 12, 1978, p. 58–67.

⁴⁸ BERGE, Dale L. Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah, 1974–1975. *Cultural Resource*, Ser. 6. Bureau of Land Management. Utah State Office. Salt Lake City, 1980.

⁴⁹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for the Description of Containers, Tableware, Flat Glass, and Closures*. Ottawa, 1989; JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles, 1735–1850: Studies in Archaeology Architecture and History*. Ottawa, 1986.

⁵⁰ Historic Glass Bottle Identification & Information Website: <https://sha.org/bottle/>.

⁵¹ DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles*. Antique Collectors' Club in association with Christie's Wine Publications. Woodbridge, Suffolk, 1992.

⁵² WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670*. York, 2002.

⁵³ *Glassmaking in Ireland. From the Medieval to the Contemporary*. Ed. by John M. HEARNE. Newbridge, 2011.

⁵⁴ PHILIPPE, Joseph. *Glass: history and art: from the beginnings until today*. Liège, 1982.

⁵⁵ McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries: A Collectors Guide*. Medici Workshop, 2004.

formų stiklo buteliai, publikuojami jų antspaudai. XVII–XVIII a. Antverpeno stiklinių dirbinių klasifikaciją, remdamiesi vieno iš tyrinėtų objektų medžiaga, yra paskelbęs H. E. Henkesas ir J. Veeckmanas⁵⁶, o kitų Olandijos miestų – archeologas J. Kottmanas⁵⁷. Klaipėdos miesto archeologinio stiklo kolekcijai analizuoti ypač vertingas yra Haroldo E. Henkeso darbas⁵⁸, kuriame raiškiai pristatoma XIV–XIX a. archeologinio stiklo kolekcija Nyderlanduose. Chronologiškai pagrįstas ir gerai iliustruotas šio autoriaus tyrimas kartu atskleidžia ir aiškų tuo metu egzistavusios stiklo kultūros, kaip svarbaus dėmens kultūros istorijoje, vaizdą. Be to, šio regiono mokslininkai yra prisidėję ir prie archeologinio stiklo tyrimų metodologijos vystymosi. Pačią naujausią šiai temai skirtą studiją, kurioje glaudžiai pristatyti šiuolaikiniai istorinio ir archeologinio stiklo analizės cheminiai bei fizikiniai metodai, yra parengęs belgų mokslininkas K. H. A. Janssensas⁵⁹.

Apibendrinant galima teigti, jog iki šiol stiklo tyrimams daugiausia dėmesio skirta tose šalyse, kuriose stiklo gamybos ir vartojimo tradicijos užsimezgė dar vėlyvaisiais viduramžiais ir kurios pirmosios diktavo stiklo naudojimo madas naujaisiais laikais. Skirtingai nei Vokietijoje ar net Lenkijoje, taip pat Nyderlanduose ar Didžiojoje Britanijoje, stiklo gamybos ir naudojimo tradicijos Baltijos šalyse pradėjo formotis vėlai. Tad nenuostabu, kad ir stiklo tyrimai šių regionų šalyse nėra tokie intensyvūs kaip pirmosiose. Reikia pažymėti, kad beveik nėra duomenų apie stiklo dirbinius iš Kaliningrado ir Sankt Peterburgo miestų, o tai ypač prisidėtų prie stiklo plėtros Rytų Prūsijoje ir rytinėje Baltijos jūros dalyje naujaisiais laikais pažinimo.

2. Stiklo dirbinių tyrimų raida Lietuvoje

Pirmosios stiklinių dirbinių interpretacijos Lietuvoje išryškėjo dar XIX a. istoriko ir archeologo Teodoro Narbuto⁶⁰, Carlo von Schmitho⁶¹ ir kitų autorių⁶² darbuose, ku-

⁵⁶ HENKES, Harold; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven. Het glas uit een afvalput op de Antwerpse Eiermarkt. In *Berichten en Rapporten over het Antwerps Bodemonderzoek en Monumentenzorg*, 3. Antwerpen, 1999, p. 11–85.

⁵⁷ KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Shards 2 Catalogue. Finds from cesspits in Deventer, Dordrecht, Nijmegen and Tiel (1250–1900)*. Ed. Michiel BARTELS. Amersfoort, 1999, p. 939–1028.

⁵⁸ HENKES, Harold E. Glass without gloss. Utility glass from five centuries excavated in the Low Countries 1300–1800. *Rotterdam Papers* 9. Rotterdam, 1994.

⁵⁹ JANSSENS, Koen H. A. *Modern Methods for Analysing Archaeological and Historical Glass*. Wiley, 2013.

⁶⁰ NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvių tautos istorija*, t. 1. Vilnius, 1998.

⁶¹ SCHMITH, Carl. *Necrolithuanica*. Vilnius, 2006.

⁶² TYSZKIEWICZ, Konstanty. O Kurhanach na Litwie i Rusi zachodniej: studium archeologiczne. Berlin, 1868; VOLTERIS, Eduardas. Archeologiniai nesusipratimai. In *Tauta ir žodis*, t. 2. Red. Vincas KRĖVĖ-MICKEVIČIUS. Kaunas, 1924, p. 156–163.

riuose ir buvo paskelbti pirmieji stiklo karolių ir kitų radinių, daugiausia iš kapinynų, piešiniai. Įkapių medžiagos tyrimai aktualumo neprarado ir vėlesniais laikais. Priešistorės baltų kapuose kartu su mirusiuoju rastų stiklinių papuošalų ar metalinių dirbinių, puoštų neperšviečiamo stiklo mase – emaliu, tema plėtota ir XX a. Išsamiausią stiklo karolių klasifikaciją yra parengę senosios archeologų kartos atstovai, pirmiausia Mykolas Michelbertas⁶³ ir Ona Kuncienė⁶⁴. Reikia pažymėti, kad abu autoriai stiklo papuošalus ir juvelyrinius dirbinius su stiklo emaliu yra nagrinėję ir kituose savo darbuose⁶⁵, tačiau stiklo karolių tyrimai nuo to laiko į platesnes studijas dar tik vystosi⁶⁶.

Tiesa, į šią papuošalų grupę visai neseniai bandyta pažvelgti ir technologiniu aspektu. Fizinių mokslų atstovė Jurga Bagdzevičienė, siekusi nustatyti archeologinio stiklo pigmentų elementinę bei fazinę sudėtį ir tam taikiusi kelis skirtingus instrumentinių tyrimų metodus, ištyrė tris geltonos spalvos biserinius karolius, paimtus iš skirtingų vėrinių, rastų XIII–XIV a. datuojamame Kernavės-Kriveikiškių kapinyne. Nors šio darbo reikšmė archeologinio stiklo tyrimams nekvestionuojama, vis dėlto pripažintina, kad stiklo dirbinių interpretacijai reikia ir plačios technologinių duomenų bazės, kurios pagrindu būtų galima nustatyti šių dirbinių kilmės šalį ar regioną⁶⁷. Tuo tarpu rastųjų Kernavės archeologiniame komplekse ir kitų stiklinių papuošalų (vėrinių, apyrankių, emalio sagučių, stiklo akučių žiedams ir auskarams) apibendrin-

⁶³ MICHELBERTAS, Mykolas. Prekybiniai ryšiai su Romos imperija. In *Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I–XIII a.* Vilnius, 1972, p. 36–47. Taip pat žr. MICHELBERTAS, Mykolas. *Senasis geležies amžius Lietuvoje. I–IV amžius.* Vilnius: Mokslas, 1986, p. 100–102.

⁶⁴ KUNCIENĖ, Ona. IX–XIII a. stiklo karoliai Lietuvoje. In *Lietuvos archeologija*, t. 2. Vilnius, 1981, p. 77.

⁶⁵ MICHELBERTAS, Mykolas. Emaliuotos juostos Lietuvoje. In *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, t. 2 (27). Vilnius, 1968, p. 37–46; MICHELBERTAS, M. *Romėniškojo laikotarpio emaliuoti dirbiniai Lietuvoje.* Vilnius, 2016; KUNCIENĖ, Ona. *Prekybiniai ryšiai IX–XIII amžiais.* Vilnius, 1972, p. 179–182; KUNCIENĖ, Ona. XIII–XV amžių rytų Lietuvos moterų galvos papuošalai. In *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, t. 3 (48). Vilnius, 1974, p. 67–75.

⁶⁶ Žr. BLIUJŪTĖ, Justina. Stikliniai karoliai II–XIII/XIV amžiaus Lietuvos archeologinėje medžiagoje: gamybos technologiniai bei rekonstrukciniai aspektai. In *Eksperimentinė archeologija: Lietuvos materialaus paveldo rekonstrukcija*, t. 1. Vilnius, 2017, p. 11–31.

⁶⁷ BAGDZEVIČIENĖ, Jurga. *Senovinių pigmentų tapybos kūriniuose ir archeologinio stiklo radiniuose tyrimas ir apibūdinimas.* Daktaro disertacija, fiziniai mokslai, chemija (03P). Vilnius, 2012 m.; BAGDZEVIČIENĖ, Jurga; SENVAITIENĖ, Jūratė; ir kt. Instrumentinių analizės metodų taikymas identifikuojant archeologinio stiklo karolių cheminę sudėtį. In *Metodai Lietuvos archeologijoje. Mokslas ir technologijos praeičiai pažinti.* Sud. Algimantas MERKEVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 182–204. BAGDZEVIČIENĖ, Jurga; ir kt. Spectroscopic analysis of lead tin yellow pigment in medieval necklace beads form Kernavė-Kriveikiškės cemetery in Lithuania. In *Chemija*, Vol. 22, No. 4. Vilnius, 2011, p. 216–222.

mų galima rasti Gintauto Vėliaus⁶⁸ ir Manvydo Vitkūno⁶⁹ darbuose, o Vilniaus aukštuomenei priklausiusių stiklinių aksesuarų (stiklo karolių vėrinių, apyrankių, žiedų akučių, apšodų detalių) – archeologės Daivos Steponavičienės monografijoje, parengtoje remiantis Vilniaus Žemutinės pilies tyrimų duomenimis⁷⁰. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad šiuose darbuose stiklo dirbiniai analizuoti tik bendrame visų dirbinių kontekste, o tai, beje, apima tik kūno ir drabužių puošybos sritis.

Visai kitokio pobūdžio, tačiau ne mažiau reikšmingi, architektūrinio stiklo tyrimai pradėti plėtoti tik sovietiniu laikotarpiu. Šios temos aktualumą lėmė supratimas, kad langų stiklas ir vitražai gali būti svarbi gyvenamųjų namų, kulto vietų ir pilių pažinimo medžiaga. Vienas pirmųjų istoriniu aspektu apžvelgusių langų stiklinimą Lietuvoje buvo lietuvių išeivis Čikagoje dr. Jonas Matusas⁷¹. Šiai temai skirtame straipsnyje jis teigė, kad langų stiklo pasirodymą mūsų regione lėmė mūrinių pilių ir bažnyčių statyba, ir neabejojo, jog XVI a. Vilniaus gyvenamieji namai jau buvo su įstiklintais langais. Langų stiklo gamybos raidą technologiniu bei istoriniu aspektais yra aptaręs ir stiklo technologijos specialistas Kazys Strazdas⁷², kuris XVI a. įstiklintus dvarų, gyvenamųjų namų langus ir baldus laikė gana įprastu Lietuvoje reiškiniu⁷³, Tuo tarpu profesionalių archeologų dėmesys šiai temai išryškėjo tik šio tūkstantmečio pradžioje. Pirmuosius Vilniaus Žemutinės pilies (toliau VŽP) langų stiklo tyrimus archeologiniu aspektu atliko archeologas Gintautas Striška, kuris pakoregavo anksčiau istoriografijoje nusistovėjusias nuostatas dėl langų stiklinimo pradžios Lietuvoje, ir remdamasis archeologine medžiaga patvirtino, jog VŽP statiniai, kaip ir kiti pastatai Vilniuje, buvo įstiklinti XV–XVI a. Nors stiklinimo pradžią, kaip ir aukščiau minėti autoriai, jis siejo su mūrinių pastatų statyba, vis dėlto spekuliuoti konkrečiomis mūro atsiradimo datomis pagal langų stiklo analizės duomenis savo tyrime nesiėmė⁷⁴.

⁶⁸ VĖLIUS, Gintautas. *Kernavės miesto bendruomenė XIII–XIV amžiuje*. Vilnius, 2005.

⁶⁹ VITKŪNAS, Minvydas. *Kernavės miestas XIII–XIV amžiuje. Musninkai. Kernavė. Čiobiškis* (serija „Lietuvos valsčiai“). Vilnius, 2006, p. 63–124.

⁷⁰ STEPONAVIČIENĖ, Daiva. *Lietuvos valdovo dvaro prabanga XIII–XVI a. pradžioje*. Vilnius, 2007.

⁷¹ MATUSAS, J. Stiklas Lietuvos senovėje. In *Tautos praeitis: istorijos ir gretimųjų sričių neperiodinis žurnalas*. Red. Č. GRINEVIČIUS, t. 1, kn. 4. Čikaga, 1962, p. 595–604.

⁷² STRAZDAS, Kazys. Langų stiklas. In *Mokslas ir gyvenimas*, Nr. 11, 1975, p. 22–26; STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų iki 1940 metų*. Vilnius, 1992. СТРАЗДАС, Казис. Некоторые аспекты производства литовского стекла до XVIII века. In *Из истории естествознания и техники Прибалтики (Научно-технические идеи в Прибалтике)*. Вильнюс, 1980, с. 47–64.

⁷³ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų iki 1940 metų*. Vilnius, 1992, p. 34–35.

⁷⁴ STRIŠKA, Gintautas. Langų stiklai pagal Vilniaus Žemutinės pilies archeologinių tyrimų duomenis. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai ir jų atkūrimas europinės paskirties kontekste. Tarptautinė mokslinė konferencijos medžiaga, 2006 m. spalio 11–12 d.*, Vilnius. Vilnius, 2009, p. 72.

XX a. paskutiniiais dešimtmečiais Lietuvoje pradėta plėtoti ir LDK stiklo manufaktūrų tema. Didžiausią indėlį į šios srities tyrinėjimus yra įdėjęs jau aukščiau minėtas K. Strazdas. Siekdamas atskleisti stiklininkystės atsiradimą ir raidą Lietuvoje, stiklinių dirbinių gamybos technologiją, buvusių stiklo manufaktūrų (kitais būdais, hutų, gutų) vietas⁷⁵, jis rėmėsi ne tik istoriniais duomenimis, bet ir archeologinių tyrimų medžiaga – pirmiausia Rytų Prūsijos ir LDK pasienyje XVII a. veikusios Švėkšnos stiklo manufaktūros žvalgytųjų rezultatais. Kartu su archeologu Vladu Žulkumi bendrai parengtame straipsnyje buvo iškelta prielaida, kad Švėkšnoje veikusi manufaktūra stiklo dirbiniais ir langų stiklu galėjo aprūpinti bent dalį Žemaitijos ir Klaipėdos miestą, su kuriuo XVII a. Švėkšna palaikė ryšius⁷⁶. Reikia pažymėti, jog, be Švėkšnos stiklo manufaktūros, yra žvalgyta ir dar viena netoli Biržų XVII a. egzistavusi Krauklių stiklo gamybos vieta, kurios tyrimų rezultatus straipsnyje apibendrintai yra paskelbusi archeologė Roma Songailaitė⁷⁷.

Be aukščiau aptartų stiklo temos vystymosi krypčių, istoriografijoje svarbią vietą užima ir stiklinių indų tyrimų perspektyvos. Vienas pirmųjų tai akcentavusiųjų buvo tarpukario⁷⁸ kultūros veikėjas muziejininkas Paulius Galaunė, straipsnyje⁷⁹ kartu iš-

⁷⁵ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų...*; STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija*. Kaunas, 1998; STRAZDAS, Kazys. *Stiklo technologija*. Vilnius, 1978.

⁷⁶ STRAZDAS, Kazys; ŽULKUS, Vladas. Švėkšnos XVII a. stiklo manufaktūra. In *Muziejai ir paminklai*, 8. Vilnius, 1987, p. 89–92.

⁷⁷ SONGAILAITĖ, Roma. The Kraukliai Glassworks Site. In *Archaeological Investigation in Independent Lithuania*. Vilnius, 2012, p. 334–338.

⁷⁸ Reikėtų pažymėti, kad stiklo ir kitų pramonės šakų užuomazgos bei technologijos mokslų vystymosi tarpukario Lietuvoje tendencijos iš dalies paskatino ir naujos literatūros stiklo tema atsiradimą lietuvių kalba. Tokio vystymosi reikšmę gerai iliustruotą 1930 m. kar. inž. M. Reingardo Vytauto Didžiojo karininkų kursų artilerijos ir inžinerijos skyrių klausytojams parengto vadovėlio „Neorganinė chemija ir organinės chemijos įvadas“ įžangoje išsakyta mintis: „Dėl praktiško gyvenimo ir pramonės reikalavimų chemija per pastaruosius dešimtmečius tiek išsiplėtojo, kad būtų neįmanoma bendrais posakiais apibūdinti jos reikšmę.“ Žr. REINGARDAS, Marijonas J. *Neorganinė chemija ir organinės chemijos įvadas: Vytauto Didžiojo karininkų kursų artilerijos ir inžinerijos skyrių klausytojams*. Kaunas, 1930, p. 3. 1925 m. J. Krasausko parengtame *Prekių mokslo vadovėlyje*, tiksliau, viename iš šio vadovėlio skyrių, buvo aptartas ir stiklas. Nors šiame veikale daugiausia dėmesio buvo skirta pačiai stiklo sudėčiai, jo gamybai, stiklinių dirbinių apdirbimo ir puošimo technologijai atskleisti, autorius trumpai pristatė ir bendrąją stiklo istoriją bei stiklo gaminių analizės (kokybės atžvilgiu) metodiką. Nors šis vadovėlis buvo parengtas remiantis daugiausia užsienio autorių darbais, vis dėlto tai buvo vienas pirmųjų mums žinomų bandymų atskleisti stiklo gaminius cheminiu ir technologiniu aspektais, o tai tuomet buvo itin svarbu, ugdant jaunosios šios sričių specialistus. Žr. KRASAUSKAS, J. *Prekių mokslo vadovėlis ir trumpos technologijos žinios: kuras, cementas, stiklas, molio dirbiniai, metalai, pluoštuota medžiaga, popierius, oda*. Kaunas, 1925, p. 65–77.

⁷⁹ GALAUNĖ, Paulius. Iš stiklo ir keramikos istorijos: lapeliai iš pradėto tyrinėjimo apie meno istoriją Lietuvoje. In *Mūsų senovė*, neperiodinis žurnalas Lietuvos istorijos medžiagai rinkti. Red. Jonas TUMAS, t. 1, kn. 4–5. Tilžė, 1922, p. 519–527.

ryškinę ir dalį tuo metu aktualių Lietuvos problemų, susijusių su kultūros paveldo išsaugojimo akcijomis. Neigiamas visuomenės požiūris į bajoriškąją kultūrą kaip svetimą, po kitas šalis išblaškytas LDK turtas, įskaitant ir čia pat gamintus stiklo dirbinius⁸⁰, galiausiai ir nepagrįstos lenkų pastangos savintis XVII–XVIII a. veikusių LDK stiklo manufaktūrų Nalibokuose⁸¹ ir Urečėje gamintus *aukštos markės išdirbinius* tapo rimtu stimulu įrodyti to meto Lietuvos visuomenei dvarų kultūros materialaus paveldo reikšmę. Pažymėtina, jog iki XIX a. LDK gamintus stiklinius indus, skirtingai nei keraminius, jis laikė prabangos simboliu, aukštuomenės statuso ženklu, be kita ko, siejo su išskirtiniu Lietuvos aristokratijai ir bajorijai būdingu skoniu. Anot autoriaus, „nususus“ šiam sluoksniui, amžinai mirė ir senas Lietuvos bajorijos skonis, kuris vėliau Lietuvos stiklo gamybos srityje nebepasireiškė⁸².

Vėlesniais laikais stiklinių indų apžvalgą parengė muziejininkė Ona Mažeikienė. Analizuodama XVI–XIX a. stiklo dirbinių medžiagą iš Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejaus (dabar – Lietuvos nacionalinis muziejus) fondų, neįskaitant archeologinio stiklo, autorė trumpai aptarė ir pagrindines stiklo indų dekoravimo technikas, straipsnį iliustravo istorinio stiklo pavyzdžiais⁸³. Vis dėlto reikėtų pabrėžti, kad Lietuvos muziejuose sukauptų stiklo dirbinių kolekcijų konceptualių apibendrinimų, skirtų didesnei skaitytojų daliai, iki šiol daryta nebuvo⁸⁴. Archeologas Gintautas Striška kartu su restauratorių komanda yra paskelbęs keletą VŽP stiklo artefaktus nagrinėjančių straipsnių⁸⁵, kuriuose analizuoti ir archeologinių tyrinėjimų metu surinkti stikliniai

⁸⁰ Ten pat, p. 519–520.

⁸¹ Daugiau apie Nalibokų stiklo manufaktūrą žr. SMOLEŃSKA, Barbara. Materiały do dziejów huta szklanej w Nalibokach w XVIII wieku. In *Teki Archiwalne*, t. 1, 1953, s. 79–147; DAGNOSŁAW, Demski. Cudzoziemcy w Nalibokach. W okresie od poc. XVIII do końca XIX w. In *Etnografia Polska*, t. XLII, 1998, p. 73–93.

⁸² GALAUNĖ, Paulius. *Iš stiklo ir keramikos istorijos...*, p. 523.

⁸³ MAŽEIKIENĖ, Ona. Stiklas Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejuje. In *Muziejai ir paminklai*, 6. Vilnius, 1984, p. 64–76.

⁸⁴ Keletas stiklo radinių iš Biržuose vykdytų archeologinių tyrinėjimų buvo publikuota Biržų krašto muziejaus „Sėla“ parengtame leidinyje, žr. *Biržų pilies ir senamiesčio archeologiniai rinkiniai. Nuo seniausių laikų iki XIX a. pradžios. Katalogas*. Sud. Roma SONGAILAITĖ; Tatjana NIEDVARIENĖ. Biržai, 2016.

⁸⁵ STRIŠKA, Gintautas. Vilniaus Žemutinės pilies XV–XVI a. stikliniai dirbiniai. In *Lietuvos pilys*. Vilnius, 2006, p. 44–53; BIELIAUSKIENĖ-MIKOLAITIENĖ Rasa; STRIŠKA, Gintautas. XV–XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų archeologinio stiklo taurės ir jų restauravimas. In *Muziejinių vertybių tyrimai ir restauravimas*, 13. Vilnius, 2010, p. 142–153. STRIŠKA, Gintautas. Stiklo dirbiniai Lietuvos archeologinėje medžiagoje. In *Muziejinių eksponatų priežiūra*, IV dalis: *Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 633–649. ADOMAITYTĖ, Lina Ona; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys ir cheminiai konservavimo aspektai. In *Muziejinių eksponatų priežiūra*, IV dalis: *Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 650–651.

stalo indai, nustatytos būdingiausios jų formos ar nagrinėti konkretūs stikliniai dirbiniai. Taigi, nors ir mažais žingsneliais, yra pildoma ne tik VŽP, bet ir visos Lietuvos stiklo tyrinėjimų bibliografija.

Panašiai dirbama ir su LDK vakarinėje pašonėje daug šimtmečių gyvavusio Prūsijos miesto Klaipėdos stiklinių artefaktų medžiaga. Reikia pažymėti, jog Klaipėdos archeologų dėmesys į stiklo artefaktus čia buvo atkreiptas keletą kartų. Pirmasis bandymas apibendrinti stiklinių artefaktų medžiagą buvo atliktas dar pirmaisiais nepriklausomybės metais Klaipėdoje dirbusio archeologo Eugenijaus Paleckio. Motyvuodamas tuo, kad paprastai visas dėmesys skiriamas būtinei keramikos, koklių ir statybinės keramikos analizei, parengtame apžvalginiame straipsnyje jis aktualizavo ir *nuošalyje likusius* stiklinius gaminius⁸⁶. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinktus XVI–XVII a. stiklinius radinius autorius suskirstė į butelius, indus, taures, stiklines, bokalus, taureles, medicininius indelius ir langų stiklą, tačiau plačiau šių grupių nedetalizavo. Klaipėdos universitetui pradėjus rengti pirmuosius istorijos su archeologijos specializacija studentus, stiklu ir vėl buvo susidomėta. Rūtos Staniūtės bakalauro darbe „XVI–XVII a. stiklo dirbiniai Lietuvoje“ išskirtos kelios stiklinių artefaktų grupės: taurės ir taurelės, buteliai ir vaistiniai buteliukai, stiklinaitės ir kiti stiklo dirbiniai⁸⁷, be to šiame darbe autorė rėmėsi ir Klaipėdos miesto medžiaga. Kiek vėliau stiklo tyrimus pradėjo vykdyti ir šio disertacinio tyrimo autorė, paklojusi pagrindą vienai iš gausiausių stiklo artefaktų grupių, t. y. stiklo butelių tyrimams⁸⁸.

Apibendrinant galima teigti, kad stiklas Lietuvos istorijos ir archeologijos mokslų baruose yra palyginti mažai plėtotą tema, į sistemingus, metodiškai pagrįstus, nuoseklius, konkrečią liniją turinčius analitinio pobūdžio tyrimus taip ir neišsivysčiusi. Sistemingų tyrimų užuomazgos Lietuvoje ėmė ryškėti tik šio tūkstantmečio pradžioje. Tam pagrindą davė ir nacionalinės reikšmės projektų⁸⁹ įgyvendinimo pastangos, ir didėjančios tyrimų apimtys miestų ir pilių archeologijos srityse. Kad ir kaip para-

⁸⁶ PALECKIS, Eugenijus. XVII–XIX a. Klaipėdos stiklo radiniai. In *Vakarų baltų istorija ir kultūra*, I. Klaipėda, 1992, p. 68–79.

⁸⁷ STANIŪTĖ, Rūta. *XVI–XVII a. stiklo dirbiniai Lietuvoje*. Bakalauro darbas. Klaipėda, 1998.

⁸⁸ ŠIMKUTĖ, Indrė. Glass Bottles from the 16th Century to 19th Century in the Old Town of Klaipėda: Data from Archaeological Excavation. In *Settlements and Towns. Dedicated to the 50th Birthday of Associate Prof Dr Gintautas Zabiela*. *Archaeologia Baltica*, Vol. 16. Klaipėda, 2011, p. 152–167. ŠIMKUTĖ, Indrė. *XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdos miesto prekybos ir paslaugų kontekste*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2012; ŠIMKUTĖ, Indrė. XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdoje: tipologija, chronologija, reikšmė. In *Lietuvos archeologija*, t. 39. Vilnius, p. 145–176. ŠIMKUTĖ, Indrė. Svaigieji gėrimai ir jų importas Klaipėdoje XIII–XIX a. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 54–65.

⁸⁹ Turima galvoje Vilniaus Žemutinės pilies sisteminius tyrimus ir ekspozicijos įrengimo Valdovų rūmuose projektą.

doksalu, tačiau tyrimų stoka vis dar jaučiama ne tiek priešistorės, kiek istorinių laikų tyrinėjimo srityse, mažai žinome apie istorinių miestų, tokių kaip Vilnius ar Kaunas, stiklo dirbinių medžiagą⁹⁰. Pabrėžtina, kad stikliniai artefaktai, kaip tyrimų šaltinis, šiandien yra naudojami ir kitų disciplinų keliamoms problemoms spręsti⁹¹, o tai iš dalies rodo ir mokslinį susidomėjimą stiklo tema. Susipažinus su moksline, kartu ir apibendrinamojo turinio, literatūra stiklo tema, aiškėja kelios tyrimų kryptys, tebesiformuojančios Lietuvoje. Iki šiol sąlyginai daugiausia dėmesio sulaukė stiklo karoliai, prie geriau ištirtų stiklinių artefaktų galima būtų priskirti tik stiklinius stalo indus. Kiek mažiau archeologų tyrinėtas langų stiklas ir stiklo manufaktūrų veikla LDK. Norima tikėti, kad šios stiklo tyrimų kryptys netolimoje ateityje taps atskiromis istorinio ir archeologinio stiklo studijomis Lietuvoje, o šios šalies medžiaga lengvai prieinama ir užsienio tyrinėtojams.

⁹⁰ Stiklo temą didžiuosiuose Lietuvos miestuose glaustai yra aptaręs A. Kuncevičius, žr. KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija*. Vilnius, 2005. Tuo tarpu Kauno miesto vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų archeologinio stiklo medžiaga didesnio dėmesio nesulaukė, istoriografijoje randame tik stiklinio bokalo, dekoruoto bibline scena, pristatymą, žr. ŽALNIERIUS, Algirdas; RIDIKAITĖ, Virginija. Stiklinis bokalas. In *Architektūros paminklai*, t. 12. Vilnius, p. 33–34; BERTAŠIUS, Mindaugas. *Dingęs miestas. Viduramžių Kaunas archeologinių tyrimų duomenimis*. Kaunas, 2013, p. 149–150.

⁹¹ Žr. KOGELYTĖ-SIMANAITIENĖ, Raimonda. Profesionalaus lietuviško meninio stiklo vystymosi tendencijos. In *Menotyra*, 4 (21). Vilnius, 2000, p. 51–61; BAGDZEVIČIENĖ, Jurga. *Senovinių pigmentų tapybos kūriniuose ir archeologinio stiklo radiniuose tyrimas ir apibūdinimas*. Daktaro disertacija, fiziniai mokslai, chemija (03P). Vilnius, 2012; BIELIAUSKAITĖ-MIKOLAITIENĖ, Rasa. Archeologinių stiklo radinių restauravimas. In *Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 666–682.

Šaltinių charakteristika

1. Archeologiniai duomenys

Pagrindinis šio tyrimo šaltinis – archeologinių tyrimų, vykdytų 1968–2015 m. Klaipėdoje, metu surinkti stiklo dirbiniai, kurių didžioji dalis yra saugoma Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus fonduose⁹². Nors Klaipėdos senjojo miesto vietos su priemiesčiais⁹³ archeologinių tyrimų ataskaitų per visą aukščiau nurodytą laikotarpį parengta daugiau nei pustrečio šimto⁹⁴, bendrai stiklo artefaktų tyrimams aktualios 210 tokių bylų⁹⁵, kuriose buvo užfiksuotas bent vienas stiklo dirbinių radimo atvejis. Koks kon-

⁹² Pažymėtina, kad dalis Klaipėdos pilies tyrinėjimų medžiagos yra saugoma Lietuvos jūrų muziejaus fonduose.

⁹³ Klaipėdos senasis miestas su priemiesčiais – tai iki XIX a. susiformavusi teritorija, kurią sudarė miesto branduolys (teritorija, apjuosta gynybinių pylimų), istoriniai priemiesčiai pietinėje (Baltikalnė, Malūnų kalnas, Pelenynas) ir šiaurinėje (Vitė, Naujamiestis, Krūmamiestis) miesto dalyse.

⁹⁴ MLIM fonduose yra saugomos 287 archeologinių tyrimų ataskaitos, kuriose užfiksuoti duomenys iš Klaipėdos senjojo miesto su istoriniais priemiesčiais vietų tyrimų nurodytu laikotarpiu.

⁹⁵ Neliko nepastebėti ir kiti stiklo analizei svarbūs archeologiniai tyrimai, kurių mokslinių išvadų dar tik laukiama. Nors mokslinės ataskaitos nėra iki galo parengtos, į šio darbo duomenų bazę buvo įtraukti ir nedokumentuoti radiniai, su kuriais galima susipažinti MLIM fonduose. Preliminarios tokių tyrimų išvados yra paskelbtos periodiniame leidinyje *Arche-*

kretus stiklo artefaktų kiekis iki šiol yra surinktas, tiksliai apskaičiuoti sunku dėl kelių priežasčių. Pirmiausia nėra nusistovėjusios bendros radinių atrankos ir dokumentavimo praktikos archeologinių tyrimų metu. Vieni tyrėjai registruoja visus stiklo dirbinių fragmentus, netaikydami jokios specialios atrankos principų, kiti aprašo tik geriau išlikusius ar galimus suklijuoti fragmentus. Radinių sąrašuose nurodyti artefaktų skaičiai ne visada atitinka muziejaus fonduose saugomų artefaktų skaičių, pasitaiko atvejų, kai radiniai teoriškai egzistuoja atskaitų tekstinėje dalyje, bet fiziškai tų radinių nėra, arba vienas individualus numeris suteiktas net keliems skirtingų grupių dirbiniams.

Statistinius duomenis ypač iškreipia langų stiklo šukės, kurios vienu tyrėjų yra registruojamos pavieniui, skaičiuojant jas šimtais vienetų, arba atvirkščiai – keliems šimtams šukių suteikiamas vienas lauko numeris, net jei tos šukės ne to paties lango. Muziejaus fonduose savo vietos neranda ir dalis visai nedokumentuotų ar radimo konteksto neturinčių stiklinių artefaktų. Tokia situacija neleidžia susidaryti objektyvaus vaizdo kiekybiškai lyginant vieną radavietę su kita, analogiškai vieną miesto dalį su kita, galiausiai pačius stiklo artefaktus su kitų rūšių dirbiniais. Reikėtų pažymėti, kad vis dar menkas dėmesys skiriamas fabrikinės ar pusiau fabrikinės gamybos stikliniams indams, kaip ir dažnai pasikartojančių dirbinių (masinės medžiagos) fragmentams, todėl prarandama dalis industrinį laikotarpį galinčių apibūdinti detalių⁹⁶.

ologiniai tyrinėjimai Lietuvoje ... metais, žr.: JAROCKIS, Romas. Tyrinėjimai Žvejų g. 4, 6. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 332–334; MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 341–354; MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Tiltų g. 26A. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 354–360; MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais*. Vilnius, 2009, p. 345–353; BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių g. 12. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 339–343.

⁹⁶ Šiandien viešose Lietuvos archeologų ir muziejininkų diskusijose nerimsta aistros dėl archeologinių radinių saugojimo ir priėmimo į muziejų fondus tvarkos. Į klausimą, ar visi archeologinių tyrimų metu surinkti radiniai yra vertybė, atsakymą galima rasti Lietuvos archeologijos paveldo tvarkybos reglamente (patvirtintas LR kultūros ministro įsakymu 2011 m. rugpjūčio 16 d. Nr. ĮV-538), kuriame archeologiniai sluoksniai ar ypatieji radiniai vertingais laikomi tik iki XIX a. Iš esmės tai reiškia, kad XIX–XX a. dabartinėje Lietuvos teritorijoje vykę procesai negali būti laikomi archeologijos tyrimo objektais. Nors šis įstatymas teoriškai ir apsaugo Lietuvos muziejus nuo didesnio archeologinių radinių krūvio, tačiau praktiškai mokslo keliamų problemų neišsprendžia. Viena išiečių, siekiant kartu išsaugoti informaciją apie naujuosius / naujausius laikus ir kartu neperkrauti muziejaus lentynų vėlyva ir dažnai masine medžiaga, – tai jos detalus fiksavimas, kuris neturėtų būti atsiejamas nuo duomenų standartizavimo ir katalogavimo klausimų. Medžiagos katalogavimas, kaip ir patys archeologiniai tyrimai, laikomas svarbiu etapu, kuris galimas atlikti tik vieną vienintelį kartą, ypač jeigu tokius „nesurinktus“ artefaktus ketinama išmesti ar „palaidoti“ kaip moksliškai neinformatyvius. Taip pat žr. JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for the Description of Containers, Tableware, Flat Glass, and Closures*. Ottawa, 1989, p. 3.

Šio darbo statistinė duomenų analizė paremta archeologinių tyrimų ataskaitose pateiktų duomenų pagrindu, siejant juos su faktine medžiaga⁹⁷. Iš viso bendrąją tendenciją nusakantis stiklo artefaktų skaičius Klaipėdoje šiuo metu yra apie 5 500 vnt. Reikėtų pabrėžti, kad šie skirtingos mokslinės vertės dirbiniai apima platesnį nei darbo apimtyje numatyta chronologinį spektrą, todėl atsižvelgiant į darbe išsikeltą tikslą ir uždavinius bei pritaikius žemiau aprašytus kriterijus, disertacijoje panaudota tik dalis turimų archeologinių šaltinių medžiagos, t. y. apie 50 proc. visų šių dirbinių kiekio. Taigi darbo empirinį pagrindą sudaro 2 742 vnt. individualių dirbinių, fragmentų, šukių iš 91 archeologiškai tyrinėto objekto. Visas šias radavietes sužymėjus Klaipėdos miesto plane, buvo parengta šiam tyrimui atrinktų stiklo radinių situaciją atskleidžianti *stiklo artefaktų Klaipėdoje paplitimo schema* (1 pav.) ir ją papildanti radaviečių suvestinė (1 lentelė).

Pirmiausia tai manufaktūriniai (kitais – rankų gamybos) stiklo dirbiniai ar jų fragmentai, taip pat smulkesnės, tačiau turinčios mokslinę vertę šukės (jas galima išmatuoti, turi bent vieną kraštinę, būdinga tam tikra stilistika, išlikę dekoruoti elementai ir pan.). Fabrikinės gamybos stiklo radiniai ar skiriamąjį požymį neturintys artefaktai, pvz., apsilydęs stiklas, neinformatyvios langų ir indų šukės, į šį darbą nebuvo įtraukti. Lygiai taip pat pasielgta ir su kitais stiklo dirbinių fragmentais, neturėjusiais nei lauko, nei muziejaus inventorinių numerių, išskyrus pavienius atvejus, kai buvo nustatytas jų radimo kontekstas arba pats radinys įvertintas kaip mokslui vertinga medžiaga.

Archeologinis kontekstas yra nemažiau svarbus nei pats radinys, kuris kartu yra ir sisteminio konteksto dalis⁹⁸. Žmogaus vartoto konkretaus daikto „perėjimas“ į archeologinį kontekstą, kitais – artefakto fazę, yra sudėtingas procesas, kurio aplinkybės šiame darbe ir reikia iššifruoti. Klaipėdoje surinkti ir šiam tyrimui atrinkti stikliniai dirbiniai retai fiksuoti gerai datuojamuose kultūriniuose sluoksniuose. Tipinis jų radimo kontekstas – griuvenų ar supiltiniai, neretai permaišytos žemės sluoksniai, ūkinės paskirties duobės ir dėžės, šuliniai, fekalinio turinio duobės, kubilai, pagal paskirtį nebenaudojamos drenažo statinės ir kitos sudėtingos mikroradavietės, kurių turinys paprastai būna chaotiškas ir chronologiškai labai įvairus. Dalis stiklo dirbinių iš neišaiškintų, permaišytų ar tyrimų autoriaus plačiau neapibendrintų sluoksnių šiame darbe empiriškai tiriama nebuvo, išskyrus tuos atvejus, jeigu informacija svarbi, norint geriau suvokti vieną ar kitą dirbinių tipą. Akivaizdu, kad stiklo dirbiniai, kaip pažinimo šaltinis, yra gana įnoringi, o prie tokios situacijos nemenkai prisideda ir šio artefakto bendrojo pažinimo stoka. Tai šiuo tyrimu ir siekiama iš dalies kompensuoti.

⁹⁷ Pirmajame duomenų bazės sudarymo etape buvo suvesti tyrimų ataskaitose pateikti duomenys. Antruoju etapu peržiūrėjus ir pačius artefaktus, šie duomenys buvo patikslinti. Keli stiklo artefaktai, turėję tą patį inventorinį numerį, duomenų bazėje registruoti atskirai, suteikiant papildomą raidę (pvz., (a), (b) ir t. t.). Kai kurių ataskaitų radinių sąrašuose pateikti duomenys buvo suvesti tik iš dalies, neregistruojant pavienių, balastinei medžiagai būdingų šukių, kurios būtų ženkliai iškreipusios šio tyrimų statistiką.

⁹⁸ Apie šią sampratą plačiau žr. SCHENK, Beate Nicole. *Glas in Befund und Bild. Spätmittelalterliches Trinkgeschirr und seine Darstellung auf zeitgenössischen Bildquellen*. Tübingen, 2007, S. 17–18.

2. Rašytiniai šaltiniai

Naujųjų laikų Klaipėdos miesto sociokultūrinei raidai ir kasdienybės procesams tyrinėti pirminių istorijos šaltinių rasti sunku. Daugelis Klaipėdos miesto vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų istorijos problemas gvildenančių tyrinėtojų gana atvirai vertina savo menkas galimybes prieiti prie autentiškų duomenų, kurių didžioji dalis iki šių dienų tiesiog neišliko. Pirminių šaltinių trūkumą kompensuoja antrinių šaltinių rinkiniai, kurių autorių vardai Klaipėdos tyrinėtojams yra gerai žinomi. Šiame darbe plačiai remiamasi pirmiausia Klaipėdos miesto vaistininko istoriko Johano Zembrickio veikalais, skirtais Klaipėdos miesto istorijai pažinti. Autorius savo darbuose publikavo ir aptarė įvairius teisės aktus, taip pat ir miestiečių gyvensenos subtilybes, socialinius bei kultūrinius Klaipėdos miesto aspektus. Nors jo knygos vokiečių kalba⁹⁹ pirmą kartą pasirodė XX a. pradžioje, šiandien galime naudotis ir jų vertimais į lietuvių kalbą¹⁰⁰. Svarbių faktų miesto ekonomikos, prekybos, komunikacijos klausimais yra pateikę ir kiti Klaipėdos miesto istoriją puoselėję tyrinėtojas Gerhardas Willoweitas¹⁰¹.

Vienas svarbesnių šio darbo tyrimo aspektų yra susijęs su stiklinių dirbinių, taip pat ir stiklinių taros indų su turiniu ar svaigųjų gėrimų statinėse atskirai kilme. Veikaluose, parengtuose muitų registrų knygų pagrindu, yra nurodyta informacija apie tai, kokios prekės, kokių mastu, kada ir iš kokių konkrečiai miestų jūros keliu buvo atgabentos į Klaipėdą. Vienas tokio pobūdžio šaltinių – tai nemažai naudos teikianti knyga apie miesto praeitį ir konkurencinę kovą su Karaliaučiumi, kurią 1792 m. parengė ir savomis lėšomis išleido vienas turtingiausių XVIII a. Klaipėdos miesto pirklių Heinrichas Roerdansas¹⁰². Licencijų ir muitų knygų statistika paremtoje jo knygoje, pateikiami duomenys apie importo ir eksporto prekes Klaipėdoje 12 metų laikotarpiu (1670–1682 m.). Tarp laivais įvežtų prekių randame paminėta ir stiklo gaminių, vyno bei kitų svaigųjų gėrimų tikslus kiekius.

Šiuos H. Roerdanszo surinktus duomenis¹⁰³ papildė ir lenkų istoriko Andrzejaus Grotho¹⁰⁴ surinkti bei publikuoti šaltiniai apie 1664–1722 m. importą į Klaipėdą¹⁰⁵.

⁹⁹ SEMBRITZKI, Johan. *Geschichte der Königlich Preussischen See- und Handelsstadt Memel*. Memel, 1900; SEMBRITZKI, Johan. *Memel im 19. Jahrhundert. Festschrift zum 650-jährigen Jubiläum der Stadt*. Memel, 1902.

¹⁰⁰ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija*, I. Klaipėda, 2002; ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėda XIX amžiuje*, II. Klaipėda, 2004.

¹⁰¹ WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets*, I. Marburg, 1969.

¹⁰² TATORIS, Jonas. *Klaipėdos sandėliai ir sankrovos aikštės*. Restauratoriaus parankinė medžiaga. Vilnius, 1982, p. 18.

¹⁰³ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen Immediat-Stadt Memel*. Königsberg, 1792.

¹⁰⁴ GROTH, Andrzej. *Żegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722. Statystyka obrotu towarowego*, 19, Ser. *Baltoznawcza*, t. III, 1995.

¹⁰⁵ Pats šaltinis, kuriuo naudojosi A. Grotas, yra saugomas *Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz* Berlyne.

A. Grotho surinktoje ir lentelės forma pateiktoje statistikoje randame duomenų ir apie prabangos bei kolonijines prekes, tarp kurių paminėta nemažai stiklinių dirbinių, vyno, alaus ar degtinės importinių prekių, šalia kurių pateikiamas jų kiekis, importavusio miesto pavadinimas, dažnai ir tikslus pačios prekės pavadinimas. Vis dėlto reikėtų pripažinti, kad, remiantis muitų knygose pateikta informacija, neįmanoma nustatyti tikslios prekės gamybos vietos ar konkrečios į Klaipėdą atgabentos prekės tolesnio likimo. Nežinome, kiek kokių prekių buvo paliekama Klaipėdos rinkai ir kiek tų pačių prekių eksportuojama iš Klaipėdos svetur. Į Klaipėdą atgabentų prekių duomenų interpretacijų taip pat galima rasti Marco Gloriuso¹⁰⁶ ir Hanso Chr. Johanseno¹⁰⁷ studijose, kur pateikiama duomenų apie prabangos prekių cirkuliaciją Klaipėdoje, tarp jų vyną ir jo tiekėjus. Importo prekių geografijos žemėlapių sudarymas, remiantis ne tik archeologijos šaltinių tyrimais, bet ir istorijos duomenimis, yra laikoma svarbia šio tyrimo dalimi, padedančia suvokti ne tik vartotojų poreikių, bet ir tarpkultūrinės komunikacijos Klaipėdos miesto atžvilgiu mastą.

3. Ikonografiniai ir kartografiniai šaltiniai

Reikšmingos ikonografinės medžiagos, atspindinčios stiklo kultūros raišką Klaipėdoje naujaisiais laikais, arba nėra išlikę, arba jos nėra visai. Čia turimi omenyje vizualinę vertę turintys šaltiniai, t. y. paveikslai, knygų iliustracijos, graviūros ir kt., kurie praverstų konkretaus radinio kilmės, paskirties, konteksto analizei. Skirtingai nei pietrytinėje Baltijos jūros pakrantėje, Vakarų Europoje stiklo dirbiniai įvairiuose pasaulietinės ar religinės tematikos leidiniuose ir paveiksluose pradėti vaizduoti jau XIV a., o nuo Renesanso laikotarpio didžioji dalis paveikslų ir kitų ikonografinių šaltinių šiandien yra datuoti, nustatyti ir pagrindiniai šių meno kūrinių bruožai¹⁰⁸.

Stiklo, kaip stalo kultūros elemento, vaizdiniai atsekami užsienio, pirmiausia olandų, menininkų išpopuliarinto ir naujaisiais laikais išplitusio žanro tapybos kūriniuose, kuriuose dažniausiai vaizduotos buitinės scenos (angl. *still life*). Daug dėmesio skirdami maisto ir gėrimų vartojimo kultūrai, šio žanro menininkai gana tiksliai ir realistiškai atkartojo stiklo indų, dažnai randamų ir Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose, formas. Vis dėlto stiklinių dirbinių vertinimas pagal ikonografinę medžiagą yra ganėtinai sudėtingas procesas. Reikėtų paminėti, kad užsienio literatūroje vis dar

¹⁰⁶ GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters von 1676*. St. Augustin, 1996 [Mašinėraštis, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas].

¹⁰⁷ JOHANSEN, Hans Chr. *Shipping and Trade between the Baltic Area and Western Europe 1784–95*. Odense, 1983.

¹⁰⁸ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 140.

diskutuojama dėl ikonografinių šaltinių vertės, tikslumo ir patikimumo, norint remtis jais analizuojant archeologinius radinius ir parenkant pačią metodiką¹⁰⁹. Kalbant apie stiklinių dirbinių datavimą ir kilmės nustatymą, remiantis ikonografinė medžiaga, reikia įvertinti ir tai, jog patys menininkai savo darbus dažnai kurdavo kelionėse, o ir pačios stiklinių dirbinių formos, pavaizduotos dailininko teptuku, neretai buvo ilgą laiką ir gerai išlikusios¹¹⁰. Akivaizdu, kad naujaisiais laikais plačiai paplitusių stiklo dirbinių tyrimų perspektyvos, siejant archeologinę medžiagą su vizualia informacija, neabejotinai yra didesnės. Siekiant ne tik iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais, bet ir chronologiškai apibrėžti Klaipėdos stiklo dirbinių kolekciją, šiame darbe remiamasi žymių XVI–XIX a. Europos dailininkų tapybos darbais. Šiame darbe taip pat analizuojamos Klaipėdos miestą vaizduojančios graviūros, medžio raižiniai, ir kiti vizualinę reikšmę turintys ikonografiniai ir kartografiniai šaltiniai, kurie teikia reikšmingą informaciją apie paties miesto raidą bei struktūrą.

¹⁰⁹ SCHENK, Beate N. *Glas in Befund und Bild. Spätmittelalterliches...*, S. 23; HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 141.

¹¹⁰ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 141.

Tyrimo metodika

1. Stiklo dirbinių tyrimo metodai ir jų taikymo problemos

Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinkti ir tyrimui atrinkti stiklo radiniai šiame darbe yra analizuojami keturiais aspektais: technologiniu-stilistiniu, funkciniu-tipologiniu, chronologiniu-geografiniu ir sociokultūriniu-ekonominiu. Problemos pobūdis reikalauja tvirto teorinio ir metodologinio pagrindimo, todėl šiuos aspektus siekiama atskleisti, taikant visą grupę skirtingų stiklo artefaktų tyrimo metodų ir būdų.

Technologinis-stilistinis aspektas. Vizualus įvertinimas yra pirminis žingsnis, siekiant sėkmingai identifikuoti neretai tik fragmentiškai išlikusį radinį. Šiame darbe empiriškai ištirti visi tyrimui atrinkti stiklo artefaktai, pirmiausia orientuojantis į technologines tokių dirbinių savybes, susijusias su jų gamyba, formavimu ar puošyba. Radinio apžiūros metu buvo įvertinta ir nustatyta jo *būklė* (patinos intensyvumas, jos spalva ir kt.), *stiklo masės spalva* (žalsva, melsva, ruda ir kt.), *skaidrumas* (skaidrus, neskaidrus ir kt.), *gamybos ir formavimo būdai* (laisvas pūtimas, pūtimas formoje ir kt.), *puošybos technika* (graviravimas, raižymas ir kt.) ir kiti tyrimui reikšmingi bei akimi matomi bruožai (reljefiniai įspaudai, antspaudai ir kt.). Visi šie požymiai buvo užfiksuoti *Microsoft Excel* sukurtoje duomenų bazėje su patogia duomenų filtravimo funkcija, kuri palengvino ypač didelio kiekio duomenų valdymą, analizuojant medžiagą ne tik technologiniu, bet ir tipologiniu ar chronologiniu aspektais.

Funkcinis-tipologinis aspektas. Stiklo artefaktus analizuojant funkcinio-tipologiniu aspektu, siekiama iš pavienio fragmento atkurti viso dirbinio vaizdą ir kartu nustatyti tiriamojo dirbinio paskirtį, todėl viso išlikusio dirbinio ar jo fragmentų vientisos matavimo sistemos įdiegimas šiame darbe laikomas svarbia pagalbine priemone stiklo artefaktus jungiant į didesnius tipologinius vienetus ir nustatant jų funkcines reikšmes. Šiam darbui atrinkti stiklo dirbiniai buvo išmatuoti elektoriniu slankmačiu (angl. *digital caliper*); tai ne tik pagreitino patį darbo su archeologine medžiaga procesą, bet ir užtikrino tikslesnį matų nustatymą, tuo sumažinant žmogiškosios klaidos riziką. Stiklo dirbinių atskirų dalių ir elementų matmenys buvo fiksuoti pagal vientisą matavimo sistemą (žr. Stiklo dirbinių morfologiniai bruožai). Tai ypač svarbu atskirų tipų ir potipių analizei, kuri yra paremta ir gaminio proporcijų vertinimu, lyginant juos tarpusavyje. Pagal atkurtą gaminio formą ir sandarą buvo nustatoma bendroji gaminio paskirtis, pvz., gėrimų pilstymo indai, geriamieji stalo indai, medicininiai-kosmetiniai indai ir kt.

Svarbu pabrėžti, jog kai kuriais atvejais stiklo induose išlikusio turinio liekanos leido susiaurinti ir indo paskirties interpretaciją. Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose rastus indus su turiniu (iš viso 3 vnt.¹¹¹) nuspręsta ištirti papildomai. Bandiniai tyrimams buvo imti pašalinus viršutinį medžiagos sluoksnėlį. Paviršiaus morfologijai tirti naudoti nemalti bandiniai, o apytikslei elementinei sudėčiai nustatyti bandiniai buvo sumalti, iš miltelių suspaustos 5 mm skersmens tabletės. Dėl blogo paviršinių sluoksnių elektrinio laidumo bandiniai buvo padengti anglies sluoksniu vakuuminiame įrenginyje *Quorum Q150T ES (Quorum)*. Bandiniai taip pat buvo tiriami skenuojančiu elektroniniu mikroskopu (SEM) *Helios Nanolab 650 (FEI)*. Paviršiaus vaizdas gautas registruojant antrinius elektronus. EDX elementinė analizė atlikta naudojant rentgeno spindulių spektrometrą *INCAENERGY (Oxford Instruments)* su X-MAX Rentgeno kvantų detektoriumi, greitinanti įtampa 20 kV, srovė 3,2 nA. Bandinių fazinė sudėtis, t. y. juose esantys kristaliniai junginiai, tirti rentgeno spindulių difrakcinės analizės (XRD) metodu. Naudotas rentgeno spindulių difraktometras *D8 Advance (Bruker AXS, Vokietija, 2003)* su rentgeno spindulių vamzdžiu Cu anodu. Kokybinė fazinė analizė atlikta naudojant programinę įrangą *EVA (Bruker AXS)* ir miltelių difrakcijos duomenų bazę *PDF-2 (2003 m. laidos)*¹¹². Be to, instrumentiniai tyrimai buvo taikyti ir Klaipėdoje rastam stikliniam akinių lęšiui ištirti. Siekiant nustatyti lęšio stiprumą, dirbinys buvo išmatuotas¹¹³ automatinio dioptrimetru (angl. *digital lensmeter*) *Auto Lensmeter TL-100*. Reikia pabrėžti, jog laboratoriniai tyrimai suteikė daugiau žinių ne

¹¹¹ Trys bandiniai buvo paimti iš stiklinių medicininės-kosmetinės paskirties buteliukų (GEK 23202; GEK 23208; P 9662/344).

¹¹² Stikliniuose induose išlikusio turinio analizę atlikto Fizinių ir technologijos mokslų centro Medžiagų struktūrinės analizės skyriaus vyr. m. d. dr. Aušra Selskienė ir dr. Vidas Pakštas.

¹¹³ Šio darbo autorė nuoširdžiai dėkoja „Dragūnų akių klinikai“ už geranoriškumą ir pagalbą.

tik apie kai kurių stiklinių indų tipų konkrečią paskirtį, bet ir leido plačiau pažinti dar mažai tyrinėtą naujųjų laikų Klaipėdos miestiečių sveikatingumo istoriją.

Chronologinis-geografinis aspektas. Vienas svarbiausių šio darbo uždavinių, susijusių su stiklo dirbinių datavimu ir gamybos vietos nustatymu, spręstas pasitelkiant klasikinius archeologijos metodus, t. y. sluoksnių stratigrafijos ir lyginamąjį. Nors stratigrafijos metodo taikymas padėjo identifikuoti stiklo dirbinių chronologinį kontekstą, tačiau pačių stiklo radinių datavimo problemų iki galo neišsprendė, kadangi didžioji dalis šiam darbui atrinktų stiklo dirbinių buvo surinkta ne aiškios stratigrafijos ir kartu gerai datuojamuose kultūriniuose sluoksniuose ar ypačiuosiuose tarp sluoksniuose¹¹⁴, o chaotiškoje ir neretai plačiai datuojamoje „šiukšlynų tipo“ aplinkoje. Be to, ūkinės paskirties struktūros, papildytos stiklo, galėjo būti išsemiamos, o turinys perdirbamas, t. y. naudojamas kaip žaliava naujų stiklo indų gamybai¹¹⁵.

Akivaizdu, kad siekis radinį įvertinti pagal trimatę chronologinę sistemą, t. y. suprasti jo pagaminimo, vartojimo ir išmetimo laiką, taikant tik sluoksnių stratigrafijos metodą, nepasiteisina¹¹⁶. Stiklinio dirbinio chronologijai, taip pat ir kilmės arealui nustatyti šiame darbe plačiai remtasi užsienio šalių archeologinio stiklo tyrimų medžiaga, analogais, taip pat bendraisiais stiklo dirbinių raidos principais (gamybos, technologijos raidos, stilistikos ir atskirų dirbinio elementų datavimu), taip pat rašytiniais šaltiniais ir ikonografija.

Sociokultūrinis-ekonominis aspektas. Siekiant sėkmingai interpretuoti turimą archeologinę medžiagą sociokultūriniu-ekonominiu aspektu, buvo taikyta rašytinių, ikonografinių ir kartografinių šaltinių analizė, remtasi istorinės archeologijos, sociologijos suformuotomis teorinėmis sampratomis. Pirmiausia analizuota stiklo kultūros raida pačioje Klaipėdoje, atkreiptas dėmesys į stiklo artefaktų židinius, tiriant tų židinių kilmę ir priklausomybę konkrečiai funkciniai ar sociokultūrinei terpei. Pagal stiklo artefaktų radavietes, naudojantis GIS programa¹¹⁷, buvo sudarytas stiklo artefaktų pasiskirstymo pagal radavietes Klaipėdos miesto teritorijoje planas, atkreiptas dėmesys

¹¹⁴ Apie Klaipėdos kultūrinių sluoksnių ir ypačiųjų tarp sluoksnių tyrimų specifiką Klaipėdoje plačiau žr. BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVII a. Klaipėdos senamiesčio kultūrinių sluoksnių stratigrafija: nauji miesto suplanavimo bei pirminio užstatymo tyrimų duomenys. In *Istorija*, 69. Vilnius, 2008, p. 8–21; BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVIII amžių Klaipėdos pastatų tipai ir chronologija. In *AHUK*, XVII. Klaipėda, 2008, p. 51–62.

¹¹⁵ Stiklo masei paruošti, be pagrindinių gamybos komponentų, buvo naudojamos ir stiklo šukės. Teigiama, kad pridėjus stiklo duženų paspartėdavo stiklo lydymo procesas, be to, būdavo sunaudojamos stiklo gamybos atliekos. Žr. SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba*. Vilnius, 1992, p. 18.

¹¹⁶ Su panašiomis problemomis susiduria ir kitų šalių stiklo artefaktų tyrėjai. Plačiau apie tai žr. BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig...*, S. 25.

¹¹⁷ Šio darbo autorė nuoširdžiai dėkoja archeologei Ievai Masiuliene už nepriekaištingai parengtas šio darbo schemas, naudojantis GIS programa.

į didesnes stiklo radinių sankaupas. Taikant analitinį metodą, pirmiausia buvo išanalizuotos ūkinės paskirties dėžės ir duobės, kurių turinys galėjo turėti sąsajų su šalia veikusiu restoranu, smuklių, vyninių ar panašių viešojo susibūrimo vietų ir tų vietų personalo atsikratytu inventoriumi¹¹⁸.

Šiame darbe taip pat tyrinėti ir supiltiniai žemės sluoksniai, kuriuose susikaupęs depozitas galėjo priklausyti mieste veikusioms panašaus pobūdžio viešosioms įstaigoms, tarp jų ir teikusioms medicininės paslaugas. Panašiu principu analizuoti ir privačių namų ūkiams priklausę stiklo gaminiai, kurių šukės dažniausiai surinktos pavieniui arba po keletą kultūriniuose ir griuvenų sluoksniuose. Siekiant atskleisti naujų laikų Klaipėdos miesto gyventojų kultūrinius kontaktus ir tokios komunikacijos reikšmę miesto kultūriniam vystymuisi, buvo remtasi archeologiniais ir istoriniais duomenimis. Pasitelkus analitinį metodą, sudarytas svaigiųjų gėrimų stiklinėje taroje ar statinėse žemėlapis.

2. Stiklo dirbinių gamybos ypatumai ir terminų vartojimo problemos

Analizuojant tyrimo objektą technologiniu-stilistiniu ar funkcinio-tipologiniu aspektais, susidurta su dokumentavimo ir terminijos problemomis, kurias vertėtų aptarti plačiau, kartu ir apibrėžti šiame darbe dažniausiai vartojamų terminų sąvokas. Dėl skaitmeninių technologijų šiandien turime didesnes galimybes rinkti, apdoroti ir filtruoti sukaupą informacijos kiekį. Kita vertus, kad būtų galima operatyviai atsakyti į įvairias užklausas, duomenų bazės kūrimas įpareigoja standartizuoti ir pačius terminus. Subjektyviai ar netinkamai parinkti terminai stiklinių dirbinių atskiroms formoms, puošybos detalėms ar technologinėms ypatybėms apibrėžti moksliniame diskurse yra vertinami kaip trūkumas analizuojant medžiagą¹¹⁹. Reikia pridurti, jog ir tyrimų ataskaitose pateiktų radinių charakteristikos būna suformuluotos ne visai tiksliai, trūksta teorinių, praktinių žinių, o netikslus terminas, apibūdinant artefaktą, jo vizualiai taip ir nepamačius, skaitytojo gali būti suprastas klaidingai.

Reikia pažymėti, kad stiklo terminijos problematika lietuviškoje istoriografijoje platesnio tyrėjų dėmesio iki šiol nebuvo sulaukusi. Siekiant ją plėtoti, ypač istorinio stiklo temo-

¹¹⁸ Mokslinėje literatūroje teigiama, kad tokiose struktūrose aptikti radiniai atskleidžia ir amatininkystę, prekybą, mitybą, namų apyvokos daiktus, ir miesto ekonominę raidą, sociokultūrinę situaciją, miestiečių gyvenseną, kultūros istoriją. Žr. FERLING, Günter. *Einführung in die Archäologie des Mittelalters*. Darmstadt, 1992, S. 211; FALK, Alfred; HAMMEL, Rolf. *Möglichkeiten einer interdisziplinären Auswertung der Archäologischen und schriftlichen Quellen*. In *LSAK*, 10. Bonn, 1987, S. 12.

¹¹⁹ BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig...*, S. 24.

mis, siūloma remtis stiklo technologijos specialistų jau paklotu lietuviškosios terminijos pagrindu. Kita vertus, kaip pažymi K. Strazdas, ir pati techninė stiklo terminija Lietuvoje yra jauna¹²⁰. Pradėta kurti ir tobulinti tik XX a. 3-iajame dešimtmetyje, dar ir šiandien ji susiduria su giliai įsišaknijusiomis svetimybėmis, kurias siekiant pakeisti tinkamais lietuviškais terminais reikia bendro stiklo technologijos specialistų ir kalbininkų darbo. Stiklo terminijos raidą Lietuvoje trumpai apžvelgęs K. Strazdas pažymėjo, kad dauguma stiklo terminų iki XX a. buvo vokiškos, kiek mažiau lenkiškos ir tik maža dalimi lietuviškos kilmės, o tokią situaciją daugiausia lėmė istoriniai veiksniai¹²¹. Šiame darbe vartojamų terminų bazė yra sudaryta remiantis iki šiol lietuvių kalba publikuotų šaltinių, technologijos vadovėlių, restauratorių parengtų tekstų informacija. Trūkstančių žinių ar sąvokų reikšmių ieškota ir užsienio literatūroje. Terminai originalo kalba buvo verčiami į lietuvių kalbą arba palikti originalūs tokių terminų pavadinimai. Tai ypač svarbu pažymėti kalbant apie atskirų indų tipus, kurie lietuvių kultūroje nuo seno nebuvo žinomi.

2.1. Stiklo dirbinių technologiniai bruožai

Stiklo dirbinių gamybos ypatybės. Stiklo artefaktus analizuojant technologiniu aspektu, svarbu nustatyti bendruosius stiklo gamybos bruožus. Stiklo masėje dažnai atsispindi ir pati stiklo istorija, technologinis vystymasis, gamybos geografija. Anot K. Strazdo, šiandien plačiai vartojamas terminas *stiklas* yra senas skolinys, į Lietuvos teritoriją patekęs per slavų kalbas (rus. *steklo*), prūsai stiklą vadino *sticls*, o latviai ir šiandien tebevadina *stikls*¹²². *Stiklu* (angl. *glass*) paprastai vadinama kietoji medžiaga, pasižyminti skaidrumu, taip pat laidumu šviesai¹²³. Ji gaunama peršaldžius įvairios cheminės sudėties ir stingimo temperatūros lydalą, kuris, pamažu didėjant klampai, įgauna kietiesiems kūnams būdingų savybių¹²⁴. Pagrindinis stiklo komponentas yra silicio dioksidas (SiO₂) arba silicio oksidas – kvarcinis smėlis. Į stiklo sudėtį, be silicio dioksido, taip pat įeina ir natrio, kalio, kalcio, švino ar kt. oksidai, kurie suteikia stiklui skirtingų savybių¹²⁵, iš dalies jie ir lemia stiklo dirbinių kokybę, spalvą, skaidrumą ar tvarumą.

Seniausia stiklo rūšimi laikomas sodos-kalkių stiklas, arba kalcio-natrio silikatinis stiklas (angl. *soda-lime glass*), dar vadinamas *sodos stiklu* (angl. *soda glass*). Teigiama,

¹²⁰ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų*. Vilnius, 1992, p. 66.

¹²¹ Kaip priežastis K. Strazdas įvardija vėlyvą lietuviško rašto atsiradimą, senovės slavų, vėliau lenkų bei rusų rašto ir kalbos paplitimą bei lietuviškos spaudos draudimą. Žr. STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų...*, p. 66.

¹²² STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas: nuo seniausių laikų...*, p. 65; STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija*. Kaunas, 1998, p. 14.

¹²³ FRANK, Susan. *Glass and archaeology*. London, 1982, p. 1.

¹²⁴ BAGDZEVIČIENĖ, Jurga; SENVAITIENĖ, Jūratė; ir kt. Instrumentinių analizės metodų taikymas..., p. 182.

¹²⁵ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина Л. *Изготовление художественного стекла*. Москва, 1987, p. 17.

kad iki XVIII a. soda stiklui buvo gaunama iš jūrinių augalų, jūros dumblių pelenų. Šios rūšies stiklas ypač plito pajūrio šalyse Egipte, Sirijoje, taip pat Venecijoje¹²⁶. Pastarojoje buvo atrasta ir bespalvio stiklo gamybos formulė, nuo XIII a. garsinusi šio miesto stiklo meistrus dėl jų gaminamo *Venecijos krištolo* (it. *cristallo*)¹²⁷. Iki XVII a. Vakarų Europos stiklo gamintojai dažniausiai kopijuodavo Venecijos stiklą, stiklinius indus gamindami pagal *Venecijos būdą* (pranc. *Façon de Venise*, angl. *Venetian fashion*)¹²⁸. Sodos stiklo dirbiniai romėniškuoju laikotarpiu ir naujaisiais laikais buvo labai plataus spalvinio spektro, tačiau vyravo melsvi ar žalsvi atspalviai¹²⁹. Klaipėdoje surinkti ir sodos stiklo dirbiniai priskirtini indai yra plastiški, lengvi ir trapūs, jų paviršius pasidengęs balkšvomis apnašomis, pasižyminčiomis perlamutrinio atspalviu. Reikėtų paminėti ir dar vieną stiklo tipą, vadinamą *kalcio-kalio-natrio silikatinio stiklu* arba tiesiog *kalkiniu stiklu* (angl. *lime-rich glass, chalk glass*), kuris XIX a. antrojoje pusėje išsivystė iš aukščiau aprašyto stiklo. Toks stiklas pasižymėjo stiprumu, todėl daugiausia buvo naudotas buteliams gaminti. Dėl tokios paskirties kalkinis stiklas literatūroje dar vadinamas *butelių stiklu* (angl. *bottle glass, dark green bottle glass*)¹³⁰.

Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose aptinkamas ir kitas stiklo tipas, vadinamas potašo-kalkių, kalcio-kalio silikatinio stiklu (angl. *potash-lime glass, potassium-rich glass*) arba tiesiog *potašo stiklu* (angl. „*potash*“ *glass*). Miškingose Prancūzijos, Vokietijos, Bohemijos vietose stiklas būdavo gaminamas naudojant medienos, taip pat paparčių, nendrių ir kitų augalų pelenus¹³¹, kuriuose vyravo potašas arba kalio karbonatas. Šia medžiaga prisodrintas stiklas dar vadintas *miško stiklu* (angl. *forest glass*), kadangi tokio stiklo gamybai reikėjo pirmiausia miško augalų¹³². Augalų pelenai kaip žaliava stiklo gamybos srityje vaidino reikšmingą vaidmenį ir buvo svarbiausias stiklo masės komponentas daugelyje manufaktūrų nuo X a. antrosios pusės iki pat XIX a. vidurio¹³³. Tokio tipo stiklas daugiausia buvo naudotas geriamųjų indų ir langų stiklo gamybai, pasižymėjo žalsvais atspalviais, kuriems atsirasti įtakos turėjo

¹²⁶ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина А. *Изготовление художественного стекла...*, p. 11.

¹²⁷ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 10. Pabrėžtina, kad Venecijos krištolas, kurio pavadinimas kildinamas dėl jo panašumo į gamtoje randamą kalnų krištolą, nebuvo visai skaidrus, o turėjo pilkšvą ar net rusvą atspalvį.

¹²⁸ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина А. *Изготовление художественного стекла...*, p. 13.

¹²⁹ PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking – Guidelines for Best Practice*. 2011, p. 4.

¹³⁰ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 12.

¹³¹ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина А. *Изготовление художественного стекла...*, с. 11.

¹³² JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 11.

¹³³ BEZBORODOV, M. A. *Chemie und Technologie der antiken und mittelalterlichen Gläser*. Mainz, 1975, p. 47.

smėlyje esančios geležies priemaišos. 1680 m. Bohemijos stiklo meistrams potašo stiklą pavyko padaryti bespalvį. Šio tipo stiklas buvo tankesnis, todėl ir patvaresnis bei stipresnis nei aukščiau aprašytas sodos stiklas, be to, tinkamas graviruoti ir raižyti. Nuo XVIII a. *Bohemijos krištolas* pradėtas kopijuoti ir Vakarų Europoje¹³⁴. Įdomu tai, kad ir Klaipėdoje būdavo perdirbami pelenai stiklui gaminti, daromas potašas eksportuoti¹³⁵.

Naujųjų laikų Klaipėdoje neabejotinai naudoti ir švino-kalio silikatinio arba *švino stiklo* (angl. *lead glass*) dirbiniai. Teigiama, kad tokios rūšies stiklas, pradėtas gaminti Vokietijoje ir kitur Europoje, pasižymėjo gintaro, sodriai žalia, raudona ar juoda spalvomis¹³⁶. 1676 m. brito Georgo Ravenscrofto sukurtas bespalvis tokios sudėties stiklas buvo sunkus ir blizgus, ypač laidus šviesai¹³⁷, be to, lengvai apdirbamas¹³⁸. Tokio tipo stiklas dar yra žinomas kaip *krištolas*¹³⁹ (angl. *crystal*), kuris lietuvių kalbos žodyne aiškinamas kaip *minkštas bespalvis stiklas, turintis daug švino arba bario oksido*¹⁴⁰. Reikėtų pažymėti, kad nuo XVIII a. antrosios pusės tokio tipo stiklas daugiausia buvo gaminamas Anglijos ir Airijos stiklo manufaktūrose, tačiau ilgainiui, gamybos formulę nutekinus ir į kitas šalis, tokio stiklo gamybos geografija prasitplėtė. Švino stiklas daugiausia buvo naudojamas pūstiems stalo ir taros indams, medicininės paskirties, prieskonių buteliukams ar lempų gamybai¹⁴¹. Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose randama skaidrių bespalvių taurių, stiklinių ir kitų, neretai įvairiomis technikomis dekoruotų, švino stiklo dirbinių. Dėl ypač didelio šviesos lūžio rodiklio dirbinyje padarytos įvairiausios briaunos, išpjovos ar įgilinimai padėdavo išgauti dar ryškesnį šviesos žaismą¹⁴², kuris ir buvo didžiausia šio stiklo tipo vertybė.

Klaipėdos archeologinėje aplinkoje randama įvairių žalsvų, žalsvai gelsvų, rusvų, melsvų ir kitų spalvų bei atspalvių stiklo dirbinių. Tačiau pažymėtina, jog spalva stiklo artefaktų tyrimuose neturėtų būti laikoma svariu kriterijumi, vizualiai vertinant stiklo masės sudėtį, ar apskritai stiklo dirbiniai neturėtų būti klasifikuojami pagal jų spalvinį koloritą. Stiklo spalvą paprastai lemia metalų oksidai (geležis, manganas, kobaltas, varis, alavas, uranas, nikelis, sidabras ar chromas), tiksliau – jų koncentracija.

¹³⁴ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 11.

¹³⁵ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, p. 279.

¹³⁶ PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 4.

¹³⁷ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 11.

¹³⁸ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина А. *Изготовление художественного стекла...*, p. 11.

¹³⁹ Šių dienų krištoliniai indai labiau yra siejami su ypač aukštos stiklo kokybės stiklo dirbiniais.

¹⁴⁰ Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=krištolas&lns=-1&les=-1>.

¹⁴¹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 12.

¹⁴² SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba*. Vilnius, 1992, p. 30.

cija stiklo masėje, oksidacijos ir redukcijos laipsnis, taip pat stiklo gaminio sienelių storis¹⁴³. Platus spalvų diapazonas galėjo būti gaunamas dėl geležies priemaišų, kurių nedidelis kiekis suteikdavo gelsvai žalsvą, žalsvą atspalvius, didesnis – rusvą, o ypač didelis geležies ir mangano kiekis stiklo masę nudažydavo tamsia spalva, ypač paplitusia vyno butelių gamybos srityje¹⁴⁴. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad spalva gali būti naudinga greičiau dirbinio funkcijai, bet ne stiklo tipui nustatyti, t. y. stiklo spalva, vertinant dirbinių fragmentus, gali padėti atskirti stalo indus nuo taros indų. Tuo tarpu *bespalvis stiklas*, kuris ypač pageidautas gaminant stalo indus, būdavo išgaunamas į įkrovą dedant mangano dioksido¹⁴⁵.

Analizuojant stiklo artefaktus, į akis krenta ir gamybos metu atsiradusios nepageidautinos stiklo ypatybės, kas neabejotinai turėjo neigiamą įtaką ir dirbinio vertei. Tai turėtų būti ypač aktualu, kalbant apie stiklinius stalo indus. K. Strazdas išvardijo tokio broko atsiradimo priežastis, pradedant žaliavų apdorojimu, įkrovos ruošimu, stiklo lydymu ir baigiant gaminių formavimu, atkaitinimu bei transportavimu¹⁴⁶. Vienas dažniausiai pasitaikančių gamybos defektų, būdingų stiklo gaminiams, tai *pūslės* (angl. *bubble*, vok. *Blasen*) ir *spėčiapūslės* (angl. *seed bubble*), taip pat stikliškieji intarpai, tokie kaip *pranaros* (vok. *Schlieren*), galėjusios susidaryti bet kurioje stiklo lydymo stadijoje¹⁴⁷. Be nepageidautinų dujinių ir stikliškųjų tarpų, Klaipėdos stiklo kolekcijoje pasitaiko ir dirbinių, kurių vidinėje struktūroje išlikę kietieji intarpai – *neišsilydžiusio smėlio grūdėliai* – *akmenukai* (angl. *stone*) ar kiti tokio pobūdžio dariniai. Reikėtų pažymėti, jog stiklo defektai neturėtų būti vertinami kaip indikatoriai, galintys padėti nusakyti dirbinio pagaminimo laiką ar kilmės geografiją, tai labiau susiję su meistro turima kompetencija, dirbinio kokybe ir verte.

Archeologinėje aplinkoje surinkti stikliniai dirbiniai daugiau ar mažiau būna pažeisti *korozijos proceso* (angl. *weathering*, *patination*). Archeologinio stiklo irimo priežastys glūdi jo cheminėje sudėtyje bei struktūroje ir archeologinės aplinkos ypatybėse¹⁴⁸. Dauguma tyrėjų mano, kad svarbiausia stiklo irimo, dūlėjimo, erozinės korozijos priežastis yra vanduo¹⁴⁹, todėl nenuostabu, kad drėgname, dažnai žemiau jūros lygio esančiame Klaipėdos grunte ir kartu mokslškai vertinguose šio miesto kultūri-

¹⁴³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers..., p. 13.

¹⁴⁴ Ten pat.

¹⁴⁵ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 8–9; JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers..., p. 13.

¹⁴⁶ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija*. Kaunas, 1998, p. 263.

¹⁴⁷ Apie tai daugiau žr. STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių...*, p. 115.

¹⁴⁸ ADOMAITYTĖ, Lina O.; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys, p. 651; HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 24, SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailių stiklo dirbinių gamyba...*, p. 14.

¹⁴⁹ ADOMAITYTĖ, Lina O.; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys ir cheminiai..., p. 652.

niuose sluoksniuose stiklo medžiaga retai išlieka nepakitusi. Stiklo restauratorių teigimu, drėgnoje archeologinėje aplinkoje viršutinis erozinis stiklo sluoksnis susidaro per keletą metų, o tolesnis sluoksniavimasis vyksta nuolat storėjant suirusio *stiklo luobui* (stiklo žievei)¹⁵⁰. Pabrėžtina, jog patina neturi jokios reikšmės datuojant stiklo artefaktus, kadangi nuo pagaminimo laiko šio proceso rezultatai nepriklauso¹⁵¹. Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose surinkti stiklo fragmentai dažnai būna padengti vairovorykštine plėvele¹⁵² arba stiklas būna *vaivorykštinis besilupantis*. Priklausomai nuo ardomojo proceso poveikio, gali keistis stiklo spalva, stiklas gali tapti *nepermatomas* (stiklo dulsvumas) arba *išblukęs*, taip pat gali sumažėti stiklo storis ar apimtis (eksfoliacija arba susisluoksniavimas)¹⁵³. Klaipėdoje surinktas stiklas dažniausiai būna padengtas baltos, sidabrinės, auksinės, rudos ir kt. spalvų luobelėmis, dar vadinamomis *patina* (angl. *patina*).

Stiklo dirbinių formavimo ypatumai. Stikliniai dirbiniai atspindi kelis šimtus metų trukusios rankinės stiklo gamybos technologijos istoriją, nes juose neišvengiamai liko formavimo pėdsakų, iš kurių galima nustatyti dirbinio chronologiją ir sužinoti kilmę. K. Strazdas išskiria kelis stiklo formavimo būdus, kai formuojamas stiklo lydalas arba visiškai nekontaktuoja su formavimo detalėmis, arba iš pat pradžių iki sukietėjimo yra veikiamas formavimo įrenginių¹⁵⁴. Trumpiau tariant, stiklo gamyba manufaktūrose ilgą laiką buvo paremta laisvu stiklo pūtimu naudojant pūtimo vamzdelį ir stiklo pūtimu naudojant ir pūtimo vamzdelį, ir specialų indo formavimo prietaisą. Tokie stiklo dirbinių formavimo būdai paprastai vadinami *stiklo pūtimu rankiniu būdu* arba tiesiog *rankiniu pūtimu* (angl. *mouth-blown*)¹⁵⁵.

Laisvai be formos (angl. *free-blown*) stikliniai indai pradėti pūsti jau pirmaisiais amžiais prieš Kristų, kai Sirijoje buvo išrastas stiklo pūtimo vamzdelis¹⁵⁶. Stiklo pūtimo vamzdeliu meistras iš krosnies paimdavo reikiamą kiekį karštos stiklo masės ir, pūsdamas per vamzdelio angą orą, formuodavo norimo indo tūrį¹⁵⁷. Priklausomai nuo indo paskirties ir manufaktūros tipo, kai kurie stikliniai indai, pavyzdžiui, medicini-

¹⁵⁰ Ten pat, p. 654.

¹⁵¹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers..., p. 15.

¹⁵² Tai reiškia, kad stiklas nėra suiręs ar atsilupęs, žr. ADOMAITYTĖ, Lina O.; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys ir cheminiai..., p. 655.

¹⁵³ Žr. ADOMAITYTĖ, Lina O.; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys..., p. 655.

¹⁵⁴ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 166.

¹⁵⁵ Nors nuo XX a. pradžios kai kurie stiklo gaminiai, daugiausia buteliai, pradėti pūsti mechanizuotu būdu, stiklo formavimas rankiniu būdu neišnyko.

¹⁵⁶ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 9.

¹⁵⁷ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 52.

nės paskirties buteliukai ar indeliai, laisvu pūtimu formuoti net iki XIX a., tuo tarpu angliškai vyno buteliai specialiose formose pradėti pūsti jau XVIII a. 4-uju dešimtmėčiu¹⁵⁸. Nemaža dalis Klaipėdoje surinktų ir rankiniu pūtimu suformuotų indų, daugiausia medicininės ir kosmetinės paskirties buteliukų ar vyno butelių, buvo formuoti būtent šiuo metodu, papildomai naudojant nebent medinius, metalinius įrankius¹⁵⁹. Laisvai be formos pūsti stiklo dirbiniai paprastai pasižymi asimetrija, korpuso ar atskirų dirbinio dalių formų netolygumu.

Specialiose formose (angl. *mould-blown*) stikliniai indai pradėti gaminti dar romėniškuoju laikotarpiu, o pačios formos dažniausiai gamintos iš molio, akmens, medžio ar metalo¹⁶⁰. Kai kurie stiklo indai, pvz., taurės su kojele, buvo formuotos ir kombinuotu būdu, t. y. taurės vainikas pučiamas formoje, o jos kojelė formuota laisvu pūtimu, naudojant tik papildomus formavimo įrankius. Tokių pavyzdžių turima ir Klaipėdos archeologinėje medžiagoje – neretai palyginus to paties tipo ir stilistikos taurelių kojeles matomi jų proporcijų skirtumai. Stiklo dirbinių pūtimas formoje nuo XVIII a. pirmosios pusės buvo populiarus butelių gamybos srityje, o nuo XIX a. pradžios net ir butelių galvutės formuotos jau nebe rankiniu būdu, o naudojant specialias *galvučių formas* (angl. *finish-forming tools*). Specialiose formose buvo gaminami ir sudėtingo reljefinio deko stikliai indai, kurių fragmentų randama ir Klaipėdos archeologinėje aplinkoje. Reikia pažymėti, kad stiklo dirbinių pūtimas formoje palikdavo ir matomų žymių – grublėtų indo paviršių ar formavimo linijų.

Kad dirbinys gamintas rankiniu pūtimu, o ne mechanizuotai, išduoda ir kiti dirbinio formavimo metu palikti pėdsakai, aiškiai matomi butelių ar kitų stiklinių indų dugno viduje ar taurės pėdos apačioje. Stiklo dirbinio pūtimo žymė, kaip dažnai vadinama archeologinių tyrimų ataskaitose, susiformuodavo pritvirtinus specialų *laikiklį* (angl. *pontil*) prie toliau apdorojamo indo paviršiaus, kad būtų galima pernešti indą į atkaitinimo krosnį¹⁶¹. Skirtingų tipų laikikliai galėjo palikti skirtingas žymes butelio ar kokio kito indo apatinėje dalyje. Laikiklį atstodavo ir paprastas stiklo pūtimo vamzdelis, kurį atskėlus nuo butelio dugno likdavo *stiklo randas* (angl. *pontil scar*). Klaipėdoje rastiems kai kurių tipų buteliams yra būdingas ir *smėlio randas* (angl. *sand pontil scar*). Jis susiformuodavo nuo laikiklio, kai stiklo ir smėlio mišinys būdavo

¹⁵⁸ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers..., p. 22.

¹⁵⁹ K. Strazdas nurodo, jog kiekviena manufaktūra turėjo stiklo gaminiams formuoti skirtų svarbiausių įrankių, tarp jų ir pūtimo vamzdelių, lipkočių, žirklių, žnyptemplių, kačioklių lovių su vandeniu kačiokliams mirkyti, metalinių plokščių lašui formuoti, prie šlaunies prisirišamų lentų pūtimo vamzdeliui ridenti, gaminių formų. Žr. STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų...*, p. 113.

¹⁶⁰ PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 21.

¹⁶¹ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų*, p. 115.

naudojamas butelio dugnui prilaikyti, pvz., galvutės formavimo metu¹⁶². Kai kurie Klaipėdoje surinkti dirbiniai, pvz., stikliniai kamščiai, neturi jokių rankinės gamybos žymių, nors jie ir buvo gaminti rankiniu pūtimu. Tokių dirbinių gamyba turėtų būti siejama su *rankinio presavimo* (angl. *press moulding*) gamybos būdu, kai norimas dirbiny ar jo dalis yra formuojami dar esant karštai stiklo masei, supilant ją į norimą formą, kurios pavidalą dirbiny ir įgauna¹⁶³.

Atskiros paaiškinimo reikalauja ir lakštinio stiklo gamybos technologija, kurios paliktos žymės padeda analizuoti ir archeologinio langų stiklo fragmentus. Langams stiklinti skirti stiklo lakštai būdavo formuojami *mėnulio* (angl. *crown glass*), *cilindro* (angl. *cylinder glass*) arba *liejimo* (angl. *cast glass*) būdais. Mėnulio būdu gaminti stiklo lakštai būdavo formuojami išcentrine jėga, labai greitai sukant pūtinį kartu su pūtimo vamzdeliu¹⁶⁴. Nuskėlus nuo suformuoto disko laikiklį, jo centre likdavo žymių, literatūroje dar vadinamų „buliaus akimis“ (angl. *bull's-eyes*)¹⁶⁵. Stiklo lakštą gaminant cilindro būdu, stiklo pūtimo vamzdeliu išpūstas cilindras specialiomis žirkėmis būdavo perkerpamas išilgai, o tada dar tiesinamas specialiai tam pritaikytais įrankiais¹⁶⁶. Tuo tarpu stiklo liejimo ant plokštelės būdas ant stiklo paviršiaus taip pat palikdavo žymių. K. Strazdas, trumpai aprašydamas tokį gamybos metodą, teigia, jog lakštas būdavęs storas, viena puse glotnus, o kita šiurkštus¹⁶⁷.

Stiklo dirbinių stilistinės ypatybės. Prieš pradėdant analizuoti stiklo dirbinius technologiniu-stilistiniu aspektu, prasminga aptarti ir dekoratyviasias stiklo dirbinių savybes, kuriomis pasižymi ir dalis Klaipėdoje surinktų stiklinių artefaktų. Mokslinėje ir apibendrinamojo turinio literatūroje dažniausiai išskiriami keli stiklo puošybos būdai, kuriems įgyvendinti reikėjo ne tik specifinių darbo sąlygų, bet ir skirtingos stiklo meistrų kompetencijos. Vienas tokių plačiai paplitusių dekoravimo būdų buvo paremtas *karštuoju formavimu* (angl. *hot-formed glass*), kai gaminys stilistiškai ap-

¹⁶² WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 73–76.

¹⁶³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 33.

¹⁶⁴ FRANK, Susan. *Glass and Archaeology*. London, 1982, p. 25, Fig. 5; STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų...*, p. 116–117, 10 pav.; PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 22–23.

¹⁶⁵ „Buliaus akimi“ vadinama centrinė ir kartu storiausia skritulio formos plokštelė iš gana prasto stiklo vieta. „Buliaus akis“ paprastai susidarydavo, nuo mėnulio būdu formuotos plokštelės paviršiaus nulaužus stiklo pūtimo vamzdelį. S. Frank mano, kad tokios plokštelės buvo naudojamos vargingesnių sluoksnių namams stiklinti. Žr. FRANK, Susan. *Glass and Archaeology...*, p. 25, 142; PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 23, Fig. 49.

¹⁶⁶ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų...*, p. 117–119, 11 pav.; PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 22.; FRANK, Susan. *Glass and Archaeology...*, p. 25, Fig. 6.

¹⁶⁷ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų...*, p. 115; PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glassworking...*, p. 23.

dorojamas dar esant karštai stiklo masei. Klaipėdoje randama stiklo indų, kurie buvo gaminami ir kartu puošiami specialiose *formose* (angl. *dip mold, optic mold*), pertiekiant reljefinę puošmeną ar norimą raštą ant gaminio sienelių (angl. *mold-blown decoration*). K. Strazdas vaizdžiai aprašo tokią gamybos technologiją, kurią apibūdina kaip *puošimą rumbėmis* (angl. *ribs*). Jo teigimu, pučiant pūtinį paeiliui dviejose formose (ruošinio ir gaminio) gaunamas *rumbuotas* paviršius. Paprastai gaminio *rumbės* būna *vertikalios* (angl. *vertical ribs*), gaunamos tada, kai pučiamas ruošinys formoje nesukamas ir forma nesukama. Tuo tarpu gaminį pučiant formoje ir sukant jį į vieną pusę, gaminio vidinėse sienelėse gaunamos *susisukusios rumbės* (angl. *swirled ribs*)¹⁶⁸. Pakartotinai į norimą formą įdėjus tokį gaminį ir pasukus jį į priešingą pusę, gaunamas *tinklelio pavidalo raštas* (angl. *crisscross effect*)¹⁶⁹.

Karštuuju formavimu taip pat būdavo gaminamos puošmenos, gaunamos prie jau suformuoto, bet dar neatkaitinto ruošinio sienelių papildomai pridedant nedidelę dalį karšto stiklo lydalo. Vienas tokių būdų – tai gaminio puošimas *stiklo „siūlais“* (angl. *threading*), išstampant juos metaliniais įrankiais: pincetais, žnyplėmis ar yломis¹⁷⁰. Tokios puošmenos būdavo arba tokios pat spalvos kaip ir pats indas, arba visai kito spalvinio kolorito, kas dirbinį darė dar puošnesnį. Stiklo „siūlas“ dažniausiai būdavo išraitomas žiedo arba spiralės pavidalu, ties indo briauna, kakleliu ar korpusu¹⁷¹. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje pasitaiko ir ypač puošnių indų, dekoruotų vadinamosiomis *prielipomis* (angl. *applied glass decoration*). Tai toks puošimo būdas, kai specialiais įrankiais iš nedidelio gabalėlio stiklo masės būdavo suformuojami įvairiausi lapeliai, šakelės, gelės, žvėrių ir žmonių figūros. Puošmenas prielipoje meistras išpausdavo ir metaliniu, gipsiniu arba keraminiu spaudu¹⁷². Klaipėdos atveju populiariausi prielipomis puoštų indų motyvai – tai įvairūs *spurgeliai, pumpurėliai, lašeliai* (angl. *prunts*) ar *aviečių uogų* (angl. *raspberry prunts*) paviršiaus atkartojimas.

Dirbinio *puošyba intarpais* (angl. *inclusions*) taip pat priskiriama karštajam formavimui, kurio metu stiklo ar kokio kito medžiagiškumo elementai, įskaitant ir deguonį, specialiai būdavo įspraudžiami į dirbinio vidų¹⁷³. Klaipėdos stiklo artefaktų kolekcijoje nemažą dalį puoštų indų užima *oro pūslėmis* (angl. *air bubbles*) dekoruoti dirbiniai. Toks indų puošybos būdas ypač būdingas stiklo taurėms su kojele ar nodusu. Oro tuštumų pasitaiko įvairių formų – lašo, pailgos ar spiralės. Viena iš taurių kojeles puošmenų ir yra vadinama *oro spirale* (angl. *air-twist*), kai viena ar dvi iš oro sufor-

¹⁶⁸ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 224.

¹⁶⁹ WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants. The Corning Museum of Glass*. Corning, New York, 2010, p. 175.

¹⁷⁰ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 221.

¹⁷¹ DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen...*, S. 10.

¹⁷² STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 221.

¹⁷³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 50.

muotos pailgos juostelės susukamos spirale per visą kojelės ilgį. Panašiu principu formuojamas ir nepermatomo stiklo siūlų pagrindu sudarytas ažūrinis ornamentas – *filigranas* (angl. *filigree*), įterptas taurių kojelių viduje¹⁷⁴.

Šaltuoju būdu (angl. *cold working*) puošiamas išorinis dirbinio paviršius. J. Sergejevo teigimu, toks puošimas, meniniu požiūriu yra pranašesnis nei puošimas dar tik formuojant dirbinį, kadangi taip menininkas turi daugiau galimybių pats daryti sumanytą puošmeną¹⁷⁵. Klaipėdos archeologinėje medžiagoje dažnai pasitaiko šaltuoju būdu dekoruotų stiklo dirbinių, daugiausia stiklinių ir taurių. Nemažą dalį apskritai puoštų dirbinių Klaipėdoje sudaro *graviruoti* (angl. *engraving*) stiklo dirbiniai. Literatūroje dažniausiai išskiriami keli graviravimo būdai, galintys dirbiniui suteikti skirtingų stilistinių efektų per sudėtingas ar ne tokias sudėtingas linijas ar raštus¹⁷⁶. Dirbinį graviruojant *deimantine adata* (angl. *diamond point*), stiklo paviršius būdavo taškuojamas ar braižomas smulkiomis ir plonomis¹⁷⁷, tačiau negiliomis, bet gerai pastebimomis linijomis¹⁷⁸. Taip meistras sukurdavo augaliniu ar figūriniu motyvu paremtą paveikslą, užrašydavo norimą tekstą¹⁷⁹. Tuo tarpu dirbinį graviruojant *abrazyviniu disku* (angl. *wheel engraving*), buvo galima išgauti reljefinį (vaizdas iškilęs virš fono) arba kontrreljefinį (iškilus yra fonas) efektą¹⁸⁰.

Nemažą dalį Klaipėdoje surinktų dirbinių kiekio sudaro *briaunojimo* technika dekoruoti indai, pirmiausia stiklinės ar kai kurie taurių su kojele tipai. Iš esmės tai toks gaminio puošimo būdas, kai briaunoms sudaryti nuo jo išorinių sienelių ir dugno paviršiaus pašalinamas tam tikras stiklo sluoksnis¹⁸¹. Tuo tarpu *raižymu* (angl. *cutting*) vadinamas mechaninis puošmenos išpjovimas stiklo paviršiuje, vertikalioje plokštumoje sukant abrazyvinį diską¹⁸². Raižymo stilistika paprastai būna geometrinė¹⁸³, susidedanti iš žvynelių, lapelių, žvaigždelių, vagelių ir kitų geometrinių voratinklį sudarančių elementų. Prieš pradėdamas raižyti, meistras gaminio paviršiuje plonomis dažų linijomis nupiešdavo puošmenos schemą ir išilgai šių linijų, vertikalioje plokštumoje sukdamas diskus, išpjaudavo išpjovas (vageles)¹⁸⁴. Raižymo ir graviravimo technikos

¹⁷⁴ Corning museum of glass, glass dictionary. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cmog.org/glass-dictionary/filigrana>

¹⁷⁵ SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba...*, p. 91

¹⁷⁶ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England*, c. 1500–1670..., p. 18.

¹⁷⁷ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 55.

¹⁷⁸ SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba...*, p. 98.

¹⁷⁹ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England*, c. 1500–1670..., p. 18.

¹⁸⁰ SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba...*, p. 97–98.

¹⁸¹ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 225; SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba...*, p. 91.

¹⁸² STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 226.

¹⁸³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 56.

¹⁸⁴ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 226.

itin išpopuliarėjo Bohemijoje, kur buvo ypač puošiami bespalviai stikliniai dirbiniai, o nuo XVIII a. šios technikos pradėtos kopijuoti ir Vakarų Europoje¹⁸⁵.

Emaliavimo būdu dailintų stiklinių dirbinių Klaipėdoje pasitaikė rasti retai, o pati medžiaga yra labai fragmentiškai išlikusi. *Emaliavimas* (angl. *enamelling*) – tai tapybos ant stiklo būdas, kuriam reikėjo itin aukštos meistro kvalifikacijos. Sumanytas paveikslas buvo perpiešiamas ant stiklo dirbinio paviršiaus, o indas trumpam dedamas į kaitinimo krosnį, kad dažai įsilydytų į stiklą. Iš dažniausiai pasitaikančių stiklo emaliavimo vaizdinių būdavo augaliniais ir figūriniais motyvais išpieštos baltos spalvos taškelių linijos. Stiklo paviršiaus tapyboje taip pat buvo naudojamos ir kitos spalvos – raudona, ruda, mėlyna, žalia ir geltona, meistrai taip pat išpiešdavo raides, vardus ar frazes¹⁸⁶. Kaip ir emaliavimo atveju, stiklo *auksavimas* (angl. *gilding*) buvo meistro patirties reikalaujantis procesas. Dažniausiai auksuojamos buvo tik tam tikros indo dalys, pvz., taurės briauna ir kojelė¹⁸⁷.

2.2. Stiklo dirbinių morfologiniai bruožai

Analizuojant stiklo dirbinius funkcinio-tipologiniu aspektu, svarbu nustatyti paties dirbinio sandarą – pagrindines jo dalis ir elementus. Klaipėdos archeologinio stiklo kolekcijoje pasitaiko įvairių formų ir dydžių gaminių, turinčių aiškią ir griežtą, per ilgą laiką mažai pakitusią struktūrą. Nors didžioji dauguma stiklo dirbinių grupių mums yra gerai žinomos, vis dėlto dokumentuodami stiklinius artefaktus archeologai vienu terminu neretai pavadina kitoms stiklinių dirbinių grupėms priskiriamus radinius. Archeologinėse ataskaitose pasitaiko atvejų, kai stiklinių butelių grupei yra priskirti ne tik didesnio formato buteliukai, bet ir vazos, grafūnai, dekanteriai ar net bokalų dugnai, o kai kurios dalys, nors ir neblogai išlikusios, dėl žinių stokos priskiriamos tiesiog stiklo indams. Identifikavus dirbinio dalis ir priskyrus vienai ar kitai stiklinių dirbinių grupei, svarbu nustatyti ir originalias indo formas bei savybes, apibrėžti jas tinkamais terminais.

Stiklinė (angl. *tumbler; beakers*) – paprastos formos geriamasis stiklinis indas, skirtas vandeniui, įvairiems alkoholiniams gėrimams ar medikamentams gerti¹⁸⁸. Lietuvių kalboje šio žodžio vartoseną yra sudėtingesnė nei paties indo sandara – atsižvelgiant į vartojamą turinį, ta pati stiklinė gali būti vadinama ir „stiklinė vandeniui“, ir „taurė viskiui“. Stiklinė susideda iš *briaunos* (angl. *rim*), *korpuso* (angl. *body*) ir *dugno*

¹⁸⁵ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers..., p. 11.

¹⁸⁶ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 18.

¹⁸⁷ Ten pat.

¹⁸⁸ JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820 m*. National Historic Parks and Sites Branch Parks Canada Environment Canada, 1985, p. 34.

(angl. *base*) (2.1 pav.), kurio skersmuo paprastai yra mažesnis nei indo aukštis¹⁸⁹. Taip pat randama stiklinių, turinčių dugno apačioje suformuotą *kojelę ar kojeles* (angl. *foot*) (2.2, 2.3 pav.). Stiklinių dugnas paprastai būna *vos įgaubtas* ir *apvalus*, o korpusas – *cilindro* (angl. *cylindrical*), *į viršų platėjančios* (angl. *tapered*), *įgaubtos* (angl. *waisted*) ar *statinaitės* (angl. *barrel-shaped*) pavidalo¹⁹⁰. Tokios pačios sandaros, tik gerokai mažesnio tūrio, stiklinės lietuvių kalboje yra žinomos kaip *stikliukai* (angl. *shot glass*), skirti spiritiniams gėrimams mažesniais kiekiais vartoti. Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko ir stiklo *bokaly* (angl. *mug, tankards*) bei *puodelių* (angl. *cup*) liekanų, kurių sandara yra tokia pati kaip ir stiklinių, tik su papildomai prie korpuso prilipdyta rankenėle, dar vadinama *qsa* (angl. *handle*). Iš briaunos, korpuso ir dugno, kaip būdinga ir stiklinėms, susideda ir *dubenėliai* (angl. *glass bowl*) (3 pav.), tik jų skersmuo yra didesnis nei indo aukštis¹⁹¹.

Virtualiajame lietuvių kalbos žodyne žodis *taurė* yra aiškinamas *kaip geriamasis stiklas (paprastai vynui) su kojele*¹⁹². Vis dėlto taurių paskirties neturėtume sieti tik su vieno konkretaus gėrimo vartojimo tradicijomis, kadangi į šiuos indus buvo pilstomi labai įvairių rūšių, tipų ir skonių gėrimai. *Taurėmis* (angl. *goblets, stemware*) turėtų būti vadinami visi geriamieji, desertiniai ar serviravimo indai, susidedantys iš *briaunos* (angl. *bowl rim*), *kupos* (angl. *bowl*), *kojelės* (angl. *stem*) ir *pėdos* (angl. *foot*)¹⁹³ (4.1 pav.). Taigi pagrindinis tokių indų bruožas yra daugiau ar mažiau išreikšta *kojelė* su *pėda*, kurios aukščiau apibrėžtos stiklinės ar stikliukai neturi. Kaip ir stikliukų atveju, labai mažo tūrio taurės šiame darbe yra vadinamos *taurelėmis*. Būtina pabrėžti, jog taurių atskirų dalių formos ir elementai turi įtakos interpretuojant medžiagą chronologijos, indo kilmės ir paskirties klausimais. Klaipėdoje surinktų stiklinių taurių kupai paprastai būdingos kelios skirtingos formos: *varpelio*, *ovalo*, *trimito* ir *kūgio*. Tuo tarpu stiklinių taurių *kojelei* būdingi ir papildomi elementai, vienas jų vadinamas *nodusu* (angl. *knop*). Nodusas gali būti *žiedo*, *rutulio*, *cilindro*, „grybo“ ar „girliandos“ pavidalo. Pažymėtina, jog kai kurių taurių *kojelę* sudaro vien tik *noduso* elementas (4.2 pav.). Neretai taurių *kojelės* apačioje, ties viršutine *pėdos* dalimi, būdavo suformuojamas *pakojis* (angl. *step*). Taurių *kojelės* dažniausiai būna *tiesios* arba *baliustros* (angl. *balaster*) formos, o *pėda* – *kūgio*, *plokštelės* ar *kupolo* pavidalo.

¹⁸⁹ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen.... S. 11.

¹⁹⁰ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 143; DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 11.

¹⁹¹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 131.

¹⁹² Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=taurė&lns=-1&les=-1>.

¹⁹³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 138–141.

Vienas sudėtingesnių pagal sandarą stiklinių indų yra *butelis* (angl. *bottle*, vok. *Flasche*), paprastai apibrėžiamas kaip taros indas siauru kaklu, skirtas gėrimams ar kitiems skysčiams laikyti¹⁹⁴. Stikliniai buteliai susideda iš kelių pagrindinių dalių: *galvutės* (angl. *finish*), *kaklelio* (angl. *neck*), *petelių* (angl. *shoulder*), *korpuso* (angl. *body*) ir *dugno* (angl. *base*)¹⁹⁵ (5, 6 pav.). Galvute paprastai yra vadinama prie butelio kaklelio prijungta dalis, per kurią yra pasiekiamas stiklinėje taroje esantis turinys, ir kartu vieta kamščiui, dangteliui ar kokiai kitai sandarinimo priemonei įstatyti, kuri neleistų išsiliesti ar gesti butelyje esančiam turiniui¹⁹⁶. Šios butelio dalies pagrindą sudaro trys elementai: *anga* (angl. *bore*), *briauna* (angl. *lip*) ir *juostelė* (angl. *string rim*)¹⁹⁷. Klaipėdos archeologinėje medžiagoje dažniausiai pasitaiko *dviųjų dalių* (angl. *two-part finish*) galvučių modeliai, po briauna turintys papildomai prilipdytą juostelę. Rečiau pasitaiko *vienos dalies* (angl. *one-part finish*) galvučių, kurias sudaro tik briauna. Rankų gamybos stiklo butelių galvutės iš pradžių buvo gaminamos tiek briauną, tiek juostelę formuojant rankomis ir tik vėliau pradėtos gaminti mechaniniu būdu, naudojant specialų įrankį, dar vadinamą *galvutės forma*, arba *šablonu* (angl. *finish-forming tool*). Toks įrankis buvo patentuotas XIX a. 3-iajame dešimtmetyje¹⁹⁸, juo buvo iškart formuojama anga, briauna ir juostelė. Angos pagal skersmenį skirstomos į *siauragurkles* (angl. *narrow-mouthed*) ir *plačiagurkles* (angl. *wide-mouthed*)¹⁹⁹. Apibūdinant ties anga esančią briauną, reikia pažymėti, jog ši butelio dalis dar turi *atbrailą* (angl. *lip top*) ir *šoninį paviršių* (angl. *lip side*). Daugiaformė galėjo būti ir juostelė, kuri apibrėžiama kaip iš stiklo suformuotas žiedas ar raukšlė, skirianti briauną nuo kaklelio²⁰⁰, tai kartu ir kamštį prilaikanti vieta, prie kurios būdavo tvirtinama kamštį gaubianti vielėlė.

Mokslinėje literatūroje *kaklelis* apibrėžiamas kaip siauroji stiklinio butelio dalis, esanti tarp galvutės ir petelių²⁰¹. Priklausomai nuo korpuso aukščio, kakleliai gali būti trijų skirtingų ilgių: *trumpi*, *vidutiniai* ir *ilgi*²⁰². Klaipėdoje dažniausiai pasitaikančių butelių kaklelių formos – *kūgio*, *cilindro*, *išgaubti*, *siaurėjantys žemyn* ir *rudimentiniai* (angl. *rudimentary*), pastarieji yra trumpi, labai silpnai išreikšti²⁰³. Kaklelį su korpusu jungia *peteliai*, nuo kurių formos paprastai priklauso ir viso butelio forma. Dažniausiai pasitaiko buteliai, kurių peteliai yra *apvalūs*, *nuožulnūs*, *nuolaidūs* ir *ho-*

¹⁹⁴ KIPFER, Barbara. A. *Dictionary of Artefacts*. Wiley, 2007, p. 44.

¹⁹⁵ BERGE, Dale L. Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah..., p. 38.

¹⁹⁶ Ten pat.

¹⁹⁷ Ten pat, p. 76.

¹⁹⁸ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 46–47, Figure 12.

¹⁹⁹ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija...*, p. 241.

²⁰⁰ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 81.

²⁰¹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 82.

²⁰² BERGE, Dale L. Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah..., p. 58.

²⁰³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 82.

*rizontalūs*²⁰⁴. Korpuso forma yra pagrindinė viso butelio dalis, skirta butelio viduje esančiam jo turiniui „apgaubti“²⁰⁵. Horizontaliame lygmenyje butelio korpusas dažniausiai būna taisyklingo apskritimo formos, taip pat *ovalo*, *kvadrato*, *stačiakampio* ar *aštuoniakampio* formų. Tuo tarpu vertikalus „fasadinis“ butelio lygmuo būna *tiesus*, *platėjantis žemyn*, *platėjantis aukštyn* arba *apvalios* formos.

Korpuso pabaigą žymi butelio dalis, vadinama *kulnu* (angl. *heel*). Kulnas yra tarp butelio korpuso ir paties dugno. Literatūroje ši dalis aiškinama kaip riba, ties kuria korpusas užsisuka į dugną²⁰⁶. Galima išskirti kelis kulno variantus: *išsikišusį*, *tiesų* ir *apvalų*. Taip pat kulno gali ir nebūti, pvz., pūstasieniai ir kiti apvalią formą turintys buteliai kulno neturi. Dar vienas svarbus butelio elementas vadinamas *padu* (angl. *resting point*), jis gali būti *apvalus* arba *plokščias*. Butelio dugną ypač apibūdina *dugno įspaudas* (angl. *push up*, *kick up*), kurio forma varijuoja nuo *kūgio*, *suapvalinto kūgio*, *puslankio* iki *parabolės* ir *varpo* formų. Ypač didelio tūrio stiklo buteliai šiame darbe vadinami didbuteliais (angl. *demijohns*, *carboys*), o mažo tūrio buteliai – *bute-liukais* (angl. *phial* arba *vial*) (7 pav.), kurie didžiają dalimi buvo skirti medicininiais ar kosmetiniams preparatams laikyti. Vaistinėse ar kitur buityje taip pat buvo naudojami plačiagurkliai indai ir indeliai (angl. *narrow-mouthed bottles*) (8 pav.), nuo butelių ar buteliukų besiskiriantys plačia anga, pereinančia tiesiai į korpusą.

Į butelį panašios struktūros yra ir kiti taros indai, pvz., *dekanteriai* (angl. *decanter*) arba *grafinai* (angl. *carafe*), kurių sąvokos dažnai nepagrįstai vartojamos sinonimiškai arba joms priešingomis reikšmėmis. Virtualiajame Oksfordo žodyne žodis *decanter* yra apibrėžiamas kaip *užkemšamas indas, skirtas vynui ar spiritiniams gėrimams dekanuoti*²⁰⁷. Tuo tarpu lietuvių kalboje sąvoka *dekanteris* yra laikoma naujažodžiu, reiškiančiu *indą, skirtą atskirti skysto produkto (pavyzdžiui, vyno, aliejaus) nuosėdoms arba jau dekanuotam (t. y. atskirtam nuo nuosėdų) produktui laikyti*²⁰⁸. Kitur nurodoma, kad dekanteriai naudoti ypač daug nuosėdų turintiems alkoholiniams gėrimams (pvz., portveinui) pilstyti ir serviruoti. Teigiama, kad tokie indai dažniausiai būdavo užkemšami stikliniu kamščiu, todėl tiek kamščio, tiek ir paties indo angos vidus neretai būdavo šlifuojamas ar šiurkštinamas²⁰⁹. Su stiklo artefaktais susijusių terminų žodynėlyje pabrėžiama dar ir siaura tokių indų anga²¹⁰. Būtent pastarosios pozicijos, kalbant apie žodžio *dekanteris* reikšmę, yra laikomasi ir šiame tyrime. Dekanteris,

²⁰⁴ Ten pat.

²⁰⁵ Ten pat, p. 83.

²⁰⁶ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 85.

²⁰⁷ Oxford Dictionaries, 2017. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/decanter>.

²⁰⁸ Lietuvių kalbos naujažodžių duomenys. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://naujazodziai.lki.lt/?zodis=dekanteris>.

²⁰⁹ JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820 m.* Ottawa, 1985, p. 25.

²¹⁰ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 134.

kaip ir butelis, yra sudarytas iš kelių dalių – galvutės, kaklelio, petelių, korpuso, dugno, o kai kurie šių indų tipai turi ir *kaklo žiedus* (angl. *neck rings*) (9 pav.).

Tuo tarpu *grafinas* (angl. *carafe*) yra apibrėžiamas kaip stalo indas plačia anga ir siauru kaklu, skirtas vandeniui ar vynui pilstyti. Kadangi šiame inde esantis skystis gali būti suvartojamas sąlyginai greitai, tai ir užkimšti jų specialiais kamščiais nebūtina. Dėl šios priežasties grafinų angos paviršius, skirtingai nei dekanterių, yra be šlifavimo žymių²¹¹. Virtualiajame lietuvių kalbos žodyne žodis *grafinas* aiškinamas kaip stiklinis indas siauru ilgu kaklu vandeniui, vynui ir kt. laikyti, dar vadinamas *ropine*²¹². Nors ir labai retai, tačiau archeologinėje Klaipėdos medžiagoje pasitaiko ir taros indų viršutinės dalies fragmentų su prilipdyta ąsa. Tokiems indams apibrėžti šiame darbe taip pat vartojama *grafino su ąsa* sąvoka.

Stiklinis kamštis (angl. *glass stopper*) (10 pav.) – tai iš stiklo pagamintas nedidelis dirbiny, skirtas taros indo, dažniausiai dekanterio ar kosmetinio buteliuko, angai užkimšti ir tuo apsaugoti skystį nuo pratekėjimo ar garavimo. Stikliniai kamščiai susideda iš trijų pagrindinių dalių: *galvutės* (angl. *finial*), *kaklelio* (angl. *neck*) ir *kojelės* (angl. *shank*)²¹³. Pastaroji dalis paprastai siaurėja žemyn ir būna šlifuotu paviršiumi, kad geriau prisitvirtintų prie tokiu pat būdu apdirbto indo kaklelio. Tuo tarpu stiklinio kamščio rankenėlei būdavo skiriamas ypatingas dėmesys, jų randama nuo įvairių dekoratyvių iki visai paprastų formų²¹⁴. Be stiklinių kamščių, svarbu paminėti ir *kamščius iš kamštinės medžiagos* (angl. *cork*), kurie taip pat yra svarbi, ir ypač stiklo taros, dalis, skirta skysčiui nuo nutekėjimo apsaugoti. Klaipėdos kultūrinuose sluoksniuose dažnai pasitaiko ir pavienių kamščių radimo atvejų ir kamščių, likusių butelio ar buteliuko angoje. Nuo XVI a. pradedami gaminti kamščiai iš kamštinės medžiagos, tačiau toks sandarinimo būdas plačiau paplinta tik XVII a.²¹⁵ XVII a. viduryje atsiranda ir švininių-srieginių kamščių²¹⁶, o XIX a. pabaigoje, kartu su fabrikine gamyba, plačiai paplinta keraminiai kamščiai, pritaikyti alaus buteliams užkimšti²¹⁷. Iki pasirodant minėtiems kamščių tipams, buteliai būdavo hermetizuojami įvairiais būdais – audeklo ar odos gabalėliu ir kitomis natūraliomis priemonėmis.

²¹¹ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 133; JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820 m. ...*, p. 26.

²¹² Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=grafinas&lns=-1&les=-1>.

²¹³ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description...*, p. 152.

²¹⁴ Žr. BERGE, Dale L. *Simpson Spring Station: Historical Archaeology in Western Utah. Cultural resource series*, 6. Provo, Utah, 1980, p. 48–50.

²¹⁵ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 27.

²¹⁶ Ten pat.

²¹⁷ BERGE, Dale L. *Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah...*, p. 44.

Be aukščiau aprašytų stiklo dirbinių, jų dalių ir elementų, reikėtų paminėti ir kiek mažiau archeologams įprastus stiklo dirbinius. Vienas tokių radinių yra *alembikas* (angl. *alembic*) (11 pav.) – distiliavimui skirtas indas ir kartu laboratorinis prietaisas, ypač naudotas vaistininčių ir alchemikų. Alembikai susideda iš *galvos* (angl. *dome*), *griovelio / latako* (angl. *collecting-channel*), *tarpinės dalies* (angl. *rim*), *noselės* (angl. *spout*) viename jo šone ir *rankenėlė* (angl. *handle*) šio indo viršuje²¹⁸. Tačiau alembikai būdavo tik viena iš distiliavimo įrangos dalių, šiam procesui taip pat būdavo naudojamos kūgio ar pusrutulio formų *kolbos* (angl. *flask*) (12 pav.), įstatomos į alembiko angą iš apačios, taip pat ir pagalbiniai taros indai, į kuriuos per alembiko noselę lašėdavo jau distiliuotas skystis. Šiame kontekste reikėtų paminėti ir kitas su tuo susijusias sąvokas, pvz., *piltuvėlis* (angl. *funnel*), taip pat ir *retorta* (angl. *retort*) (13 pav.), reiškianti *indą su kaklu iš šono skysčiams distiliuoti ar reakcijoms daryti*²¹⁹.

Reikšminga paaiškinti ir *langų stiklą* (angl. *flat glass* arba *windows glass*) sudarančius elementus. Virtualiajame lietuvių kalbos žodyne žodis *langas* aiškinamas kaip *rėmai su stiklais, įstatyti namo, susisiekimo priemonės ir kt. sienose šviesai įeiti*, taip pat *anga rėmams, patys rėmai ir stiklai rėmuose*²²⁰. Archeologinių tyrimų metu randamos kai kurios langų stiklo šukės, dažniausiai *aptakiais pakraščeliais*, yra painiojamos su „geromis“ langų stiklinimui skirtomis dalimis, kurios paprastai vadinamos *plokštelėmis*, tačiau tai tik stiklinimo atliekos, šiame darbe vadinamos *nuopjovomis*. Žinoma, kad langų stiklas būdavo atvežamas dideliais lakštais ir pjaustomas vietoje. Dažnai neaiškiai vartojama ir *vitražinio stiklo* (angl. *stained glass*) sąvoka, ją taikant bet kokiam langų stiklui apibrėžti. *Vitražas* – tai spalvotų stiklų paveikslas lange, duryse ar sienoje²²¹, todėl nėra pagrindo visų archeologinio langų stiklo šukių vadinti vitražu.

3. Stiklo dirbinių klasifikavimo ir katalogavimo sistema

Sisteminant Klaipėdos stiklinių artefaktų duomenis ir skirstant dirbinius į grupes ir tipologinius vienetus, siekta nenutolti nuo europinės praktikos, o Klaipėdos medžiagą išlaikyti lengvai palyginama tiek vietiniame, tiek regioniniame kontekste. Atsižvelgiant į rastų dirbinių specifiką, Klaipėdos stikliniai artefaktai klasifikuoti remiantis vokiškosios archeologijos mokyklos pagrindu, pirmiausia Šiaurės Vokietijos miesto

²¹⁸ KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie. Archäologie, Schriftquellen, Archäochemie, Experimente*. Frankfurt am Main, 2004, S. 251.

²¹⁹ Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=retorta&lns=-1&les=-1>.

²²⁰ Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=langas&lns=-1&les=-1>.

²²¹ STRIŠKA, Gintautas. *Langų stiklai pagal Vilniaus Žemutinės pilies archeologinių tyrimų duomenis...*, p. 63.

Liubeko archeologinio stiklo katalogu, sudarytu archeologės M. Dumitrache's²²², taip pat Šaurės vakarų Vokietijoje esančio Braunšveigo miesto stiklo kolekcijos tyrimais, kuriuos atliko archeologė M. Bruckschen²²³. Klaipėdos stiklinių dirbinių tipologijai parengti buvo remtasi ir kitų tyrėjų (H. E. Henkeso²²⁴, O. Jones ir C. Sullivan²²⁵, P. Steppuhno²²⁶, H. Willmotto²²⁷, R. Glatz²²⁸) suformuotomis stiklo dirbinių klasifikacijos sampratomis. Tai iš dalies padėjo kompensuoti Lietuvos archeologijos moksle iki šiol egzistavusią stiklo dirbinių sisteminimo spragą ir sudaryti lanksčią Klaipėdos stiklo dirbinių tipologiją.

Šiame darbe Klaipėdos archeologinio stiklo kolekcija, atsižvelgiant į šiuolaikinės stiklo artefaktų tyrimų tendencijas²²⁹, pagal funkcinius kriterijus yra skirstoma į tris sritis, t. y. *stiklo indų*, *lakštinio stiklo* ir *kitų stiklo dirbinių*, kurios bendrai apima ir tarpusavyje mažai giminingas tematikas. Reikia pažymėti, jog *kitų stiklo dirbinių* sritį tikslinga išskaidyti į daugiau sričių, tačiau šiuo metu turimų pavienių artefaktų yra per mažai, kad juos vertėtų jungti į bendresnius koncepcinius darinius. Ateityje turint daugiau duomenų, papildomai būtų galima išskirti stiklo papuošalų ir aksesuarų, stiklinių žaislų, ginklų ir kitas sritis. Tuo tarpu stiklo dirbinių *sritys* toliau yra skirstomos į mažesnius tipologinius junginius. Pagal dirbinių naudojimo paskirtį išskiriamos *kategorijos*, o pastarosios pagal dirbinio pobūdį skaidomos jau į konkrečias dirbinių *grupes* (14 pav.). Turimos medžiagos kiekis ir jos įvairovė lemia tolesnį grupių skirstymo scenarijų: pagal viso dirbinio formą ar ypačius požymius radiniai yra skirstomi į pogrupius ir / ar tipus, o pastarieji, remiantis technologine analize, atskirų elementų ar dekorų ypatybių vertinimu, – į potipius. Šiame darbe kai kurios dirbinių grupės (pvz., sagos, karoliai, žaidimo rutuliukai ir kt.), atsižvelgiant į formų įvairovę, nėra skirstomos į smulkesnius tipologinius vienetus, todėl radiniai aprašomi bendrai.

Klasifikacijos tekstinė dalis yra susieta su tyrimo prieduose pateikta lentele (žr. 1 lentelė), kurioje pateikiama tiksli artefakto radimo aplinka, nurodant sluoksnio ar struktūros specifiką (gruvenų sl., supiltinis sl., ūkinė dėžė ir kt.), kartu pateikiama ir nuoroda į šaltinį, šiuo atveju – į archeologinių tyrimų ataskaitą (pvz. R1.1). Kie-

²²² DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen...

²²³ BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig*...

²²⁴ HENKES, Harold E. *Glass without gloss... Rotterdam Papers*, 9. Rotterdam, 1994.

²²⁵ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...

²²⁶ STEPPUHN, Peter. Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck...

²²⁷ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England*, c. 1500–1670...

²²⁸ GLATZ, Regula. *Hohlglasfunde der Region Biel. Zur Glasproduktion im Jura*. Bern, 1991.

²²⁹ Apie tai plačiau žr. BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig*..., S. 24.

kviena radinių grupė, pogrupis, tipas ir potipis turi jam priskirtą kodą, t. y. raidėmis žymint pačią grupę, o skaičiais – pogrupį, tipą ir potipį, jeigu jis yra išskirtas. Stiklo dirbinių tipologijos tekstinė dalis taip pat yra susieta su stiklo radinių katalogu, kuriame nurodoma pagrindinė informacija apie radinį: radinio grupės – pogrupio – tipo / potipio kodas (pvz. T-3-3/6), pateikiami matmenys, nurodomas radinio datavimas pagal radimo vietą, pati radimo vieta, radinio inventorinis (kai kuriais atvejais lauko) numeris, galiausiai pateikiama nuoroda į radinio šaltinį, radinio nuotrauka ir / ar piešinys. Rengiant šį katalogą, stengtasi apimti kuo platesnį galimų tipų ir potipių pavyzdžių spektrą, ypač jei tai turi reikšmės nustatant, datuojant ar interpretuojant dirbinio kilmę.

I.

XVI–XIX a. Stiklo dirbinių Klaipėdoje tipologija ir chronologija

1. Stiklo indai

Stiklo indų (angl. *glass vessels*) sričiai, atsižvelgiant į jų vartojimo kontekstą ar funkciją, yra priskiriamos keturios stiklo dirbinių kategorijos: 1) *gėrimų pilstymo ir serviravimo indų*, 2) *stiklinių geriamųjų stalo indų*, 3) *kitų stiklinių stalo indų* ir 4) *medicininių-kosmetinių ir kitų pagalbinių stiklo indų*. Virtualiajame Oksfordo žodyne žodis *indas* yra apibrėžiamas kaip tuščiavidurė talpa, ypač skysčiams laikyti, pvz., dubuo ar statinė²³⁰. Nors panašiai *indo* sąvoka aiškinama ir kituose šaltiniuose²³¹, ją galima išplėsti ir papildyti. Šiame darbe stiklo indų sričiai priskiriami ne tik tuščiaviduriai dirbiniai, skirti skystos, tirštos arba birios konsistencijos turiniui pilti, gerti, gaminti, laikyti ar transportuoti, bet ir tokių indų priedai, pvz., stikliniai kamščiai / kamšteliai ar net alchemikų laboratorijose naudoti indai ir jų dalys. Reikia pažymėti, kad stiklo indų sritis yra gausi ne tik radinių skaičiumi, bet ir atskirų indų grupių, formų ar jų gamybai pritaikytų technologinių bei stilistinių sprendimų įvairove. Šiame darbe analizuojami stiklo indai ir jų fragmentai sudaro ir šio darbo ašį, t. y. apie

²³⁰ Oxford Dictionaries, 2018. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. sausio 8 d.] Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/vessel>.

²³¹ KIPFER, Barbara A. *Dictionary of Artefacts*. Wiley, 2007, p. 333.

88,33 proc. visų šiame darbe tiriamų dirbinių ir jų fragmentų kiekio (1 diagrama), o jų analizė ir interpretacija laikoma viso tyrimo pagrindu.

1.1. Gėrimų pilstymo ir serviravimo indai

Gėrimų pilstymo ir serviravimo indų (angl. *storage and serving vessels*) kategoriją iš dalies galima apibrėžti *taros indų* (angl. *containers*) sąvoka, tačiau žodis *tara*, reikšme „daiktas prekei sudėti, supilti, laikyti ar gabenti“²³², pagal pobūdį apima ne tik gėrimų, bet ir maisto ar kitų produktų sritis, kurias šioje tipologijoje siūloma analizuoti atskirai. Didžioji dalis Klaipėdoje surinktų indų yra susijusi su alkoholinių gėrimų importu ir kartu su svaigiųjų gėrimų šiame mieste vartojimo tradicijomis. Stikliniuose gėrimų pilstymo ir serviravimo induose atitinkamai buvo transportuojami, sandėliuojami, brandinami, serviruojami įvairių rūšių gėrimai. Vynas, putojantis vynas, porteriai, alus, sidras, brendis, romas, džinas, viskis, arakas, punšas ir kiti gėrimai būdavo pardavinėjami įvairių formų ir dydžių buteliuose, o ant stalo patiekiami dekanteriuose ir / ar grafinuose²³³. Pagal konkrečią paskirtį gėrimų pilstymo ir serviravimo indai šiame darbe yra skirstomi į tris pagrindines grupes – *butelius* (B), *dekanterius* (D) ir *grafinus* (G). Stiklinius dekanterius kamščius nuspręsta aprašyti prie dekanterius grupės dirbinių kaip tokių indų priedus. Šiame darbe analizuojami gėrimų pilstymo ir serviravimo indai sudaro 58,13 proc. visų šiame darbe analizuojamų stiklo indų kiekio (2 diagrama).

1.1.1. Buteliai

Bendroji stiklinių butelių **B** paskirtis naujaisiais laikais turėtų būti siejama su įvairių rūšių, daugiausia fermentuotų ar distiliuotų, gėrimų pilstymu, o kai kuriais atvejais ir vandens, transportavimu bei laikymu. Nors primityvių butelių formų žinoma ir iš priešistorės laikotarpio, vis dėlto šių taros indų naudojimo įpročiai pradėjo plėtimuisi tik XVI a. Mokslinėje komunikacijoje stikliniai buteliai dažniausiai yra skirstomi arba pagal bendrąją korpuso formą (cilindro, keturkampę, apskritą ir kt.)²³⁴. Butelius pagal formą iš dalies skirstė ir Klaipėdos archeologas E. Paleckis. Jo parengtame apibendrinamojo pobūdžio straipsnyje Klaipėdos senamiesčio stiklo buteliai sąlyginai buvo suskirstyti į pusrutulio arba suspausto pusrutulio, cilindro, modifikuotus cilindro formos, kvadrato ar stačiakampio formos butelius, tačiau šalia tokių indų

²³² Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], 2018 m. sausio 9 d. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=tara&lns=-1&les=-1>.

²³³ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles, 1735–1850...*, p. 17.

²³⁴ Plačiau kaip pavyzdį žr. GLATZ, Regula. *Hohlgasfunde der Region Biel...*, S. 45.

buvo kalbama ir apie olandiško ar prancūziško tipo butelius²³⁵, t. y. aiškinat juos pagal numanomą butelių kilmę²³⁶.

Nors šio tyrimo autorė jau yra paklojusi Klaipėdos stiklo butelių klasifikacijos pagrindą²³⁷, išanalizavus didesnį Klaipėdos archeologinio stiklo medžiagos kiekį, turimą modelį šiandien jau galima papildyti ir naujai atrastomis butelių formomis, o kartu patikslinti ir chronologiją. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinkti stiklo buteliai šiame darbe yra skirstomi į septynis pogrupius. Pirmieji šeši pogrupiai buvo išskirti pagal korpuso formą ir taip suskirstyti į: *išgaubtos formos plonasienius butelius* (B-1), *pūstašonius butelius* (B-2), *suspausto pusrutulio formos butelius* (B-3), *cilindro formos butelius* (B-4), *keturbriaunius butelius* (B-5) ir *daugiabriaunius butelius* (B-6). Septintajam pogrupiui, t. y. *didbuteliams* (B-7), yra priskiriami buteliai, išimtinai vertinti ne pagal jų formą, o pagal tūrį, kuris ir yra išskirtinis šių butelių bruožas. Toks butelių klasifikavimo modelis yra patogus, ypač analizuojant didelį ir tik labai fragmentiškai išlikusios masinės medžiagos kiekį. Visos šios butelių grupės, išskyrus B-7 pagal atskirų butelio dalių formas ir elementus atitinkamai buvo skirstomos į tipus ir tik kai kuriais atvejais (B-4) – į potipius. Butelių pogrupiai, kurie dėl medžiagos fragmentiškumo ar jos trūkumo nebuvo skirstomi į pavienius tipus, tipologijoje aprašyti apibendrintai. Šiame darbe buteliai ir / ar jų fragmentai sudaro 97,23 proc. visų analizuojamų gėrimų pilstymo ir serviravimo indų kiekio (3 diagrama) ir yra laikomi didžiausia ne tik šios indų kategorijos, bet ir apskritai visų stiklo dirbinių Klaipėdoje grupe.

1.1.1.1. Išgaubtos formos plonasieniai buteliai

Išgaubtos formos plonasieniai buteliai **B-1** (angl. *bottles with a globular body*) šiame darbe yra priskiriami gėrimų pilstymo ir serviravimo indams, nors moksliniame diskurse yra žinomi bent keli tokių indų naudojimo kontekstai. Teigiama, kad tokie buteliai galėjo būti naudojami ir kaip talpa, skirta gėrimams sandėliuoti rūsiuose, ir kaip pagalbinis indas, naudotas alchemikų laboratorijose²³⁸. Neatmetama ir prielaida,

²³⁵ PALECKIS, Eugenijus. XVII–XIX a. Klaipėdos stiklo radiniai..., p. 70–72.

²³⁶ Reikėtų pabrėžti, jog dirbinių skirstymas pagal gamybos kilmės šalį ar konkrečią dirbinio paskirtį iš dalies yra ydingas dėl kelių priežasčių, pirmiausia populiarūs dirbiniai galėjo būti gaminami pagal vieną modelį įvairiose šalyse, kaip ir vienos konkrečios formos butelis galėjo būti naudojamas įvairiems gėrimams pilstyti.

²³⁷ Ankstesniuose darbuose šio tyrimo autorė butelius pagal originalią jų formą skirstė į tipus, tačiau archeologinę stiklinių butelių medžiagą įkomponavus į bendrą Klaipėdoje surinktų stiklo dirbinių kolekciją buteliai pagal jų formą šiame darbe skirstomi į pogrupius. Žr. ŠIMKUTĖ, Indrė. Glass Bottles from the 16th Century to 19th Century..., p. 152–167; ŠIMKUTĖ, Indrė. XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdoje..., p. 145–176.

²³⁸ HANNIG, Rita. Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert..., S. 104; Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit..., S. 162.

kad šie buteliai rasdavo vietas ir ant miestiečių stalo, tačiau abejojama, ar pripildyti skysčio, trapūs ir menkai sandarūs jie galėjo būti transportuojami ilgą atstumą. Vis dėlto, atsižvelgiant į šio pogrupio butelių paprastą išvaizdą, nekyla abejonių, kad daugumos B-1 indų paskirtis yra artimiausia jų naudojimui buityje, ką akcentuoja ir kiti tyrinėtojai²³⁹.

Tokių butelių gamybos technologija nebuvo sudėtinga – jie buvo formuoti laisvu pūtimu, mažai dėmesio skirta viršutinės dalies ir dugno apipavidalinimui, o ryškiausias tokių butelių bruožas – tai vienos dalies siauragurklė galvutė, susidedanti tik iš daugiau ar mažiau atlenktos briaunos. Iš kitų butelių pogrupių šie buteliai išsiskiria ir paties stiklo išvaizda, kuri vizualiai skiriasi nuo visų kitų Klaipėdoje randamų stiklinių butelių. Šiam pogrupiui priskiriamų butelių sienelės yra sąlyginai plonos (sienelės storis ties korpuso viduriu – apie 1,0–2,0 mm), stiklas žalsvos spalvos, beveik visais atvejais pasidengęs plona balkšvos, auksinės ar melsvos spalvos patinos plėvele. Manoma, kad tokie indai buvo gaminami „miško stiklo“ manufaktūrose, naudojant potašą. Šiam butelių pogrupiui iš viso yra priskiriami 29 fragmentai iš keturių skirtingų radaviečių, ir tai sudaro 2,12 proc. visų tyrinėtų butelių skaičiaus. Svarbu pažymėti, jog Klaipėdoje nėra išlikusio nė vieno sveiko ar bent jau galimo visiškai atkurti tokių butelių pavyzdžio, todėl jų tipologija šiame darbe paremta kitų šalių archeologinių tyrimų rezultatais. Vizualiai įvertinus išgaubtos formos butelių viršutinės (22 vnt.) ir apatinės (7 vnt.) dalies fragmentus, buvo atsekti mažiausiai trys šių butelių Klaipėdoje tipai.

Pirmasis tokių butelių tipas **B-1-1** (20 vnt., Kat. Nr. 1–3) buvo nustatytas pagal viršutinės dalies fragmentus, kuriems būdinga vienos dalies atlenkta į šonus galvutė, primenanti „trimito“ pavidalą (Kat. Nr. 1, 2). Šiam tipui taip pat būdingas vidutinio ilgio, kūgio formos kaklelis, pereinantis į apvalios formos petelius ir dėl to – į apskritos formos korpusą tiek horizontaliu, tiek ir vertikaliu lygmenimis. Kai kurių B-1-1 tipo butelių kaklelio vidinėje dalyje pastebėtos horizontalios linijos (Kat. Nr. 2), kurios, spėjama, atsirado dėl staigių temperatūros pokyčių jų gamybos ar naudojimo metu. Labiausiai tikėtina, kad tokių butelių padas buvo siauras, o dugno įspaudas pusrutulio formos (Kat. Nr. 3). Koks šio tipo butelių dydis ir tūris, galima tik spėlioti, pavyzdžiui, Vormso ir Bylio miestuose rastų visiškai išlikusių panašių butelių aukštis siekia 17,8–18,7 cm²⁴⁰.

Įvertinus viršutinės dalies fragmentus, tipui **B-1-2** (8 vnt., Kat. Nr. 4–7) priskirti tie taros indai, kurių galvutė yra „trimito“ pavidalo, o kaklelis trumpesnis, lyginant su pirmojo tipo buteliais. Nuolaidūs peteliai (Kat. Nr. 4, 5) išduoda, kad butelio korpusas yra ne apskritas, o kriaušės ar ovalios formos. Nors iki galo nėra aišku, tačiau pagal atrinktus B-1 pogrupio butelių apatinės dalies fragmentus, jų dydį ir proporcijas manoma, jog B-1-2 tipui buvo būdingas platus dugno padas ir žemas kūgio (Kat. Nr.

²³⁹ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 18.

²⁴⁰ McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 17, Fig. 3; GLATZ, Regula. Hohlglasfunde der Region Biel..., S. 117, Kat. 349, Abb. 47.

6) arba lanko (Kat. Nr. 7) formos dugno įspaudas. Remiantis šių butelių viršutinės ir apatinės dalies matmenimis, daroma prielaida, jog B-1-2 taros indai buvo mažesni nei B-1-1 tipo buteliai. Iš šių butelių išsiskiria ypač puošnus, įstrižomis rumbėmis dekoruotas nedidelio butelio apatinės dalies fragmentas (Kat. Nr. 8), kurio dugnas kiek išgaubtas, kūgio formos. Nors tiksliai jo formos nustatyti nepavyko, pagal stilistinius bruožus jį būtų galima priskirti **B-1-3** (1 vnt., Kat. Nr. 8) butelių tipui.

Remiantis stiklinių butelių technologinėmis žiniomis, B-1 pogrupio butelius Klaipėdoje reikėtų laikyti chronologiškai vienais ankstyviausių. Nors užsienyje tokie buteliai paprastai yra datuojami iki XVII a.²⁴¹, kai kur teigiama, kad alchemikai, vais-tininkai ar spirito varytojai (angl. *distiller*) savo reikmėms juos galėjo naudoti ir iki XIX amžiaus²⁴². Išanalizavus šių butelių pogrupio radimo aplinką, nustatyta, jog B-1 buteliai Klaipėdoje bendrai yra datuojami XVII a. antrąja puse – XIX a. (15 pav.). Daugiausia visų trijų tipų butelių (86,2 proc.) buvo surinkta sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens gatvių XVII a. antrąja puse datuojuose supiltinių žemių sluoksniuose (R51.6–8) tarp kitų artefaktų, taip pat ir stiklo dirbinių šukių (stiklinių, taurių, buteliukų, laboratorinių prietaisų šukių). Čia (R51.7) buvo rastas ir B-1-3 tipui priskirtas rumbėmis dekoruotas butelis. B-1-1 ir B-1-2 butelių tipų buvo aptikta ir XVII a. antrąja puse datuotame supiltinių žemių sluoksnyje Skerdėjų g. 2, 6, 8 (R38.2). Po vieną tokių butelių fragmentą pasitaikė rasti XVII a. antrąja puse – XVIII a. datuotame griuvenų sluoksnyje Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 tyrinėjame sklype (R15.1), taip pat ir Žvejų g. 6–8a atidengtame sąnašinio smėlio sluoksnyje, archeologų datuotame XVIII–XIX amžiais (R72.1).

Išanalizavus B-1 pogrupio butelius, galima teigti, kad visi trys aprašyti tipai Klaipėdoje buvo viena laikai. B-1-1 buteliai Liubeke yra datuojami XVI a.²⁴³, B-1-2 tipas – XVI–XVII a. pradžia²⁴⁴. Panašus į B-1-1 tipą butelio kaklelis Vitebske datuojamas XVII–XVIII a.²⁴⁵, o išgaubtos formos rumbėmis dekoruoti buteliai B-1-3 Liubeke datuojami XVI–XVII a. pradžia²⁴⁶, Liuneburge – XVI a. pirmąja puse²⁴⁷, o

²⁴¹ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 16; DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 18. GLATZ, Regula. *Hohlglasfunde der Region Biel...*, S. 46. BAUMGARTNER, Erwin.; KRUEGER, Ingeborg. *Phönix aus Sand und Asche...*, S. 432–433.

²⁴² McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 16.

²⁴³ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 18.

²⁴⁴ Ten pat, S. 19.

²⁴⁵ BUBENKO, Tatiana. Szklane naczynia z XVI–XVIII wieku z Witebska. In *AHP*, Tom 20, 2012, s. 225–226, Ryc. 7.3.

²⁴⁶ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 19;

²⁴⁷ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 162–163, Kat. 5006.

Vroclove – XVII amžiumi²⁴⁸. Panašu, kad B-1 pogrupiui priskiriami buteliai Klaipėdoje pradėti naudoti vėliau, nei tai pradėta daryti Šiaurės Vokietijoje, ir panašiai tuo pačiu metu kaip rastieji Lenkijoje ar Baltarusijoje. Teigiama, kad šviesiai žalios spalvos plonasieniai buteliai buvo gaminami Reino krašte²⁴⁹, todėl tikėtina, jog į Klaipėdą jie galėjo patekti jūros keliu iš Šiaurės Vokietijos miestų, tuo metu intensyviai palaikiusių ryšius su Klaipėda.

1.1.1.2. Pūstašoniai buteliai

Pūstašonių butelių **B-2** (angl. *globular-shaped bottles*) apatinės dalies fragmentai su aukštu dugno įspaudu ir stiklo randu jų apačioje yra gerai atpažįstami archeologinėje terpėje, net jeigu ir labai fragmentiškai išlikę. Tokia butelių apatinės dalies gamybos technologija siejama su butelio stabilizavimo²⁵⁰ ir galbūt pilstomo gėrimo nuosėdų „įkalinimo“ butelyje idėja, todėl kalbant apie šių butelių paskirtį nekyla abejonių, jog tai vyno tara. Šie buteliai gaminti iš vadinamojo butelių stiklo, todėl jų sienelės tvirtesnės, o stiklas tamsesnis lyginant su B-1 pogrupio buteliais. Ant šių butelių kaklelių priklijuota juostelė, kuri ne tik sustiprindavo pačią galvutę, bet ir atlikdavo svarbų vaidmenį butelių užkimšimo kamščiu iš kamštinės medžiagos sandarinimo etape.

B-2 pogrupiui yra priskiriami tie taros indai, kurių korpusas horizontaliu lygmeniu yra apskritimo, o vertikalus korpuso pjūvis – rutulio / suspausto rutulio arba pusrutulio pavidalo. Geriausiai šią butelių kategoriją apibūdinantys bruožai – tai įvairių dydžių kūgio formos kakleliai su dviejų dalių galvute. Pūstašonių butelių juostelė formuota rankiniu būdu, todėl pati galvutė atrodo netvarkingai, o ant kai kurių juostelių išlikę meistro pirštų antspaudai. Tokių butelių spalvinis spektras platus, vyraujantys atspalviai – nuo šviesiai žalios, gelsvai žalsvos iki rusvai žalsvos spalvų. Pažymėtina, jog didžioji dalis B-2 butelių yra pasidengę storu ar ne tokiu intensyviu balkšvos, auksinės ar rusvos spalvos, taip pat vaivorykštinės patinos sluoksniu. Lyginant su išgaubtos formos plonasienių butelių pogrupiu, antrojo pogrupio butelių Klaipėdoje pasitaiko daug daugiau. Šiam pogrupiui yra priskiriami 227 fragmentai iš 42 skirtingo archeologinio objekto Klaipėdoje, ir tai sudaro 16,58 proc. visų analizuojamų butelių skaičiaus. Vizualiai įvertinus Klaipėdoje surinktus B-2 pogrupio indus, pirmiausia visiškai išlikusius ar galimus atstatyti butelius (7 vnt.), taip pat ir viršutinės (119 vnt.) bei apatinės (101 vnt.) dalies fragmentus, buvo atsekti du pagrindiniai tokių butelių tipai.

Pirmojo pūstašonių butelių tipo **B-2-1** (10 vnt., Kat. Nr. 9–10) dirbinių Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko retai, nėra žinomas nė vienas sveikas šio tipo dir-

²⁴⁸ NOWOSIELSKA, Katarzyna. Średniowieczne i nowożytne wyroby szklane z badan na starym mieście we Wrocławiu. In *Wratislavia Antiqua*, Tom 6, 2004, s. 74, 79, Ryc. 10.1–5.

²⁴⁹ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 16.

²⁵⁰ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 35; McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 31.

biny, todėl analizuojant B-2-1 taros indus tenka remtis išvien užsienio tyrėjų pateiktais analogais ir žiniomis, kas iš esmės ir padeda identifikuoti ankstyvuosius rutulio / suspausto rutulio formos butelius (angl. *shaft and globe wine bottles*). B-2-1 buteliams yra būdingas ilgas kaklelis, užsibaigiantis dviejų dalių galvute, kurios briaunos šoninis paviršius paprastai būna tiesus (Kat. Nr. 9) ar vos atlenktas (Kat. Nr. 10). Be to, šio tipo butelių juostelė, paprastai pjūvyje apvali ar V formos, būdavo priklijuojama atokiau briaunos atbrailos. Hagoje ir Utrechte rastų panašių butelių dydis siekia nuo 14,5 iki 16,5 cm²⁵¹. Nors apatinė tokių butelių dalis Klaipėdoje kol kas neidentifikuota, remiantis užsienio literatūra, galima teigti, jog tokių butelių dugno padas buvęs siauras, žemu dugno įspaudu²⁵².

Kaip pirmajam, taip ir antrajam tipui **B-2-2** (217 vnt., Kat. Nr. 11–17) yra priskiriami buteliai, kurių korpusas horizontaliame lygmenyje yra apskritas, tačiau vertikaliai – suspausto pusrutulio ar rutulio formos. Dėl tokios išskirtinės išvaizdos šie buteliai tarptautinėje komunikacijoje dar vadinami „svogūniniais buteliais“²⁵³ (angl. *onion bottles*). B-2-2 tipo korpusas yra žemas ir platus, o kaklelis arba trumpesnis už paties korpuso aukštį (Kat. Nr. 11), ilgesnis (Kat. Nr. 12–13) arba jam proporcingas (Kat. Nr. 14–16). Dalies Klaipėdoje surinktų antrojo tipo butelių dviejų dalių galvutė turi prilipdytą „V“ formos juostelę (Kat. Nr. 11), tačiau dažniau Klaipėdoje pasitaiko butelių su plokščia ir plačia (Kat. Nr. 12, 15–16), neretai ir visą briaunos paviršių gaubiančia juoste (Kat. Nr. 13). Antrojo tipo butelių dugnas yra platus, o įspaudas – suapvalinto kūgio (Kat. Nr. 11), kūgio (Kat. Nr. 12–13, 15), pusapskritimio (Kat. Nr. 14) ar varpo (Kat. Nr. 16) pavidalo, su stiklo randu jo viduje (Kat. Nr. 17). Kai kurie Klaipėdoje aptikti šio tipo buteliai ties nuožulniais peteliais turėjo prilipdytus antspaudus, kuriuose beveik visais atvejais vaizduotas erelis (16.1 pav.), o ties vienu galima įskaityti prierasą „SALMSCHE GLASS FABRIQUE PR: ¾ Q No 2“ (16.2 pav.). Sprendžiant iš užrašo, butelis buvo gamintas vienoje iš Vakarų Pomeranijos stiklo manufaktūrų, dabartinėje Człopa gyvenvietėje Lenkijoje.

Išanalizavus B-2 butelių radavietes, nustatytos ir šių butelių Klaipėdoje chronologinės ribos, kurios apima XVII–XIX a. vidurį. Remiantis technologinėmis žiniomis, chronologiškai ankstyvesniais reikėtų laikyti B-2-1 tipo butelius. Pažymėtina, kad užsienyje tokių butelių atsiradimas rinkoje paprastai siejamas su XVII a. viduriu²⁵⁴. Pirmojo tipo butelių paplitimas Klaipėdoje nėra koncentruotas, visi tokių butelių fragmentai daugiausia rasti pavieniui. Galima būtų išskirti Klaipėdos piliavietėje (R3.1)

²⁵¹ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 33, Fig. 1–2.

²⁵² DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 44.

²⁵³ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 33; DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 56; LLOYD, Ward. *A Wine-Lover's glasses. The A. C. Hubbard, Jr. Collection of Antique English Drinking Glasses and Bottles*. Richard Dennis, 2000, p. 109.

²⁵⁴ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 33, Fig. 1–2.

ir Žvejų g. 10 (R80.3) griuvenų sluoksniuose rastus fragmentus, kurie buvo datuojami XVII–XVIII a. Po vieną tokių butelių fragmentą rasta ir Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 (R15.3), Skerdėjų g. 2, 6, 8 (R38.1), Grįžgatvio g. 4, 6 (R30.3) ir kitur Klaipėdoje (1 lentelė), čia jie datuoti XVIII–XIX a. pirmąja puse.

B-2-2 tipo buteliai Klaipėdoje pradėti naudoti panašiai tuo pačiu metu kaip ir kitur Europoje, t. y. XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje²⁵⁵. Taip jie datuojami Didžiojoje Vandens g. (R25.1, R26.2) ir Sukilėlių g. (R40.6, R42.2). Didesnių sandėpų rasta taip pat XVII a. antrąja puse – XVIII a. pirmąja puse datuotame sluoksnyje Sukilėlių g. 12 (R43.2), XVIII a. viduriu–pabaiga datuotame griuvenų sluoksnyje Bružės g. 2 / Skerdėjų g. 12 (R17.1) bei ūkinės paskirties duobėje Daržų g. 13 (R18.4). Reikėtų akcentuoti, jog dalis (25 proc.) šio tipo butelių surinkta ir iš XVIII a. antrąja puse – XIX a. pradžia datuojamos archeologinės aplinkos, jų rasta ūkinėse dėžėse Žvejų g. 4, 6 (R73.1) ir sklype tarp Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.1, R.54.3), taip pat ūkinės paskirties duobėje Skerdėjų g. 2, 6, 8 (R38.1) ar šulinuose Sukilėlių g. 17 (R40.4, R40.5), taip pat ir archeologiniuose sluoksniuose Sukilėlių g. 12 (R42.1), Herkaus Manto g. 11 (R76.2), Mažojoje g. 2 (R36.1, R36.2) ir kitur Klaipėdoje (1 lentelė). Laiškoma, kad B-2-2 tipo butelių gamybos laikas paprastai apima XVII a. antrąją pusę – XVIII a. pirmąją pusę²⁵⁶, tačiau regis, bent Klaipėdoje, tokių butelių naudojimo laikas buvo užsitęsęs. Iš kur į Klaipėdą atkeliavo B-2 pogrupiui priskirti indai, galima tik spėlioti, bet labiausiai tikėtina, kad jų pagrindinis importo kelias ėjo iš Nyderlandų²⁵⁷, o remiantis tokių butelių antspaudais matyti, jog kai kurie Klaipėdoje rasti tokio tipo dirbiniai gaminti ir artimesnėje Klaipėdai aplinkoje, t. y. Šiaurės Lenkijos regionuose.

1.1.1.3. Suspausto pusrutulio formos buteliai

Suspausto pusrutulio formos buteliai **B-3** (angl. *bladder onion wine bottles*) iš kitų butelių išsiskiria neįprasta korpuso forma, kuri tiek horizontaliu, tiek vertikaliu lygmenimis yra ovalo pavidalo. Nors šių vynui skirtų taros indų paskirtis nekelia abejonių, jų atsiradimo rinkoje priežastys vis dėlto nėra iki galo žinomos. Mokslinėje literatūroje yra keliamos net kelios šių butelių gamybos prielaidos. Vienur tokie buteliai siejami tik su tam tikros rūšies vyno pilstymo tradicijomis²⁵⁸, kitur akcentuojama, kad tokio pavidalo butelius buvo patogiau paimti į ranką²⁵⁹. Labiausiai tikėtina, kad šių butelių gamybą nulėmė grynai praktiniai sume-

²⁵⁵ DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 56.

²⁵⁶ Ten pat, p. 128, 136, Plate 48; DEXEL, Thomas. *Gebrauchsglas. Gläser des Alltags vom Spätmittelalter bis zum beginnenden 20...*, S. 233, fig. 280; POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 83, Taf. 25.

²⁵⁷ DEXEL, Thomas. *Gebrauchsglas...*, S. 233, Fig. 280; DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 128, 136, Plate 48; POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 86, Taf. 25.

²⁵⁸ DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 73.

²⁵⁹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 39.

timai, pirmiausia noras sutaupyti papildomos vietos rūsiuose ar patogiau juos transportuoti. Manoma, kad iš abiejų pusių plokštumą turintys buteliai buvo guldomi ant šono, kad juose esantis skystis drėkintų ir kamštį. Taip sandarus ir deguonies nepraleidžiantis butelis turėjo užtikrinti gerą vyno kokybę²⁶⁰. Suspausto pusrutulio formos buteliai dar yra laikomi eksperimentiniais arba tiesiog atsitiktinai išsivysčiusiais iš pusrutulio formos butelių²⁶¹.

Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinkti ir B-3 butelių pogrupiui priskirti taros indai geriausiai atpažįstami iš korpuso ir dugno fragmentų, kurie turi ovalo pavidalą, todėl suspausto pusrutulio formos butelių peteliai iš vienos pusės yra nuožulnūs, o iš kitos – nuolaidūs. Šio pogrupio butelių kakleliams būdinga kūgio forma, taip pat dviejų dalių galvutė bei siaura ir apvali, disko, arba „V“ formos juostelė. Šių butelių dugno įspaudas paprastai yra žemas, puslankio formos, su stiklo randu jo viduje. Spalviniu atžvilgiu B-3 buteliai beveik nesiskiria nuo B-2 butelių stiklo, vyrauja žalsvi atspalviai, o pats stiklas, ištrauktas iš archeologinės aplinkos, dažniausiai būna apsitraukęs balkšvos ar vaivorykštinės spalvų patinos plėvele. B-3 pogrupiui šiame darbe yra priskiriamas 71 fragmentas iš 27 skirtingų archeologinių objektų Klaipėdoje, ir tai sudaro 5,19 proc. visų analizuotų butelių skaičiaus. Pažymėtina, kad šio pogrupio visiškai išlikusių butelių skaičių sudaro 10 vnt., apatinės dalies – 47 vnt., o viršutinės dalies – 14 vnt. Pastaruosius fragmentus nesudėtinga identifikuoti, jeigu yra išlikusi ir dalis petelių linijos, tačiau kitu atveju rastą fragmentą galima lengvai supainioti su pusrutulio formos B-2-2 tipo buteliais. Tokie buteliai ryškių skirtumų, lyginant juos tarpusavyje, neturi, vis dėlto, atsižvelgus į butelio dydį, galima būtų išskirti du tokių butelių tipus.

Pirmajam šio pogrupio butelių tipui **B-3-1** (66 vnt., Kat. Nr. 18–21) yra priskiriami standartinio dydžio buteliai, kurių galvutė yra dviejų dalių, juostelė siaura ir apvali (Kat. Nr. 18–19) ar disko (Kat. Nr. 20) formos, dugno įspaudas žemas, lanko pavidalo (Kat. Nr. 19), įspaudo viduje išlikęs stiklo randas (Kat. Nr. 21). Klaipėdoje pasitaiko ir šio pogrupio butelių su ties peteliais priklijuotais antspaudais, vieno tokio butelio antspaude pavaizduota vynuogių kekė, šonuose dvi raidės „G“. Antspaudo viršuje – karūna, o po ja – užrašas „DANZIG“ (16.3 pav.), kas galimai rodo ir šio butelio kilmės šalį. Tuo tarpu **B-3-2** tipui (5 vnt., Kat. Nr. 23–24) priskiriamos sumažintos tokių butelių kopijos. Nėra iki galo aišku, kokių tikslu buvo naudoti miniatiūriniai B-3-2 buteliai. Svarstoma, kad jie galėjo vaidinti svarbų vaidmenį vaikų ruošimo suaugusiųjų gyvenimui procese, t. y. naudoti jų žaidimams. Tokių pagal originalus sumažintų pūstašonių butelių rasta Liuneburge²⁶², kaip ir labai mažo formato keraminių keptuvėlių ar ąsotėlių Vismare²⁶³. Teigiama, kad tokiais žaidimais, imituojuant namų ruošos

²⁶⁰ DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 73–74.

²⁶¹ Ten pat, p. 73.

²⁶² *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 160.

²⁶³ BUCHHOLZ, Rita. Mittelalterlich-frühneuzeitliche Spielzeugfunde aus Wismar. In *Wismarer Studien zur Archäologie und Geschichte*, Bd. 1, Wismar, 1990, S. 57, Abb. 1.

darbus ar tėvų įpročius, buvo siekiama jaunąją kartą paruošti ateities pozicijoms namų ūkyje ar darbo rinkoje²⁶⁴.

Suspausto pusrutulio formos buteliai pagal sluoksnių stratigrafiją Klaipėdoje bendrai datuojami XVII a. antrąja puse – XIX a. Vis dėlto reikėtų akcentuoti, kad tokių butelių pasaulinėje rinkoje atsirado tik XVIII a. pradžioje ir jie buvo gaminami iki šio amžiaus pabaigos²⁶⁵, dėl šios priežasties B-3 buteliai Klaipėdoje negali būti datuojami anksčiau nei XVIII a. antrasis dešimtmetis. XVIII a. pirmąją pusę keli buteliai yra datuojami ir Klaipėdoje, kaip ir rastieji Didžiojoje Vandens g. (R26.4). Sąlyginai didžiausia tokių butelių sankaupa buvo užfiksuota ūkinės paskirties duobėje Aukštojoje g. (R12.6), archeologų datuotoje XVIII a. viduriu – antrąja puse. Būtų galima išskirti ir Mažojoje g. 2 surinktus B-3 fragmentus (R36.1, R36.2) bei vientisame kultūriniame sluoksnyje rastus fragmentus Daržų g. 8 (R20.2), kurie pagal archeologinę aplinką yra datuojami XVIII a. antrąja puse. Suspausto pusrutulio formos mažatūriai buteliai B-3-3 Klaipėdoje datuojami XVIII amžiumi (R8.1, R13.2, R26.4 ir kitur). Remiantis atliktu tyrimu, B-3 pogrupio butelius Klaipėdoje bendrai siūloma datuoti XVIII a. antruoju ketvirčiu – XVIII a. pabaiga. Įvertinus turimus duomenis, matyti, jog bent dalis B-3 pogrupio butelių į Klaipėdą galėjo patekti iš Gdanskio, kur butelio su analogišku antspaudu fragmentas yra datuojamas XVIII a.²⁶⁶

1.1.1.4. Cilindro formos buteliai

Cilindro formos buteliai **B-4** (angl. *cylinder-shaped bottle*) ilgainiui išstūmė prieš tai buvusias stiklo butelių formas. Teigiama, kad šis butelių gamybos pokytis atsirado XVIII a. pradžioje²⁶⁷. Tuo metu pradėta naudoti speciali buteliams gaminti skirta medinė arba metalinė forma, kuria būdavo formuojamas cilindro formos butelio korpusas. Tokia forma buvo daug patogesnė ilgesnį laiką sandėliuojant vyno butelius rūsiuose, guldant juos vieną ant kito, tuo tarpu buteliams išgaubtu korpusu reikėdavo specialių tam pritaikytų lentynų. Pažymėtina, kad į cilindrinius butelius, be vyno, vėliau pradėtas pilstyti ir alus arba kiti alkoholiniai gėrimai, taip pat ir vanduo. Stiklinių butelių gamintojai nuolat ieškojo „vienos išvaizdos“ butelių formulės, siekė sumažinti butelio asimetriją, tam pritaikydavo naujas technologines galimybes, o tai spartino ir produkcijos kokybinį bei kiekybinį augimą²⁶⁸.

B-4 butelių pogrupiui yra priskiriami visi stikliniai buteliai, kurių korpuso horizontalusis pjūvis yra taisyklingo apskritimo formos, o vertikalioji butelio ašis tiesi. Šių butelių kakleliams būdinga kūgio, cilindro arba išgaubta forma, taip pat ir dviejų

²⁶⁴ Ten pat, S. 56.

²⁶⁵ DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 73–78.

²⁶⁶ KRUKOWSKA, Olga. *Stemple na naczyaniach szklanych z Gdańska...*, s. 431–436.

²⁶⁷ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 73; DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles...*, p. 44.

²⁶⁸ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 131.

dalių galvutė, suformuota kaklelio viršuje. B-4 butelių peteliai yra apvalūs, nuožulnūs arba nuolaidūs, o apatinei tokių butelių daliai būdingas apvalus, išsikišęs arba tiesus dugno kulnas, kaip ir kūgio, suapvalinto kūgio, puslankio, parabolės ar varpo pavidalo dugno įspaudas, su stiklo ar smėlio randu jo viduje. Jie gaminti iš žalsvo, gelsvai žalsvo, rusvai žalsvo ar gelsvai rusvo atspalvio, tamsaus stiklo. B-4 buteliams šiame darbe priskiriami 917 vnt. tokių butelių fragmentų iš 69 skirtingų Klaipėdos archeologinių objektų. Cilindro formos buteliai sudaro 66,98 proc. visų analizuojamų butelių skaičiaus, todėl ir yra laikomi gausiausiu visų butelių Klaipėdoje pogrupiu. Pagal sveikus ar iš dalies sveikus (34 vnt.), taip pat viršutinės (477 vnt.) ir apatinės dalies (406 vnt.) fragmentus galima išskirti net šešis skirtingus tokių butelių tipus, o kai kuriais atvejais – ir jų potipius. Pažymėtina, jog dalis B-4 fragmentų (89 vnt.) nebuvo identifikuoti, todėl ir į tipus toliau neskirstyti.

Pirmajam cilindrinį butelių tipui **B-4-1** (21 vnt., Kat. Nr. 24–25) priskiriami buteliai, geriausiai atpažįstami pagal apatinės dalies fragmentus. Beveik visiškai išlikęs tokio tipo butelis (Kat. Nr. 24) buvo rastas ir Klaipėdoje. B-4-1 butelių kakleliai vizualiai panašūs į B-2-2 butelių: kaklelis ilgas, kūgio formos, užsibaigiantis dviejų dalių galvute, plačia juoste. Tokių butelių dugno padas yra platus ir plokščias, neretai pažymėtas įvairiais ženklais, daugiausia taškeliais ar pavienėmis raidėmis (Kat. Nr. 25), dugno įspaudas aukštas, suapvalinto kūgio pavidalo, ties butelio dugnu išlikęs stiklo randas. Neįprastos išvaizdos buteliams **B-4-2** (4 vnt., Kat. Nr. 26–27) būdingas laibas, kiek į vidų įgaubtas ir smėlio laikrodį primenantis korpuso pavidalas. Pats korpusas yra cilindro formos, tačiau tokį neįprastą jį daro išraiškinga petelių ir kulno forma. Šio tipo butelių kaklelis ilgas, peteliai nuolaidūs, tačiau ryškūs ir išsikišę, dugnas apskritos formos, palyginti siauras. Teigiama, jog korpusas iki petelių linijos buvo formuotas specialioje formoje²⁶⁹, o sprendžiant pagal butelio išvaizdą ir dydį bei glotnios galvutės paviršiaus apipavidalinimą, dar ir manoma, kad tokio tipo butelius buvo patogiau paimti į ranką ir gėrimą gerti tiesiai iš butelio. Prie dviejų beveik visiškai išlikusių B-4-2 butelių petelių buvo prilipdyti antspaudai. Ant vieno jų (Kat. Nr. 26) paviršiaus pavaizduotas erelis su užrašu (16.4 pav.). Nors šio užrašo iššifruoti taip ir nepavyko, sprendžiant pagal erelio vaizdavimo manierą, butelis turėjo būti gamintas kurioje nors Brandenburgo-Prūsijos stiklo manufaktūroje²⁷⁰. Su antspaudu, kuriame pažymėtos tik dvi raidės „J S“, rastas ir kitas butelis (16.5 pav., Kat. Nr. 26). Tikėtina, kad tokie „initialai“ galėjo žymėti ne tik gamintoją, bet ir užsakovą – butelių savininką, nurodant jo (didiko, bajoro, pirklio, miestiečio ar kt.) inicialus²⁷¹.

Gausiausiu laikomam **B-4-3** (521 vnt., Kat. Nr. 28–39) butelių tipui yra priskiriami buteliai, iš kitų butelių tipų išsiskiriantys šiek tiek į vidų įgaubtu cilindro formos korpusu. Šio butelių tipo kakleliai – kūgio ar cilindro formų, galėję būti ilgi, vidutinio

²⁶⁹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 37.

²⁷⁰ Ten pat, S. 108, Taf. 50, Nr. 269.

²⁷¹ KRUSE, Hans-Joachim. Holsteinische Glassiegel. In *Plöner Glasforschungen*, 1992, S. 10.

ilgio ar trumpi. B-4-3 butelių peteliai apvalūs, dugno kulnas – apvalus ir kiek išsikišęs, o įspaudas suapvalinto kūgio ar pusrutulio pavidalo, su stiklo ar smėlio randu jo viduje. Įvertinus sveikus ir iš dalies išlikusius šio tipo butelius (15 vnt.), taip pat viršutinės dalies elementų ypatybes (283 vnt.), pvz., galvutės ir kaklelio formą ir atskirų jų elementų dydžius, pastebėta ir daugiau šio butelių tipo formavimo niuansų, kuriais remiantis išskirti dar aštuoni tokių butelių potipiai. B-4-3 butelių tipui priskiriamų taros indų kolekcijoje išvaizda išsiskiria buteliai ir jų fragmentai (B-4-3/1), kuriems būdingas kūgio formos kaklelis ir dviejų dalių galvutė su dominuojančia tiesia ir plačia juostele (Kat. Nr. 28). Tokių butelių dugne esantis įspaudas yra suapvalinto kūgio formos, su stiklo randu įspaudu viduje. Beveik visi rastieji buteliai yra pasidengę labai storu besilupančiu patinos sluoksniu. Trečiajam cilindrinio butelių tipui galima būtų priskirti ir butelius (B-4-3/2) labai ilgu cilindro formos kakleliu (Kat. Nr. 29–30). Rastų kaklelių galvutės apipavidalinimas kiek skiriasi: vieno jų juostelė apvali, priklijuota arti briaunos paviršiaus (Kat. Nr. 29), kito – tiek briauna, tiek juostelė yra trapečijos formos (Kat. Nr. 30). Pagal analogijas, publikuotas užsienio literatūroje²⁷², galime manyti, jog šių butelių korpusas buvęs palyginti žemas, cilindro formos. Į panašaus profilio butelius aukštu kaklu buvo pilstomas Pietų Afrikos vynas, tuo metu plačiai žinomas „CONSTANTIA WYN“ pavadinimu. Vienas butelio antspaudas su tokiu pačiu užrašu buvo aptiktas ir Klaipėdos archeologų (16.6 pav.).

Dar vienas butelis, kuris iš kitų išsiskiria plačiu korpusu ir cilindro formos kakleliu (B-4-3/3), turi dviejų dalių galvutę, kurios briaunos ir juostelės dydžiai panašūs (Kat. Nr. 31). Tokio butelio dugno įspaudas išgaubtas, pusapskritimio formos, su smėlio randu jo apačioje. Iš surinktų B-4-3 butelių išsiskiria ir butelių (B-4-3/4) kaklai, kurie ties galvutės apatine dalimi atrodo tarsi ignybtį. Tokių butelių galvutė yra dviejų dalių, dominuoja juostelė (Kat. Nr. 32). Gausioje trečiojo tipo butelių kolekcijoje nemenką dalį sudaro buteliai (B-4-3/5) (Kat. Nr. 33, 34), kurių juostelė ir briauna yra sąlyginai vienodo dydžio, taip pat ir siauros. Reikėtų akcentuoti, kad butelių modelis B-4-3/6 (60 vnt., Kat. Nr. 35) Klaipėdoje rastas su antspaudu „M. BRUTZEN ¾ Qut.“ (16.7 pav.). Užrašas greičiausiai susijęs su Brusno (vok. *Brutzen*) gyvenviete ir kartu „Brutzen“ stiklo manufaktūros veikla. Didelę trečiojo tipo butelių fragmentų dalį (33,2 proc.) sudaro cilindriniai buteliai (B-4-3/7), pasižymintys trumpu ir šiek tiek išgaubtu kakleliu, taip pat ir puslankio forma išgaubtu dugno įspaudu su smėlio randu viduje (173 vnt., Kat. Nr. 36–37). Vieno tokio butelio kaklelis rastas ne tik su išlikusiu kamščiu, bet ir vielele, kuria kamštis papildomai būdavo sutvirtinamas (Kat. Nr. 37). Iš trečiojo tipo butelių išskirtini ir buteliai (B-4-3/8), kurių kakleliai baigiasi taisyklingų formų galvutėmis, skirtingai nei anksčiau aprašytųjų, jų dominuojantis elementas yra ne juostelė, o briauna (Kat. Nr. 38–37).

Ketvirtajam cilindrinio butelių tipui **B-4-4** (115 vnt., Kat. Nr. 40–46) priskiriami buteliai, kurie iš kitų išsiskiria ypač išgaubtu (per vidurį ar apačioje) kakleliu. Tokių

²⁷² McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 33, Fig. 1, 2.

butelių galvutė yra dviejų dalių, jai būdinga palyginti stora ir aptaki briauna, plati juostelė, apvalūs peteliai. Pats butelio korpusas, lyginant su B-4-3 tipo buteliais, yra siauresnis, o ir jo dugno kulnas tiesus, dugno įspauda viduje dažniausiai pastebimi smėlio, rečiau stiklo randai. Pagal viršutinės dalies (112 vnt.) apipavidalinimą, tiksliau – galvutės ir kaklelio formą, galima išskirti net penkis tokių butelių potipius. Didžiausia dalį (80 vnt.) šio tipo taros indų sudaro buteliai (B-4-4/1), kurių kaklelis ties jo apačia yra išgaubtas, be to, jiems būdinga ir masyvi, rankomis formuota galvutė. Apie 51 proc. šio potipio butelių juostelės yra pažymėtos įvairiais užrašais. Dažniausiai pasitaikantis užrašas – „ $\frac{3}{4}$ Q“ arba „OSSECKEN $\frac{3}{4}$ Q“ (17.1, 17.2 pav., Kat. Nr. 40–41), tai leidžia manyti, kad šio potipio buteliai buvo gaminti dabartinės Lenkijos šiaurėje esančioje Osieki Lėborskie (vok. *Ossecken*) gyvenvietėje, kurioje galimai ir veikė stiklo manufaktūra tokiu pavadinimu. Rastas ir butelis su užrašu „GRUNAU $\frac{3}{4}$ Q“ (arba Gronau) (17.3 pav.). Tai – Gronovo (lenk. *Gronowo*, vok. *Grunau*) vietovė šiaurinėje Lenkijos dalyje, netoli Elbingo miesto, susisiekiančio su Baltijos jūra²⁷³. Keletas tokio potipio butelių turi užrašą „ZIRKE $\frac{3}{4}$ Q“ (17.4 pav., Kat. Nr. 42), tai turėtų būti siejama su Vakarų Lenkijoje esančio Sierakovo (lenk. *Sierakow*, vok. *Zirke*) miesto pavadinimu, kur greičiausiai ir veikė stiklo manufaktūra. Dalis B-4-3/1 butelių yra pažymėta tik tūrį nurodančiais ženklais „ $\frac{3}{4}$ Quart“ ($\frac{3}{4}$ kvortos yra apie 0,679 litro – *aut. past.*). Ne visi buteliai buvo žymimi, todėl dalis šio potipio butelių neturi jokių išskirtinių ženklų. Manoma, kad visi šio potipio taros indai buvo skirti vynui pilstyti.

Antrasis potipis (B-4-4/2) nuo minėtojo skiriasi keliais niuansais, pirmiausia pačiu korpuso dydžiu, taigi ir tūriu, kuris šiuo atveju yra mažesnis, be to, ir kaklelis išgaubtas ne tik jo apačioje, kaip būdinga pirmajam potipiui, bet kai kuriais atvejais ir ties jo viduriu. Vienų B-4-4/2 butelių galvutėse dominuoja juostelė (Kat. Nr. 43), kitų – briauna (Kat. Nr. 44). Dalis šio potipio taros indų (4 vnt.) yra pažymėti užrašu „BLUHM $\frac{5}{8}$ “ (17.5 pav.), kurio reikšmės nepavyko nustatyti, vis dėlto iš skaičių sprendžiama, jog B-4-4/2 buteliai tūriu buvo mažesni ($\frac{5}{8}$ kvortos – apie 0,566 litro) nei pirmojo potipio buteliai. Atsižvelgiant į šį faktą, keliama prielaida, jog į tokio dydžio butelius buvo pilstomas ne vynas, o alus. Be to, kai kur nurodoma, kad buteliai su išgaubtais kakleliais (angl. *bulb neck*) dažnai buvo naudojami ir alui, ir kitiems alkoholiniamis gėrimams pilstyti²⁷⁴. Tuo tarpu trečiajam potipiui (B-4-4/3) yra priskiriami buteliai, kurių kaklelis išgaubtas ties jo viduriu, o galvutė dviejų dalių, joje dominuoja briauna, po kuria yra prilipdyta plati juostelė (Kat. Nr. 45). Į šio potipio butelius labai panašūs ir ketvirtojo potipio buteliai (B-4-4/4) (Kat. Nr. 46), tačiau pastarųjų galvutė yra taisyklingos formos, greičiausiai formuota įrankiu. Manoma, jog trečiojo ir ketvirtojo, kaip ir pirmojo, potipių buteliai buvo skirti vynui pilstyti.

Nemažą cilindrinį butelių dalį sudaro **B-4-5** tipo buteliai (167 vnt., Kat. Nr. 47–51). Jiems būdingas siauras korpusas, sąlyginai ilgas ir žemyn plātėjantis kaklelis

²⁷³ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Znaki na nowożytnych butelkach szklanych..., s. 195.

²⁷⁴ BERGE, Dale L. Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah..., p. 58.

bei ypač ryškus petelių nuolaidumas. B-4-5 tipo butelių galvutė visada dviejų dalių, jos briauna tiesi, o ties ją priklijuota apvali arba plokščia stiklo juostelė. Butelių nuolaidžiais peteliais dugnas išsiskiria aukštu suapvalinto kūgio arba varpo pavidalo dugno įspaudu, o patys buteliai, kurių forma išsilaikė net iki šių dienų, yra siejami su prancūziško vyno²⁷⁵, taip pat ir putojančio vyno pilstymo tradicijomis²⁷⁶. Išanalizavus Klaipėdoje rastus B-4-5 tipo butelius, pagal viršutinės dalies fragmentus (76 vnt.) galima išskirti ir tris tokių butelių potipius. B-4-5/1 potipiui būdingas palyginti trumpas kaklelis ir dviejų dalių galvutė, kurios juostelė plati, rankomis priklijuota tiesiai po briauna, o ši vos atlenkta (Kat. Nr. 47). Antrajam šių butelių potipiui B-4-5/2 būdingas aukštas korpusas ir ypač nuolaidūs peteliai, kurių riba su korpusu vos pastebima. Šių butelių galvutė dviejų dalių, juostelė apvali arba plokščia, kiek atitraukta nuo briaunos paviršiaus, kuris yra tiesus (Kat. Nr. 48–50). Iš tokių butelių išsiskiria buteliai su užrašu „ECKEN $\frac{3}{4}$ Q“ (17.6 pav., Kat. Nr. 49). Tikėtina, kad tai tos pačios „Ossecken“ stiklo manufaktūros, kurioje gaminti ir B-4-4/1 tipo taros indai, produkcija. Iš tokių butelių, kurie pasižymi nuolaidžiais peteliais, išsiskiria ir butelių kakleliai, kurių juostelė ypač plona, bet plati (B-4-4/3). Tarp tokių butelių pasitaikė ir antspaudo tuos butelis, kitu atveju – tik antspaudas su užrašu „CHATEAU MARGAUX“ (16.8 pav., Kat. Nr. 51). Antspaudo viduryje pavaizduota vynuogių kekė su dviem lapeliais. Greičiausiai šį butelį reikėtų sieti su Prancūzijoje jau nuo seno veikusiu vyno ūkiu tokiu pačiu pavadinimu²⁷⁷.

Išanalizavus B-4 pogrupio butelius, nustatytos ir jų chronologinės ribos. Nors tokių butelių fragmentai Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose fiksuojami pradedant XVII a. antrąja puse, reikėtų akcentuoti, kad jų gamybos pradžios ir paplitimo laikas Europoje yra laikomas ne ankstyvesniu nei XVIII a. pradžia. Taigi šio pogrupio buteliai Klaipėdoje turėtų būti datuojami XVIII a. pradžia – XIX a. pirmąja puse, tačiau iš šio pogrupio butelių tipų ir potipių galima išskirti ir tiksliau datuojamų pavyzdžių. B-4-1 tipas Klaipėdoje yra datuojamas jau nuo XVIII a. vidurio (R18.4), tačiau daugiausia šio tipo butelių pasitaikė XVIII a. antrąja puse datuotoje archeologinėje aplinkoje (R36.1, R41.2 ir kitur). Galima tik paminėti, jog Liubeko senamiestyje rasti tokio tipo buteliai yra datuojami XVIII / XIX a. riba²⁷⁸. Tuo tarpu B-4-2 butelių tipas Klaipėdoje buvo aptiktas su kitais XIX a. pirmąja puse datuotais artefaktais. Vienas tokio tipo butelių buvo rastas Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 tyrinėtame

²⁷⁵ LLOYD, Ward. A Wine-Lover's glasses..., p. 118.

²⁷⁶ Žr. kaip pavyzdį: BERGE, Dale L. Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah..., p. 91, Fig. 45k, p. 92.

²⁷⁷ FRIESE, Gerrit; FRIESE, Karin. Glashütten in Brandenburg. *Die Geschichte der Glashütten vom 16. bis zum 20. Jahrhundert: mit einem Katalog ihrer Marken und 16 Farbtafeln* (Heimatkundliche Beiträge, Heft 1992-1=, Eberswald-Finow, 1992, S. 10.

²⁷⁸ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S. 63, Abb. 58.4–6, 59.

objekte, tiksliau – ūkinėje dėžėje (R50.3), taip pat ir Skerdėjų g. 2, 4, 8 (R38.1) bei kitur (1 lentelė). Panašaus pavidalo butelis iš Silezijos yra datuojamas apie 1820 m., kur tokių butelių gamybos laikotarpis apima 1820–1855 metus²⁷⁹.

Gausiausias ne tik fragmentų, bet ir potipių skaičiumi cilindrinį butelių tipas yra B-4-3, kuris Klaipėdoje datuojamas plačiame visą cilindrinį butelių gamybos etapą apimančiame intervale. Galima būtų išskirti tik pagrindinius šių taros indų potipius, kurių datavimą galima atsekti ir pagal jų gamybai būdingus bruožus. Vertinant galvutės formą, ankstyvesniais turėtų būti laikomi B-4-3/1–4 potipiai. B-4-3/4 potipis Klaipėdoje datuojamas XVIII a. viduriu – XIX a. pr. (R17.1, R36.1, R12.9 ir kitur), o užsienyje tokie buteliai yra siejami su XVIII a. 6–10-uoju dešimtmečiais²⁸⁰. Pagal archeologinius sluoksnius XVIII a. antrąją pusę – XIX a. pirmąją pusę Klaipėdoje (R54.3, R41.3, R67.1, R67.5 ir kitur) yra datuojamas ir potipis B-4-3/5, panašiai tokie buteliai datuojami ir užsienyje, t. y. XVIII a. 7-uoju dešimtmečiu – XIX a. 1-uoju dešimtmečiu²⁸¹, o B-4-3/6-7 potipiai (R51.1, R39.1, R10.5 ir kitur) – XVIII a. 9-uoju dešimtmečiu – XIX a. 3-uoju dešimtmečiu²⁸². Pagal galvutės apipavidalinimą vėlyviausiais reikėtų laikyti B-4-3/8 potipio butelius (R44.9, R57.12, R67.1 ir kitur), kurie užsienyje datuojami XIX a. 3-uoju dešimtmečiu – XIX a. viduriu²⁸³. Tuo tarpu B-4-4 tipo butelių Klaipėdoje dažniausiai randama XVIII a. pabaigos – XIX a. sluoksniuose (R74.2, R70.9, R44.7 ir kitur), B-4-5 tipo buteliai yra datuojami XIX a. pirmąją pusę (R67.1, R70.7, R44.9 ir kitur).

1.1.1.5. Keturbriauniai buteliai

Keturbriaunių butelių pogrupiui **B-5** (angl. *square bottles*) priskiriami stikliniai buteliai, kurių korpuso horizontalusis pjūvis yra keturkampės formos, o vertikalioji butelio ašis – stati. Keturbriauniai buteliai nuo XVI a. antrosios pusės²⁸⁴ gaminti specialiose formose, o pačius butelius, pripildytus vynu, brendžiu, olandišku džinu ar kitais, daugiausia spiritiniais, gėrimais, buvo saugu transportuoti ir ilgesnį atstumą²⁸⁵. Ne be priežasties šie buteliai dar yra žinomi anglišku terminu „*case bottles*“, kadangi jiems transportuoti gamintos ir specialios keturių ar šešių sekcijų medinės dėžės, o kai kurių tipų buteliai tokiose dėžėse net būdavo užrakinami²⁸⁶. Didesnio formato keturbriauniuose buteliuose supilstytas vynas buvo laikomas rūsiuose, o prieš patiekiant

²⁷⁹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 108.

²⁸⁰ JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles...*, p. 52, 59.

²⁸¹ Ten pat, p. 54.

²⁸² Ten pat, p. 61.

²⁸³ Ten pat, p. 69.

²⁸⁴ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 160

²⁸⁵ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 241.

²⁸⁶ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 39.

ant stalo dar ir vėsinamas²⁸⁷. Archeologiniais duomenimis patvirtintas ir keturbriaunių butelių naudojimas vaistinininkystės bei alchemijos srityje, kaip ir privačiuose miestiečių namų ūkiuose²⁸⁸.

Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinktiems keturbriauniams buteliams apskritai yra būdingas cilindrinis, į apačią siaurėjantis ar rudimentinis kaklelis, taip pat vienos ar dviejų dalių galvutė, statūs ir užapvalinti peteliai, o ant kai kurių tokių butelių petelių prilipdyti ir antspaudai (3 vnt.). Archeologinėje terpėje B-5 pogrupio buteliai dažniausiai atpažįstami pagal kvadrato ar stačiakampio formos dugną, kurio kulnas tiesus arba apvalus, o padas plokščias. Paprastai keturbriaunių butelių dugno įspaudas yra žemas, puslankio formos. Šiam butelių pogrupiui iš viso priskiriami 94 fragmentai iš 35 skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų objektų, ir tai sudaro 6,87 proc. visų šiam darbui atrinktų butelių skaičiaus. Išanalizavus B-5 visiškai išlikusius ar galimus atstatyti butelius (2 vnt.) ir jų viršutinės (38 vnt.) bei apatinės (41 vnt.) dalių fragmentus, buvo nustatyti septyni šių butelių tipai. Kai kuriuos keturbriaunių butelių tipus pavyko identifikuoti ir pagal korpuso šukes (14 vnt.).

Pirmajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-1** (11 vnt., Kat. Nr. 52–54) priskiriami buteliai, kurie tarptautinėje komunikacijoje dar žinomi „*kutrolfo*“ (vok. *Kuttrolf*) pavadinimu. Iš kitų butelių tipų jie išsiskiria neįprasta išvaizda, kuriai būdingos apvalios, pailgos arba susuktos tuščiavidurės ertmės. Išskirtiniu bruožu laikomi ir šių butelių peteliai, kurie yra palyginti statūs ir užapvalinti. Tokių butelių stiklui būdinga šviesiai žalsva, gelsvai žalsva ar rusvai žalsva spalvos, o pats stiklas beveik visais atvejais yra pasidengęs besilupančiu patinos sluoksniu. Remiantis analogijomis, galima teigti, jog *kutrolfai* turėjo ir srieginį kamštelį, pritvirtintą ties kakleliu. Klaipėdoje buvo rasta ir pavienių butelių viršutinės dalies fragmentų su sriegine galvute, tačiau pagal išlikusius fragmentus nėra visiškai aišku, ar šiuos fragmentus galimas sieti su *kutrolfo* tipo buteliais. Srieginėmis galvutėmis galėjo būti užsandarinami ir paprastesnio pavidalo **B-5-2** (3 vnt., Kat. Nr. 55–56) buteliai, turintys keturkampį pavidalą. Pastarajam butelių tipui yra priskiriami buteliai ar jų viršutinės dalies fragmentai su sriegine galvute, kuri apgaubia beveik visą cilindro formos kaklelį. Teigiama, kad sriegius buteliams, kaip ir medines dėžes keturbriauniams buteliams, gamindavo tuo specializavęsi amatininkai²⁸⁹.

Trečiajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-3** (21 vnt., Kat. Nr. 57–58) yra priskiriami butelių apatinės dalies fragmentai su vos išgaubtu kūgio (Kat. Nr. 57) arba lanko (Kat. Nr. 58) formos dugno įspaudu. Be to, tokių butelių dugno kulnas suapvalintas, neturi aštrių kampų. Kadangi Klaipėdoje neturima išlikusio viso tokio butelio tipo, sunku nusakyti ir paties butelio bendrą išvaizdą. Vis dėlto šie fragmentai gali nemenkai pasitar-

²⁸⁷ McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles...*, p. 19, HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 241; HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns...*, S. 105.

²⁸⁸ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 160.

²⁸⁹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 39.

nauti chronologiniu atžvilgiu, kadangi buteliai su aštriais kampais laikomi vėlyvesniu tipu Klaipėdoje. Tuo tarpu ketvirtajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-4** (29 vnt., Kat. Nr. 59–62) siūloma priskirti keturbriaunius butelius su plačia anga ir cilindro formos (Kat. Nr. 59–60) rudimentiniu kakleliu (Kat. Nr. 61). Identifikuotas ir tokių butelių dugno fragmentas (Kat. Nr. 62), kuris iš kitų tokio tipo butelių išsiskiria masyvumu.

Penktajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-5** (5 vnt., Kat. Nr. 63–66) priskiriami taisyklingo stačiakampio formos buteliai, kurių korpusas šiek tiek platėja į viršų (Kat. Nr. 63). Tokie buteliai archeologinėje aplinkoje gerai atpažįstami iš viršutinės dalies fragmentų – jų kaklelis cilindro formos, o ties briauna netvarkingai priklijuota apvalios formos juostelė. B-5-5 butelių peteliai statūs ir užapvalinti, kai kuriais atvejais – su priklijuotu stiklo antspaudu, kurio centre užrašyta „LONDON“ (16.9 pav., Kat. Nr. 64). Teigiama, kad į tokius butelius buvo pilstomi likeriai²⁹⁰. Šeštajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-6** (17 vnt., Kat. Nr. 67–68) priskiriami buteliai, kurių sienelės iš dviejų pusių yra įgaubtos. Tokių butelių kaklelis yra cilindro formos, galvutė dviejų dalių, susidedanti tik iš juostelės, kuri yra stora, apvali, dengianti visą briaunos paviršių. Vienas tokių visiškai išlikusių butelių buvo rastas su antspaudu, kuriame pavaizduota žvaigždė su raidėmis „IRW“ (16.10 pav., Kat. Nr. 69). Tokio tipo antspaudais būdavo žymimi ir „Danziger Goldwasser“ firmos likerio buteliai²⁹¹. Tuo tarpu septintajam keturbriaunių butelių tipui **B-5-7** (3 vnt., Kat. Nr. 70) priskiriami bespalviai stačiakampio pavidalo buteliai, skirti ne tik gėrimams transportuoti, bet ir jiems serviruoti. Vienas toks butelis ypač puošnus – dekoruotas augaliniu motyvu, naudojant graviravimo technologiją (Kat. Nr. 70). Teigiama, kad tokie buteliai paprastai būdavo parduodami kartu su gėrimu, o paskui sėkmingai naudojami gėrimams patiekti ant stalo. Reikėtų pažymėti, kad tokio tipo buteliai / dekanteriai buvo ypač populiarūs Skandinavijos šalyse²⁹².

Išanalizavus B-5 pogrupio butelius, nustatytos ir šių butelių Klaipėdoje chronologinės ribos. Galima teigti, jog keturbriauniai buteliai Klaipėdos miestiečių buvo naudoti jau XVI a. viduryje – XIX a. pirmojoje pusėje. Toks datavimas atitinka ir bendrąją tokių butelių tipologiją, kurios pradžia užsienyje yra laikoma XVI a. viduriu²⁹³. B-5-1 tipo butelių Klaipėdoje pasitaiko retai, dažniausiai pavieniui, kartu su kitais XVII a. antrąja puse – XIX a. pirmąja puse datuojamais artefaktais. XVII a. antrąja puse šis tipas datuojamas Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.8), likusieji dirbiniai – XVIII–XIX a. (R57.3, R17.3, R70.15 ir kitur). Tuo tarpu Nyderlanduose

²⁹⁰ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 41.

²⁹¹ The New European. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theneweuropean.co.uk/culture/ten-great-drinks-of-europe-1-5101522>;

²⁹² KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo...*, p. 70, 105, 120–121.

²⁹³ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 160.

„kutrolfų“ paplitimas yra siejamas su XVII a. ir net šio amžiaus pirmąja puse²⁹⁴. B-5-2 tipo buteliai srieginiais galais Klaipėdoje datuojami XVII a. antrąja puse, du tokie dirbiniai buvo aptikti Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.6). Keturbriaunių butelių užapvalintais kampais (B-5-3) Klaipėdoje pasirodė palyginti anksti, XVI a. viduriu jie yra datuojami Turgaus g. 13 (R64.1), o XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia jie datuojami ir Klaipėdos piliavietėje (R4.4). XVII amžiui yra priskiriami net 9 tokių butelių fragmentai (R51.7, R37.1, R62.1 ir kitur). Likę tokio tipo buteliai buvo surinkti iš XVIII–XIX a. archeologinių sluoksnių (R70.3, R70.10 ir kitur). Reikėtų pažymėti, kad Nyderlanduose šie buteliai taip pat datuojami XVII a.²⁹⁵ B-5-4 butelių tipas Klaipėdoje datuojamas XVII a. antrąja puse – XIX a., tačiau daugiausia tokio tipo butelių vienoje vietoje buvo aptikta supiltinių žemių sluoksniuose sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.7), kur jie datuojami XVII a. antrąja puse. XVII–XVIII a. jie yra datuojami Klaipėdos piliavietėje ir Šaltkalvių g. 3 / Daržų g. 1 (R45.1) bei kitur Klaipėdoje (1 lentelė). Liubeke tokie buteliai yra siejami su XVII–XVIII a. laikotarpiu²⁹⁶, tuo tarpu Nyderlanduose jie datuojami XVII a. pabaiga – XVIII a. viduriu²⁹⁷. Chronologiškai vėlyvesniais reikėtų laikyti B-5-5 tipo butelius. Visi šio tipo buteliai surinkti pavieniui XVIII a. viduriu – XIX a. pirmąja puse datuotoje archeologinėje aplinkoje (R39.2, R.56.4 ir kitur). Panašiai datuojami ir B-5-6 tipo buteliai, kurie Klaipėdoje surinkti iš XVIII a. antrosios pusės – XIX a. vidurio sluoksnių ir struktūrų (R82.1, R50.3 ir kitur). XVII–XIX a. pirmąja puse datuotoje ūkinėje dėžėje (R27.3) buvo rasti ir trys B-5-7 tipo butelių fragmentai. Tokio tipo buteliai Suomijoje datuojami XIX amžiumi²⁹⁸.

1.1.1.6. Daugiabriauniai buteliai

Daugiabriaunių butelių **B-6** (angl. *hexagonal* arba *octagonal bottles*) pogrupiui priskiriami taros indai, kurių korpuso horizontalus pjūvis yra daugiakampės, tiksliau – šešiakampės ar aštuoniakampės formos, o vertikalioji tokių butelių plokštuma – statinė. Šio pogrupio buteliai pasižymi įvairiais žalsvais atspalviais, tačiau jiems būdinga ir rusva ar gintaro spalva. Kaip ir keturbriauniai buteliai, pirmųjų plonasienių taisyklingos formos daugiabriaunių butelių rinkoje pasirodė dar XVI a. pabaigoje²⁹⁹, tačiau netaisyklingos formos daugiabriauniai buteliai iš tamsaus stiklo apskritai paplito tik nuo XVIII a. Šiam butelių pogrupiui iš viso priskiriama 13 fragmentų iš aštuonių skir-

²⁹⁴ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 244, Cat. Nr. 51.11–12.

²⁹⁵ Ten pat, p. 243, Cat. Nr. 51.8–10.

²⁹⁶ DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt...*, S. 55, Abb. 43.6.

²⁹⁷ KOTTMAN, Jaap. *Glass. In Cities in Sherds, 2 Catalogue...*, p. 963, Nr. 90.

²⁹⁸ KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo...*, p. 70, Nr. 79.

²⁹⁹ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 241.

tingų radaviečių, ir tai sudaro 0,95 proc. visų tyrinėtų butelių skaičiaus. Pagal rastų fragmentų apatinės dalies formą ir kitas ypatybes galima būtų išskirti tris pagrindinius šių butelių Klaipėdoje identifikuotus tipus. Tarp tiriamų butelių nepasitaikė nė vieno, kuris būtų visiškai sveikas, todėl buvo sunku identifikuoti kai kurių tipų viršutinės dalies fragmentus.

Pirmajam daugiabriaunių butelių tipui **B-6-1** (3 vnt., Kat. Nr. 71, 72.) yra priskiriami taisyklingo šešiakampio formos, šviesiai žalsvos spalvos plonasieniai buteliai. Klaipėdoje rasto tokio butelio viršutinės dalies fragmento kaklelis yra rudimentinis, galvutė vienos dalies, briauna atlenkta, trimito formos (Kat. Nr. 71). Aptiktas ir panašus apatinės dalies fragmentas su palyginti aukštu lanko formos dugno įspaudu ir stiklo randu jo viduje (Kat. Nr. 72). Antrajam šio pogrupio butelių tipui **B-6-2** (4 vnt., Kat. Nr. 73) priskiriami netaisyklingos aštuoniakampės formos buteliai, kurių visos šoninės sienelės yra įgaubtos, dugno įspaudas lanko formos, su stiklo randu jo viduje (Kat. Nr. 73). Į pastarąjį panašus ir trečiasis šių butelių tipas **B-6-3** (6 vnt., Kat. Nr. 74, 75), kuriam taip pat būdinga netaisyklingo aštuoniakampio forma, tačiau tokių butelių šoninės sienelės yra tiesios (Kat. Nr. 74) arba tik iš dalies įgaubtos į vidų (Kat. Nr. 75). Pastebėta, jog daugelis šio tipo butelių turi ne stiklo, o smėlio randus, laikomus būdingais anglišių butelių gamybai³⁰⁰.

Išanalizavus B-6 butelių radimo aplinką, nustatyta, kad chronologiškai ankstyvesniais reikėtų laikyti B-6-1 tipo butelius, kurių fragmentų aptikta Turgaus a. 3 / Galinio Pylimo g. 6 (R57.4, R57.14). Nors pagal sluoksnių stratigrafiją jie datuojami XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia, atsižvelgiant į gamybos technologiją, manoma, jog Klaipėdoje tokie buteliai naudoti gerokai anksčiau, o Delfte panašaus profilio buteliai datuojamai net XVII a.³⁰¹ Ankstyviausiai datuojamas B-6-2 tipo butelio fragmentas buvo rastas Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.7), kur jis datuojamas XVII a. pabaiga, tačiau tokio tipo butelių rasta ir kitur Klaipėdoje (R11.2, R27.3, R28.3) bendrai XVII–XIX a. datuojamoje archeologinėje aplinkoje. Tuo tarpu trečiojo tipo daugiabriaunių butelių Klaipėdoje daugiausia fiksuota XIX a. vidurio – XX a. pradžios sluoksniuose, pvz., Turgaus a. 21 (R56.1) rasta tokio tipo butelių, nors jų aptikta ir kiek ankstyvesniuose XVII–XIX a. bendrai datuojamuose kultūriniuose sluoksniuose (R6.1, R13.2). Teigiama, kad B-6-3 butelių tipas paplito tik nuo XVIII a. 4-ojo dešimtmečio³⁰². Šie kiek neįprastos formos, tačiau išskirtinai patrauklūs vynui skirti buteliai buvo pradėti gaminti grynai eksperimentiniais sumetimais, o jų gamybą įkvėpė cilindrinų butelių gamybos specialiose formose technologija³⁰³. Įvertinus B-6

³⁰⁰ JONES, Olive. Glass Bottle push-ups and pontil Marks. In *Approaches to Material cultural research for Historical Archaeologists*. Ed. David BRAUNER. Society for Historical Archaeology, Pennsylvania, p. 156.

³⁰¹ HENKES, Harold E. Glass without gloss..., p. 242, cat. no. 51.6, 7.

³⁰² DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine...*, p. 87.

³⁰³ Ten pat.

butelių radimo aplinką bei remiantis užsienyje rastų analogų datavimo duomenimis, šio pogrupio butelius Klaipėdoje bendrai siūloma datuoti XVII–XIX a.

1.1.1.7. Didbuteliai

Didelės talpos buteliai, arba didbuteliai, **B-7**, kurių dydis paprastai siekdavo nuo vienos kvortos (apie 0,94 l – *aut. past.*) iki penkių galonų (apie 18,92 l – *aut. past.*)³⁰⁴, buvo skirti įvairaus pobūdžio skysčiams laikyti³⁰⁵. Minima, kad XVII a. Prancūzijoje didbuteliai naudoti aliejui³⁰⁶, tačiau juose buvo sandėliuojami ir vynai bei kiti svaigieji gėrimai³⁰⁷, pvz., gėrimas, žinomas *gyvybės vandens* (pranc. *Eau de vie*, lot. *Aqua vitae*) pavadinimu³⁰⁸, arba paprastas vanduo, naudotas kasdienėje buityje³⁰⁹. Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose taip pat pasitaiko tokių butelių šukių, juos lengvai galima atpažinti iš viršutinės (13 vnt.) ir apatinės dalies (5 vnt.) fragmentų, kurie yra kelis kartus didesni ir storesni (sienelės storis iki 5 mm), nei, pavyzdžiui, B-1 tipo buteliai. Kadangi šių butelių sienelės yra storos, tai ir paties indo spalva atrodo sodresnė, o jų spalvinis koloritas varijuoja nuo žalsvų iki gelsvai žalsvų ar melsvai žalsvų atspalvių. Lenkų archeologė S. Ciepiela-Kubalska Varšuvoje aptiktus didbutelius klasifikavo pagal jų formą. Pirmajai grupei ji priskyrė tuos didbutelius, kurių abi plokštumos buvo apskrito arba ovalaus pavidalo, o antrajai grupei priskirti tie didbuteliai, kurie, vertinant jų vertikaliąją plokštumą, buvo cilindriniai. Pagal kaklelio ir dugno dydį bei formą šie indai autorės buvo skirstomi į smulkesnius tipologinius vienetus³¹⁰. Nors B-7 pogrupio buteliai Klaipėdoje išlikę gana fragmentiškai, pagal numanomą tokių butelių formą siūloma skirstyti ir šiame mieste aptiktus didbutelius. Didelio tūrio buteliams yra priskiriami 18 fragmentų iš 7 skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų, jie sudaro 1,31 proc. visų analizuotų butelių skaičiaus.

Pirmajam tokių butelių tipui **B-7-1** (12 vnt., Kat. Nr. 76–78) priskiriami išgaubtą korpusą turintys buteliai, Klaipėdoje atpažįstami pagal trumpą (Kat. Nr. 76) arba vidutinio ilgio (Kat. Nr. 77) kaklelį. B-7-1 butelių galvutė paprastai būna vienos dalies, o briauna atlenkta, trimito formos (Kat. Nr. 77) arba tiesi (Kat. Nr. 76), tačiau Klaipėdoje

³⁰⁴ PASTRON, Allen G.; HATTORI, Eugene M. *The Hoff store site and gold rush merchandise from San Francisco, California*. Special publication series, number 7. Michigan, 1990, p. 71.

³⁰⁵ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 47.

³⁰⁶ HARRIS, Jane E., Eighteenth-Century French Blue-Green Bottles from the Fortress of Louisbourg, Nova Scotia. In *Studies in Material Culture Research*. Ed. Karlis KARKLINS. Pennsylvania, 2000, p. 254.

³⁰⁷ ARMSTRONG, Douglas V. Creole Transformation from Slavery to Freedom. *Historical Archaeology of the East End Community*, St. John, Virgin Islands. Gainesville, 2003, p. 156.

³⁰⁸ HARRIS, Jane E., Eighteenth-Century French Blue-Green Bottles..., p. 235.

³⁰⁹ ARMSTRONG, Douglas V. Creole Transformation from Slavery to Freedom ..., p. 157–158.

³¹⁰ CIEPIELA-KUBALSKA, *Slawomira*. Z badań nad XVIII-wiecznymi szklanymi..., s. 110–113.

aptiktas ir kaklelis su dviejų dalių galvute, kurią sudaro plati trapecijos formos pastorinta briauna (Kat. Nr. 78). Antrajam didbutelių tipui **B-7-2** (2 vnt., Kat. Nr. 79, 80) priskiriami indai, turintys kūgio formos kaklelį ar dugną, pereinantį į išgaubtos formos korpusą (Kat. Nr. 80), dugno įspaudas žemas, kūgio formos. Trečiajam didbutelių tipui **B-7-3** (4 vnt., Kat. Nr. 81, 82) reikėtų priskirti cilindro formos korpuso butelius, kurių kaklelis yra cilindro formos (Kat. Nr. 81), dugno profilis – tiesus, o dugno įspaudas – puslankio formos (Kat. Nr. 82).

Kad Klaipėdoje surinkti ypač didelio tūrio buteliai buvo gaminti rankiniu pūtimu, rodo jų dugno įspaudo apačioje išlikę stiklo randai. Atliktus B-7 pogrupio butelių tyrimus, nustatyta, kad didžioji tokių butelių dalis telkėsi XVII a. antrąja puse datuojuose supiltinių žemių sluoksniuose Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (11 vnt., R51.6, R51.7). Pavienių didbutelių šukių iš XVII a. antrąja puse – XIX a. pirmąja puse datuotų sluoksnių buvo rasta Skerdėjų g. 2, 6, 8 (R38.2), Mažojoje g. 2 (R36.1), Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3) ir kitur (1 lentelė). Tuo tarpu Varšuvoje šio pogrupio buteliai datuojami XVIII a.³¹¹ Teigiama, kad Meklenburgo miško stiklo manufaktūroje tokio tipo buteliai buvo gaminami iki pat XIX a.³¹² Įvertinus B-7 butelių pogrupio radimo aplinką, šiuos butelius Klaipėdoje tikslingiausia datuoti XVII a. antrąja puse – XIX a. pirmąja puse.

1.1.2. Dekanteriai

XVI a. pabaigoje atsiradę dekanteriai **D** ar kiti gėrimų serviravimo indai mokslinėje literatūroje išimtinai yra siejami su turtingų namų ūkių inventoriumi³¹³. Teigiama, kad dažnai ant vieno stalo tuo pačiu metu būdavo statomas ir vyno butelis, ir dekanteris, o tai rodo, kad susirinkusi žmonių kompanija vienu metu mėgdavo gerti skirtingus gėrimus. Jeigu dekanterio nebūdavo, jį pakeisdavo paprastu buteliu³¹⁴. Nuo dekanterių indų grupės nereikėtų atsieti ir tokių indų priedų: *stiklinių kamščių* (kmd), kurie užsienio literatūroje neretai analizuojami atskirai, t. y. sandarinimo priemonių (angl. *closures*) hierarchinėje struktūroje³¹⁵. Dekanterių forma yra svarbi juos klasifikuojant į smulkesnius tipologinius vienetus, tačiau ne tiek forma, kiek stilistiniais bruožais dekanteriai skyrėsi nuo paprastų vyno butelių ar pagalbiniais laikomų taros indų, skirtų gėrimams pernešti iš vienos patalpos į kitą. Pavyzdžiui, industrinio laikotarpio dekanteriai pagal formą kai kur skirstomi į tipus, pavadintus pagal jų kilmę,

³¹¹ Ten pat, s. 121.

³¹² POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 47.

³¹³ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 225.

³¹⁴ JONES, Olive R.; SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820*. Ottawa, 1985, p. 25.

³¹⁵ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 149–157; BERGE, Dale L. *Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah...*, p. 38–52.

pvz., anglogiški dekanteriai, amerikietiško tipo dekanteriai³¹⁶ ir pan., o kiekvienas šis tipas iš kitų išsiskiria dar ir jam būdingomis dekoratyviosiomis savybėmis. Klaipėdos archeologinio stiklo kolekcijoje tokių visiškai išlikusių taros indų nepasitaikė, tačiau yra žinomi 33 vnt. tokių indų fragmentų iš 20 skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų, ir tai sudaro 2,41 proc. visų šiame darbe analizuojamų gėrimų pilstymo ir serviravimo indų kiekio (3 diagrama). Dėl šios grupės dirbinių fragmentiškumo ir mažos imties jungti dekanterių tipus į pogrupius šiuo metu nebūtų tikslinga. Pagal viršutinės (18 vnt.) ir apatinės (10 vnt.) dalies stilistinius bruožus ir iš dalies šių dirbinių stiklo masės spalvą Klaipėdoje rastus dekanterius galima būtų skirstyti į keturis savarankiškus tipus, kuriuos ateityje jau pagal korpuso formą tikimasi sujungti į bendresnius tokių dirbinių tipologinius junginius.

Pirmajam dekanterių tipui **D-0-1** (5 vnt., Kat. Nr. 83) yra priskiriamas puošnaus indo viršutinės dalies fragmentas, tiksliau, kaklelis, prie kurio šoninio paviršiaus yra išlikusi ir grakščiai išraižyta ašelė (Kat. Nr. 83). Pats kaklelis yra cilindro formos, puoštas plonu stiklo siūleliu, jo briauna atlenkta, trimito formos. Šiam indui turėtų būti priskiriamas ir tokio paties tipo stiklo bei spalvos apatinės dalies fragmentas su kūgio formos dugno įspaudu ir vos pastebimu stiklo randu jo apačioje. Įvertinus ašelės apatinės dalies padėtį spėjama, kad šiam indui būdingesnis išgaubtos formos korpusas – kaip ir B-1-1 tipo butelių. Tuo tarpu **D-0-2** (1 vnt., Kat. Nr. 84) dekanterių tipui linkstama priskirti neįprastos formos ir žalsvą atspalvį turinčio taros indo apatinės dalies fragmentą, kuris horizontalia plokštuma primena gėlės žiedlapį ar bangelių motyvą.

Trečiajam dekanterių tipui **D-0-3** (3 vnt., Kat. Nr. 85) priskiriami jau iš bespalvio stiklo pagaminti taros indai, Klaipėdos archeologinėje aplinkoje geriausiai atpažįstami iš ilgo ir siauro kaklelio. Viršuje prikljuota apskritos formos juostelė rodo, kad indas prireikus būdavo užsandarinamas kamščiu. Remiantis užsienyje pateiktais tokių indų analogais, galima daryti prielaidą, jog dekanteris su juoste galėjęs būti ir keturkampės formos³¹⁷, vertinant ją pagal horizontaliąją plokštumą. Galiausiai ketvirtasis ir dažniausiai Klaipėdoje pasitaikantis dekanterių tipas **D-0-4** (12 vnt., Kat. Nr. 86–89) iš kitų taros indų išsiskiria ne tik bespalviu ir skaidriu stiklu, bet ir išskirtiniu viršutinės dalies apipavidalinimu – trimis, rečiau dvejomis eilėmis prikljuotais masyviais „kaklo žiedais“, pagamintais iš tos pačios stiklo masės kaip ir pats indas. Vienas tokių Klaipėdoje aptiktų fragmentų išsiskiria puošnumu – jo kaklas dekoruotas naudojant raizymo technologiją (Kat. Nr. 87). Nors Klaipėdoje nepasitaikė nė vieno visiškai išlikusio D-0-4 dekanterių tipo fragmento, sprendžiant pagal užsienio literatūroje pateiktus analogus, žiedinių dekanterių korpuso forma yra cilindro formos, siek tiek siaurėjanti į apačią, tačiau pasitaiko ir vos išgaubtų tokio tipo dekanterių formų³¹⁸.

³¹⁶ JONES, Olive R. A Guide to Dating Glass Tableware: 1800 to 1940. In *Studies in Material Culture Research*, ed. Karlis KARKLINS. California, 2000, p. 198.

³¹⁷ Ten pat, p. 28.

³¹⁸ KLEIN, Dan, LLOYD, Ward. *The History of Glass*. London, 1992, p. 149, 155.

Tai, kad šių indų horizontalioji plokštuma yra apskrita, rodo ir Klaipėdoje aptikti tokių indų dugno fragmentai (3 vnt., Kat. Nr. 88). Nors šių dekanterių gamyba ir nėra tiesiogiai siejama su Prūsijos stiklo manufaktūrų veikla, jie dar žinomi kaip „prūsiško“ stiliaus³¹⁹. D-0-4 dekanteriai iš kitų tipų išsiskiria dar ir disko formos briauna bei šlifavimo žymėmis vidinėje kaklelio dalyje ties anga, taip paruošta juos sandarinti. Su šiais dekanteriais yra siejami³²⁰ ir Klaipėdoje aptikti iš bespalvio stiklo pagaminti stikliniai kamščiai (5 vnt., Kat. Nr. 89). Jų kojelės šlifuotos, o ir pačios galvutės ypač puošnios, dažnai dekoruotos naudojant briaunojimo techniką.

Chronologiškai ankstyviausiais turėtume laikyti D-0-1 ir D-0-2 tipo dekanterius, kurie pagal archeologinę aplinką Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.6–7) yra datuojami XVII a. antrąja puse. Delfto mieste rastas į D-0-1 tipą panašus indas, tik su kojele, yra datuojamas XVI a. antrąja puse³²¹, o su išgaubtu plačiu dugnu ir ašele – XVII amžiumi³²². Panašus indas į Klaipėdoje rastąjį D-0-2 dekanterį aptiktas ir Alkmare, kur jis datuojamas XVII amžiumi³²³. D-0-3 tipo dirbinių rasta Turgaus g. 37 (R66.2), taip pat Žvejų g. 4–6 (R73.1) tyrinėtuose objektuose, kur bendrai tokie grafinai yra datuojami XVII–XIX a. pr. Tuo tarpu D-0-4 tipui priskiriamų dekanterių fragmentai pagal archeologinę aplinką yra datuojami XIX a. Šio amžiaus pirmąja puse yra datuojamai dirbiniai, rasti Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3) ir Žvejų g. 10 (R70.7), o XIX a. viduriu – antrąja puse – Turgaus a. 21 a. (R56.1), Grįžgatvio g. 3 (R29.1) ir kitur Klaipėdoje (1 lentelė). Teigiama, kad šio tipo dekanteriai buvo ypač populiarūs Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje³²⁴. 1854 m. gaisro metu Tiltų g. 6 (R49.1) rastas nuo karščio apsilydęs fragmentas iš dalies patvirtina, kad tokio tipo kamščiai, o kartu ir su jais siejami dekanteriai, Klaipėdoje buvo naudoti XIX a. pirmojoje pusėje. Taigi, įvertinus archeologinių tyrimų metu Klaipėdoje surinktus dekanterių fragmentus, nustatyta, jog tokios grupės indai šiame mieste buvo naudojami XVII a. antrojoje pusėje – XIX a. viduryje.

1.1.3. Grafinai

Grafinai **G** labiau naudoti privačioje aplinkoje – ant stalo arba miegamajame, vieno ar dviejų žmonių³²⁵. Ant vaišių stalo pastatytas grafinas su vandeniu naudotas ir troškuliui numalšinti, taip pat ir alkoholiniam gėrimams, tokiems kaip vynas arba

³¹⁹ Ten pat, p. 149.

³²⁰ JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military...*, p. 31, Fig. 23.

³²¹ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 225, cat. no. 49.1.

³²² Ten pat, p. 230, cat. no. 49.14.

³²³ Ten pat, p. 242, cat. no. 51.5.

³²⁴ KLEIN, Dan, LLOYD, Ward. *The History of Glass...*, p. 148–149.

³²⁵ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 133.

romas, atskiesti³²⁶. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje surinkti grafinai yra išlikę gana fragmentiškai, juos galima atpažinti tik iš viršutinės dalies, kuriai būdinga plati anga, fragmentų. Šios grupės dirbinių Klaipėdoje pasitaiko retai, bendrai jie sudaro vos 0,36 proc. visų šiam tyrimui atrinktų gėrimų pilstymo ir serviravimo indų kiekio (3 diagrama). Šiame mieste kol kas yra žinomi tik penki grafinų kaklai su išplatintomis angomis, kurie visi buvo aptikti skirtingose Klaipėdoje tyrinėtose vietose. Chronologiškai ankstyvesniais turėtų būti laikomi žalsvos ir gelsvai žalsvos spalvos grafinai **G-0-1** (3 vnt., Kat. Nr. 90), kurių kaklams būdinga plačiai į šonus atlenkta „trimito“ formos briauna. Tokių, galimai grafinams priklausiusių, viršutinės dalies fragmentų po vieną rasta Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R52.2), Daržų g. 10 (R21.1) ir Žvejų g. 4–6 (R73.1), kur bendrai jie datuojami XVII a. viduriu – XVIII a. Tačiau Klaipėdoje pasitaikė ir grafinų fragmentų iš bespalvio stiklo **G-0-2** (2 vnt., Kat. Nr. 91), kurių po vieną aptikta Naujojo Uosto g. 20, 32 (R84.4) ir Turgaus a. 21 (R56.1), XVIII a. pabaiga – XIX a. datuojamoje archeologinėje aplinkoje. Įvertinus grafinų fragmentų radavietes, nustatyta, jog šios grupės indai Klaipėdoje naudoti XVII a. viduryje – XIX a.

1.2. Stikliniai geriamieji stalo indai

Stiklinių geriamųjų stalo indų (angl. *drinking glasses*) kategorijai šiame darbe priskiriami tik tie stalo indai, iš kurių buvo geriamas stalo vanduo, gaivieji ar alkoholiniai gėrimai. Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose paprastai aptinkama įvairių formų, rūšių, spalvų, dekoruotų ar visai nepuoštų iš stiklo pagamintų geriamųjų stalo indų, kurie šiame darbe yra skirstomi į keturias savarankiškas grupes. Pirmiausia tai – *stiklinės* (S), *bokalai* (Bk) ir *puodeliai* (Pd) bei *taurės* (T). Kiekviena šių indų grupių turėjo savitą vystymosi raidą, vertę, skirtingą populiarumą tarp vartotojų. Analizuojant stiklinius geriamuosius stalo indus susiduriama ne tik su šių indų fragmentiško išlikimo problemomis, bet kartu ir su jų paskirties nustatymo klausimu. Mokslinėje literatūroje neretai pabrėžiama, kad istoriniai šaltiniai, nors ir byloja apie skirtingų indų formų alui, sidrui, įvairių rūšių vynui gerti egzistavimą, vis dėlto tiksliai identifikuoti kiekvienam šiam gėrimui tinkamą konkrečią indo formą yra sudėtinga³²⁷. Konkretaus indo paskirties interpretaciją gali lemti ir radimo aplinka ar tos pačios formos indo tūrio analizės rezultatai. Stikliniai geriamieji stalo indai sudaro apie 23,82 proc. visų stiklo indų fragmentų, surinktų Klaipėdoje ir atrinktų šio darbo tyrimui, skaičiaus.

³²⁶ JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military...*, p. 26.

³²⁷ Ten pat, p. 34.

1.2.1. Stiklinės

Stiklinės **S** yra laikomos viena seniausiai gaminamų stiklinių indų grupių, iš kurių pamažu išsivystė ir šiandien plačiai naudojamos taurės su kojele. Toks geriamasis stalo indas pagal savo paskirtį yra laikomas universaliu, iš jo buvo geriamas vynas, alus, spiritiniai gėrimai, taip pat ir vanduo³²⁸. Archeologinių tyrimų metu Klaipėdoje dažniausiai surenkami tik stiklinių dugnai, o jų sienelių dalys identifikuojamos retai. Stiklo artefaktų turtingos Vakarų ir Vidurio Europos šalys gali pasigirti didele stiklinių, kaip ir kitų indų, įvairove. Neretai vienas į kitą technologiškai panašūs indai, besiskiriantys tik dekoravimo būdu, turi net atskirus pavadinimus. Šios grupės indai iš kitų indų išsiskiria puošnumu, o tai rodo, kad stiklinės nuo seno buvo reikšminga stalo kultūros dalis. Stiklinės gali būti klasifikuojamos pagal formą³²⁹ ar stilistiką³³⁰. Įvertinus Klaipėdoje surinktą medžiagą kokybiniu ir kiekybiniu aspektais, nuspręsta stiklines klasifikuoti ne pagal formą³³¹, o pagal morfologinius, technologinius ir stilistinius bruožus³³², toks klasifikavimo modelis ypač tinka fragmentiškai išlikusiai Klaipėdos medžiagai. Šio miesto kultūriniuose sluoksniuose surinktų stiklinių fragmentai tuo požiūriu yra skirstomi į tris pogrupius: *stiklines su kojele* (S-1), *reljefiškai ornamentuotas stiklines* (S-2) bei *paprastąsias stiklines* (S-3). Pastarajam pogrupiui yra priskiriamos dar ir *mažatūrės stiklinaitės (stikliukai)*. Klaipėdos archeologinėje medžiagoje stiklinių ir / ar jų fragmentų skaičius sudaro 45,75 proc. visų antrosios stiklo dirbinių kategorijos indų kiekio, todėl ši indų grupė yra laikoma viena didžiausių geriamųjų stalo indų kategorijoje (4 diagrama).

³²⁸ Ten pat, p. 34–35.

³²⁹ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England...*, p. 35–55.

³³⁰ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 11–16.

³³¹ Pagal formą stiklines klasifikavo britų archeologas H. Willmottas, t. y. išskyrė cilindro, statinaitės ir kt. stiklines, žr. WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England...*, p. 35–56. Taip pat žr. WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 26–27.

³³² Liubeke surinktų stiklinių kolekciją archeologė M. Dumitrache skirstė pagal jų stilistinius bruožus ir pirmajai grupei priskyrė visas nedekoruotas stiklines, tiksliau – į šią grupę patenka ir vėlyviesiems viduramžiams būdingos nedekoruotos stiklinės, ir XVIII a. būdingos vadinamosios „kristolinės“ (vok. *Kristallglas*) stiklinės. Visos kitos stiklinių grupės išskiriamos pagal jų dekoravimo technologiją. Liubeko atveju didžiausias dėmesys skiriamas karštuoju būdu dekoruotoms stiklinėms, t. y. indą formuojant specialioje formoje arba puošiant jį prielipais. Plačiau žr. DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 11.

1.2.1.1. Stiklinės su kojele

Stiklinės su kojele **S-1** (angl. *beaker with foot*) Klaipėdoje išlikusios fragmentiškai, jas pavyko identifikuoti tik iš apatinės tokių indų dalies, prie kurios būdavo prilikuojama apvali arba plokščia kojelė. Klaipėdoje taip pat aptikta ir stiklinių, kurios specialiai būdavo pakeliamos ant kelių, dažniausiai trejų, atskirai meistro suformuotų kojelių. Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose surinktos stiklinės su kojele pasižymi balkšvos ar žalsvos spalvų atspalviais arba yra bespalvės. Iš viso tokių indų šukių šiame mieste surinkta nedaug, yra žinomi tik 7 šių stiklinių fragmentai iš penkių skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų, ir tai sudaro 5,3 proc. visų stiklinių Klaipėdoje skaičiaus. Nors dėl medžiagos fragmentiškumo skirstyti šį pogrupį į tipus nebūtų labai tikslinga, tačiau įvertinus kojeles, pastebimos dvi tokių stiklinių tendencijos. Pirmiausia reikėtų išskirti stiklinių fragmentus **S-1-1** (5 vnt., Kat. Nr. 92, 93) su prie dugno prilipdyta apvalios formos kojele. Tokių stiklinių balkšvas (Kat. Nr. 92) koloritas rodo, jog šis indas į Klaipėdą galėjo patekti iš Viduržemio jūros regiono, kur stiklo indai gaminti iš sodos stiklo. Šviesiai žalios (Kat. Nr. 93) ar melsvai žalsvos spalvų stiklinės, gamintos iš potašo stiklo, labiau buvo paplitusios Vidurio Europoje. Deja, neturint daugiau duomenų, sunku apibūdinti bendrą tokių stiklinių išvaizdą, tačiau pagal užsienio tyrėjų pateiktus pavyzdžius jas galėtume priskirti XVI a. datuojamoms stiklinėms su kojele³³³, nors Klaipėdos piliavietėje (R1.1, R5.1, R7.3, R7.6) rastos tokios kojelės yra datuojamos jau XV–XVI a. Būtina paminėti ir Klaipėdoje aptiktus indų fragmentus (S-1-2), kurie šiame darbe yra identifikuojami kaip stiklinės kojelės, viena jų primena avietės paviršių ar gėlės žiedlapį (Kat. Nr. 94). Remiantis užsienio literatūra, galima teigti, kad ši stiklinė buvo cilindrinė ir pagaminta pagal *Facon de Venise* manierą. Šios, kaip ir kitų tokios stiklinės, stiklinės užsienyje yra datuojamos XVI a. antrąja puse – XVII a. pabaiga³³⁴, o konkrečiai Delfte ir Almarkte – XVII a.³³⁵ Anglijoje analogiškos stiklinės tokia kojele yra datuojamos XVII a. pirmąja puse ir yra kildinamos iš Nyderlandų³³⁶. Klaipėdoje aptikta ir dar viena stiklinė, ties kurios apačia išlikusios dvi suspausto rutulio formos kojelės (Kat. Nr. 95). Iš išlikusios sienelės ir dugno kampo sprendžiama, kad ši stiklinė taip pat buvo cilindro formos. Pagal sluoksnį Klaipėdoje ji turėtų būti datuojama XVII a. antrąja puse (R51.7). Išanalizavus Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose rastas S-1 pogrupio stiklines, galima teigti, kad jos šiame mieste buvo paplitusios (XV) XVI–XVII a.

³³³ Kaip pavyzdžius žr.: WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 182–183, 188.

³³⁴ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 138.

³³⁵ Ten pat, p. 126.

³³⁶ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 45, Fig. 26.

1.2.1.2. Reljefiškai ornamentuotos stiklinės

Reljefiškai ornamentuotos stiklinės **S-2** (23.1 pav.) (angl. *relief design glasses* arba *optical blown beakers*) buvo formuotos specialiose formose, todėl jų sienelės primena rumbėtą paviršių. Tokių iš potašo ar sodos stiklo pagamintų stiklinių paviršiui būdinga reljefiškai iškili ornamentika, primenanti įstrižų juostelių, bangelių, tinklelio, rombo ir kitus motyvus, taip pat jos puoštos vertikaliais grioveliais ir briaunomis, o kai kurios tokio pogrupio stiklinės turi rautytą juostelę, priklijuotą ties stiklinės dugnu. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje tokių indų šukių surinkta nedaug, iš viso yra žinoma tik 14 fragmentų iš devynių skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų, o tai sudaro vos 2,65 proc. visų stiklinių grupės indų skaičiaus. Pagal stilistinius tokių indų bruožus reljefiškai ornamentuotų stiklinių pogrupyje galima išskirti 3 šių stiklinių tipus.

Pirmajam stiklinių tipui **S-2-1** (1 vnt., Kat. Nr. 96) priskiriamos formoje pūstos stiklinaitės rumbėtu paviršiumi, kurių skersmuo paprastai yra net didesnis nei jų aukštis. Atkurta Klaipėdoje rasto fragmento briauna siektų iki 10 cm skersmenį, todėl manoma, kad tai indas, kuris tarptautinėje komunikacijoje yra žinomas „magelano“ (angl. *magelein*)³³⁷ pavadinimu. Pagal užsienyje rastus tokių stiklinių pavyzdžius, jų briaunos skersmuo buvęs 7,8 cm, o aukštis siekė tik 3,5 cm³³⁸. Klaipėdoje rasti du gelsvai žalsvo stiklo fragmentai pasidengę labai plona balkšvos spalvos patinos plėvele (Kat. Nr. 96). Reikėtų išskirti ir antrąjį tokių stiklinių tipą **S-2-2** (3 vnt., Kat. Nr. 97), kuriam priskiriamos formoje pūstos stiklinaitės, dekoruotos vertikaliomis rumbėmis. Vienas toks Klaipėdoje rastas stiklinės fragmentas (Kat. Nr. 97) buvo pagamintas iš žalsvo atspalvio potašo stiklo, o dugnas kiek išgaubtas, su stiklo randu įspaudu viduje. Iš išlikusio fragmento galima daryti prielaidą, kad ši stiklinė buvusi nedidelio tūrio (dugno Ø 38,00 mm), kūgio pavidalo. Trečiajam reljefiškai ornamentuotų stiklinių tipui **S-2-3** (10 vnt., Kat. Nr. 98) priskiriamos formoje pūstos stiklinės, kurių sienelėms būdingas rombo, korio ar kryželių pavidalo rumbės, o kai kurios tokio tipo stiklinės turėjo ir prie indo apačios priklijuotą rautytą juostelę (Kat. Nr. 98). Sprendžiant iš dugno ir išlikusios sienelės dalies ties indo dugnu, galima manyti, kad šios stiklinės buvusios palyginti aukštos, kūgio pavidalo. Nyderlanduose rastų tokių stiklinių aukštis siekia apie 15–18 cm³³⁹. Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaikė ne tik žalsvo ar melsvo atspalvio tokių stiklinių fragmentų, bet ir iš bespalvio stiklo gamintų stiklinių šukių. Pabrėžtina, kad tokio tipo taurės labiau yra siejamos su alaus vartojimo tradicijomis³⁴⁰.

Išanalizavus Klaipėdoje surinktus S-2 pogrupio indus, nustatytas ir apytikslis jų datavimas, kuris Klaipėdoje turėtų būti siejamas su XVII a. miestiečių gyvenamąja aplinka, nors reikėtų pabrėžti ir tai, kad tokių indų šukių pasitaiko ir vėlyvesniuose šio

³³⁷ WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 181.

³³⁸ Ten pat.

³³⁹ KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue...*, p. 948, Nr. 33–35.

³⁴⁰ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 36.

miesto sluoksniuose. S-2-1 tipo stiklinės fragmentas Klaipėdoje buvo rastas XVII a. antrąją pusę datuotame supiltiniame sluoksnyje tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.6), nors Liubeke ir kitur Europoje tokio tipo indai yra datuojami XV–XVI a.³⁴¹ Ten pat Klaipėdoje (R51.6) buvo aptiktas ir S-2-2 tipo indas. Panašios stiklinės, tik melsvo atspalvio, Liubeko archeologinėje medžiagoje yra datuojamos XV–XVI a. ir kildinamos iš vietinių Vokietijos manufaktūrų³⁴². Tuo tarpu S-1-3 tipui priskirtų taurių fragmentų buvo rasta ne tik Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.6), bet ir Žvejų g. (R70.11, R71.6) bei Mėsinių g. (R37.1), kur šios stiklinės datuotos XVII a. viduriu–pabaiga, o likę fragmentai iš mažiau patikimų datuoti sluoksnių ir struktūrų – XVIII a. – XIX a. pirmąją pusę (R57.10, R27.2, R38.1). Didžiojoje Britanijoje tokios stiklinės su juoste yra datuojamos XVII a. pirmąją pusę, o kildinamos iš Anglijos, taip pat ir iš Nyderlandų³⁴³. Tačiau kitur Anglijoje tokio tipo stiklinės siejamos ir su vėlesniais amžiais, tiksliau – XVIII a. viduriu – XIX a.³⁴⁴ Reikėtų pažymėti, kad S-2 pogrupiui priskiriamos stiklinės buvo paplitusios ir kitur Europoje³⁴⁵.

1.2.1.3. Paprastosios stiklinės

„Paprastosios“ stiklinės **S-3** (angl. *smooth glasses*) pradėtos gaminti XVII a. pabaigoje, o jų pradžia yra siejama su Bohemijos ir Anglijos stiklo manufaktūromis. Nauja stiklo gamybos ir ruošimo technologija neilgai trukus išstūmė ir *Façon de Venise* maniera gamintus sodos stiklo plonasienius indus³⁴⁶. Palyginti su pastaraisiais dirbiniais, nors naujieji stiklo indai ir nebuvo tokie puošnūs, jų populiarumas sparčiai augo, o ir pati gamybos technologija buvo pigesnė. Kadangi šie indai būdavo pučiami iš bespalvio švino stiklo, stiklinės buvo ne tik skaidrios, bet ir tvirtos, kas ir yra laiko-

³⁴¹ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 30–31, Abb. 5; WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 181; PHILIPPE, Joseph. *Glass: history and art...*, p. 74.

³⁴² DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S. 31, Abb. 6.4, G 56.

³⁴³ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England...*, p. 38–39, Fig. 9.

³⁴⁴ JONES, Olive R.; SMITH, Ann. *Glass of the British Military...*, p. 36.

³⁴⁵ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Importy naczyń szklanych starym mieście w Elblągu w średniowieczu i okresie nowożytnym. In *Archaeologia Elbingensis*, Vol. 2. Gdańsk, 1997, s. 40; BUBEN'KO, Tatiana. Szklane naczynia z XVI–XVIII wieku z Witebska. *AHP*, Tom. 20, 2012, s. 234; HENKES, Harold. E. Glass without gloss..., p. 38, 55, 64; VEECKMAN, J. *Uit zand en as...*, p. 34; RAEDT, I. D.; JANSSENS, K.; VEECKMAN, Johan.; ADAMS, F. *Samenstelling van 15de tot 17de eeuwse glazen voorwerpen opgegraven in Antwerpen*. 1998, p. 106; HAGGRËN, G. Cheers. Fragments from the middle ages. *Glassvessels and Their Users in the Medieval North-Europe*. Turku, 1999, p. 9, 31; GLATZ, Regula. *Hohlglasfunde der Region Biel...*, p. 26; GRIMM, C.; DORY, L. B. *Glück und Glas. Zur Kulturgeschichte des Spessartglas*. München, 1984, S. 29, 337.

³⁴⁶ HENKES, Harold E. Glass without gloss..., p. 245.

ma pagrindiniu tokių dirbinių bruožu. Klasifikuojant šiuos dirbinius, dažnai pabrėžiamas jų paprastumas. Liubeko senamiestyje rastas tokių stiklinių liekanas M. Dumitrache atskyrė nuo kitų stiklinių, priskirdama jas prie nedekoruotųjų (vok. *unverzierte Becher*)³⁴⁷ pogrupio, toks šių stiklinių bruožas akcentuojamas ir kitų užsienio tyrėjų darbuose³⁴⁸. Nors paprastosios stiklinės dažnai klasifikuojamos pagal formą, tačiau pabrėžiamas ir jų dekoravimo būdas, ir į tai siūloma atkreipti dėmesį klasifikuojant šio pogrupio indus. S-3 stiklinių klasifikacija Klaipėdoje yra paremta 243 tokių stiklinių fragmentų iš 30-ies archeologinių tyrimų objektų Klaipėdoje analize, tačiau ne visos jos buvo vienodai identifikuotos, nes kai kurių stiklinių dugno fragmentų identifikuoti nepavyko (90 vnt.). Bendrai šio pogrupio stiklinės sudaro net 92,05 proc. visų Klaipėdoje rastų šios grupės dirbinių kiekio.

Pirmajam paprastųjų stiklinių tipui **S-3-1** (36 vnt., Kat. Nr. 99, 100) yra priskiriamos kūgio formos stiklinės. Šias stiklines pagal stiklo struktūrą ir stilistinius bruožus galima skirstyti į du potipius. Pirmajam potipiui (S-3-1/1) priskiriamos stiklinės (15 vnt.), turinčios pilkšvą atspalvį (Kat. Nr. 99). Tokio potipio stiklinės graviruotos deimantine adata, ant jų dažniausiai vaizduojami kiniški pastatai, lapelių ir šakelės motyvas ar užrašai (18.1 pav.). Pastebėta, kad tokių stiklinių randą jų dugne siekta kruopščiai nuvalyti, todėl ant dugno matomos šlifavimo žymės (Kat. Nr. 99). Antrojo potipio (S-3-1/2) stiklinių (21 vnt.) stiklas turi melsvą atspalvį, o ir pats stiklas yra plonesnis ir skaidresnis, lyginant su pirmojo potipio stiklinėmis. Kaip ir pastarosios, antrojo potipio stiklinėms būdinga kūgio forma, o sienelės graviruotos deimantine adata. Dažniausiai pasikartoja zoomorfiniai motyvai (stirnos, erelis) arba augaliniai (gėlės, lapeliai) (18.2 pav., Kat. Nr. 100).

Antrajam, paprastųjų stiklinių tipui **S-3-2** (12 vnt., Kat. Nr. 101) priskiriamos formoje pūstos kūgio formos, tik kiek platesnio dugno stiklinės, dekoruotos vertikaliomis rievėmis. Kad stiklinės pūstos burna, rodo ir stiklo randas jų apačioje, tik jis nebuvo taip kruopščiai nuvalomas kaip pirmojo tipo atveju. Į šį tipą vizualiai panašios ir trečiojo tipo **S-3-3** (9 vnt., Kat. Nr. 102) krištolinės stiklinės, tačiau jų rievės gilesnės ir aštresnės, neretai labai taisyklingų formų, greičiausiai formuotos arba pučiant jas specialioje formoje, arba apdirbant specialiu briaunojimui skirtu įrankiu, siekiant jas dar labiau išryškinti. Ketvirtasis tokių stiklinių tipas **S-3-4** (22 vnt., Kat. Nr. 103) iš kitų indų išsiskiria tiek dydžiu, tiek stilistinėmis savybėmis. Šios stiklinės buvo aukštos, kūgio formos, o pats indas, tikėtina, pūstas specialioje formoje. Šio tipo stiklinių briaunos iškilios, o jų sienelės ties briauna galėjo būti dekoruotos augaliniu motyvu. Penktajam paprastųjų stiklinių tipui **S-3-5** (11 vnt., Kat. Nr. 104) būdingas puošnus sienelės ties indo apačia paviršius, išpjauštas ar išraižytas elipsės formos lapeliais. Be to, šlifuotais apskritimais buvo puošiamas ir šių stiklinių viršutinės dalies pavir-

³⁴⁷ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 11.

³⁴⁸ HENKES, Harold E. Glass without gloss..., p. 245.

šius, ką pavyko nustatyti pagal beveik visiškai išlikusios tokios stiklinės fragmentą (Kat. Nr. 104). Šeštajam tipui **S-3-6** (11 vnt., Kat. Nr. 105, 106) priskiriamos stiklinės, puoštos plačiomis briaunomis. Pastebėta, kad vienų tokių stiklinių korpusas yra cilindrinis (Kat. Nr. 105), kitų – kūgio formos (Kat. Nr. 106). Septintajam paprastųjų stiklinių tipui **S-3-7** (4 vnt., Kat. Nr. 107) yra priskiriamos stiklinės su atsikišusiu kulnėliu (Kat. Nr. 107), o jos pačios, tikėtina, buvusios kūgio formos ar kiek per vidurį išgaubtos. Klaipėdoje pasitaikė ir aštuntajam šių stiklinių tipui **S-3-8** (5 vnt., Kat. Nr. 108) priskirta nedidelė stiklinaitė, kurios korpusas, kaip ir prieš tai buvusio tipo, ties dugnu yra kiek įgaubtas, o jo sienelės puoštos reljefiškai iškiliomis briaunomis. Devintajam tipui **S-3-9** (2 vnt., Kat. Nr. 109, 110) priskirtos mažatūrės stiklinaitės, lietuvių kalboje dar žinomos *stikliuko* sąvoka.

Išanalizavus S-3 stiklinių pogrupį, atsektos ir chronologinės tokių indų ribos. Chronologiškai ankstyviausiomis šio pogrupio stiklinėmis turėtume laikyti S-3-1 tipo indus. Vientisuose ar griuvenų sluoksniuose šie indai dažniausiai datuojami XVII a. pabaiga – XVIII a. (R46.3, R31.2, R68.3 ir kitur Klaipėdoje). Toks datavimas atitinka ir bendrąją tokių stiklinių tipologiją. Identiškų Klaipėdos medžiagai stiklinių, graviruotų pakalnučių ir kitų gėlių ar augalų, taip pat paukščių ir net kuniškais motyvais, buvo aptikta ir Antverpene. Čia jos datuojamos XVIII a. pirmuoju ketvirčiu, tačiau pačios ornamentikos naudojimo pradžia yra siejama su XVII a. stiklo gamybos madomis ir yra kildinama iš Bohemijos. Manoma, jog Antverpene rastos graviruotos krištolinės taurės buvo gaminamos vietinėse stiklo manufaktūrose, kopijuojant Bohemijos stiklą³⁴⁹. S-3-2 tipo stiklinės pagal archeologinę aplinką yra datuojamos XVIII a. antrąja puse (R57.1, R12.12), tačiau jų randama ir vėlyvesniuose sluoksniuose ar struktūrose, datuojamose iki pat XIX a. vidurio, pvz., ūkinėje dėžėje Didžiojoje Vandens g. (R27.3), kur jų vienoje vietoje aptikti net 4 vienetai. Rastosios užsienyje tokios stiklinės yra datuojamos XVIII a. viduriu ir yra laikomos olandiškomis³⁵⁰. S-3-3 tipo stiklinių datavimas pagal archeologinę aplinką nėra patikimas, kadangi beveik visi tokio tipo indai buvo rasti ūkinės paskirties ar šiukšlių dėžėse, datuojamose XVII–XIX a. pirmąja puse (R27.3, R56.1, R50.3). Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 vientisame kultūriniame sluoksnyje rasta tokia stiklinė datuojama XVII a. antrąja puse – XVIII a. (R15.1). Remiantis tokio tipo stiklinių analogais iš Didžiosios Britanijos³⁵¹, pagal stilistiką Klaipėdoje rastas šio tipo stiklines galima būtų datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia. S-3-4 tipo stiklinių rasta ne tik pavieniui, bet ir didesnėmis sankaupomis, tiksliau – ūkinės paskirties dėžėse Didžiojoje Vandens g. 20 (R27.3), Skerdėjų g. 2,6,8 (R38.1) ir Žvejų g. 4–6 (R73.1). Pastarosiose jos yra datuojamos XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia. Nyderlanduose rastosios šio tipo stiklinės

³⁴⁹ HENKES, Harold.; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven. Het glas uit een afvalput op de Antwerpse Eiermarkt... p. 31.

³⁵⁰ BROOKS, John A. Glass Tumblers 1700-1900. Leicester, 1987, p. 3, Fig. 3.

³⁵¹ Ten pat, p. 10, fig. 10–11.

yra datuojamos XVIII a., tačiau XIX a. ribos jos neperžengia³⁵². S-3-5 tipo stiklinės Klaipėdoje buvo rastos toje pačioje ūkinėje dėžėje (R73.1) kaip ir S-3-4 tipo stiklinės, todėl abiejų šių tipų datavimas neturėtų kardinaliai skirtis. Tačiau įvertinus penktojo stiklinių tipo stilistinius bruožus, šias stiklines reikėtų laikyti būdingomis ir XIX a. pradžiai³⁵³. S-3-6 stiklinių tipas Klaipėdoje yra vėlyvas ir pagal archeologinį kontekstą turėtų būti datuojamas XIX a. pirmąja puse (R50.3), taip pat jos datuojamos ir kitur Europoje³⁵⁴. S-3-7 ir S-3-8 tipų datavimas beveik visose jų radavietėse yra skirtingas ir chronologiškai labai platus, apimantis XVI–XIX a. pirmosios pusės laikotarpį. Remiantis analogais, tokių tipų stiklines ir Klaipėdoje reikėtų datuoti XIX a. pirmaisiais dešimtmečiais. S-3-8 analogiška stiklinė Vokietijoje datuojama 1830 m. ir yra laikoma kilusia iš Norvegijos³⁵⁵. S-3-9 tipo geriamųjų indų Klaipėdoje aptikta tik dvejose vietose ir abiejose jie datuojami skirtingai (R50.3, R15.1), t. y. XVII a. antrosios pusės – XIX a. pirmosios pusės intervale. Apibendrinant šio pogrupio stiklinių tyrimo rezultatus, galima teigti, kad paprastųjų stiklinių Klaipėdoje datavimas sutampa su jų datavimu ir kitose šalyse, o bendrai tokios stiklinės Klaipėdoje turėtų būti datuojamos XVII a. pabaiga – XIX a. pirmąja puse.

1.2.2. Bokalai ir puodeliai

Bokalų **Bk** ir puodelių **Pd** grupės dirbiniai priskiriami geriamiesiems stalo indams, išsivysčiusiems iš stiklinių (S) grupės dirbinių³⁵⁶. Nors abu šiuos indus sieja prie korpuso sienelės pritvirtinta nedidelė ąselė, skirta indui į ranką paimti, šių indų funkcijos pagal vartojamo gėrimo pobūdį skiriasi. Bokalai, kurių turis paprastai didesnis nei puodelio, buvo skirti alkoholiniam gėrimams didesniais kiekiais gerti, taip pat ir alui³⁵⁷. Skirtingai nei bokalai, kurie apskritai yra laikomi tik geriamuoju indu, puodeliai galėjo būti naudojami ir desertui, pvz., saldžiam kremui / pudingui (angl. *custards*)³⁵⁸, o nuo XIX a. pabaigos – ir šerbetui (angl. *sherbet*)³⁵⁹, ragauti. Teigiama, kad puodeliai ir mažesnio nei įprasta tūrio bokalai su ąsele buvo naudojami ir limonadui, o XX a. pradžioje juose pradėtas tiekti ir punšas³⁶⁰. Tiek bokalų, tiek ir puodelių fragmentų Klaipė-

³⁵² KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue...*, p. 946; HENKES, Harold.; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven. Het glas uit een afvalput op de Antwerpse Eiermarkt... p. 68.

³⁵³ BROOKS, John A. Glass Tumblers 1700–1900. Leicester, 1987, p. 13.

³⁵⁴ KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue...*, p. 952, Nr. 49–48.

³⁵⁵ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, p. 101.

³⁵⁶ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass...*, p. 36.

³⁵⁷ Ten pat.

³⁵⁸ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. Glass Glossary for Description of Containers..., p. 136.

³⁵⁹ JONES, Olive R. A Guide to Dating Glass Tableware..., p. 194.

³⁶⁰ Ten pat.

dos archeologiniuose sluoksniuose pasitaiko itin retai, todėl abu šiuos indus nuspręsta aprašyti bendrai. Bokalų ir puodelių grupę sudaro 25 šių indų fragmentai, o pagal tris išlikusias dalis kai kuriuos jų galima ir visiškai atkurti. Tuo tarpu iš visų geriamųjų stalo indų kiekio pavyko identifikuoti tik vieną puodelį, nors pačių ąselių, galėjusių priklausyti šios grupės dirbiniams, Klaipėdoje rasta ir daugiau (3 vnt.). Abiejų grupių dirbinių buvo aptikta 16-oje Klaipėdoje tyrinėtų vietų, o visoje šio miesto stiklinių geriamųjų stalo indų struktūroje jie sudaro 4,33 proc. Pagal stiklo masės spalvą ir iš dalies stilistinius šių indų bruožus bokalai yra skirstomi į du tipus, o kol kas vienetinis Klaipėdoje žinomas puodelis aprašomas kaip atskiras puodelių tipas.

Bokalų fragmentų Klaipėdoje surinkta beveik dvi dešimtys, tačiau ne visų jų korpuso formą pavyko identifikuoti. Didžioji bokalų dalis pagaminti iš skaidraus bespalvio stiklo, tačiau pasitaikė ir vienas žalsvos spalvos bokalas su ąsele **Bk-0-1** (1 vnt., Kat. Nr. 111), jo radimo aplinka nėra žinoma, todėl ir datuoti šį indą sunku. Bokalo dugnas aukštas ir masyvus, o korpusas buvęs kūgio (į viršų platėjančios) formos. Antrajam bokalų tipui **Bk-0-2** (4 vnt., Kat. Nr. 112) priskiriami indai su kojele. Tai skaidraus bespalvio stiklo gaminiai, kurių sienelės neretai būdavo graviruojamos geometriniais ar augaliniais motyvais (Kat. Nr. 112). Manoma, kad ir rastosios pavienės bespalvio stiklo šukės, kuriose vaizduoti žmonių, dažniausiai moterų, portretai (19 pav.), yra tokių bokalų liekanos. Kiti bokalai pagaminti iš skaidraus permatomo stiklo, dekoruoti įvairiomis briaunomis **Bk-0-3** (7 vnt., Kat. Nr. 113), korpusas cilindro formos, o tokio indo šone prilipdyta masyvi ąsa. Klaipėdos archeologinio stiklo kolekcijoje iki šiol žinomas tik vienas visiškai išlikęs puodelis, pasižymintis statinaitės pavidalo korpusu, prie kurio šoninio paviršiaus yra prilipdyta ir daili ąselė, o apatinė indo dalis puošta smulkiomis briaunomis **Pd-0-1** (1 vnt., Kat. Nr. 114). Kad puodelis gamintas rankiniu pūtimu išduoda dugne likęs randas.

Kaip turėtų būti datuojamas Bk-0-1, iki galo nėra aišku, tačiau sprendžiant pagal stiklo, kuris greičiausiai buvo pagamintas iš potašo, struktūrą, galima manyti, jog ir pats bokalas neturėtų būti datuojamas vėliau nei XVII a.(?). Panašaus stiklo dirbinių, rastų Klaipėdoje, chronologinės ribos retai peržengia šio amžiaus slenkstį. Tuo tarpu B-0-2 bokalų tipas Klaipėdoje pagal sluoksnius datuojamas XVIII a. (R12.7 ir kitur), o B-0-3 tipo bokalai dažniausiai siejami su XVIII–XIX a. Jų rasta Naujojo Uosto g. 16 (R82.2), Žvejų g. 4-4a (R68.2), Aukštojoje g. (R12.7) ir kitur Klaipėdoje (1 lentelė). Šiai indų grupei priskiriamas puodelis buvo rastas Sukilėlių g. 12 tyrinėtame objekte (R43.1), ūkinėje dėžėje, kartu su kitais XIX a. datuotais artefaktais. Pagal randą, išlikusį tokio indo įspaude, matyti, kad puodelis gamintas rankiniu būdu. Labiausiai tikėtina, jog šiame puodelyje Klaipėdos miestiečiui ar svečiui buvo patiekiamas saldus desertinis gėrimas ar tirštos konsistencijos šaltas desertas. Karšti gėrimai stikliniuose puodeliuose pradėti vartoti tik nuo XX a. 3-iojo dešimtmečio³⁶¹, todėl kava ir arbata

³⁶¹ JONES, Olive. A Guide to Dating Glass Tableware..., p. 194.

greičiausiai nebuvo pagrindinė šio puodelio paskirtis. Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima pateikti ir preliminarias šios indų grupės chronologines ribas, kurios turėtų apimti (XVII?) XVIII–XIX a. Tačiau datavimą bus galima tikslinti tik atradus daugiau šios grupės dirbinių fragmentų iš tiksliai datuojamų sluoksnių ar struktūrų.

1.2.3. Taurės

Taurių **T** paskirtis yra siejama su alkoholio, pirmiausia vyno ar alaus, vartojimo tradicijomis, tačiau ilgainiui, greičiausiai, išsivystė ir taurių tipų, skirtų spiritiniams gėrimams ragauti. Išskirtiniu šių indų bruožu turėtume laikyti plokštelės pavidalo taurės pėdą, ant kurios ir laikosi viso likusio indo dalis. Pirmosios identifikuotos taurės Klaipėdoje iš Klaipėdos piliečių tyrinėjimų yra išlikusios tik fragmentiškai, o jas identifikuoti galima tik iš pėdos formos ar paties korpuso fragmentų su išlikusiais dekoru elementais. Užsienio literatūroje yra nusistovėję specifiniai taurių pavadinimai ne tik pagal taurės formą (pvz., *Stangenglas*, išvertus iš vokiečių kalbos tai reikštų „stiebinė taurė“), bet vartojami ir simboliniai tokių taurių pavadinimai kaip ir riomerio taurių atveju. Klaipėdos archeologinėje medžiagoje pasitaikė trys nusistovėję taurių modeliai, kurie šiame darbe atitinkamai yra skirstomi į tris pogrupius, tai – *aukštosios taurės* (T-1), *riomerio taurės* (T-2) ir *taures su kojele* (S-3). Apskaičiuota, kad šie indai bendrai sudaro 49,91 proc. visų analizuojamų stiklinių geriamųjų stalo indų kiekio (4 diagrama), todėl yra laikomi gausiausia visų geriamųjų stalo indų grupe. Pagal morfologinius, technologinius ir stilistinius bruožus taurės šiame darbe dar yra skirstomos į tipus, o kai kuriais atvejais – ir potipius.

1.2.3.1. Aukštosios taurės

Aukštosios taurės T-1 (angl. *pedestal beakers*) priskiriamos aukštiesiems geriamiesiems stalo indams³⁶², kurių paskirtis siejama su vyno ir alaus vartojimo tradicijomis³⁶³. Teigiama, kad vynas gertas iš mažesnių, o alus – iš didesnių tokios formos indų. Reikėtų akcentuoti, jog alui skirtos šios grupės taurės galėjo būti net iki pusės metro aukščio³⁶⁴. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje aukštųjų taurių pasitaiko retai, iki šiol Klaipėdos archeologų jų nebuvo identifikuota. Tokios taurės pasižymi žalsvais potašo stiklui būdingais atspalviais arba yra bespalvės, o sprendžiant iš patinos, kai kurios jų greičiausiai buvo pagamintos ir iš sodos stiklo. Iš viso aptiktas 41 tokių indų fragmentas iš 20 skirtingų tyrinėtų objektų, o tai sudaro 14,24 proc. visų taurių, rastų Klaipėdoje, kiekio. Kadangi Klaipėdoje nėra išlikę sveikų tokių taurių pavyzdžių, šiame tyrime akcentuojama tik jų pėdos dalis, kitos, kaip spėjama, tokių indų dalys

³⁶² DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 16.

³⁶³ WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England...*, p. 45–46.

³⁶⁴ WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants...*, p. 159.

(15 fragmentų) – tai korpuso šukės, atpažįstamos pagal stilistinius bruožus, daugiausia dekoravimą stiklo siūlais. Dėl ypač fragmentiškai išlikusios medžiagos, šio pogrupio taurių skirstymas tampa sudėtingas, todėl patogiau jas į tipus skirstyti pagal pėdos apipavidalinimą.

Analizuojant šio pogrupio taures, pirmiausia atkreiptas dėmesys į tokios taurės apskritą plokštelės tipo pėdą **T-1-1** (5 vnt., Kat. Nr. 115), kuri atrodo tarsi „atsikabinusi“ nuo likusios indo dalies. Taip yra todėl, kad ir paties indo korpusas buvo formuotas atskirai nuo pėdos³⁶⁵. Rastų pėdų fragmentų paviršius rantytas, nelygus, ties dalimi, prie kurios tvirtintas korpusas, šiek tiek išgaubtas į viršų. Taurių fragmentai labai prastai išlikę, stiklas pasidengęs storu patinos sluoksniu, išsilukštenęs, išblukęs. Remiantis kitų šalių tyrimais ir analogijomis, galima daryti prielaidą, kad su tokia pėda Klaipėdoje rastų taurių korpusas buvo cilindro ar išgaubtos formos³⁶⁶. Manoma, jog Klaipėdos piliavietėje rastos pavienės sienelių šukės, dekoruotos aplink apvytais stiklo siūlais, taip pat turėtų būti priskiriamos šio pogrupio indams. Viena tokių pilkšvai balkšvos spalvos korpuso šukė buvo dekoruota mėlynos spalvos stiklo siūlų vijomis (R5.2). Antrajam tokių taurių tipui T-1-2 būtų galima priskirti taures, kurių pėda formuota pjūvyje su oro ertme (17 vnt., Kat. Nr. 116–118). Tokių taurių stiklas turi žalsvą arba žalsvai gelsvą atspalvį, todėl daroma prielaida, kad jos gamintos iš potašo stiklo. Trečiajam šio pogrupio indų tipui T-1-3 priskiriamos aukštosios taurės (4 vnt., Kat. Nr. 119), kurių pėda plokščia, o dugno įspaudas status.

Du aukštųjų taurių T-1-1 plačiomis pėdomis apatinės dalies fragmentai buvo rasti Klaipėdos pilies teritorijoje XV–XVI a. datuotoje archeologinėje aplinkoje (R5.1). Panašių taurių Bohemijoje pasirodė XIV a., vėliau paplito ir po kitas šalis, o XV a. jų atsirado ir Marienburge, Elbinge, Plocke³⁶⁷, taigi ir Klaipėdai artimesnėje aplinkoje. Remiantis užsienyje publikuota medžiaga, galima manyti, kad tokios taurės taip pat turėjo aukštą cilindro, vamzdelio ar išgaubtą korpusą³⁶⁸. Taurių su tokio tipo rantyta ir plačia pėda rasta ir Vilniuje, tiksliau VŽP teritorijoje, kur jų fragmentų suskaičiuota net 50 vienetų. Teigiama, kad jos buvusios cilindrinės, o bendrai datuotos XV a. pabaiga – XVII a. pradžia³⁶⁹. T-1-2 geriamųjų indų pasitaikė sluoksniuose, daugiausia datuojamuose XVII a. (R51.6, 7, R37.1, R71.6 ir kitur), tačiau jų rasta ir XVII a. antrąja puse – XVIII a. datuotoje archeologinėje aplinkoje (R71.2, R12.8 ir kitur). Vokietijoje šios taurės, siekusios net 23,6 cm, datuojamos XVII a. viduriu³⁷⁰. Tuo

³⁶⁵ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 16.

³⁶⁶ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 23, Abb. 4, 11–12.

³⁶⁷ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 17.

³⁶⁸ Ten pat, S. 16–17.

³⁶⁹ STRIŠKA, Gintautas. Vilniaus Žemutinės pilies XV–XVI a. stikliniai dirbiniai..., p. 49.

³⁷⁰ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 18, 1981, Abb. 4–5.

tarpu T-1-3 taurių tipas, kurių vienas fragmentas rastas Šv. Jono bažnyčios vietoje, pagal sluoksnių stratigrafiją yra datuojamas XVII a. pirmąja puse – viduriu (R62.1), o kitur Klaipėdoje XVIII a. viduriu – antrąja puse (R12.6, R12.11 ir kitur). Anglijoje rastas panašus indas datuojamas XVII a. pirmąja puse³⁷¹. Apibendrinant šiam taurių pogrupiui surinktus indus, galima teigti, jog T-1 indai Klaipėdoje buvo naudojami (XV) XVI–XVIII a.

1.2.3.2. Riomerio taurės

Riomerio taurės **T-2** (angl. *Rummer*; *Roemers*) yra priskiriamos geriamiesiems stalo indams, o jų paskirtis siejama su baltojo vyno vartojimo tradicijomis³⁷². Riomerio taurių pavadinimo kilmės siūloma ieškoti Kelno miesto prieigose, kur XV a. viduryje jau buvo žinomi stikliniai indai panašiu pavadinimu. Manoma, kad šių taurių gamintojus pirmiausia ir įkvėpė senieji romėniško (orig. *roemsche*) stiklo gaminiai³⁷³. Tiesa, buvo svarstyta ir kita šių taurių pavadinimo kilmės teorija, kilusi nuo olandų ir šiaurės vokiečių vartoto žodžio *roemen*, lietuvių kalba reiškiančio veiksmą *girti*. Pasak šios idėjos šalininkų, pirmųjų riomerio taurių naudojimo intencijos turėtų būti siejamos su pagiriamųjų kalbų ar panašaus pobūdžio tostų prie stalo sakymu³⁷⁴. Riomerio taurių pavidalas, tikėtina, išsivystė iš stiklainių grupės indų, žinomų kaip *berkemeier*³⁷⁵, o pastarosios – iš vėlyvaisiais viduramžiais paplitusių stiklo pumpurais puoštų stiklinių, vadinamų *nuppenbecher*³⁷⁶. Būtent šių indų dekoravimo technologija ir buvo pritaikyta ankstyvajame riomerio taurių gamybos etape. Riomerio taurės kojelė formuota cilindro pavidalo arba šiek tiek išgaubtais šonais, o kupa – kūgio, ovalo ar dubenėlio formos, lygiomis, išplonintomis sienelėmis³⁷⁷. Pats taurės vainikas buvo ženkliai didesnis už kojelę, jos viršutinę ribą stiklo meistras pažymėdavo kruopščiai ant paviršiaus užvėta plona stiklo gija arba plačia rumbėmis dekoruota juoste. Riomerio taurių pėda formuota iš stiklo juostelės į bangeles, spirales ar augalo vainiklapį panašias formas. Vis dėlto pagrindinis šių taurių skiriamasis bruožas – tai tuščiavidu-

³⁷¹ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 52, Fig. 42.

³⁷² Ten pat, p. 53.

³⁷³ RADEMACHER, Franz. *Die deutschen Gläser des Mittelalters*. 2. unveränderte Auflage. Berlin, 1963, S. 117; POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein*. Neumünster, 1981, S. 28.

³⁷⁴ JENTSCH, Christian. *Licht und Rausch. Weingläser aus vier Jahrhunderten*. Wien, Köln, Weimar, 2004, S. 33.

³⁷⁵ STEPPUHN, Peter. *Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck...*, S. 95.

³⁷⁶ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 28; HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 189.

³⁷⁷ DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen...*, S. 16.

rė kojelė, dekoruota prielipais, primenančiais augalo pumpurėlius, vandens lašelius, sraigės kiautą ar avietės paviršių.

Analizuojant Klaipėdos archeologinę medžiagą, dažniausiai susiduriama su šio indų pogrupio fragmentiškumo problema, nes pagal išlikusius dekoru elementus ir / arba kojelės dalis sunku spręsti apie visos taurės formą. Riomerio taurių grupei priskiriamų indų fragmentų Klaipėdoje žinoma vos 32 vienetai iš 18 skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų, ir tai sudaro 11,11 proc. visų šiame darbe analizuojamų stiklinių geriamųjų indų kiekio. Palyginkime: Elbingo senamiestyje, 1995 m. paskelbtais duomenimis, jau buvo surinkti daugiau nei du šimtai tokių taurių fragmentų, o tarp jų – ir didelė dalis visiškai išlikusių šios grupės dirbinių, kas lenkų tyrėjams leido parengti išsamią riomerio taurių Elbinge tipologiją³⁷⁸. Remiantis kituose miestuose, ypač Liubeke, taip pat ir minėtame Elbinge, surinktų riomerio taurių tipologija ir vertinant dekoravimo prielipais techniką, taip pat stiklo masės gamybos technologiją, Klaipėdoje rastus šios grupės artefaktus tikslinga skirstyti į tris pagrindinius tipus.

Ankstyvojo riomerio taurių tipui **T-2-1** (angl. *Berkemeyer*) (9 vnt., Kat. Nr. 120–124) priskiriamos XVI a. viduryje pasirodžiusios mažos taurelės, dekoruotos augalo pumpurėlius ar vandens lašelius primenančiais stiklo prielipais, prilipdytais prie išvien su kupa išpūsto kotelio. Taurelės vainikas atitiko kūgio arba ovalo formas³⁷⁹. Tokios taurelės pėda formuota trejopai – iš stiklo juostelės, dekoruojant ją gėlės žiedą (Kat. Nr. 120) ar bangelę (Kat. Nr. 121–122) primenančiu raštu arba prilipdant vienos (Kat. Nr. 123) ar kelių pakopų apvalios formos rumbėtą plokštelę (Kat. Nr. 124). Vokiečių mokslinėje literatūroje tokio tipo taurelės dažniausiai vadinamos „Berke-meier“, taip pat ir *ankstyvaisiais riomeriais* (vok. *Frühe Römer*), kurie ir yra laikomi vėlesnių riomerio taurelių prototipais³⁸⁰. Deja, taurelės išlikusios labai fragmentiškai, ir tik iš 4 fragmentų jas būtų galima iš dalies atkurti.

Tikrosios **T-2-2** tipo riomerio (angl. *Roemer*, vok. *Römer*) taurės (20 vnt., Kat. Nr. 125–128) pradėtos gaminti XVII a. pradžioje. Skirtingai nei prieš tai aprašytojo tipo, prielipai buvo formuojami nebe pincetu išstampant stiklo masę, o specialiais antspaudais, kurių kiekvienas meistras turėjo labai skirtingų. Nuo antspaudų tipo priklausė formuoto prielipo dydis ir vynuogės kekę primenančio papuošimo taškelių skaičius. Tikrojo riomerio kojelė buvo aukštesnė ir didesnė, ją buvo patogiau paimti į ranką, apimti visa plaštaka ir patogiai laikyti (Kat. Nr. 125), o ir pėda aukštesnė, dažniausiai susukta iš kelių juostų (Kat. Nr. 126, 127). Iš Klaipėdoje aptiktų fragmentų matyti, kad T-2-2 tipo taurės, kaip ir prieš tai aprašytojo tipo, ties kupos apačia buvo puošiamos stiklo gija (Kat. Nr. 128). Tuo tarpu vėlyvasis **T-2-3** tipo riomeris (3 vnt.,

³⁷⁸ GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Mittelalterliche und neuzeitliche Glaserzeugnisse..., S. 124.

³⁷⁹ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 16.

³⁸⁰ Ten pat.

Kat. Nr. 129) struktūriškai yra labai artimas prieš tai aprašytajam tipui. Pagrindinis skiriamasis požymis – tai bespalvis stiklas, iš kurio ir formuotos šio tipo taurės.

Reikėtų akcentuoti, kad ankstyvojo riomerio forma užgimė XVI a. viduryje, o išryškėjo XVI a. antrojoje pusėje³⁸¹, taip šio tipo taurės galutinai atitolo nuo kiek nuobodokos stiklinės būdingos išvaizdos. Reikėtų pabrėžti, kad riomerio taurės yra vienas iš nedaugelio indų, kurių gamybos raida ir formos vystymasis atsekamas net iki šių dienų³⁸². Išanalizavus Klaipėdoje surinktas šio pogrupio taures, nustatytos ir tokių indų tipų Klaipėdoje chronologinės ribos. Ankstyviausiai datuojama T-2-1 tipo taurė buvo rasta Klaipėdos piliavietėje (R4.3) XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuotame sluoksnyje. Likusios tokio tipo taurės, rastos Kurpių g. 3 (R34.1), Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 (R15.2, R16.1) ir Daržų g. 13 (R18.2), datuojamos XVII–XVIII a., o užsienyje jos dažniausiai siejamos su XVI a. viduriu – XVII a. pradžia³⁸³. Kiek daugiau Klaipėdoje pasitaikė T-2-2 tipo taurių. Ankstyviausiai datuojama tokia taurė buvo rasta XVII a. pradžios sluoksnyje Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 (R16.1). Aštuoni tokių taurių fragmentai iš Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.8), Daržų g. 5, 6, 14 (R19.1) ir kitų vietų Klaipėdoje (R70.1, R71.6, R68.6) buvo aptikti XVII a. datuotoje archeologinėje aplinkoje, tačiau tokių taurių rasta ir vėlesniuose XVIII a. – XIX a. pirmosios pusės sluoksniuose (R57.10, R50.3, R70.15 ir kitur Klaipėdoje), o tikrasis riomeris užsienyje dažniausiai datuojamas XVII a. pradžia – XVIII a.³⁸⁴ Tuo tarpu vėlyviausiu tipu reikėtų laikyti T-2-3 tipo taures. Nors pagal supiltinius sluoksnius Klaipėdoje jos datuojamos XVII–XVIII a. (R47.1, R68.6, R78.1), technologiškai turėtų būti iš XIX a., kai tokio tipo indai iš esmės ir atsirado³⁸⁵.

1.2.3.3. Taurės su kojele

Taurės su kojele **T-3** (angl. *steamware* arba *wine glasses*) yra priskiriamos geriamiesiems stalo indams, skirtiems ne tik vynui, bet ir kitų rūšių gėrimams patiekti. Teigiama, jog dauguma gėrimų turėjo tik jam tinkamą taurę, kurios viena nuo kitos skyrėsi tiek stilistika, tiek ir tūriu³⁸⁶. 1453 m. Venecijos stiklo meistrai Angelo Baro-

³⁸¹ STEPPUHN, Peter. Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck..., S. 94–95.

³⁸² POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 28.

³⁸³ RADEMACHER, Franz. Die Deutschen Gläser des Mittelalters..., Fig. 36, 37; *Glück und Glas. Zur Kulturgeschichte des Spessartglas*. München, 1984, S. 29, 40–41, 164, 324–325; 331; 334–335, 365.

³⁸⁴ *Glück und Glas...*, S. 44–45; 84, 141, 202, 364, 367–369, 156, 160–163.

³⁸⁵ *Art Vitraria. 3000 Jahre Glas*. Ausstellung Kunstgewerbemuseum Schloss Köpenick. Berlin: Staatliche Museen, 1965, S. 84.

³⁸⁶ JONES, Olive R.; SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820...*, p. 38. JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *Glass Glossary for Description of Containers...*, p. 138–141.

vier atradus skaidrų ir bespalvį stiklą (*cristalo*), pradėtos gaminti ypatingų formų stiklinės taurės, išsiskyrusios lengvumu ir gracingumu. Venecijietišku taurių kupa buvo itin plono stiklo, varpelio, piltuvėlio ar dubenėlio formos, tuščiaviduriai, baliustros pavidalo koteliais, tad Murano saloje pagamintos taurės itališkojo Renesanso laikotarpiu buvusios tarsi vyšnia ant torto³⁸⁷. Kruopščiai slėpta itališkojo krištolo technologija neilgai trukus paplito po Europą, o taurių su kojele paplitimas Europoje sutapo su Venecijos stiklo meistrų migracija į žemyno šiaurę, pirmiausia į Prancūziją, Nyderlandus ir Angliją³⁸⁸. Vis dėlto tokių taurių net ir XVI–XVII a. įsigyti buvo brangu³⁸⁹. Vis dėlto venecijietiška maniera (*à la façon de Venise – aut. past.*) gamintos taurės iš vietinės žaliavos buvo labiau prieinamos kur kas platesnei norinčiųjų auditorijai, o nuo XVIII a. antrosios pusės, išmokus nuskaidrinti stiklą, jau ir iš vietinės žaliavos pradėtos gaminti bespalvio stiklo taurės su kojele³⁹⁰. Taurių su kojele pogrupiui priskiriamų indų Klaipėdoje bendrai užfiksuota 215 vnt. iš 48 skirtingų archeologinių objektų Klaipėdoje, ir jos sudaro net 74,65 proc. visų Klaipėdoje aptiktų taurių kiekio. Atsižvelgus į šiame mieste rastų taurių būklę, taurės su kojele nuspręsta skirstyti į tipus pagal stilistiką ir kojelės formą.

Pirmajam šio pogrupio taurių tipui **T-3-1** (16 vnt., Kat. Nr. 130–133) priskiriamos taurės, gamintos pagal venecijietišką manierą. Tokių taurių stiklo spalva varijuoja nuo žalsvų, melsvų atspalvių iki visiškai bespalvių. Šie indai ypač trapūs, todėl archeologiniuose sluoksniuose tokių visiškai išlikusių indų neaptikta. Pagal kojelės formą išskirti keturi tokių taurių potipiai. Pirmajam potipiui priskiriamos sparnuotosios taurės T-3-1/1 (vok. *Flügelglas*) (Kat. Nr. 130), o lietuviškasis tokio pobūdžio taurių pavadinimas verstas iš vokiečių kalbos. Tai aukštos meninės vertės stiklo indai, meistriškai dekoruoti išraitytomis stiklo juostelėmis ir karpiniais. Tokio potipio taurės gamintos Nyderlandų, taip pat ir vokiečių stiklo dirbtuvėse³⁹¹. Klaipėdos archeologinėje medžiagoje užfiksuotos kelios sparnuotosioms taurėms galimai priskiriamos kojelės ir dekoro detalės. Vienai tokio tipo taurėi priklausė ir kojelė, puošta nodusu ir žiedais, su dviem gracingai išraitytais sparneliais (Kat. Nr. 130). Šių fragmentų stiklas yra lengvas ir trapus, pasidengęs gelsvos, melsvos ir žalsvos spalvų vaivorykštine patina, gerai išsilaikęs, neyra. Reikėtų išskirti ir kitas ne mažiau išraiškingas venecijietišku būdu gamintas taurės (T-3-1/2), priskirtas pirmajam šių taurių tipui. Tai mėlyno stiklo taurės kojelės su kupa fragmentas (Kat. Nr. 131) ir taurė, kurios kojelei būdinga girliandos pavidalo kojelė T-3-1/3 (Kat. Nr. 132). Šiam taurių tipui priskiriama ir taurė T-3-1/4 (Kat. Nr. 133), kuriai būdinga plati pėda ir baliustrinė (vok. *Hohlbaluster*)

³⁸⁷ JENTSCH, Christian. *Licht und Rausch. Weingläser aus vier Jahrhunderten*. Wien, Köln, Weimar, 2004, S. 20–21.

³⁸⁸ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 31.

³⁸⁹ POSER, K.-H. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 37.

³⁹⁰ Ten pat.

³⁹¹ Ten pat., S. 38.

kojelė, dekoruota mažais pumpurėliais, jos kupa siaura, platėjanti į viršų. Pagal išlikusią kupos dalį galima spręsti, kad ji buvusi kūgio formos. Šios taurės stiklas skaidrus, bespalvis, manoma, jog šis indas, kaip ir prieš tai aprašyto tipo indai, buvęs gamintas *Façon de Venise* maniera.

Antrajam taurių su kojele tipui **T-3-2** (20 vnt., Kat. Nr. 134) priskiriamos taurės su nodusu kojelės viršuje, o ties jo viršumi ir kupos apačia suformuoti du žiedeliai. Rastoji taurė buvo pagaminta iš skaidraus bespalvio stiklo. Trečiajam šių taurių tipui **T-3-3** (10 vnt., Kat. Nr. 135, 136) šiame darbe priskiriamos taurės su ilga baliustrine kojele, kuriai būdingas paplatėjimas šios kojelės viršuje. Dalis tokio tipo Klaipėdoje rastų taurių yra visai nedekoruotos, tačiau pasitaikė ir keli taurių fragmentai, kurių kojelės buvo dekoruotos briaunomis (2 vnt., Kat. 135, 136). Visos Klaipėdoje rastos šio tipo taurės yra bespalvės, o kai kuriais atvejais ir matinio stiklo (Kat. Nr. 135). Ketvirtajam taurių su kojele tipui **T-3-4** (22 vnt., Kat. Nr. 137) priskiriamos skaidraus bespalvio stiklo taurės, kurių kojelę puošia ne tik oro intarpas, bet ir nodusas, suformuotas iš trijų dalių, o pagal visiškai išlikusios tokio tipo taurės pavyzdį gerai matyti, kad jos kupa buvusi tulpės formos (Kat. Nr. 137). Klaipėdoje pasitaikė ir bespalvių skaidrių penktajam tipui priskiriamų taurių **T-3-5** (15 vnt., Kat. Nr. 138) su tiesia kojele, kurios viršuje suformuotas disko formos modusas. Pagal viršutinę dalį galima manyti, kad šios taurės kupa buvo tulpės arba varpelio pavidalo (Kat. Nr. 138).

Šeštajam taurių su kojele tipui **T-3-6** (7 vnt., Kat. Nr. 139–141) priskiriamos taurės, kurių kojelės puoštos vertikaliomis briaunomis (vok. *pseudo-facettiert*). Pagal kojelės formą galima išskirti ir du tokių taurių potipius. Pirmajam T-3-6/1 potipiui priskiriama taurė (Kat. Nr. 139), kurios kojelė greičiausiai buvo formuota išvien su kupa. Pati taurė buvo gaminta iš skaidraus bespalvio stiklo, tačiau yra pasidengusi storu rudos spalvos patinos sluoksniu. Antrajam potipiui T-3-6/2 (Kat. Nr. 140, 141) priskiriamos iš bespalvio stiklo pagamintos taurės su baliustrine į apačią siaurėjančia kojele, dekoruota briaunomis. Iš išlikusių kupos fragmentų galima manyti, jog vienu šių taurių kupa buvo varpelio formos (Kat. Nr. 140), o kitų – kūgio (Kat. Nr. 141). Septintajam šio pogrupio taurių tipui **T-3-7** (27 vnt., Kat. Nr. 142–145) priskiriamos iš skaidraus stiklo pagamintos taurės su tiesia plona kojele, o išskirtinis šių taurių bruožas yra disko (Kat. Nr. 142, 144), žiedo (Kat. Nr. 143) ar V formos (Kat. Nr. 145) nodusas, suformuotas ties tokios kojelės viduriu. Šio tipo taurių kupa plati, kūgio (Kat. Nr. 142), varpelio (Kat. Nr. 143) ar išgaubtos (Kat. Nr. 144) formų. Reikėtų paminėti, jog Klaipėdoje rasta taurė su V formos nodusu ir kūgio formos kupa yra laikoma šampanui skirta taure³⁹² (Kat. Nr. 145).

Aštuntajam taurių tipui **T-3-8** (4 vnt., Kat. Nr. 146–147) yra priskiriamos skaidraus bespalvio stiklo taurės, kurioms būdinga aukšta tiesi kojelės, iš kitų taurių tipų išsiskirianti filigranomis dekoruotomis kojelėmis. Būtent pagal šį bruožą jas įprasta vadinti

³⁹² POSER, K.-H. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 105, Abb. 140.

filigraninėmis taurėmis. Yra žinoma net apie 150 skirtingų puošimo filigranine technika kombinacijų³⁹³. Devintajam taurių tipui **T-3-9** (17 vnt., Kat. Nr. 148) priskiriamos skaidraus stiklo bespalvės taurės, kurioms būdinga lygi, į apačią siaurėjanti kojelė, o kupa formuota išvien su kojele, kuri, skirtingai nei kitų taurių, pasižymi paprastumu. Dešimtajam taurių su kojele tipui **T-3-10** (21 vnt., 149, 150) priskiriamos taurės stambia, į apačią siaurėjančia kojele, kurios viduje palei visą kojelės ilgį arba plotį yra suformuotas oro intarpas. Jų liekanų randame ir Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose. Pagal kojelės dydį galima išskirti net du tokių taurių potipius. Pirmajam potipiui T-3-10/1 priskiriamos taurės, kurių kojelė yra siauresnė ir aukštesnė (Kat. Nr. 149), o antrajam T-3-10/2 – žemesnė ir platesnė (Kat. Nr. 150). Iš rastojo fragmento matyti, kad jų pėda buvo formuota laipteliais. Vienuoliktajam taurių tipui **T-3-11** (22 vnt., Kat. Nr. 151) priskiriamos taurės su vien tik iš noduso suformuota kojele. Iš išlikusio fragmento galima spręsti, jog taurės kupa buvo kūgio formos (Kat. Nr. 151).

Išanalizavus taurių su kojele pogrupio dirbinius ir jų radavietes, nustatytos ir šių taurių chronologinės ribos. Ankstyviausiomis reikėtų laikyti T-3-1 tipo taurės, pagamintas *Facon de Venice* maniera. Klaipėdoje tokio tipo taurių daugiausia pasitaikė XVII a. antrąja puse datuojuose sluoksniuose (R51.7, 8, R37.1, R68.6 ir kitur Klaipėdoje). Anglijoje sparnuotosios taurės yra datuojamos XVII a. viduriu³⁹⁴. Nyderlanduose *Facon de Venice* taurės, panašios į Klaipėdoje rastus potipius T-3-1/2 ir T-3-1/3, yra datuojamos XVII a. pabaiga – XVIII a. pirmąja puse³⁹⁵. Klaipėdos piliavietėje (R2.1) rasta T-3-1/4 potipio taurė taip pat turėtų būti datuojama iki XVII a. pabaigos. Panašios stilistikos taurės, rastos Anglijoje, yra datuojamos taip pat XVII a.³⁹⁶ Tuo tarpu T-3-2 tipo taurė, rasta ūkinėje dėžėje Klaipėdoje, yra datuojama XVIII a. viduriu – 2-ąja puse (R18.4). Tačiau pagal analogus šio tipo taurė priskiriama ankstyvesniems tokio pogrupio stiklo dirbiniams. Liubeko senamiestyje tokio tipo taurės yra datuojamos XVII a.³⁹⁷ Išanalizavus T-3-3 taurių radavietes, nustatyta, jog Klaipėdoje šio tipo taurių dažniausiai pasitaiko sluoksniuose ar struktūrose, datuojamose XVII a. pabaiga – XIX a. pirmąja puse. Tačiau reikėtų akcentuoti, kad šio tipo taurės bendrai pradėtos gaminti tik XVIII a. viduryje³⁹⁸, todėl anksčiau datuojamos būti negali.

Tam pačiam laikotarpiui turėtų būti priskiriamos ir T-3-4, T-3-5 tipo taurės. Pagal sluoksnių stratigrafiją ar struktūras jos yra datuojamos XVIII a. antrąja puse – XIX a. pradžia (R71.8, R31.1, R.17.5, R.27.3 ir kitur Klaipėdoje). Vokietijoje rastos panašios stilistikos taurės yra datuojamos XVIII a. antrąja puse ir teigiama, kad jos buvo ga-

³⁹³ Ten pat, S. 60.

³⁹⁴ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 67, Fig. 73.

³⁹⁵ KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue...*, p. 1013, Cat. No. 259–260.

³⁹⁶ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670* p. 65, Fig. 68.

³⁹⁷ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S. 18, Taf. 3.1–3.

³⁹⁸ BICKERTON, L. M. *English Drinking Glasses 1675–1825*. Shire Publications. 2009, p. 13.

minamos Norvegijos stiklo manufaktūrose³⁹⁹. T-3-6/1 taurė Klaipėdoje rasta XVIII a. antrąja puse – XIX a. datuotoje šiukšlių dėžėje (R51.1), tuo tarpu Liubeke rastos taurės, identiškos Klaipėdoje rastosioms T-3-6/2 taurėms, yra datuojamos XVIII a. ir laikomos kilusiomis iš Tiūringijos⁴⁰⁰. T-3-7 tipo taurės yra palyginti vėlyvos. Klaipėdoje daugiausia jų pasitaikė XVIII a. vidurio – XIX a. pirmosios pusės sluoksniuose ar struktūrose (R86.1, R55.1, R57.1, R.70.8, R84.4 ir kitur Klaipėdoje). Daugiausia jų vienoje vietoje buvo aptikta (8 vnt.) Didžiojoje Vandens g. 20, ūkinėje dėžėje, kur jos datuotos XVII–XIX a. pirmąja puse (R27.3). Vokietijoje tokio tipo taurės yra datuojamos XIX a. pirmąja puse⁴⁰¹. XIX a. viduriu datuojama ir šio tipo šampanui gerti skirta taurė, laikoma kilusia iš Skandinavijos⁴⁰². Klaipėdoje rastos T-3-8 tipo taurės pagal sluoksnius yra datuojamos XVIII a. (R57.8, R80.5), o kai kurios jų net XVII a. pabaiga (R2.1, R71.9). Tačiau reikėtų akcentuoti, kad stiklinių taurių kojeles puošti filigranine technika pradėta 1740 m. Anglijoje. Manoma, jog tam pradžią davė Bohemijos meistrai, kurie jau XVIII a. pradžioje taurių kojeles dekoravo rubininio stiklo juostelėmis, susuktomis spirale⁴⁰³. Taigi, filigranines taures datuoti anksčiau nei XVIII a. viduriu būtų netikslu. Taurės su į apačią smailėjančia kojele T-3-9 pagal stratigrafiją yra datuojamos XVIII a. pab. – XIX a. pr. (R51.1, R57.12 ir kitur), kas iš dalies atitinka ir užsienyje rastų tokių taurių datavimą. Vokietijoje tokios taurės yra laikomos XVIII a. pabaigos dirbiniais, be to, kildinamos iš vietinių stiklo manufaktūrų⁴⁰⁴. Tuo tarpu taurės pastorinta kojele, dekoruotos oro tarpais, buvo skirtos vynui (vok. *Spitzglas*). Klaipėdoje datuojamos XVIII a. antrąja puse – XIX a. pirmąja puse (R51.1, R.57.12, R75.2 ir kitur), tuo pačiu laikotarpiu turėtų būti datuojamas ir T-3-11 tipas, kurio liekanų Klaipėdoje pasitaikė įvairiose vietose (R50.3, R44.1, R27.3, R71.1 ir kitur). Apibendrinant galima teigti, kad taurės su kojele Klaipėdoje yra datuojamos plačiame XVII–XIX a. intervale.

1.3. Kiti stikliniai stalo indai

Kitų stiklinių stalo indų (angl. *other table glassware*) kategorijai galima būtų priskirti stiklinių indų ir / ar jų priedų grupes, naudojamas įvairiems tikslams, pradedant maisto serviravimu (pvz., dubenėliai, lėkštės), baigiant stalo dekoravimu (pvz., vazos). Vis dėlto tokių stiklinių indų Klaipėdoje pasitaiko retai, šiuo metu yra žinomi vos keli *stiklinių dubenėlių* (Db) radimo atvejai, o tai sudaro 0,21 proc. visų šiame

³⁹⁹ POSER, K.-H. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 71.

⁴⁰⁰ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S.18, Taf. 4.1–9.

⁴⁰¹ POSER, K.-H. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein...*, S. 107.

⁴⁰² Ten pat, S. 105, Abb. 140.

⁴⁰³ Ten pat, S. 60.

⁴⁰⁴ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 53.

darbe tyrinėtų stiklo indų skaičiaus (2 daigrama). Tiesa, archeologinių tyrimų ataskaitose prie stiklo radinių aprašų randame paminėtas ir stiklo vazas ar lėkštes, tačiau tokie indai labiau siejami su XIX a. pabaigos – XX a. stiklo gamybos raida. Klaipėdoje rasti stikliniai dubenėliai iš kitų radinių grupių išsiskiria forma – yra platūs ir gilūs, o kai kurių tipų dubenėliai galėjo turėti ir jiems skirtus dangtelius⁴⁰⁵. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad tokie indai buvo naudojami maisto gamybai, jo serviravimui ar vandeniui ant stalo laikyti⁴⁰⁶. Pastarąją funkciją atlikę dubenėliai anglakalbėje literatūroje dar vadinami *finger bowl* arba *finger glasses*, kas iš esmės reikštų jų naudojimą ir higienos tikslais, tai yra pirštams nuskalauti prieš valgį ar po jo⁴⁰⁷. Teigiama, kad vanduo ant stalo galėjo būti skirtas dar ir vynui vėsinti (angl. *wine glass coolers*) arba taurėms praskalauti⁴⁰⁸.

Klaipėdos archeologinėje medžiagoje pavyko identifikuoti tik tris tokių indų fragmentus, o tai rodo, kad stiklo dubenėliai Klaipėdoje buvo gana retas stalo kultūros atributas. Turgaus aikštėje, XVIII–XIX a. archeologų datuotame sluoksnyje (R55.2) kartu su kitais buityje naudotais, daugiausia keraminiais, indais⁴⁰⁹ buvo rastas žalsvos spalvos dubenėlio su kojele fragmentas **Db-0-1** (Kat. Nr. 152). Tai, jog šis indas yra dubenėlio, o ne kokio kito išgaubtos formos indo liekana, patvirtina ir šalia rasta tokio paties atspalvio išlenkta šukė su išlikusios briaunos linija. Rastas dirbinys turėjo mažiausią iš dviejų stiklo juostų suformuotą kojelę, kurios atkurtas skersmuo yra apie 110 mm. Kokia konkreti rastojo dubenėlio paskirtis, nežinant tikslaus korpuso dydžio, galima tik spėlioti. Linkstama manyti, kad žalsvą atspalvį ir dailumą nepasižyminčią kojelę turėjęs dirbinys tuo metu labiau pritapo virtuvėje.

Kiek mažesnio formato, bet ypač puošnus, dubenėlio **Db-0-2** fragmentas (Kat. Nr. 153) buvo rasti Klaipėdos senamiesčio šiaurinėje dalyje, Teatro g. 7 tyrinėtame objekte (R46.3), XVII–XVIII a. datuotame kultūriniame sluoksnyje, kuriame buvo gausu ir kitų stiklo bei keraminių indų dirbinių šukių⁴¹⁰. Abu dubenėliai buvo pagaminti iš bespalvio skaidraus stiklo, o jų korpuso sienelės buvo graviruotos augaliniu motyvu – šakelėmis ir lapeliais. Šių beveik visiškai išlikusio dubenėlio matmenis pavyko atkurti (Kat. Nr. 153) – tai apie 90 mm skersmens ir 42,02 mm aukščio indas. Tame pačiame sluoksnyje (R46.3) buvo rastas panašaus profilio ir dekoru, tik vos mažesnio dydžio, dubenėlio apatinės dalies fragmentas. Nors ir kruopščiai nuvalytas, stiklo randas jo dugno apačioje patvirtina, kad abu šie indai buvo formuoti rankiniu pūtimu. Greičiausiai

⁴⁰⁵ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary...*, p. 131.

⁴⁰⁶ Ten pat, p. 132.

⁴⁰⁷ JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military...*, 1985, p. 55.

⁴⁰⁸ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary...*, p. 132.

⁴⁰⁹ ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos m. kolūkinė turgavietė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 65, Pg. m. 7953, p. 36–37, 98–99.

⁴¹⁰ ŽULKUS, Vladas. Gyvenamasis namas Turgaus g-vė Nr. 7 Klaipėdoje. Sklypo žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 52, Pg. m. 7940, p. 18.

tokio tipo dubenėliai buvo skirti pietų stalui. Nors tokių dubenėlių analogų rasti ko kas nepavyko, sprendžiant pagal dekoravimo manierą, tiksliau – bespalvio indo sienelių graviravimą, naudojant šakelių ir lapelių motyvus, tokio tipo dubenėliai turėtų būti datuojami panašiai tuo pačiu laikotarpiu kaip ta pačia maniera dekoruotos stiklinės ar kiti geriamieji stalo indai, t. y. XVII a. pabaiga – XVIII a. viduriu⁴¹¹. Apibendrinant šios grupės dirbinius galima teigti, kad jie būdingi XVII–XVIII a.

1.4. Medicininiai-kosmetiniai ir kiti pagalbiniai stiklo indai

Medicininiai-kosmetiniai ir kiti pagalbiniai stiklo indai (angl. *glassware for pharmaceuticals and cosmetics and other auxiliary glassware*) buvo skirti naudoti buityje ar dirbti su jais, todėl tokio pobūdžio dirbiniai užsienio literatūroje dar vadinami specialiaisiais, arba procedūriniais, indais, kuriems ypatingi estetiniai reikalavimai nebuvė keliami⁴¹². Tiesa, kai kuriuose Europos miestuose randama graviruotų, emaliuotų ar kitaip puoštų buteliukų, bet ir jie nebuvo skirti paprastiems miestiečiams su įprastomis „žemiškomis ligomis“. Net ir parfumerijos indeliai, skirtingai nei šiandien, naujųjų laikų Klaipėdos miestiečių gyvenime ypatingu puošnumu nepasižymėjo. Analizuojant šios kategorijos dirbinius, susiduriama su formų ilgaamžiškumo ir indų paprastumo veiksniais, o tai iš dalies apsunkina ne tik indų paskirties, bet ir jų datavimo galimybes. Šiame darbe medicininiai-kosmetiniai ir kiti pagalbiniai indai, taip pat ir laboratoriniai prietaisai, apima skirtingas stiklinių indų grupes – *buteliukus* (Bt), *plačiagurklius indus ir indelius* (Pl) bei *alembikus* (Al). Prie pastarosios grupės dirbinių nuspręsta aprašyti *kolbas*, *piltuvėlius*, *retortas* kaip tokių indų priedus. Visi šie indai yra priskiriami tiek pavienių namų ūkių, tiek ir vaistinėlių ar alchemikų darbo aplinkai, – tai rodo ne tik archeologinis tokių indų kontekstas, bet ir vizualiai iškalbinga Europos dailininkų palikta ikonografinė medžiaga⁴¹³. Šios kategorijos indai ir jų fragmentai sudaro 15,32 proc. visų šiam darbui atrinktų stiklinių indų kiekio (2 diagrama), o didžiausią jų dalį apima stikliniai buteliukai ir jų fragmentai.

1.4.1. Buteliukai

Nors užsienio literatūroje stikliniai buteliukai **Bt** dažniausiai vadinami „vaistinėmis“, iš esmės jie apima daug platesnę naudojimo sritį⁴¹⁴. Šie mažatūriai indeliai buvo skirti ne tik medikamentams laikyti, bet plačiai naudoti ir buityje ar dirbtuvė-

⁴¹¹ KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue...*, p. 941–943.

⁴¹² KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 248.

⁴¹³ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 104; KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 248.

⁴¹⁴ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 106.

se⁴¹⁵. Teigiama, jog buteliukuose būdavo parduodamos įvairios esencijos, aliejai, gydomasis vanduo, kvepalai, dažai, rašalas⁴¹⁶ ar distiliatai⁴¹⁷. Kruopščiai apipavidalintos skirtingų buteliukų briaunų angos nuo skysčio pratekėjimo būdavo apsaugomos aptraukiant jas popieriumi, odos skiautele, sutvirtinant vašku ar siūlu, užkemšant medžio gabalėliu⁴¹⁸, o nuo XVII a. – ir kamšteliu iš kamštinės medžiagos⁴¹⁹. Analizuojant stiklinių buteliukų fragmentus, dažnai susiduriama su jų identifikavimo problema, pavyzdžiui, kai kuriuos didesnio tūrio buteliukus lengva supainioti su mažesnio tūrio buteliais. Šiame darbe buteliukais yra laikomi tik tokie taros indai, kurių tūris siekia ne daugiau kaip 300 ml. Išimtiniais atvejais pasitaiko ir kitiems tikslams skirtų, tačiau pagal kategoriją šiai artefaktų grupei nepriskirtų mažo dydžio butelių fragmentų, kurie jau buvo aptarti ankstesniame šio darbo skyriuje.

Manufaktūrinės gamybos stikliniai buteliukai, kaip ir buteliai, paprastai klasifikuojami pagal korpuso formą ir iš dalies jų dydį. Pavyzdžiui, Liubeko senamiestyje surinktus stiklinius buteliukus archeologė M. Dumitrache pagal formą suskirstė į išgaubtos formos, kriaušės formos ir cilindrinis buteliukus⁴²⁰. Panašiu principu Poznanėje rastus vaistinius buteliukus skirstė ir lenkų archeologė Ł. Brzeżycka⁴²¹ bei kiti tyrinėtojai⁴²². Taigi archeologinių tyrimų metu Klaipėdoje surinktus stiklo buteliukus pagal formą siūloma skirstyti į keturis pogrupius: *išgaubtos formos buteliukai* (Bt-1), *cilindro formos buteliukai* (Bt-2), *keturbriauniai buteliukai* (Bt-3) ir *ypačiųjų formų buteliukai* (Bt-4). Visi šie buteliukų pogrupiai pagal atskirų buteliukų dalių formas ir elementus šiame darbe skirstyti ir į atskirus tipus. Apskaičiuota, kad Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose pasitaikiusių stiklo buteliukų ir / ar jų fragmentų skaičius sudaro 81,67 proc. visų medicininių-kosmetinių ir kitų pagalbinių indų radinių, atrinktų šio darbo tyrimui, kiekio (5 diagrama).

⁴¹⁵ BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig...*, S. 178; STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut. In *Glaskultur in Niedersachsen...*, S. 14.

⁴¹⁶ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 106.

⁴¹⁷ STEFFEN, Berger. Bierdestillate aus dem Rathaus. Ein frühneuzeitlicher-neuzeitlicher Fundkomplex aus einem Lüneburger Wandschrank. In *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*. Aus dem Institut für Frühgeschichte der Universität Kiel. Bd. 213. Hrsg. Ulrich MÜLLER. Bonn, 2012, S. 23–38.

⁴¹⁸ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 136; STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut. In *Glaskultur in Niedersachsen...*, S. 14.

⁴¹⁹ HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. bis zum frühen 17. Jahrhundert...*, S. 136.

⁴²⁰ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 18–19.

⁴²¹ BRZEŻYCKA, Łucja. *Późnośredniowieczne i nowożytne szklane...*, s. 66–72.

⁴²² KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 249.

1.4.1.1. Išgaubtos formos buteliukai

Išgaubtos formos buteliukai **Bt-1** (angl. *phials with a globular body*) iš kitų butelių pogrupių išsiskiria sferiškai išgaubta forma ir kartu rutulio, pusrutulio ar kriaušės pavidalo korpusu, kuris visą XVI–XIX a. laikotarpį mažai kito⁴²³. Paprastai tokių butelių stiklo spalva varijuoja nuo šviesiai žalsvų iki gelsvai žalsvų atspalvių. Teigiama, kad tokios formos buteliukai dideliais kiekiais būdavo gaminami miško stiklo manufaktūrose, kurių pagrindiniai užsakovai – vaistinininkai ir alchemikai⁴²⁴. Šiam pogrupiui iš viso yra priskiriami 67 fragmentai iš 25 skirtingų objektų, ir tai sudaro 22,11 proc. visų tyrinėtų butelių skaičiaus. Pagal Bt-1 pogrupiui priskiriamų butelių apatinės ir viršutinės dalies apipavidalinimą galima būtų išskirti tris pagrindinius tokių butelių tipus.

Pirmajam tipui **Bt-1-1** (25 vnt., Kat. Nr. 154–156) priskiriami tie buteliukai, kurių korpusas apvalus (Kat. Nr. 154–155), kaklelis siauras ir ilgas, vamzdelio pavidalo, o galvutė dviejų dalių (Kat. Nr. 155–156). Tokių indelių dugno įspaudas yra suapvalinto kūgio formos, su stiklo randu jo vidinėje dalyje (Kat. Nr. 156). Manoma, kad dėl siauros ir kiek pastorintos briaunos iš tokių butelių turėjo būti patogų lašinti stipraus poveikio vaistinio arba aromatinio pobūdžio skystį. Išgaubtos formos buteliukai su kojele yra priskiriami antrajam šio pogrupio butelių tipui **Bt-1-2** (45 vnt., Kat. Nr. 157–159). Nuo pirmojo tipo butelių jie skiriasi viršutinės ir apatinės dalies apipavidalinimu dėl prie dugno papildomai priklijuotos iš stiklo pagamintos juostelės (Kat. Nr. 157) arba apvalios stiklo plokštelės (Kat. Nr. 158–159). Pažymėtina, kad ir pačios kojelės gamintos dvejopai: vienos jų platesnės ir žemesnės (Kat. Nr. 158), kitos siauresnės ir aukštesnės (Kat. Nr. 159). Be to, Bt-1-2 butelių kaklelis pasižymi cilindro forma, taip pat ir vienos dalies galvute, kurios briauna išplatinta, trimito formos. Atpažintas ir trečiasis tokių butelių tipas **Bt-1-3** (2 vnt., Kat. Nr. 160), kuriam priskirtini kriaušės pavidalo taros indeliai nuolaidžiais peteliais.

Išanalizavus Bt-1 butelių radimo aplinką, nustatytos ir išgaubtos formos butelių Klaipėdoje chronologinės ribos, kurios apima XVII a. antrąją pusę – XIX a. pirmąją pusę. Didžioji Bt-1-1 tipo butelių dalis buvo aptikta XVII a. antrąja puse datuojuose supiltinių žemių sluoksniuose sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.6–8) ir Žvejų g. 4–4A (R68.3, R68.6), o likusieji tokio tipo buteliukai surinkti iš XVII a. pabaiga – XVIII a. datuojamų archeologinių sluoksnių (R17.2, R17.5, R19.2, R57.5 ir kitur). Panašių butelių rasta Poznanėje ir Vroclave, kur jie yra da-

⁴²³ STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut. In *Glaskultur in Niedersachsen...*, S. 14.

⁴²⁴ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 57.

tuojami pradedant XV a. viduriu⁴²⁵, Bylio mieste – XVII a. trečiuoju ketvirčiu⁴²⁶, o Ąviko stiklo manufaktūroje Suomijoje tokio tipo buteliukai buvo gaminami dar ir 1748–1833 m.⁴²⁷ Populiariesni Bt-1-2 tipo buteliukai Klaipėdoje datuojami XVII a. antrąja puse – XIX a. pradžia. Dalis šio tipo dirbinių buvo aptikta kartu su pirmojo tipo buteliukais XVII a. antrąja puse datuojuose supiltinių žemių sluoksniuose Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.6–8), kiti fragmentai daugiausia surinkti pavieniui iš XVIII a. sluoksnių (R36.1, R40.7, R57.2, R17.4, R71.2) ar XVIII a. antrąja puse – XIX a. pirmąja puse datuojamos aplinkos (R67.1, R67.4, R17.6, R89.1 ir kitur). Pūstašoniai buteliukai su kojele buvo plačiai paplitę ir kitose šalyse. Liubeke jie datuojami XVI–XVII a. ir yra laikomi vokiškos kilmės⁴²⁸, tuo tarpu Varšuvoje, kaip ir pirmojo tipo buteliukai, jie datuojami XVIII amžiumi⁴²⁹. Bt-1-3 buteliukų Klaipėdoje po vieną fragmentą rasta Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.7) ir Turgaus a. 3 / Biliūno g. 6 (R57.5), kur bendrai jie datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII a.

1.4.1.2. Cilindro formos buteliukai

Cilindro formos buteliukų **Bt-2** (angl. *cylindrical phials*) pogrupiui šiame darbe priskiriami įvairių dydžių ir tūrio buteliukai, kurių horizontalioji plokštuma yra apskrita, o vertikalioji – cilindro pavidalo. Pažymėtina, kad būtent ši buteliukų forma populiari išliko net iki šių dienų. Cilindro pavidalą turinčių buteliukų spalvinis spektras yra įvairus, dažniausiai randama šviesiai žalsvų, gelsvai žalsvų, rusvų atspalvių buteliukų, taip pat pasitaiko ir iš bespalvio stiklo pagamintų tokių buteliukų liekanų. Šiam pogrupiui priskiriamų dirbinių ar jų fragmentų skaičius sudaro 73,6 proc. visų tyrimui analizuotų buteliukų skaičiaus. Klaipėdos archeologinėje aplinkoje pasitaikė net šeši tokių buteliukų tipai, vienas nuo kito besiskiriantys kaklelio ar dugno apipa-vidalinimu, taip pat korpuso dydžiu.

Pirmajam cilindrinių buteliukų tipui **Bt-2-1** (13 vnt., Kat. Nr. 161–162) priskiriami mažatūriai indeliai rudimentiniu kakleliu ir vienos dalies galvute, kurią sudaro į šonus kiek atlenkta trimito formos briauna (Kat. Nr. 161). Beveik visi šiame darbe tyrinėti Bt-2-1 tipo indeliai yra visiškai išlikę, o tai, analizuojant archeologinį stiklą, pasitaiko

⁴²⁵ BRZEŹYCKA, Łucja. Późnośredniowieczne i nowożytnie szklane..., s. 69, 73, Tabl. II. 5, 13; NOWOSIELSKA, Katarzyna. Średniowieczne i nowożytnie wyroby szklane..., s. 74, Ryc. 6:7.

⁴²⁶ GLATZ, Regula. *Hohlglassfunde der Region Biel...*, S. 48, 120, Abb. 52, Kat. 390.

⁴²⁷ MATISKAINEN, Heikki; HAGGREN, Georg; ir kt. *The Archaeology of the Early Glass Industry...*, p. 62, Fig. 35.

⁴²⁸ DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt...*, S. 52–53, Abb. 6–8; STEPPUHN, Peter. *Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck...*, S. 186, Abb. 347.

⁴²⁹ KOZŁOWSKA, Ryta; NOWAKOWSKI, Andrzej. *Szkló apteczne z banan archeologicznych apteki...*, s. 123, Fot. 5.

itin retai. Tokių buteliukų spalvinis spektras apima šviesiai žalsvus ir žalsvus atspalvius. Jų dugnas yra išgaubtas – lanko arba kūgio formos, su stiklo randu jo viduje. Sprendžiant pagal indelio angos dydį ($\varnothing$ 7,8–12,7 mm), tokio tipo dirbiniai galėjo būti skirti ne tik skystos, bet ir tirštos konsistencijos produktams laikyti. Tiek pirmojo, tiek ir antrojo **Bt-2-2** (44 vnt., Kat. Nr. 163–165) tipų taros indeliai turi rudimentinį kaklelį ir vienos dalies galvutę su į šonus atlenkta trimito formos briauna (Kat. Nr. 163), tačiau abu jie skiriasi korpuso dydžiu, kuris antruoju atveju yra ženkliai didesnis. Nors visiškai išlikusių Bt-2-2 tipo buteliukų Klaipėdoje nerasta, pagal išlikusio vieno ir to paties buteliuko viršutinės ir apatinės dalių fragmentus sprendžiama, jog tokio tipo indelių dugno įspaudas buvęs suapvalinto kūgio formos, su stiklo randu jo viduje (Kat. Nr. 164). Vieno Bt-2-2 buteliuko angoje yra išlikęs kamštis (Kat. Nr. 165), o tai parodo ir tokių buteliukų sandarinimo būdą.

Trečiasis cilindrinų buteliukų tipas **Bt-2-3** (43 vnt., Kat. Nr. 166–169) nuo antrojo skiriasi tuo, kad turi cilindro formos, neretai per vidurį išgaubtą ar kiek į viršų plėtėjantį kaklelį ir vienos dalies galvutę, kurios briauna atlenkta, disko pavidalo (Kat. Nr. 166). Šio tipo buteliukų stiklo spalva varijuoja nuo šviesiai žalsvų iki gelsvai žalsvų, rusvų ir melsvai žalsvų atspalvių. Manoma, kad šio, kaip ir ankstesniojo, tipo buteliukuose buvo laikomi skystos konsistencijos produktai, plačiai naudoti medicinos srityje. Tačiau yra žinoma ir kitų jų paskirties interpretacijų: vienoje antikvarinėje spintoje aptikti tokio tipo buteliukai Liuneburge buvo skirti ir alaus distiliatams laikyti – tai patvirtino prie buteliukų kaklelio prikabinta popierinė vėliavėlė su užrašu⁴³⁰. Struktūriškai į šiuos buteliukus yra panašūs ir ketvirtajam cilindrinų buteliukų tipui **Bt-2-4** (5 vnt., Kat. Nr. 170–171) priskiriami indeliai, kuriems būdingas cilindro formos kaklelis su vienos dalies galvute, užsibaigiančia disko formos briauna. Vis dėlto ketvirtojo tipo buteliukai yra gerokai mažesni, o anga, per kurią pasiekiamas turinys, lyginant su korpuso skersmeniu, – platesnė. Iš šių buteliukų išsiskiria bespalvio stiklo buteliukai, kurių dugno įspaudas žemas, lanko formos, o pats dugnas švarus (Kat. Nr. 171). Galima daryti prielaidą, jog Klaipėdoje rastų pastarųjų buteliukų korpusas buvo pūstas specialioje formoje, o viršutinė dalis, kuri neatrodo simetriška, formuota laisvu pūtimu (Kat. Nr. 171).

Penktajam cilindro formos buteliukų tipui **Bt-2-5** (11 vnt., Kat. Nr. 172–174) priskiriami siaurą ir aukštą korpusą turintys buteliukai rudimentiniu kakleliu ir disko formos briauna (Kat. Nr. 173). Literatūroje tokio tipo buteliukai dar vadinami „ampulėmis“. Pastebėta, kad jų peteliai ir dugno kulnas yra daugiau ar mažiau išsikišę, o tai ir daro jų korpuso formą išskirtinę. Didžioji šių buteliukų dalis yra žalsvų atspalvių, tačiau Klaipėdoje pasitaikė ir du balkšvai gelsvos spalvos tokių indelių fragmentai. Nors jų dugno įspaudas yra be randų, nesimetriškas buteliukų korpusas išduoda, kad jie pūsti rankiniu būdu (Kat. Nr. 174). Manoma, jog pro ypač siauras tokių indelių

⁴³⁰ STEFFEN, Berger. Bierdestillate aus dem Rathaus..., S. 14.

angas turėjo būti lašinami stipraus poveikio vaistai ar kiti skystos konsistencijos produktai. Tuo tarpu šeštasis buteliukų tipas **Bt-2-6** (6 vnt., Kat. Nr. 175) pasižymi aukštu korpusu ir ilgu kakleliu. Tokio tipo buteliukų briauna yra arba išgaubta, arba visiškai tiesi, o spalva varijuoja nuo žalsvo iki melsvai žalsvo atspalvio. Kadangi Klaipėdos archeologinėje aplinkoje tokio pavidalo visiškai išlikusių buteliukų nepasitaikė, nežinomas nei jų aukštis, nei galimas dugno apipavidalinimas. Antverpene rasto panašaus buteliuko aukštis siekia net 230 mm⁴³¹. Teigiama, kad šie buteliukai būdavo užpildomi kvėpalais, vaistais ar augalų ekstraktais, o jų neįprasta forma buvo žinoma net romėniškuoju laikotarpiu⁴³². Reikėtų paminėti, jog tokie buteliukai literatūroje dar vadinami „Eau de Cologne“ buteliukais arba tiesiog kvėpalinėmis⁴³³. Panašios paskirties ir septintajam buteliukų tipui **Bt-2-7** (4 vnt., Kat. Nr. 176) priskiriami dirbiniai, išsiskiriantys trumpu, į viršų šiek tiek platinančiu kakleliu, užsibaigiančiu vienos dalies galvute ir apvaliais peteliais, pereinančiais į cilindro formos korpusą. Klaipėdoje rastų tokio tipo buteliukų stiklas yra šviesiai žalsvo ar melsvai žalsvo atspalvio. Greičiausiai šiuose buteliukuose galėjo būti laikomos kvapniosios esencijos ar kitos kosmetinės medžiagos.

Atlikus Bt-2 buteliukų radimo aplinkos analizę, paaiškėjo ir šio pogrupio dirbinių chronologinės ribos, kuriomis laikomas XVII a. antrosios pusės – XIX a. laikotarpis. Vis dėlto kai kurių šio pogrupio buteliukų tipų datavimą Klaipėdoje galima susiaurinti, pvz., Bt-2-1 tipo buteliukų atveju. Šie taros indeliai kol kas buvo fiksuoti tik XVII a. antrąja puse datuotose supiltinėse žemėse Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.7–8), kur buvo surinkta ir didžioji dalis Bt-2-2 tipo buteliukų fragmentų. Tačiau pastarųjų rasta ir kitur Klaipėdoje, keletas jų (5 vnt.) aptikta XVIII a. pirmąja puse datuojuose sluoksniuose Turgaus a. 3 / Biliūno g. 6 (R57.2–3, R57.5), o Klaipėdos piliavietėje, „komendanto name“, rastas tokio tipo buteliukas yra datuojamas XVII–XVIII a. (R6.1), tačiau pavieniui jų pasitaikė ir XVIII–XIX a. pirmąja puse datuojamoje archeologinėje aplinkoje (R51.5, R57.12, R30.3 ir kitur). Poznanėje tokio tipo buteliukai datuojami iki XVII a.,⁴³⁴ o Liubeke – XVI–XVII a., kur yra laikomi vokiškos kilmės⁴³⁵. Tuo tarpu Bt-2-3 tipo buteliukų daugiausia buvo surinkta Tiltų g. 6a (R49.1) tyrinėtoje vietoje, kur buvo įsikūrusi „Žalioji vaistinė“, sudegusi per Didįjį Klaipėdos gaisrą, taigi šio tipo buteliukai iki XIX a. vidurio tikrai buvo naudoti. Po kelis vienoje vietoje (iš viso 7 vnt.) tokių buteliukų aptikta ir ūkinėse dėžėse Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3) bei Didžiojoje Vandens g. 20 (R27.3),

⁴³¹ HENKES, Harold; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven..., S. 76, Kat. Nr. 73.

⁴³² *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 168.

⁴³³ HENKES, Harold; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven..., S. 76, kat. Nr. 73.

⁴³⁴ BRZEŻYCKA, Łucja. Późnośredniowieczne i nowożytnie szkłane..., s. 76.

⁴³⁵ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S. 54, Abb. 42.1–4.

kur jie bendrai datuojami XVII–XIX a. pirmąja puse; panašiai jie datuojami ir kitur Klaipėdoje (1 lentelė). Liubeke jie yra laikomi vokiškos kilmės ir datuojami XVI–XVII amžiais⁴³⁶, tuo tarpu Poznanėje jie datuojami nuo XVIII amžiaus⁴³⁷.

Visi Bt-2-4 tipui priskirti buteliukai buvo surinkti XIX a. pirmąja puse datuotose ūkinės paskirties dėžėse Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3) ir Žvejų g. 10 (R70.7), taip pat jie datuoti ir Tiltų g. 6a (R49.1). K. Poseris tokio tipo tamsaus stiklo buteliukus kildina iš Šlezvigo-Holšteino arba Danijos manufaktūrų, datuodamas 1835–1855 m.⁴³⁸ Tokio tipo buteliukai Liubeke datuojami jau ir XVIII a.⁴³⁹ Tuo tarpu Bt-2-5 buteliukų Klaipėdoje rasta pavieniui, skirtingo pobūdžio sluoksniuose ir struktūrose, kurias bendrai galima datuoti XVII a. – XIX a. pirmąja puse. XVII a. datuojami buteliukai Mažojoje g. 2 (R35.2) ir Teatro g. 7 (R46.3), likusieji – XVIII a. – XIX a. pirmąja puse (R55.1, R6.1, R40.1 ir kitur). Anglijoje tokio tipo buteliukai taip pat datuojami pradedant XVII a. antrąja puse⁴⁴⁰. Bt-2-6 tipui priskirtus buteliukus, remiantis sluoksnių stratigrafija, reikėtų datuoti XVII a. antrąja puse – XIX a., beveik visi jie rasti pavieniui, įvairiose Klaipėdos vietose (R51.7, R12.14 ir kitur). Antverpene rasti analogiški buteliukai datuojami XVIII amžiumi⁴⁴¹. Bt-2-7 tipo buteliukų aptikta vos keturi fragmentai, kurie bendrai Klaipėdoje datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII a. (R46.3, R68.6, R73.1). Liubeke tokie buteliukai datuojami XVII a. ir yra laikomi vokiškos kilmės⁴⁴².

1.4.1.3. Keturbriauniai buteliukai

Klaipėdoje surinktų keturbriaunių buteliukų **Bt-3** (angl. *square phials*) forma, vertinant ją pagal horizontaliąją plokštumą, yra taisyklingo stačiakampio, o pagal vertikaliją – tiesi. Šiam pogrupiui priskiriamų buteliukų peteliai yra statūs ir kartu apvalūs, kaklelis rudimentinis. Bt-3 buteliukų stiklo spalva daugiausia yra šviesiai žalsva, tačiau pasitaiko ir tamsesnių jos atspalvių. Teigiama, kad šių indelių paklause galėjo būti susijusi ne tiek su jų turiniu, kiek su jų laikymo specialiose dėžėse specifika, kaip ir didesnio formato keturbriaunių butelių atveju⁴⁴³. Šiam pogrupiui priskiriamų stiklinių dirbinių Klaipėdoje surinkta nedaug, kol kas yra žinomi tik 8 tokių dirbinių

⁴³⁶ Ten pat, Abb. 42.5–6.

⁴³⁷ BRZEŻYCKA, Łucja. Późnośredniowieczne i nowożytnie szkło..., s. 76.

⁴³⁸ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 46, 136, Kat. Nr. 302.

⁴³⁹ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt..., S. 54, Abb. 42.7–8.

⁴⁴⁰ WILLMOTT, H. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670...*, p. 91, Fig. 117.

⁴⁴¹ HENKES, Harold; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven..., S. 76, Kat. Nr. 73.

⁴⁴² DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker..., S. 54–55, Abb. 42.10–11.

⁴⁴³ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 160.

fragmentai iš vieno Klaipėdoje tyrinėto objekto, ir tai sudaro vos 2,64 proc. visų stiklo buteliukų, atrinktų šiam tyrimui, skaičiaus. Pagal korpuso pavidalą ir angos dydį galima išskirti tris tokių buteliukų tipus.

Pirmajam keturbriaunių buteliukų tipui **Bt-3-1** (4 vnt., Kat. Nr. 177) priskiriami nedidelio formato buteliukai, kurių kaklelis rudimentinis, briauna atlenkta, trimito formos. Beveik visiškai išlikusio tokio tipo buteliuko aukštis siekia 63,59 mm (Kat. Nr. 177). Apatinė buteliuko dalis vos išgaubta, įspauda viduje likęs stiklo randas. Pats stiklas yra šviesiai žalsvo atspalvio, pasidengęs labai plonu patinos sluoksnėliu. Antrajam keturbriaunių buteliukų tipui **Bt-3-2** (2 vnt., Kat. Nr. 178) priskiriami buteliukai plačiomis angomis (Kat. Nr. 178). Vieno Klaipėdoje rasto tokio tipo buteliuko, pagaminto iš šviesiai žalsvos spalvos stiklo, būklė prasta, stiklas ne tik pasidengęs labai storu auksinės spalvos patinos sluoksniu, bet dar yra ir išblukęs. Ne mažiau būdingas ir trečiajam keturbriaunių buteliukų tipui **Bt-3-3** (1 vnt., Kat. Nr. 179) priskirtas indelis labai plačia anga ir žemu korpusu (Kat. Nr. 179). Jo sienelės yra kiek įgaubtos į vidų, o viso buteliuko aukštis siekia vos 38,94 mm. Kam konkrečiai galėjo būti naudotas tokios neįprastos formos buteliukas, galima tik spėlioti. Neatmetama ir prielaida, jog būtent tokio pavidalo buteliukai buvo naudoti kaip rašalinės⁴⁴⁴.

Visi Bt-3 pogrupiui priskirti buteliukai buvo rasti XVII a. antrąja puse datuojuose supiltinių žemių sluoksniuose sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.6–7). Analogiški Bt-3-1 buteliukai Liuneburge datuojami XVII a. pradžia – XVIII a.⁴⁴⁵ Tokio dydžio buteliukai, tik trumpu kakleliu ir disko formos briauna, buvo gaminami ir kiek vėlesniais laikais, pvz., Nybyn'o (Suomija) stiklo manufaktūroje, veikusioje 1782–1885 m.⁴⁴⁶ Didesnio formato buteliukai Liubeke datuojami XVI–XVII a. ir yra laikomi vokiškos kilmės⁴⁴⁷. Tuo tarpu išskirtiniai Bt-3-3 buteliukai Liubeke datuojami XVI–XVII a.⁴⁴⁸, Nyderlanduose panašus buteliukas datuojamas XVII–XVIII a. ir yra kildinamas iš Vokietijos arba laikomas vietinės kilmės⁴⁴⁹. Teigiama, kad tokie buteliukai buvo gaminami ir Bergan'o stiklo manufaktūroje (Suomija) 1796–1883 m.⁴⁵⁰.

⁴⁴⁴ KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo*. Helsinki, 2000, p. 88, Kat. Nr. 181.

⁴⁴⁵ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 162.

⁴⁴⁶ KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo...*, p. 83.

⁴⁴⁷ DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker...*, S. 55, Abb. 43.1.

⁴⁴⁸ Ten pat, S. 55, Abb. 43.2.

⁴⁴⁹ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 334, Kat. Nr. 67.21; KOTTMAN, Jaap. *Glass. In Cities in Sherds, 2 Catalogue...*, p. 980, Kat. Nr. 135.

⁴⁵⁰ KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo...*, p. 86, 88, Kat. Nr. 181.

1.4.1.4. Ypačiųjų formų buteliukai

Didesnė medicininių-kosmetinių buteliukų įvairovė atsirado kartu su fabrikinės stiklo gamybos dirbiniais, tačiau Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose, nors ir ne-
gausiai, randama ir neįprastų formų, stilistiškai išskirtinių buteliukų, gamintų ranki-
niu būdu. Netradicinio pavidalo buteliukus nuspręsta sujungti į vieną ypačiųjų formų
buteliukų pogrupį (Bt-4) (angl. *special shaped phials*). Šiam pogrupiui priskiriamų
stiklinių dirbinių Klaipėdoje surinkta nedaug, kol kas yra žinomi tik 3 tokių dirbinių
fragmentai iš dviejų Klaipėdoje tyrinėtų objektų, ir tai sudaro vos 1,65 proc. visų sti-
klo buteliukų, atrinktų šiam tyrimui, skaičiaus.

Ypačiųjų formų buteliukams (**Bt-4**, 2 vnt. Kat. Nr. 180) priskiriamų indelių verti-
kalioji plokštuma yra taisyklingo apskritimo formos, o horizontalioji – plokščia. To-
kių buteliukų kaklelis trumpas, kiek platėjantis į viršų, galvutė dviejų dalių, juostelė
plati, visiškai dengianti briaunos paviršių. Nuo karščio apsilydęs vienas tokio tipo
buteliukas rastas Tiltų g. 6 (R49.1), kur buvo įsikūrusi „Žalioji vaistinė“, sudegusi per
1854 m. gaisrą⁴⁵¹. Kitas toks pat buteliukas buvo rastas Žvejų g. 4, 6 tyrinėtame objek-
te⁴⁵² (R75.1). Delfto mieste rasti panašios formos taros indeliai yra siejami su į juos
pilstytu „Rygos balzamu“, o patys buteliukai, kurie laikomi mediciniais, yra datuo-
jami XVII–XVIII a. ir kildinami iš Rusijos⁴⁵³. Vokietijoje dėl priklijuoto antspaudo jie
taip pat siejami su „Rygos balzamu“ ir yra laikomi vieno gurkšnio buteliukais (vok.
Portionsflasche). Tokių buteliukų datavimas čia siejamas su XVIII / XIX a. riba, o
kilmės vieta nurodomas „Baltijos jūros regionas su Norvegija“⁴⁵⁴.

1.4.2. Plačiagurkliai indai ir indeliai

Plačiagurkliai indai ir indeliai (**PI**) šiame darbe yra priskiriami medicininių-kos-
metinių ir kitų pagalbinių indų kategorijai, o iš kitų indų grupių išsiskiria labai plačia,
panašaus skersmens kaip ir pats korpusas ar už jį tik šiek tiek siauresne, anga. Pažy-
mėtina, kad tokių indų ir indelių paskirtis dažniausiai yra siejama su vaistininkų ir
alchemikų veikla, tačiau nepaneigta ir šių dirbinių reikšmė pavienių namų ūkių vei-
kloje⁴⁵⁵. Tokie stikliniai indai plačiomis angomis, skirtingai nei siaurą kaklelį turin-
tys buteliukai, buvo skirti kietos, tirštos ar birios konsistencijos produktams laikyti,

⁴⁵¹ BRAČIULIS, Virgilijus. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritori-
jos, Vaistinės pastatų komplekso, Klaipėdos m. sav. Tiltų g. 6 žvalgomųjų archeologinių
tyrinėjimų ir žvalgymų 2012 metais ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, Pg. m. 10301, p. 4.

⁴⁵² JAROCKIS, Romas. Tyrinėjimai Žvejų g. 4, 6. *ATL 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 332–334;

⁴⁵³ HENKES, Harold E. Glass without gloss..., p. 331, Kat. Nr. 66.23–24.

⁴⁵⁴ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 135, Nr. 274, Taf. 52.

⁴⁵⁵ STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut..., S. 14.

daugiausia tepalams ar milteliams⁴⁵⁶. Teigiama, jog tokių indų anga būdavo užsandarinama pergamento, odos ar tekstilės skiautele⁴⁵⁷. Nors Klaipėdoje surinktų šios grupės dirbinių į atskirus pogrupius kol kas skirstyti nėra tikslinga, plačiagurklius indus ir indelius pagal viršutinės dalies apipavidalinimą, iš dalies ir dydį, galima skirstyti į tris tipus. Šios grupės dirbiniai ir jų fragmentai sudaro 9,7 proc. visų Klaipėdoje surinktų ir šiam darbui atrinktų medicininių-kosmetinių ir pagalbinių stiklo indų dirbinių kiekio.

Pirmajam šios grupės indų tipui **PI-0-1** (7 vnt., Kat. Nr. 181–182) yra priskiriami mažatūriai indeliai plačiomis angomis, kurių korpusas ties viršutine dalimi baigiasi vos atlenkta briauna. Tokių indelių peteliai yra labai silpnai išreikšti, todėl ir jų bendra išvaizda atrodo panaši į stiklainio. PI-0-1 tipo indelių dugnas yra vos išgaubtas, o įspauda viduje išlikusios stiklo rando žymės. Antrasis šios grupės tipas **PI-0-2** (14 vnt., Kat. Nr. 183–184) nuo pirmojo skiriasi viršutinės ir apatinės dalies apipavidalinimu. Tokie plačiagurkliai indeliai užsienio literatūroje dar žinomi kaip *albarelės* (orig. *albarello*), kurioms būdingi išsikišę peteliai ir dugno kulnas. Šie indeliai greičiausiai buvo gaminami kaip ir panašaus profilio keraminiai jų pirmtakai tokiu pačiu pavadinimu, skirti vaistiniams produktams laikyti⁴⁵⁸. Be šių dviejų indų tipų, reikėtų išskirti ir trečiąjį tipą **PI-0-3** (8 vnt., Kat. Nr. 185), kuriam priskiriami indai ypač plačiomis angomis. Pagal geriau išlikusius šių dirbinių viršutinės dalies fragmentus sprendžiama, jog kai kurie jų galėjo turėti „albarelėms“ būdingą išvaizdą. Kai kur minima, kad tokio tipo indai galėjo būti skirti ir produktams marinuoti⁴⁵⁹.

Daugiausia PI-0-1 tipo indelių (5 vnt.) buvo aptikta XVII a. antrąja puse datuojamuose supiltinių žemių sluoksniuose Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.6–8). Po vieną fragmentą pasitaikė Daržų g. 9a (R23.1) ir Žvejų g. 4, 6 (73.1). Populiariesni Klaipėdoje buvo PI-0-2 indeliai, jų aptikta net 10-yje skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų vietų. Albarelių tipo indeliai, rasti Daržų g. 10 (R21.2), datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII a. pirmąja puse, panašiai kaip ir Aukštojoje g. (R12.7) ar I. Kanto g. 3 (R77.1). XVIII a. pabaiga – XIX a. pirmąja puse PI-0-2 indeliai datuojami Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3), Herkaus Manto g. 11 (R76.2) ir kitur (1 lentelė). Daugiausia PI-0-3 tipo indų (5 vnt.) vienoje vietoje buvo surinkta iš XVII a. antrąja puse datuotų supiltinių žemių sluoksnių sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.6–8). Vienas toks indas rastas ir Daržų g. 10, kur jis datuotas XVII a. antrąja puse – XVIII a. pirmąja puse (R21.2), o Šimkaus g. 6 (R89.1) – XVIII a. pabaiga – XIX a., kaip ir indo fragmentas, rastas Žvejų g. 4, 6 tyrinėtame objekte (R73.1). Liuneburge bendrai tokie indeliai datuojami XVI–XVII

⁴⁵⁶ Ten pat.

⁴⁵⁷ KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 249.

⁴⁵⁸ FALK, Alfred. Die Lübecker Ratsapotheke. In *Weltkulturerbe Lübeck. Ein Archäologischer Rundgang*. Hrsg. Manfred GLÄSER und Doris MÜHLENBERG. Lübeck, 2003, S. 83.

⁴⁵⁹ STEPPHUN, Peter. Glas als Kulturgut..., S. 14.

a.⁴⁶⁰, Šlezvige-Holšteine – XVIII / XIX a. riba, be to, čia jie kildinami iš Šiaurės Vokietijos ir Tiuringijos regionų⁴⁶¹. Galima daryti išvadą, kad plačiagurkliai indai ir indeliai Klaipėdoje naudoti retai. Didesnė jų sanakaupa rasta nebent sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g., o visi kiti po vieną ar du išsibarstę skirtingose miesto erdvėse.

1.4.3. Alembikai ir kiti distiliavimo indai

Alembikų (Al) ir kitų distiliavimo indų grupei yra priskiriami dažniausiai alchemijos ir vaistininkystės srityje⁴⁶² naudoti indai, kurie buvo būtini medžiagų distiliavimo procesui užtikrinti. Nors alembikas yra būdingiausias dirbiny, tačiau tokie indai kaip kolbos (Kl), piltuvėliai (Pt) ar retortos (Re) buvo ne mažiau svarbūs alchemiko ar vaistinininko darbui laboratorijoje⁴⁶³. Apskaičiuota, kad tokių indų fragmentai, surinkti Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose, sudaro 8,63 proc. visų medicininių-kosmetinių ir kitų pagalbinių stiklo indų skaičiaus. Kol kas Klaipėdoje yra žinomi tik trys alembiko korpuso fragmentai (Al-0-1) su suspausto pusrutulio formos rankenėle (Kat. Nr. 186–187). Paties korpuso stiklas storas, žalsvos (Kat. Nr. 187) arba tamsiai žalios (Kat. Nr. 186) spalvų, pasidengęs intensyviu ar ne tokiu intensyviu patinos sluoksniu. Vieno alembiko fragmentas (Al-0-2) svarbus tuo, kad yra išlikęs ir griovelis (Kat. Nr. 189), kuriame kaupėsi nuo alembiko sienelių nugaravęs skystis. Šis alembikas buvo kiek mažesnis, o ir sienelės plonesnės nei prieš tai aprašytų alembikų. Be to, Klaipėdoje rasta ir svarbi alembiko dalis – noselė (Kat. Nr. 188), skirta skysčiui iš alembiko į norimą indą nutekinti.

Įvairios kolbos (17 vnt., Kat. Nr. 190) paprastai būdavo įstatomos ties alembiko tarpine dalimi, tiesa, vietoj kūgio formos kolbos galėjo būti naudojami ir kitų formų indai. Kolba, įstatyta į alembiką, nebuvo tiesiogiai kaitinama ugnimi, kaip distiliavimui skirti keraminiai indai, jos paprastai būdavo dedamos ant kaitinamo smėlio, pelenų arba tiesiog kaitinamos vandens voniose⁴⁶⁴. Pastebėta, jog kai kurios kolbų dalys yra aprūkusios, o tai leidžia manyti, kad alchemikas jas galėjo naudoti ir darbui su metalais⁴⁶⁵. Kaitinamos medžiagos garai koncentruodavosi ant alembiko sienelių

⁴⁶⁰ *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit...*, S. 172.

⁴⁶¹ POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße...*, S. 46, 136, Kat. Nr. 306.

⁴⁶² HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, S. 250; DUMITRACHE, Marianne. *Glasfunde des 13.-18. Jahrhunderts aus Lübecker...* S. 18–19.

⁴⁶³ KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 251.

⁴⁶⁴ Ten pat, p. 252.

⁴⁶⁵ BERGER, Steffen. *Alchemie in Mittelalter und früher Neuzeit – Wandel oder Wende? In Starigard. Jahresbericht des Fördervereins für Ur- und Frühgeschichte der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel. Bd. 10 / 2010 & 2011. Kiel, 2012, p. 14.*

ir per noselę nutekėdavo į šalia pastatytą butelį ar kokį kitą turimą taros indą⁴⁶⁶. Tam, kad skystis nepratekėtų pro šalį, Klaipėdoje naudotasi ir piltuvėliu (Kat. Nr. 192). Be šių dirbinių, pasitaikė ir retortų fragmentų (2 vnt., Kat. Nr. 191), kurių paskirtis taip pat siejama su medžiagų distiliavimo procesu⁴⁶⁷. Klaipėdoje rastos retortos vamzdelio fragmento skersmuo 30,0–40,0 mm, stiklas šviesiai žalsvos spalvos, aprūkęs. Distiliavimo indams turėtų būti priskiriami ir Klaipėdoje pasitaikę įvairių dydžių stiklinių vamzdelių fragmentai (2 vnt., Kat. Nr. 193) – alembikų ar kitų distiliavimui skirtų indų dalys.

Medicininį-kosmetinį ir kitų pagalbinių stiklo indų kategorijai priskiriamų alembikų ir kitų distiliavimo indų fragmentų aptikta 5-iose skirtingose Klaipėdoje tyrinėtose vietose. Beveik visi tokie indai buvo rasti XVII a. antrąja puse datuotame supiltinių žemių sluoksnyje, sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R51.6–8). Tame pačiame sklype, tik XVIII–XIX a. datuotoje archeologinėje aplinkoje (R51.4), rastas kiek vėlyvesnio alembiko fragmentas, o ūkinės paskirties dėžėje, užpildytoje XVIII a. antrosios pusės – XIX a. pirmosios pusės šiukšlėmis (R54.3), buvo aptikta ir retortos dalis. Dar vienas retortos fragmentas pasitaikė Turgaus g. 37 tyrinėtame objekte, tiksliau – XVII–XVIII a. datuotame griuvenų sluoksnyje (R66.1). Išanalizavus alembikų ir kitų distiliavimo indų grupės dirbinius ir jų radimo aplinką, galima teigti, kad tokio pobūdžio indai būdingesni XVII a., tačiau panašu, jog Klaipėdos miestiečiai jais naudojos ir vėlesniais laikais. Vaistinių aplinkai priskiriami alembikai ir kiti kartu naudoti indai Liubeke datuojami XVI–XVII amžiais⁴⁶⁸. Tuo tarpu Varšuvoje, vienoje čia tyrinėtos vaistinės vietoje, analogiškos kolbų ir retortų dalys datuojamos XVIII amžiumi⁴⁶⁹.

2. Lakštinis stiklas

Lakštinio stiklo (angl. *flat glass*) sričiai turėtų būti priskiriami ne tik langų, bet ir baldų ar veidrodžių stiklo fragmentai, kurie archeologinių tyrimų metu dažnai lieka neidentifikuoti. Paminėtina, kad plokštumą turintys ir kiti stiklo dirbiniai, tokie kaip stiklo tara (pvz., keturbriauniai ar daugiabriauniai buteliai), taip pat akinių lęšiai ar kiti panašaus profilio stiklo radiniai, šiai dirbinių sričiai nėra priskiriami⁴⁷⁰. Atsižvel-

⁴⁶⁶ KURZMANN, Peter. *Mittelalterliche Glastechnologie...*, S. 252.

⁴⁶⁷ Ten pat, S. 254.

⁴⁶⁸ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen..., S. 20–21.

⁴⁶⁹ KOZŁOWSKA, Ryta; NOWAKOWSKI, Andrzej. Szkło apteczne z banan archeologicznych apteki Królewskiej w Warszawie. In *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Archeologia* 12, 1987, s. 124, 126–127, Rys. 2–3.

⁴⁷⁰ JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary...*, p. 171.

giant į šiandienos situaciją, Klaipėdoje galėtume išskirti nebent *langų stiklo* (L) grupę, kuri iš esmės ir sudaro viso lakštinio stiklo, surinkto Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose, dalį, ir tai sudaro 11,2 proc. visų šiam darbui atrinktų stiklo radinių kiekio (1 diagrama)⁴⁷¹. Tiesa, Klaipėdoje yra pasitaikę ir baldų stiklo pavyzdžių, pvz., Plytų g. 10 (R85.1) rastos dvi skritulio formos (Ø 44,33 mm) skaidraus stiklo plokštelės, greičiausiai skirtos bufeto ar kokio kito namų baldo durelėms įstiklinti, tačiau nežinant tikslaus radimo konteksto, šių plokštelių datavimo ir tolesnės interpretacijos galimybės tampa ribotos. Tuo tarpu veidrodžių stiklo Klaipėdoje kol kas fiksuota nebuvo. Paprastai tokie dirbiniai yra atpažįstami iš amalgamuoto⁴⁷² stiklo paviršiaus, tačiau amalgama galėjo būti padengtas ir medinio rėmelio paviršius, o nuo jo atskirtas stiklas gali nesiskirti nuo langų stiklui būdingų fragmentų. Ateityje, radus ar identifikavus ir kitus lakštinio stiklo sričiai priskirtinus artefaktus, šios srities tipologiją bus galima papildyti ir naujomis stiklo dirbinių grupėmis.

2.1. Langų stiklas

Langų stiklas (angl. *window glass*), nors ir yra laikomas viena gausiausių Klaipėdoje surinktų stiklo artefaktų grupių, moksliskai vertingų tokių dirbinių fragmentų pasitaiko retai. Panaši situacija yra susiklosčiusi ir kituose vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų miestuose, pvz., Vilniaus Žemutinės pilies atveju, kur tarp dešimt tūkstančių langų stiklo šukių nebuvo pasitaikiusio nė vieno pirminę formą išlaikiusio fragmento⁴⁷³. S. Frank pažymi, kad analizuoti langų stiklo duženas yra sudėtingiau nei tyrinėti smulkias indų šukes, nes langų stiklo gamybos pokyčiai vyko lėtai, o tai iš dalies sunkina ir šios artefaktų grupės datavimo galimybes⁴⁷⁴. Analizuojant archeologinio langų stiklo medžiagą, dažniausiai akcentuojamos skirtingos langų stiklo plokštelių, kuriomis paprastai būdavo stiklinami daugelio vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų miestų langai, formos. Archeologas G. Striška, remdamasis Vilniaus Žemutinės pilies langų stiklo tyrimų rezultatais, pagal formą išskyrė tris langų stiklo grupes: *skritulio formos*

⁴⁷¹ Reikėtų pažymėti, kad paprastai langų šukių surenkama kelis kartus daugiau, nei jų atrinkta šiam tyrimui. Daugelis jų – tai neinformatyvios, jokių reikšmingų išorinių požymių neturinčios šukės.

⁴⁷² Internetiniame Lietuvių kalbos žodyne žodis *amalgama* yra aiškinamas, kaip *kurio nors metalo tirpalas gyvsidabryje*. Žr. Lietuvių kalbos žodynas. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=amalgama&lns=-1&les=-1>; K. Strazdas nurodo, jog veidrodžius amalgamuodavo amalgama, sudaryta iš 27 dalių gyvsidabrio ir 73 dalių alavo. Žr. STRAZDAS, K. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų...*, p. 121.

⁴⁷³ STRIŠKA, Gintautas. Langų stiklai pagal Vilniaus Žemutinės pilies archeologinių tyrimų duomenis..., p. 63.

⁴⁷⁴ FRANK, Susan. *Glass and Archaeology*. London 1982, p. 141–142.

*stiklą, trikampio formos įgaubtomis kraštinėmis ir rombo formos stiklą*⁴⁷⁵. Plokšteles pagal formą į smulkesnius tipologinius vienetus skirstė ir kitų šalių mokslininkai⁴⁷⁶.

Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko įvairių formų langų stiklo plokštelių, kurios pasižymi žalsvais, žalsvai gelsvais, rusvais ar net žalsvai melsvais atspalviais. Remiantis aukščiau minėta praktika, pagal plokštelės formą siūloma grupuoti ir Klaipėdoje surinktus sveikus ar galimus iš dalies atstatyti langų stiklo fragmentus. Taigi langų stiklas šiame darbe yra skirstomas į keturis tipus – *skritulio formos langų stiklą* (L-1), *trikampio ir / ar rombo formos langų stiklą* (L-2), *keturkampės formos langų stiklą* (L-3) ir *ypačiųjų formų langų stiklą* (L-4), tiesa, pagal stiklinimo požymius buvo išskirtas ir penktasis šios artefaktų grupės tipas (L-5), kurį apimtų visos stiklinimo atliekos, ar fragmentiškai išlikusios stiklo plokštelės su pakraščeliais, kurios bendrai sudaro net 53,42 proc. viso šiame darbe analizuojamo langų stiklo kiekio.

2.1.1. Skritulio formos langų stiklas

Skritulio formos langų plokštelių L-1 (angl. *circular shaped window glass*) pogrupiui priskiriami, pirmiausia apskritą pavidalą turintys tokio stiklo fragmentai. Nors ir neturime patikimų duomenų apie Klaipėdos pastatų stiklinimą vėlyviesiems viduramžiams būdinga skritulio formos plokštelių su „buliaus akimi“⁴⁷⁷ maniera, apvalių miniatiūrinių plokštelių retušuotais pakraščiais Klaipėdoje rasta net 4 vnt. ir tai sudaro 1,3 proc. visų analizuojamų langų šukių. Kam buvo naudojamos tokio tipo plokštelės (skersmuo 33–34 mm), galima tik spėlioti. Galbūt kaip papildoma forma jos buvo skirtos sudėtingesniems stiklinamų langų raštams papildyti arba kaip implantai atsivėrusiai nedidelei skylutei užtaisyti. Vis dėlto tokios formos ir dydžio plokštelių neįmanoma sumaišyti su akinių lęšiais, kuriems, be išgaubto paviršiaus, dar yra būdingi ir aptakūs pakraščiai.

Ankstyviausiai, t. y. XVI a. viduriu, yra datuojama skritulio formos plokštelė (Kat. Nr. 194), rasta Klaipėdoje, Kurpių g. 3 tyrinėto gyvenamojo pastato aplinkoje (R33.1), kur surinkta daugybė ir kitų formų langų stiklo šukių⁴⁷⁸. Minėtas dirbiny yra gelsvai žalsvos spalvos, be to, pasidengęs storu besilupančiu patinos sluoksniu. Dirbinio pakraščeliai yra retušuoti, o tai rodo, kad plokštelė buvo ruošiamą stiklinti

⁴⁷⁵ STRIŠKA, Gintautas. Langų stiklai pagal Vilniaus Žemutinės pilies archeologinių tyrimų duomenis..., p. 64.

⁴⁷⁶ NAWRACKI, Maciej. Późnośredniowieczne i nowożytnie szkło okienne z zespołu poklasztornego norbertanek w Strzelnie, woj. Bydgoskie. In *AHP*, Tom 2, 1995.

⁴⁷⁷ „Buliaus akimi“ vadinama centrinė ir kartu storiausia skritulio formos plokštelė iš gana prasto stiklo vieta. „Buliaus akis“ paprastai susidarydavo nuo mėnulio būdu formuotos plokštelės paviršiaus nulaužus stiklo pūtimo vamzdelį. S. Frank mano, kad tokios plokštelės buvo naudojamos vargingesnių sluoksnių gyventojų namams stiklinti. Žr. FRANK, Susan. *Glass and Archaeology*. London 1982, p. 142.

⁴⁷⁸ MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3..., p. 345.

švino rėmeliuose. Lygiai tokio paties tipo plokštelių buvo aptikta ir kitose Klaipėdos vietose, pvz., prie Tomo g. tyrinėtame sklype (R52.2, R54.1), kur žalsvo stiklo beveik skaidri plokštelė pagal sluoksnių stratigrafiją datuota XVII a. viduriu – antrąja puse. Toje pačioje senojo miesto dalyje rastos dar dvi, tik kiek mažesnio skersmens (18–20 mm), bet storesnės (2 mm), apskritos plokštelės (Kat. Nr. 195). Viena jų buvo rasta Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 tyrinėtame objekte (R16.1), kurios radimo aplinka pagal kitus jame surinktus radinius buvo datuotas XVII a. Apibendrinant turimą medžiagą ir remiantis nejudintų sluoksnių stratigrafija, galima teigti, jog minia-tiūrinės skritulio formos plokštelės Klaipėdoje buvo naudotos jau nuo XVI a. vidurio iki XVII a. antrosios pusės, o galbūt ir vėlesniais laikais, langams stiklinti arba taisyti.

2.1.2. Trikampio ir / ar rombo formos langų stiklas

Trikampio ir / ar rombo formų plokštelių L-2 (angl. *triangular and / or rhomb shaped window glass*) Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko palyginti dažnai. Ne visada pagal išlikusius šių plokštelių fragmentus galima nustatyti tikslią jų formą, tačiau manoma, kad jos turėjo būti naudojamos tuo pačiu metu, o neretai ir kombinuojant jas tarpusavyje. Šios formos plokštelių pasitaiko įvairių – nuo šviesiai žalsvos, gelsvai žalsvos iki melsvai žalsvos ar rusvai žalsvos spalvos atspalvių, beveik visos tokios plokštelės pasidengusios storu besilupančiu patinos sluoksniu. Pastebėta, jog dalis šių plokštelių turi šiurkštų paviršių (Kat. Nr. 196–197), o tai rodo, kad stiklo lakštas buvo gaminamas liejimo būdu.

Trikampio ir / ar rombo formos plokštelės Klaipėdoje yra žinomos iš 17 skirtingų tyrinėtų objektų ir jų skaičių sudaro 13,36 proc. visų analizuotų langų stiklo fragmen-tų. Daugiausia (14 vnt.) vienoje vietoje jų surinkta Kurpių g. 3 tyrinėtame objekte (R33.1), kur stiklo langų šukių buvo rastos net kelios sankaupos⁴⁷⁹. Visuose kituose tyrinėtuose objektuose tokios formos plokštelių pasitaikė pavieniui, rečiau iki trijų vienetų vienoje vietoje. Išanalizavus turimą medžiagą paaiškėjo, kad ankstyviausio-mis tokios formos plokštelėmis turėtume laikyti Kurpių g. 3 (R.33.1), Aukštojoje g. 15 / Daržų g. 9 (13.1) ir sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (52.2–4) rastus tokių plokštelių fragmentus, pagal sluoksnių stratigrafiją datuojamus XVI–XVII am-žiais (1 lent.). XVII a. pirmąja puse – viduriu datuojama buv. Šv. Jono bažnyčios vie-toje rasta tokios formos plokštelė (R62.1), o XVII a. viduriu – antrąja puse – fragmen-tai (4 vnt.), rasti sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (52.2–4) ir Bružės g. 2 / Skerdėjų g. 12 (R17.2). Bendrai XVII–XVIII a. trikampio ir rombo formos plokštelės datuojamos Didžiojo Vandens g. 14 (R24.1), Turgaus a. 3 / Biliūno g. 6 (R57.5) ar buvusios Šv. Jono bažnyčios vietoje tarp Turgaus ir Pylimo g. (R63.2). Išanalizavus tokių plokštelių radavietes, bendrai jas galima datuoti XVI–XVIII a.

⁴⁷⁹ MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3..., p.

2.1.3. Stačiakampio formos langų stiklas

Stačiakampio formos plokštelės L-3 (angl. *rectangular shaped window glass*) yra dažniausiai Klaipėdoje aptinkamas langų stiklo plokštelių tipas. Šio tipo plokštės geriausiai atpažįstamos pagal kraštines dalis, kadangi jos turi stačius kampus (kat. Nr. 198). Pastebėta, kad pirmosios stačiakampės plokštelės yra smulkiai retušuotais pakraščeliais, stiklas plonas, išblukęs, žalsvos spalvos, pasidengęs patinos sluoksniu (Kat. Nr. 199). Vis dėlto tokio tipo plokštelių pasitaiko retai – žinomi tik trys tokių plokštelių Klaipėdoje vienetai. Reikėtų akcentuoti, kad vėlesniuose sluoksniuose rastų plokštelių formatas didėja (Kat. Nr. 200), o ir pats stiklas storesnis. Stiklo atspalviai varijuoja nuo žalsvo iki gelsvai žalsvo ar melsvo.

Stačiakampio formos plokštelių fragmentų pasitaikė 76 tokios formos langų stiklo fragmentų 23-ijose Klaipėdoje tyrinėtose vietose ir tai sudaro 24,76 proc. visų šiame darbe atrinktų langų stiklo liekanų. Daugiausia L-3 plokštelių liekanų (15 vnt.) buvo surinkta Didžiojoje Vandens g. 20 ūkinės paskirties duobėje (R27.3), taip pat ir sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (7 vnt., R54.3) tyrinėtame objekte. Ankstyviausiai, t. y. XVII a. antrąja puse, jos datuojamos sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R54.3) ir Žvejų g. 4–4A (R68.8). XVII a. antrąja puse – XVIII a. pradžia šios plokštelės datuojamos Žvejų g. 10 (R70.15). Bendrai XVII–XVIII a. stačiakampio formos plokštelės datuojamos buv. Šv. Jono bažnyčios vietoje, Klaipėdos piliavietėje, Turgaus g. 37 (1 lentelė). XVIII a. antrąja puse datuojamos plokštelės, rastos Turgaus a. 3 / Biliūno g. 6 (R57.5), Bružės g. 2 / Skerdėjų g. 12 (R17.4–5) ir Naujojo Uosto g. 16 (82.1). Vėlyviausiai, t. y. XVIII a. antąja puse – XIX a. pirmąja puse, datuojamos stačiakampio formos plokštelės, aptiktos sklype tarp Tomo g. – Didžiosios Vandens g. (R54.3) Turgaus g. 20 (R59.1), Žvejų g. 10 (R70.14) tyrinėtuose objektuose. Apibendrinant galima teigti, kad stačiakampės formos plokštelėmis Klaipėdoje buvo stiklinami langai XVII a. antrojoje pusėje. Tačiau šis stiklinimo būdas būdingesnis XVIII–XIX amžiais.

2.1.4. Kitų formų langų stiklas

Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko ir *kitų formų langų stiklo plokštelių L-4* (angl. *window glass of other shapes*). Klaipėdoje aptikta tik 22 šio tipo dirbinių liekanų iš 12-kos skirtingų Klaipėdoje tyrinėtų objektų ir tai sudaro 53,42 proc. visų langų stiklo dirbinių, analizuojamų šiame darbe, kiekio. Daugiausia tai šoninės lakštinio stiklo detalės, kuriomis siekta „įrėminti“ stiklinamo lango raštą. Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 (R15.1) rasta penkiakampė nedidelio formato šoninė plokštelė iš vienos pusės yra stati, o iš kitos – smailėjanti (Kat. Nr. 201). Remiantis Liubeke rastų tokių plokštelių analogais, galima teigti, kad tokios plokštelės buvo komponuojamos kartu su pailgomis ir abiejuose galuose smailėjančiomis pagrindinėmis plokštelėmis. Klaipėdo-

je rastoji tokio tipo plokštelė datuojama XVII a. antrąja puse - XVIII a. (R15.10), tuo tarpu Liubeke identiškos plokštelės datuojamos XVI a. ir laikomos vokiškos kilmės⁴⁸⁰. Frydricho mieste, tiksliau Aukštojoje g. / Didžiojoje Vandens g. 2 (R16.1) bei Mažojoje g. 2 (R36.2) tyrinėtuose objektuose pasitaikė ir lanko ar puslankio formos plokštelių (Kat. Nr. 203), archeologų datuojamų XVIII a. antrąja puse, taip pat ir penkiakampė miniatiūrinė plokštelė (Kat. Nr. 204). Manoma, kad šios plokštelės turėjo užbaigti lango raštą ir daugiausia buvo naudotos XVII–XVIII amžiais.

3. Kiti stiklo dirbiniai

Stiklo naudojimo pobūdį ir kitose Klaipėdos miestietiškos gyvenmenos srityse išduoda negausi, tačiau platų teminį spektrą apimanti *kitų stiklo dirbinių* (angl. *other glassware*) grupių kolekcija. Tyrinėjant Klaipėdos miesto kultūrinius sluoksnius, archeologams pro akis nepraslydo tokie radiniai kaip *akinių lęšiai*, *stiklo karoliai*, *sagos ir sagutės*, *stikliniai žaidimų rutuliukai* ar net *stiklo granatų* fragmentai. Šias artefaktų grupes pagal jų vartojimo pobūdį galima būtų priskirti net kelioms miestietiškos gyvenmenos sritims, susijusioms su asmens kūno ir aprangos puošyba, miestiečių laisvalaikiu ar karyba. Nurodyti stiklo dirbiniai sudaro vos 0,51 proc. visų šiam darbui atrinktų stiklo dirbinių kiekio (1 diagrama), todėl tokių dirbinių sričiai priskirtų artefaktų grupių charakteristiką ir interpretaciją nuspręsta pateikti bendrai, kruopštesni šių radinių jungimą pagal kategorijas paliekant ateičiai.

3.1. Akinių lęšiai

Akinių lęšiai (angl. *glass lenses*) – Klaipėdoje retai aptinkamas artefaktas, o tokių radinių tikroji paskirtis, ypač dėl jų panašumo į langų stiklą, apskritai gali likti neidentifikuota. Teigiama, jog pirmieji lęšiai buvo gaminami iš kalnų kristolo arba topazo (silikatų klasės mineralo – *aut. past.*), kuriuos Kinijos imperatoriai naudojo žvaigždėms stebėti dar 3 tūkst. m. pr. m. erą⁴⁸¹. Pirmieji patikimi duomenys apie tai, jog lęšius seni žmonės naudojo ir skaitydami, atsirado kartu su Venecijos pirklio Marko Polo užrašais apie Mongolų dinastiją⁴⁸². Stiklo lęšių gamybos istorija toliau siejama su vokiečių, britų, taip pat amerikiečių pastangomis juos tobulinant, o pačių akinių poreikis, manoma,

⁴⁸⁰ DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.-18. Jahrhunderts aus Lübecker..., S. 22, 68, Abb. 70.10.

⁴⁸¹ ROSENTHAL, William J. *Spectacles and Other Vision Aids. A History and Guide to Collecting*. San Francisco, 1996, p. 24–25.

⁴⁸² ROSENTHAL, William J. *Spectacles and Other Vision Aids...*, p. 26.

išaugo tik išplitus spausdintinėms knygoms⁴⁸³. Nuo kada ir Klaipėdos miestiečiai buvo priversti nešioti akinius, rašytiniuose ar ikonografiniuose šaltiniuose nėra fiksuota. Kita vertus, turime archeologinių duomenų, liudijančių, kad dar naujaisiais laikais kai kurie Klaipėdos miestiečiai savo regos galimybes praplėsdavo nešiodami akinius.

Šaulių gatvėje, viename iš čia tyrinėtų objektų (R87.2), buvo aptikta akinių pora su žalvariniuose rėmeliuose išlikusiu taisyklingo apskritimo formos bespalvio stiklo lęšiu (Kat. Nr. 205). Rastojų lęšio skersmuo siekia 34 mm, o stiklo storis ties centrine lęšio dalimi yra didesnis nei jo šonuose. Ištyrus lęšį automatinio dioptrimetru ir gavus duomenis (SPH +2,50, CYL –0,25, AXIS 177) paaiškėjo, kad akinių savininkas šiuos akinius greičiausiai naudojo skaitydamas arba atlikdamas kruopštumo reikalaujančius darbus. Akiniai neturėjo kojelių ir buvo dedami tiesiai ant nosies. Būtent ties šia veido dalimi akinių rėmeliai, galbūt ir paties savininko iniciatyva, buvo kruopščiai apsukti storesniu siūlu, siekiant nosį apsaugoti nuo galimų nutrynimų. Šie akiniai archeologinių tyrimų ataskaitoje yra datuojami XVIII a. pabaiga (R87.2), tačiau tokio profilio akinių pora, dar žinoma kaip Niurnbergo tipo⁴⁸⁴, Klaipėdoje galėjo pasirodyti gerokai anksčiau. Panašūs akinių rėmeliai, tik be stiklo lęšio, buvo rasti ir Amsterdame, kur jie datuoti XVII a.⁴⁸⁵ Teigiama, jog XVII a. antrojoje pusėje akiniai jau nebebuvo retenybė, pavyzdžiui, į Rusiją 1671 m. buvo atgabenta 5 892 poros akinių⁴⁸⁶.

Be minėtų akinių rėmelių su išlikusiu stiklo lęšiu, pavienis skritulio formos lęšis buvo rastas ir Sukilėlių g. 12, ūkinės paskirties dėžėje, tarp kitų XIX a. datuotų artefaktų (R43.1). Apskritos formos lęšio skersmuo siekė 36 mm, o stiklas, kaip ir pirmuoju atveju, buvo išgaubtas. Kokį konkrečiai regos sutrikimą turėjo šiuos akinius nešiojęs žmogus, kol kas nenustatyta⁴⁸⁷. Remiantis ikonografinė medžiaga, manoma, kad akiniai tuo metu jau buvo prieinami ir žemesnio sluoksnio atstovams (20 pav.). Turimi duomenys nekelia abejonių, jog Klaipėdoje rasti akiniai buvo naudojami mediciniais tikslais, siekiant prislopinti regėjimo sutrikimo sukeltas problemas, tačiau mokslinėje literatūroje keliama ir kita šių dirbinių nešiojimo prielaida, susijusi su prabangos, prestižo ir mados sąvokomis⁴⁸⁸. Vis dėlto tokius asmeninius daiktus kaip akiniai ar kiti aksesuarai sieti tik su klaipėdiečio įvaizdžiu greičiausiai nebūtų teisin-

⁴⁸³ Ten pat, p. 29, 39.

⁴⁸⁴ Ten pat, p. 39, Fig. 63.

⁴⁸⁵ VEECKMAN, Johan. Luxury in medieval and post medieval Antwerp: an archaeological approach. In *Luxus und Lifestyle. Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanse-raum*, Band VI. Hrsg. Manfred GLÄSER. Lübeck, 2008, S. 127, Abb. 7.

⁴⁸⁶ VALENTINIENĖ, A. Akiniai. In *Mokslas ir gyvenimas*, Nr. 2. 1966, p. 33.

⁴⁸⁷ Kadangi Sukilėlių g. 12 objekte surinkta archeologinių tyrimų medžiaga dar yra tvarkoma ir tik iš dalies prieinama šio darbo autorei, instrumentinius lęšio tyrimus nuspręsta palikti ateičiai. Daugiau apie šio objekto tyrimus žr. BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių g. 12. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011.

⁴⁸⁸ VEECKMAN, Johan. Luxury in medieval and post medieval Antwerp..., p. 127.

ga. Į miestą atvykę svečiai, garbūs pirkliai, jų žmonos ir vaikai tarp miesto grindinio akmenų galėjo palikti ne vieną savo viešnagės Klaipėdoje pėdsaką.

3.2. Stiklo karoliai, sagos ir sagutės

Iš stiklo pagamintų papuošalų ir aksesuarų Klaipėdoje randama palyginti nedaug, todėl nenuostabu, kad šios temos interpretacijos galimybės yra gana ribotos. *Stiklo karoliai* (angl. *glass beads*) yra vienas iš nedaugelio Klaipėdoje rastų stiklo aksesuarams priskiriamų artefaktų, kurių aukštu radimo procentu negali pasigirti ir kitų šalių stiklo artefaktų tyrinėtojai⁴⁸⁹. Šiandien daugiausia duomenų apie stiklo karolius turime nebent iš priešistorės laikotarpių, ir tai iš dalies leidžia susidaryti platesnį vaizdą apie šiandieninėje Lietuvos teritorijoje nešiotų tokių papuošalų ištakas ir įvairovę⁴⁹⁰. Mažai duomenų apie šios rūšies gaminius turime iš vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų miestų bei gyvenviečių tyrinėjimų. Kad ir kaip būtų, menkas šios srities radinių skaičius Klaipėdos muziejų fonduose gali ir neatskleisti realios situacijos naujųjų laikų aukštuomenės madose. Smulkūs stiklo dirbiniai radinių turtingose urbanistinėse teritorijose dažnai lieka nepastebėti.

Buvusios Šv. Jono bažnyčios šventoriuje (Turgaus g. 37) viename iš kapų (Nr. 89) palaidoto vyriškos lyties asmens pakaušio srityje buvo aptiktas odinės kepuraitės ar juostelės fragmentas, puoštas juodos spalvos nedideliais, 3 mm aukščio ir 4 mm skersmens, stiklo karoliukais, kurių iš viso surinkta 42 vnt. Toks mirusiojo galvos aksesuaras, remiantis tyrimų ataskaitoje pateiktu kapų datavimu, turėtų būti datuojamas XVI a. pabaiga – XVII a. (R65.1). Panašaus profilio, tik tamsiai rudos spalvos, karoliukų vėrinys, rastas Amsterdamo senamiestyje, yra datuojamas XVI–XVII a. riba⁴⁹¹. Kokią reikšmę mirusiojo laidojimo apeigose turėjo šis Klaipėdos miestiečio kape rastas aksesuaras, taip ir lieka neaišku. Tiesa, užsienio literatūroje užsimenama, jog tokie karoliukai buvo naudojami galvos sričiai puošti⁴⁹².

Tai, kad, be metalo ar gintaro papuošalų, Klaipėdoje puošiasi ir stiklo karolių vėriniais, rodo buvusios Šv. Jono bažnyčios (Pylimo g.) vietoje (R63.5) archeologinių

⁴⁸⁹ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 315.

⁴⁹⁰ M. Michelbertas I–IV a. stiklo ir emalio karolius skirstė į tris grupes: vienspalvius ir įvairiaspalvius karolius, taip pat karolius su metalu (žr. MICHELBERTAS, Mykolas. *Prekybiniai ryšiai su Romos imperija...*, p. 36–47; *Senasis geležies amžius...*, p. 100–102). Panašiu principu IX–XIII a. karolius klasifikavo ir archeologė O. Kuncienė, pagal spalvą juos skirsčiusi į vienspalvius ir margus. Jos atliktų įkapinių papuošalų tyrimai atskleidė, kad daugiausia stiklo karoliais puošiasi šiaurės vakarų Lietuvos rajonuose prie Baltijos jūros aukštesnio socialinio sluoksnio atstovų (žr. KUNCIENĖ, Ona. IX–XIII a. stiklo karoliai Lietuvoje, p. 77, 86).

⁴⁹¹ HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 317, cat. no. 65.4.

⁴⁹² Ten pat, p. 315.

tyrimų metu atsitiktinai rastas statinaitės formos stiklo karolis (Kat. Nr. 206). Dirbinys buvo formuotas iš karštos stiklo masės, vyniojant stiklo giją aplink būsimo dirbinio ašį. Nors stiklas dėl irizacijos proceso apsitraukęs balkšvos spalvos patinos sluoksniu, manoma, kad jis buvo pagamintas iš skaidrios stiklo masės. Išanalizavus archeologinėje tyrimų ataskaitoje pateiktus duomenis, galima teigti, jog šis karolis greičiausiai priklausė vienam iš čia palaidotų mirusiųjų, kurių kapai bendrai yra datuojami XVIII–XIX a. pirmąja puse (R63.3). Pažymėtina, jog Klaipėdoje buvo rasta ir mėlynos spalvos stiklo karolių, o vienas jų aptiktas Klaipėdos pilies teritorijoje. Archeologinių tyrimų metu šioje vietoje valant akmenų grindinį, kartu su Frydricho Vilhelmo šilingu, datuotu 1734 m., buvo rastas tokios spalvos cilindro formos stiklo karoliukas⁴⁹³. Dar vienas mėlynos spalvos XVIII a. datuojamas suspausto pusrutulio formos stiklo karoliukas užfiksuotas ir Vitės priemiestyje, Naujojo Uosto g.⁴⁹⁴

Be stiklo karolių, Klaipėdoje buvo rasta ir drabužių puošybos elementų, tokių kaip *stiklinės sagos ir sagutės* (angl. *glass buttons*). Teigiama, kad sagas iš kaulo XVI–XVII a. klaipėdiečiai gaminosi vietoje⁴⁹⁵. Kokia stiklo sagų ar sagučių, inkrustuotų stiklo akutėmis, kilmės istorija, nėra žinoma. Greičiausiai, kaip ir kiti stiklo dirbiniai, šie drabužių aksesuarai į Klaipėdą patekdavo iš svetur arba kaip prekė, arba kartu su į miestą atvykstančiais svečiais. Greičiausiai stiklo sagų grupei turėtų būti priskiriamas ir Kurpių g. 3 (34.2) rastas XVI a. viduriu–pabaiga⁴⁹⁶ pagal kultūrinį sluoksnį datuojamas aptakios formos dirbinys (Kat. Nr. 207), kuris mokslinėje literatūroje dar yra priskiriamas žaidimų sričiai arba traktuojamas kaip gamybos ruošinys⁴⁹⁷. Neatsitiktinai dirbinio apatinė dalis atrodo tarsi „nugnybta“ – šioje jo vietoje paprastai būdavo prikabinama iš metalo pagaminta kilpelė. Panašaus profilio sagų surinkta Liubeke, Braunšveige, Delfte ir kitur Nyderlanduose, kur jos yra bendrai datuojamos XVI–XVII a.⁴⁹⁸

Turgaus g. 37 (R66.3) buvo aptikta ir suspausto pusrutulio formos saga (Kat. Nr. 208), pagal sluoksnį, kuriame buvo aptiktas ir unikalus Hanso Krauvinkelio II (1586–1635 m.) kalykloje Niurnberge 1589 m. gamintas skaičiavimo žetonas, archeologų datuota XVI a. pabaiga – XVII a. pirmąja puse (R66.3), panašaus profilio saga

⁴⁹³ ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. Archeologinių 1977–1918 m. tyrimų ataskaita. Tomas I. Tekstas. Klaipėda, 1978. *MLIM*, AS 32, Pg. m. 7920.

⁴⁹⁴ SPRAINAITIS, Raimundas. Sklypas Naujoji Uosto g. 16 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų 1997 metais (I etapas) ataskaita. Klaipėda, 1998. *MLIM*, AS 248, Pg. m. 8187.

⁴⁹⁵ ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija*. Vilnius, 2002, p. 87.

⁴⁹⁶ MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3..., p. 352, 12:3 pav.

⁴⁹⁷ BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai*. Vilnius, 2011, p. 88, 12:19 pried.

⁴⁹⁸ STEPPUHN, Peter. *Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde...*, S. 234–235, Abb. 444; BRUCKSCHEN, Martina. *Glasfunde des Mittelalters und...*, S. 187, 327; HENKES, Harold E. *Glass without gloss...*, p. 319, cat. nos. 65.12–13.

Liubeke datuojama XV–XVI a. laikotarpiu⁴⁹⁹. Pagal radimo aplinką XVIII a. – XIX a. pirmąją pusę turėtų būti datuojamos ir trys itin puošnios metalinės sagutės (Kat. Nr. 209), inkrustuotos 9 mm skersmens stiklo akutėmis, kurios buvo rastos buvusios Šv. Jono bažnyčios (Pylimo g.) (R63.4) vietoje palaidoto mirusiojo kape (Nr. 1). Dvi sagutės buvo sujungtos plona tokio paties metalo vielele. Galima manyti, kad tokio- mis sagutėmis buvo puoštos mirusiojo drabužio rankovės.

3.3. Stikliniai žaidimų rutuliukai

Žaidimų sričiai galima priskirti Kurpių g. 3 (34.2) rastus du skritulio formos (Kat. Nr. 210) *žaidimo rutuliukus* (angl. *marbles*), kurių naudojimo interpretacijos jau buvo skelbtos ankstesniuose Lietuvos archeologų darbuose⁵⁰⁰. Rastų dirbinių, pasidengusių storu patinos sluoksniu, skersmuo siekia 12,0–13,0 mm. Pagal sluoksnių stratigrafi- ją šie dirbiniai yra datuojami XVI a. viduriu–pabaiga⁵⁰¹. Archeologo P. Blaževičiaus sudarytoje Lietuvoje rastų žaislų ir žaidimų tipologijoje tokie dirbiniai priskiriami sporto žaislų sričiai⁵⁰². Teigiama, kad žaidimo rutuliukais taisyklės buvo panašios į šiuolaikinį akmenslydį (kerlingą), kai žaidėjas savo rutuliukus stengėsi nuridenti kuo arčiau taikinio, mėgindamas šalin nustumti priešininko rutuliukus⁵⁰³. Žaidimą rutuliukais iliustruoja ir amžininkų tapyti paveikslai, kuriuose vaizduojami įvairios sociali- nės padėties, amžiaus ir lyties žaidėjai (21 pav.). Vismare divejose skirtingose vietose buvo rasta net 18 tokių rutuliukų, jų skersmuo siekia 12,5–23,5 mm⁵⁰⁴. Nedidelių stiklinių rutuliukų (iš viso 8 vnt.), remiantis P. Blaževičiaus surinktais duomenimis, taip pat rasta Vilniuje, daugiausia Vilniaus Žemutinėje pilyje⁵⁰⁵.

3.4. Rankinės stiklo granatos

Rankinių stiklo granatų (angl. *glass hand grenade*), iliustruojančių neramius Klai- pėdos laikus, archeologinėje miestų medžiagoje pasitaiko retai, o ir Klaipėdos pra- eities tyrinėtojų tokie ginklai dar nėra iki galo išanalizuoti. Pirmiausia dėl skeveldrų panašumo į butelio apatinės dalies fragmentus jas sunku atpažinti. Klaipėdoje iki šiol

⁴⁹⁹ STEPPUHN, Peter. Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde..., S. 234, Abb. 443.

⁵⁰⁰ MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3, p. 351–352; BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai...*, p. 31, 84, 12:17, 18 pried.

⁵⁰¹ MASIULIENĖ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3, p. 352, 12:1, 2 pav.

⁵⁰² BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai...*, p. 31, 11 pav.

⁵⁰³ Ten pat., p. 84.

⁵⁰⁴ BUCHHOLZ, Rita. Mittelalterlich-frühneuzeitliche Spielzeugfunde aus Wismar..., S. 57, Abb. 2.

⁵⁰⁵ BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai...*, p. 87–88, 198, 12 pried.

yra žinomi tik keturi skirtingi tokių dirbinių fragmentai, kuriuos visus vienija aptaki forma, o ją atkūrus gaunamas rutulio pavidalo tuščiaviduris dirbinys. Sąlyginai geriausiai išlikęs tokio dirbinio fragmentas (Kat. Nr. 211) buvo aptiktas Turgaus a. 21 tyrinėtame objekte (R56.3), tiksliau viduje XVIII a. įrengtos medinės konstrukcijos – šulinio, kuris, anot čia tyrinėjusių archeologų, XIX a. pradžioje–viduryje buvo užpildytas įvairiomis šiukšlėmis. Atkurtas rastojo fragmento skersmuo siekia apie 100 mm, o sienelės storis – 13,49–20,71 mm. Dirbinio sienelėje suformuota 17,11 mm skersmens anga, kurios pakraščeliai aptakūs. Pats stiklas yra žalsvos spalvos, pasidengęs melsvai balkšvos spalvos patinos sluoksniu. Panašaus profilio yra ir kitos trys Klaipėdoje aptiktos granatų liekanos, tik jų stiklas tamsesnis, pasidengęs storu patinos sluoksniu. Visos jos buvo rastos supiltiniuose ar griuvenų sluoksniuose Sukilėlių g. 17 (R40.1), Klaipėdos piliavietėje (R7.1) ir kitur (1 lentelė), kur sluoksniai bendrai datuojami XVI a. – XIX a. viduriu. Klaipėdos pilies teritorijoje tokio pobūdžio dirbinio fragmentas buvo aptiktas vandeningame žemiau jūros lygio esančiame sluoksnyje, kur radinio patekimo metu čia turėjusi būti sekli marių pakrantė⁵⁰⁶.

Vis dėlto Klaipėda nėra vienintelis dabartinės Lietuvos teritorijoje esantis miestas, kuriame būtų pasitaikę tokių dirbinių liekanų. Biržų pilies arsenale archeologinių tyrimų metu buvo surinkta keliolika stiklinių granatų fragmentų, datuojamų XVII a. antrąja puse⁵⁰⁷. Be to, tokių granatų šukių aptikta ir Mogilno mieste Lenkijoje, viename iš buvusių griovių, vėlyvaisiais viduramžiais ir naujaisiais laikais skyrusių žemyninę dalį nuo pusiasalio, kuriame dar ir šiandien stovi vienuolynas ir bažnyčia. Šioje vietoje rastos ir archeologų užfiksuotos granatos dydis yra 100 x 110 mm, o storis – 7–10 mm. Be to, ji turėjo kaklelį ir stiklo randą, o tai patvirtina, kad tokie dirbiniai būdavo formuojami rankiniu būdu⁵⁰⁸. Teigiama, kad iš stiklo išpūstos tuščiavidurės granatos būdavo užpildomos parako granulėmis (angl. *granular gunpowder*) ir užkemšamos mediniu kamščiu su jo viduje įmontuotu degikliu. Lenkijoje rasta aukščiau aprašyta granata yra siejama su švedų invazija XVII a.⁵⁰⁹ Tikėtina, jog su Švedijos antpuoliais XVII a. pabaigoje gali sietis ir Klaipėdoje rastų granatų liekanos, supiltiniame šio miesto grunte atsiradusios miestui tvarkant teritoriją.

⁵⁰⁶ ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies 2010 m. archeologinių tyrimų ataskaita..., p. 21, 44.

⁵⁰⁷ *Biržų pilies ir senamiesčio archeologiniai rinkiniai. Nuo seniausių laikų iki XIX a. pradžios. Katalogas*. Sud. Roma SONGAILAITĖ; Tatjana NIEDVARIENĖ. Biržai, 2016, p. 39, 85, Kat. 213.

⁵⁰⁸ OLCZAK, Jerzy. Ręczny granat szklany z XVII wieku odkryty w Mogilnie. In *AUNC, Archaeologia*, XXI. Toruń, 1989, s. 36.

⁵⁰⁹ Ten pat, s. 37.

II.

Stiklo dirbiniai kaip kultūrų komunikacijos ir vartotojų visuomenės atspindys Klaipėdoje

Nesunku pastebėti, kad šiuolaikinėje Klaipėdos istoriografijoje vyksta nuostatų transformacija, t. y. iš siauro *lietuviškojo* ar *vokiškojo* Klaipėdos modelio bandoma pereiti prie kiek globalesnės šio miesto vizijos. Šiandien Klaipėda vaizduojama kaip miestas, visą laiką buvęs ir esantis „tarp“: Šiaurės ir Pietų, Vakarų ir Rytų, jungiantis skirtingus regionus, rinkas, tradicijas ir net civilizacijas⁵¹⁰. Istorikas V. Safronovas leidinio, skirto Klaipėdos miesto istorijai ir jo vietai Europoje pažinti, įvadiniame straipsnyje teigė, kad dėl savo geografinės padėties, palankios tranzitinių ryšių plėtočiai, šis miestas tiesiog negali būti suvokiamas tik vienos nacionalinės valstybės arba nacionalinės kultūros istorijos kontekste⁵¹¹. Kad Klaipėda buvo *europinio konteksto* dalis, pažymi ir kiti leidinio bendraautoriai, tarp jų ir V. Vareikis, naujųjų laikų Klaipėdą skaitytojui pristatęs to meto keliautojų ir svetimšalių akimis. Istorikas atkreipė dėmesį, kad nuo XVI a. pabaigos Klaipėdos miesto ir uosto vieta ne tik įsitvirtina Lietuvos ir Šiaurės Europos žemėlapiuose, bet Memelio pavadinimą nuolat randame ir bendruose Europos bei laivybai skirtuose Baltijos jūros žemėlapiuose⁵¹².

⁵¹⁰ SAFRONOVAS, Vasilijus. Klaipėdos miesto istorijos ir jo vieta Europoje (vietoje įvado). *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. V. Safronovas. Klaipėda, 2013, p. 19.

⁵¹¹ Ten pat, p. 19.

⁵¹² VAREIKIS, V. Zwischen Ost und West: Klaipėda ir Klaipėdos kraštas keliautojų ir svetimšalių akimis XVIII–XIX amžiais. *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. V. SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 109.

Su *europiniu kontekstu* negali nesutikti ir Klaipėdos archeologai. Per pastarąjį dešimtmetį, ypač suaktyvėjus atskirų artefaktų grupių iš vėlyvųjų viduramžių bei naujųjų laikų tyrimams⁵¹³, archeologų darbuose ėmė ryškėti ne tik Baltijos jūros regiono, bet ir kitų Europos istorinių regionų reikšmė šio miesto kultūros formavimuisi ir raidai. Remiantis neomarksistinėmis nuostatomis, kai kur net teigiama, kad XVI–XVIII a. Klaipėdos vietos kultūra yra susiformavusi iš kapitalistinių santykių su Vakarų Europos regionais⁵¹⁴. Visiškai akivaizdu, jog Klaipėdos praeities vizija šiandien jau „nebetelpa“ po konkrečiomis nacionalinėmis vėliavomis, o išeities taškų reikia ieškoti kur kas platesniame regioniniame kontekste. Tai sutampa ir su šiandieninėmis istorijos mokslo tendencijomis, kurios skatina atsikratyti giliai įsišaknijusios etnocentrinės pozicijos ir tapti europinės istoriografijos dalimi⁵¹⁵. Platus europinis kontekstas ir jo suvokimas per istorinių regionų studijas yra aktualus ypač istorinių laikų ir istorinės archeologijos specialistams, tyrinėjantiems vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų miestų kultūrą, technologijų raidą, jų plitimą bei įtaką visuomenei. Istoriniai duomenys ir jų interpretacija yra svarbi kontekstinė medžiaga materialiosios kultūros tyrinėtojams. Pokyčiai archeologijos srityje šiuo klausimu įvyko dar „naujosios“, arba procesualistinės, archeologijos atstovų dirbtuvėse. Ypač kritikavę antikvarizmą, jie pabrėžė konteksto reikšmę, tvirtindami, kad iš konteksto išplėstas miestas, paminklas ar pavienis daiktas yra tik fragmentiška kultūros nuoroda⁵¹⁶. Vis dėlto postprocesualistas I. Hodderis pasiūlė ir su pačiu kontekstu elgtis apdairiai, kadangi skirtinguose kontekstuose dirbiniai kartais turi ir skirtingas prasmes⁵¹⁷.

Tyrinėjant stiklinius dirbinius kaip objektą ir laikant juos Klaipėdos miestiečių socio-kultūrinio poveikio dėlionės dalimi naujaisiais laikais, Baltijos jūros regiono kontekstas tampa svarbiu įrankiu analizuojant turimą medžiagą, tačiau ir pats regionas daugelio tyrėjų yra suvokiamas skirtingai. Istoriografijoje, be geografinės apibrėžties, randame ir kitų Baltijos regiono sampratų: kultūrinio-istorinio požiūriu šis regionas suvokiamas kaip bendras kultūrinis (homogeninis) arealas, kurio pagrindinė jungtis yra protestantizmas⁵¹⁸; politiniu-ekonominiu – kaip konfliktų tarp Rytų ir Vakarų zona dėl dominavimo

⁵¹³ Žr. MASIULIENĖ, Ieva. 16th–17th cen. Klaipėda Town..., p. 95–111; BRAČIULIENĖ, Ramunė. The Footwear of Klaipėda..., p. 186–210. ŠIMKUTĖ, Indrė. Svaigieji gėrimai ir jų importas Klaipėdoje XIII–XIX a. ..., p. 54–65; NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų koklininkystė Klaipėdoje...*, p. 121–142.

⁵¹⁴ Žr. BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai...*, p. 16.

⁵¹⁵ POTAŠENKO, Grigorijus. Istorijos kultūra šiuolaikinėje Lietuvoje: daugiakultūriškumo samprata visuomenėje ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tyrimuose. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai*. Vilnius, 2009, p. 279–280.

⁵¹⁶ ČEPAITIENE, Rasa. Nuo Indianos Džons iki Laros Kroft, arba kintantis archeologijos vaidmuo dabarties pasaulyje. *Miestų praeitis*, I. Vilnius, 2004, p. 11–12.

⁵¹⁷ HODDER, Ian. *Praeities skaitymas*. Vilnius, 2000, p. 19.

⁵¹⁸ Su tuo glaudžiai susijusi Baltijos erdvės, suvokiamos kaip *Vokiečių jūra* (vok. *Ostseeraum*) samprata, kurios pradininku laikomas vokiečių istorikas Erickas Maschke. Be to, ši tra-

Baltijos jūroje⁵¹⁹, tuo tarpu socialiniu-ekonominiu šis regionas yra laikomas skirtingų kultūrų kontaktų (heterogeniška) erdve, kurioje susitinka bendrų tikslų turinčios, bet skirtingas kultūras atstovaujančios žmonių grupės⁵²⁰. Iš esmės galime išskirti dvi šios erdvės formavimo tradicijas: viena jų yra paremta Baltijos jūros, kita Šiaurės / Rytų dimensijos vaizdiniais. Pastarojo vaizdinio pagrindu susiformavo Šiaurės rytų Europos koncepcija⁵²¹, kurios šalininkai Baltijos jūrą laiko šalutiniu veiksmu šio mezoregiono (jį sudarančių valstybių ir jų dalių) raidai. Tuo tarpu Baltijos jūros regiono koncepcijoje labiau išryškinamas jūros vaidmuo, o ji pati laikoma vienu pagrindinių veiksmų, lėmusių aplink Baltiją gyvenusių tautų interesus, mentalitetą, taip pat socialinius, ekonominius, kultūrinius skirtumus, lyginant su kitomis Europos dalimis⁵²².

Stiklo gamybos plėtos ištakų Baltijos jūros regione vis dėlto turėtume ieškoti Europos pietuose, o pačią stiklo gamybos pradžią sieti su Artimaisiais Rytai arba rytine Viduržemio jūros regiono dalimi, iš kur perimta stiklininkystė naujų spalvų įgavo Viduržemio jūros regiono vakaruose. Pagrindiniai stiklo gamybos centrai helenistiniame pasaulyje buvo kontroliuojami būtent Romos, kuriai pelningumą užtikrindavo ir naujai užkariautos rinkos Šiaurės ir Vakarų Europoje⁵²³. Viduržemio jūros regione vykusią prekybą turėjo įtakos ir „barbarų“ šiaurėje estetinio skonio vystymuisi. Prie Baltijos jūros įsikūrusios baltų gentys žavėjosi iš Romos imperijos atgabentais spalvoto stiklo karoliais, juos dėdavo į turtingų mirusiųjų kapus⁵²⁴. X a. stiklo gamybos centras persi-

dicija buvo palaikoma ir kito vokiečių istoriko Walterio Hubatscho, kuris Baltijos jūros erdvę vertino kaip autentišką „jūrinį kraštovaizdį“, susiformavusį tarpusavyje sąveikaujant žmogui ir gamtai. W. Hubatchas teigė, kad žmonių veiklai jūros krantuose įtakos turėjo jūros trauka, o Baltijos kultūros šerdį suformavo Hanza ir liuteronizmas; be to, autorius pačią Baltijos jūros erdvę apibrėžė kaip šiaurės Vokietijos subregioną. Žr. LEHTI, Marko. Mapping the Study of the Baltic Sea Area: From Nation-centric to Multinational History. *Journal of Baltic Studies*, Vol. XXXIII, No. 4, 2002, p. 433.

⁵¹⁹ Istorikas Davidas Kirby Baltijos pasaulį tyrinėja kaip *ekonominių kūną*, dėl kurio kyla politinės aistros ir vyksta politinių darinių ir galių transformacijos, taigi ir *vidinės bei išorinės kovos dėl dominavimo Baltijos jūroje*, o pati Baltija, pasak jo, visą laiką buvo „Rytų“ ir „Vakarų“ konfliktų arena. Žr. KIRBY, David. *Šiaurės Europa ankstyvaisiais naujaisiais amžiais: Baltijos šalys 1492–1772*. Vilnius, 2000, p. X.

⁵²⁰ GERNER, Kristian. The Cultural Landscape. History, Culture and Languages. *The Baltic Sea Region. Culture, Politics, Societies*. Ed. W. Maciejewski. Uppsala, 2002, s. 48.

⁵²¹ ZERNACK, Klaus. *Nordosteuropa. Skizzen und Beiträge zu einer Geschichte der Ostseeländer*. Lüneburg, 1993, S. 10.

⁵²² Istorikas M. Lehti nesusieikšmina vienos ar kitos erdvės pavadinimų reikšmės, jo nuomone, daugiausia įtakos tinklų formavimosi procesams Baltijos erdvėje (Šiaurės rytų ar Šiaurės Europoje) turėjo pati Baltijos jūra. Ji buvo ir kaip transportavimo vieta, kaip Šiaurės ir Rytų, Vakarų ir Rytų susitikimo vieta, daugiatautė, daugiakultūrė ir daugiakonfesė erdvė. In LEHTI, Marko. Mapping the Study of the Baltic Sea Area..., p. 439–440.

⁵²³ FRANK, Susan. *Glass and Archaeology*. London, 1982, p. 20

⁵²⁴ KUNCIENE, Ona. IX–XIII a. stiklo karoliai Lietuvoje. In *Lietuvos archeologija*. Vilnius, 1981, T. 2, p. 77.

kėlė į Veneciją. XIII–XIV a. venecijiečiai gamino puošnesnius, sudėtingesnius, įvairresnius ir brangesnius karolius negu kitų šalių stikliai, bet nuo XIII a. svarbiausią jų produkciją jau sudarė indai iš vadinamojo „sodos stiklo“⁵²⁵. Tuo metu Venecijos stiklo gamyba užėmė vieną iš pirmaujančių vietų valstybės ekonomikoje⁵²⁶. XV a. pradeda organizuoti stiklo gamybą Vokietijoje (Niurnberge, Kaselyje, Kelne), Prancūzijoje (Puatjė, Nevre) ir kitur⁵²⁷. Ypač reikšmingą vaidmenį XVI a. suvaidino Vokietijos stiklo meistrai. Stiklo gamybos pradžia su vokiečių meistrų invazija siejama ir Šiaurės Europos šalyse – Danijoje⁵²⁸, Švedijoje, Suomijoje bei Estijoje⁵²⁹. Tuo tarpu Vilniuje pirmieji stikliai dirbo nuo XVI a.⁵³⁰ Tuo metu stiklo gamybos monopolis priklausė M. Paleckiui, kuriam vieninteliam Vilniuje buvo suteikta privilegija gaminti ir prekiauti stiklo gaminiais. Vilniaus stiklo manufaktūroje buvo gaminami buteliai, taurės, maži indeliai, langų stiklas⁵³¹.

Apie Klaipėdos stiklių veiklą naujaisiais laikais nėra duomenų, arčiausiai Klaipėdos yra žinoma tik viena netoli Švėkšnos (LDK teritorijoje) veikusi stiklo manufaktūra, kurioje XVII a. buvo gaminami įvairūs stiklo dirbiniai⁵³². Nors Klaipėda, kaip manoma, ir negamino stiklinių dirbinių, ji jų gaudavo iš savo prekybos partnerių Baltijos jūros regione ir Vakarų Europoje. Be to, tiekdamą žaliavas, ji ir pati netiesiogiai prisidėjo prie Europos stiklo gamybos. 1771 m. Klaipėdoje buvo įsteigtas potašo fabrikas, kur buvo perdirbami pelenai stiklo gamybai, daromas potašas eksportui⁵³³. Greičiausiai klaipėdiečiai ir anksčiau vertėsi šiuo verslu, nes 1680–1681 m. kontekste yra minima, jog kartais būdavo išplukdoma ir gluosnių pelenų⁵³⁴, tai užfiksuota ir pirklio H. Roerdanszo užrašuose⁵³⁵. XVIII a. pabaigoje potašas daugiausia buvo skirtas Vakarų Europos rinkai, t. y. Nyderlandams, Belgijai, Prancūzijai ir Didžiąjai Britanijai⁵³⁶.

Lyginant su Vakarų ir Vidurio Europa, nors Baltijos jūros regionas ir nebuvo lyderis stiklininkystės srityje, tačiau kartu nebuvo ir pasyvus stiklo dirbinių naudotojas. Stiklo meistrai šiame regione taip pat siekė meistriškumo ir pripažinimo, neretai nenusileidami ir didesnę patirtį stiklo gamybos srityje turėjusios senosios Europos

⁵²⁵ ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина Л. *Изготовление художественного стекла...*, с. 17.

⁵²⁶ STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas, nuo...*, p. 11.

⁵²⁷ Ten pat, p. 12.

⁵²⁸ KOCH, Jan. *Glasproduktion in Dänemark bis zum Ende des 17. Jahrhunderts...*, S. 14.

⁵²⁹ MATISKAINEN, Heikki. *Neuzeitliche Glashütten in Schweden...*, S. 122.

⁵³⁰ STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių...*, p. 10.

⁵³¹ KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija...*, p. 135–137.

⁵³² STRAZDAS, Kazys; ŽULKUS, Vladas. *Švėkšnos XVII a. stiklo manufaktūra...*, p. 92.

⁵³³ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė*, p. 279.

⁵³⁴ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo...*, p. 131.

⁵³⁵ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 152.

⁵³⁶ JOHANSEN, Hans Chr. *Shipping and Trade between the Baltic Area...*, p. 106.

stiklo meistrams, kurie, tiesa, ir patys įsikurdavo Baltijos jūros pakrančių miestuose. Tai galime iliustruoti ir D. Kirby'o pateiktu pavyzdžiu, kaip religinių karų metu iš Nyderlandų pasitraukę pabėgėliai į Dancigą atnešė naujų metodų ir įgūdžių. Miestas tapo gamybos centru, o čia pagaminti kokybiški baldai, stiklas, popierius ir verpimo rateliai buvo paklausūs visame Baltijos jūros šalių regione⁵³⁷. Taigi tyrinėdami Klaipėdoje rastus stiklinius artefaktus ir siekdami atskleisti jų reikšmes, archeologai radinius turi matyti ne tik Klaipėdos ir jos priemiesčių kontekste, bet šią medžiagą analizuoti ir vertinti bendrame regiono sociokultūriniame paveikslė, kuris neabejotinai priklausė nuo visos Europos ar atskirų jos regionų įtakos. Bėlieka tik pritarti I. Hodderio minčiai, kad nors archeologija egzistuoja savarankiškai, tačiau su istorija ją sieja patys glaudžiausi ryšiai⁵³⁸.

1. Svaigiųjų gėrimų ir jų taros importas Klaipėdoje naujaisiais laikais

Aplink Baltijos jūrą esančias šių dienų valstybes skiria, o kartu ir sieja, ne tik sūrus jūros vanduo, bet ir plati istorijos gama, kurios į vieną taktą nesudėsi. Baltijos trauka buvo jaučiama daugybės skirtingu laiku gyvenusių įvairiakalbių žmonių, įvairiomis kryptimis ir spinduliu nutolusių nuo šios jūros pakrantės. Baltija tapo jūrininkų, karininkų, piligrimų ir keliautojų vandens keliu, kuriuo, be visa ko, buvo gabentos ir įvairios gėrybės. Šios prekės tenkino skirtingose Baltijos erdvės vietose gyvenusių žmonių poreikius, rodė jų įpročius ir vertybes, įgūdžius bei gebėjimą visa tai perduoti kitiems⁵³⁹. Viena geidžiamiausių prekių viduramžių ir naujųjų laikų Europoje, be druskos, audinių ar tabako, buvo įvairių rūšių svaigieji gėrimai, galbūt ir tapę pagrindine stiklo kultūros plėtros ne tik Europoje, bet ir jos kolonijose priežastimi. Iš pradžių laivais gabenti statinėse, nuo XVI a. vidurio gėrimai pradėti transportuoti ir stikliniuose buteliuose, o nuo XVII a. antrosios pusės gėrimas butelyje tapo ir vienu ryškiausių stalo kultūros namuose, smuklėse ar vyninėse simbolių.

Kad klaipėdiečiai, be vietoje pasigaminėtų, vartojo ir atvežtinius gėrimus, žinome iš 1619 m. dekreto, kuriame teigiama: „jeigu svetimi laivai su vynu, užsienietiškų alumi [...] ir panašiomis prekėmis atvyksta, klaipėdiečiai gali tas prekes supirkti ir pinigais arba vietinėmis prekėmis atsiskaityti“⁵⁴⁰. Šiandien, neturėdami pakankamai duomenų, galime tik spėlioti apie tuo metu Klaipėdoje vartoto atvežtinio vyno rūšis. Tiesa,

⁵³⁷ KIRBY, David. *Šiaurės Europa ankstyvaisiais naujaisiais amžiais: Baltijos šalys 1492–1772*. Vilnius, 2000, p. 11.

⁵³⁸ Ten pat, p. 16.

⁵³⁹ KLINGE, Matti. The Baltic – an Image. In *Mare Balticum, the Baltic – two Thousand Years*. Helsinki, 1999, p. 10.

⁵⁴⁰ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto...*, p. 106.

XVI a. Baltijos jūros regioną buvo „užvaldęs“ nuo Ordino laikų Klaipėdoje žinomas Pareinės vynas, kurio prekyba daugiausia užsiėmė Liubeko pirkkliai⁵⁴¹. Be šio vyno, Liubekas, žinoma, platino ir kitų regionų vynus, tarp jų ir ispanišką ar portugališką, o nuo XVII a. antrosios pusės Baltijos jūros regioną aprūpindavo ir prancūzišku vynu⁵⁴². Be Liubeko, vyno eksportu į Klaipėdą XVII a. pradžioje užsiėmė ir Olandija⁵⁴³, kurioje telkėsi greičiausiai visos tuo metu plačiai vartotos svaigalų rūšys⁵⁴⁴.

Klaipėda, ilgą laiką buvusi Karaliaučiaus šešėlyje, 1657 m. gavo privilegiją, kuri užtikrino Klaipėdos pirkliams visišką jūrų prekybos laisvę⁵⁴⁵. Nors ši privilegija reiškė tam tikrus pokyčius ir svaigiųjų gėrimų rinkoje, Klaipėdos miestiečiams, lyginant su Karaliaučiumi, gerti prancūzišką ar paprastą degtinę, ispanišką vyną, frontinjaką ar kitus saldžiuosius vynus vis dar buvo didelė prabanga. Akcizo mokesčiai šiems gėrimams, išskyrus paprastą degtinę, nuo Karaliaučiaus skyrėsi beveik dvigubai⁵⁴⁶. Pasak pirklio H. Roerdanszo, iki 1740 m. Klaipėdos prekyba tebebuvo vidutiniška, nebuvo čia ir turtingų pirklių, o visos parduotuvės (vok. *Geschäfte*) buvo išlaikomos svetimais pinigais. Savo knygoje jis pabrėžė, kad žymesni to meto pirkkliai, pvz., *Salamonas Jacobsonas de Yonge'as* ir kt., buvo laikomi ne daugiau nei Karaliaučiaus šveicoriais, ir tik 1743 m. *Petteriui Emanueliui Meyeriui* pavyko pirmajam ištrūkti iš Karaliaučiaus priklausomybės⁵⁴⁷.

XVII a. antrojoje pusėje su vyno importu Klaipėdoje jau siejama ir keletas konkrečių pavardžių – tai pirklių gildijos nariai *Johannas Jacobas Reinckė*, *Heinrichas Schlüteris* ir *Mosė Jacobsenas Jonge'as* (Salamono Jacobsono de Yonge'o sūnus – *aut. past.*), kuris nors ir nepriklausė pirklių gildijai, tačiau buvo antrasis pagal sumokamų mokesčių dydį vyno pirklys po J. J. Reinckės. Visi šie pirkkliai dėl vyno importo dažniausiai bendradarbiavo su Liubeku ir Amsterdamu⁵⁴⁸. Svaigiųjų gėrimų klaipėdiečiai galėjo gauti ir per pirklius tarpininkus (lygerius), atvykdavusius ne tik iš Liubeko, Nyderlandų ar Dancigo, bet ir iš Anglijos ar Škotijos⁵⁴⁹. Išanalizavus A. Grotho

⁵⁴¹ UTTERSTRÖM, G. Lübeck und der Weinimport in die nordischen Länder von etwa 1300 bis 1600..., S. 89.

⁵⁴² SPIES-HANKAMMER, Elisabeth. Lübecker Weinhandelsfirmen im Spiegel ihrer Zeit. In *Lübecker Weinhandel. Kultur und Wirtschaftsgeschichte Studien*. Hrsg. Elisabeth SPIES-HANKAMMER. Lübeck, 1985, S. 185.

⁵⁴³ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto...*, p. 107.

⁵⁴⁴ BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century*, Vol. 1, 1979, p. 233.

⁵⁴⁵ GROTH, Andrzej. Klaipėdos uostas XVII–XVIII a. In *Klaipėdos ir Karaliaučiaus kraštų XVI–XIX a. istorijos problemos* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. VIII). Sud. A. NIKŽENTAITIS. Klaipėda, 2001, p. 5.

⁵⁴⁶ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto...*, p. 126.

⁵⁴⁷ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 79–81.

⁵⁴⁸ GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters...*, S. 58.

⁵⁴⁹ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto...*, p. 82.

susistemintus 1664–1722 m. Klaipėdos muitų knygų⁵⁵⁰ duomenis, aiškėja, jog per visą šį laikotarpį gėrimais pakrauti laivai į Klaipėdą buvo atplaukę iš įvairių Baltijos jūros regiono uostų (Liubeko, Flensburgo, Olborgo, Kopenhagos, Visbio, Liepojos, Šventosios, Gdansko, Kolobžego, Piliavos, Karaliaučiaus), Nyderlandų (Amsterdamo, Harlingeno, Vlissingeno uostų, Teršelingo ir Vlylando salų), Prancūzijos (Le Havro, Le Kruaziko, Le Puligano uostų, Burnefo įlankos, Šv. Martyno salos), taip pat ir Hamburgo, Brėmeno, Sent-Aivso (22 pav.). Gėrimai buvo atvežami skirtingais kiekiais, įvairių matų taroje. Šie gėrimai, kaip ir tabakas, buvo dominavusi Klaipėdoje kolonijinė prekė, skirta labiau prabangai nei kasdieniam vartojimui⁵⁵¹. Iš visų atvežamų svaigųjų gėrimų rūšių populiariausias ir toliau buvo vynas. Importuotų prekių struktūroje jis apskritai užėmė trečią vietą Klaipėdoje po druskos ir tabako⁵⁵².

Klaipėdos muitų knygoje yra net 15 skirtingų vynų (pagal šalį, regioną arba vynuogių rūšį) paminėjimų. Populiariausias iš atvežtinių vynų tuo metu Klaipėdoje, kaip ir visoje Europoje, buvo *prancūziškasis vynas*. Per visą 1664–1722 m. laikotarpį Klaipėdą jis pasiekė iš 23 skirtingų uostų. Tačiau vien Liubekas – pagrindinis šio vyno tiekėjas – savo laivais atplukdė beveik pusę viso į Klaipėdą importuoto *prancūziškojo vyno* kiekio. Tai neturėtų stebinti, kadangi XVII a. antrojoje pusėje vyno eksportas į Liubeką iš Prancūzijos buvo smarkiai išaugęs, o didžiąją dalį prancūziško vyno liubekiečiai persiųsdavo toliau į rytus, tiksliau į Švediją, Livoniją ar Prūsiją⁵⁵³. Be Liubeko, *prancūziškąjį vyną* reguliariai į Klaipėdą importavo ir Amsterdamas. Kita dalis į Klaipėdą patekdavo labiau atsitiktinai, kartu su kitomis dominuojančiomis prekėmis. Reikėtų pažymėti, kad iš pačios Prancūzijos laivai su *prancūziškojo vyno* kroviniu atplaukdavo palyginti retai. *Prancūziškasis vynas* tuo metu „išstūmė“ prieš tai Europos rinkoje dominavusius ispaniškus, portugališkus ar kitus pietų regionų vynus⁵⁵⁴, todėl nenuostabu, kad Klaipėdoje jau anksčiau pamėgtas *ispaniškasis vynas* pagal importuojamą kiekį buvo nustumtas į antrąją vietą. Nuo XVII a. paskutinio dešimtmečio šio vyno vartojimo mastai Klaipėdoje apskritai tendencingai mažėjo. Vis dėlto *ispaniškasis vynas* į Klaipėdą buvo plukdomas iš dvylikos skirtingų uostų, tarp kurių svarbiausi buvo Amsterdamas ir Liubekas.

Klaipėdos muitų knygoje minimi ir kiti vynai – *putojantis vynas*, *Pareinės vynas*, saldusis ispaniškasis vynas „*Peter Simon*“, kitaip „*Petercyment*“, kurio pavadinimas kilo nuo vieno jūrininko vardo, iš Pareinės krašto atvežusio į Ispaniją vynmedžius⁵⁵⁵,

⁵⁵⁰ GROTH, Andrzej. Klaipėdos uostas XVII–XVIII a., p. 5.

⁵⁵¹ Ten pat, p. 12.

⁵⁵² GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters...*, S. 57.

⁵⁵³ PELUS, M.-L. Lübecker Weinändler im Jahre 1693 und ihr Handel mit Frankreich. In *Lübecker...*, S. 55.

⁵⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵⁵ GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters...*, S. 59.

minimi ir kiti gerai to meto europiečiams pažįstami vynai: saldus pietų šalių vynas *Malvasija*, kuris, tiesa, vertintas labiau nei prancūziškasis ar Pareinės vynas, pavadintas pagal pietų šalyse paplitusią vynuogių veislę, taip pat ir raudonas ispaniškasis vynas iš Alikantės regiono, minimas kaip „*Alikant*“, ar saldusis aromatingas desertinis *muskatinis* vynas, taip pat *raudonasis* vynas, *Gabeno* vynas, *kanarietiškas* vynas, *portugališkasis* vynas, „*De Tinte*“, *Riomerio* vynas ir vyno skonio gėrimas *vermutas*. Iš muitų knygų aiškėja, jog *raudonasis* vynas (12 butelių iš Liubeko), *putojantis* vynas (54 vienetai iš Amsterdamo), vynas „*De Tinte*“ (50 butelių iš Amsterdamo) ir *degtinė*⁵⁵⁶ (376 vnt. iš Liubeko ir Kolobžego)⁵⁵⁷ buvo atgabenti ir buteliuose. Be to, į Klaipėdą iš Gdanskio, Liubeko, Liepojos ir Amsterdamo uostų būdavo įvežami ir tušti buteliai, todėl galima daryti prielaidą, jog ir pačioje Klaipėdoje kai kurie gėrimai būdavo perpilami iš statinių į mažesnę stiklinę tarą, labiau tinkamą prekybai ar gėrimui pateikti ant stalo. Tokia praktika buvo įprasta ir kitose šalyse, vyno pirkliai neretai patys perpildavo dalį vyno į stiklinę tarą, kuri pakeldavo ir paties vyno vertę, tačiau net ir XIX a. pirmojoje pusėje toks vynas buteliuose sudarė vos vieną ketvirtadalį viso parduodamo vyno kiekio⁵⁵⁸.

Žinoma, kad Liubekas XVI–XVII a. laivais į Prūsiją transportuodavo ir geros kokybės alų⁵⁵⁹, H. Roerdanszo suvestinėje *liubekietiškas alus*, kaip importo prekė, taip pat dažnai minimas⁵⁶⁰, tačiau skirtingai nei vynas ar spiritiniai gėrimai dideliais kiekiais gaminamas ir vartojamas alus į stiklinius butelius, kurie tuo metu buvo dar ir labai brangūs, nebuvo pilstomas⁵⁶¹. Alus, nepaisant ir pripažintų jo rūšių, ilgą laiką buvo laikomas „vargšų“ gėrimu, o nuoseklūs vyno vartotojai, ypač kilę iš vyno regionų, apskritai pašaipiai žiūrėjo į alaus mylėtojus žemyno šiaurėje, prilygindami šį gėrimą sergančio arklio šlapimui⁵⁶². Alaus, skirtingai nei vyno, tiekimu labiau rūpinosi Klaipėdos kaimynystėje įsikūrę uostai – Gdanskas, Kolobžegas, Karaliaučius, Šventoji, Liepoja, taip pat nuolatiniai Klaipėdos prekybos partneriai Liubekas ir Amsterdamas.

⁵⁵⁶ Manoma, jog muitų knygoje minima „wódka“ galėjo reikšti bet kokį spiritinį gėrimą plačiaja prasme.

⁵⁵⁷ ŠIMKUTĖ, Indrė. Glass Bottles from the 16th Century to 19th Century..., p. 155; GROTH, Andrzej. Żegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722...

⁵⁵⁸ SPIES-HANKAMMER, Elisabeth. Lübecker Weinhandelsfirmen im Spiegel ihrer Zeit. In *Lübecker Weinhandel. Kultur und Wirtschaftsgeschichte Studien*. Hrsg. Elisabeth SPIES-HANKAMMER. Lübeck, 1985, S. 189.

⁵⁵⁹ KÜRTZ, J. *Aus Kanne, Faß und Buddel. Kleine norddeutsche Trinkgeschichte(n)*. Lübeck, 1986, S. 25.

⁵⁶⁰ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 130, 132, 134.

⁵⁶¹ FALK, Alfred. Archäologische Hinweise auf Weinverbrauch und Weinhandel in Lübeck. In *Lübecker Weinhandel. Kultur und Wirtschaftsgeschichte Studien*. Hrsg. Elisabeth SPIES-HANKAMMER. Lübeck, 1985, S. 167.

⁵⁶² BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century...*, p. 240.

Kai kurių alaus tiekėjų Klaipėda visai neįsileido. Pagal Sandorių nuostatus, „*Priekulės alų čionai įvežti arba laikyti yra visiškai draudžiama, išskyrus, jei kas nors savo poreikiams vieną statinę įsigyti nori*“⁵⁶³. Alaus importas buvo palyginti nedidelis, kadangi vietinis alus patenkino Klaipėdos gyventojų poreikius ir vietinę rinką⁵⁶⁴. Šį skirtumą galime iliustruoti skaičiais: pavyzdžiui, 1718 m. Klaipėdoje buvo pagaminama 12 798 statinės alaus⁵⁶⁵, tuo tarpu Klaipėdos muitų knygoje importuoto alaus 1719 m. nurodomos tik keturios statinės⁵⁶⁶. Alaus rinka Klaipėdoje nuolatos buvo reguliuojama įstatymais: 1671 m. buvo papildyti dar XVII a. pirmojoje pusėje nustatyti „Alaus virimo nuostatai“, pagal kuriuos buvo leidžiama virti alų tik vieną kartą per keturiolika dienų⁵⁶⁷. Svaigiųjų gėrimų gamyba ir prekyba išties buvo pelningas užsiėmimas. Skirtingai nei amatininkai, salykininkai, kurių 1721 m. vien Senamiestyje buvo 72, o į pietus nuo jo, už Didžiosios Vandens g., buvusiam Friedricho mieste, – dar penki, priklausė didiesiems miestiečiams⁵⁶⁸.

Be vyno ir alaus, iš užsienio buvo importuojami ir spiritiniai gėrimai, kurie XVII a. viduryje tapo rimtu konkurentu alui ir vynui⁵⁶⁹. Per 1664–1722 m. laikotarpį jų buvo atgabenta iš 16 skirtingų uostų. Pagrindiniai stipriųjų gėrimų tiekėjai buvo Liubekas, Amsterdamas ir Gdanskas, nemažai statinių jos atvežta iš Prancūzijos bei kitų uostų. Lyginant su ankstesniais laikais, XVIII a. pradžioje šių gėrimų importas smarkiai išaugo. Šaltiniuose minima, jog 1704 m. iš Liubeko buvo atgabentos keturios statinės distiliuoto vyno „Aqua Vitea“ (liet. „gyvybės vanduo“) gėrimo⁵⁷⁰, tiksliau – brendžio⁵⁷¹, tačiau į Klaipėdą šis gėrimas galėjo būti įvežamas ir stiklinėje taroje, galbūt ir Klaipėdoje rastuose didbuteliuose (B-7). Tokie iš grūdinės kultūros pagaminti spiritiniai gėrimai kaip degtinė, viskis, džinas ypač išpopuliarėjo žemyno šiaurėje. Nuo XVIII a. pradžios, kaip vaizdžiai apibūdino F. Braudelis, Londono visuomenė, nuo pat viršaus iki apačios, tiesiog buvo „nugrimzdusi“ į džiną⁵⁷². Klaipėdoje rasti keturbriauniai buteliai su antspaudais „London“ (B-5-5) rodo, kad XVIII a. viduryje – XIX a. pirmojoje pusėje britų mėgstami gėrimai neaplenkė ir Klaipėdos, o spiritinių gėrimų vartojimą šiame mieste pa-

⁵⁶³ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 124.

⁵⁶⁴ GROTH, Andrzej. *Klaipėdos uostas XVII–XVIII a. ...*, p. 11–12.

⁵⁶⁵ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 165.

⁵⁶⁶ GROTH, Andrzej. *Žegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722...*

⁵⁶⁷ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 124.

⁵⁶⁸ Ten pat, p. 167.

⁵⁶⁹ UTTERSTRÖM, G. *Lübeck und der Weinimport in die nordischen Länder von etwa 1300 bis 1600...*, S. 85.

⁵⁷⁰ GROTH, Andrzej. *Žegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722...*

⁵⁷¹ BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century...*, p. 241.

⁵⁷² Ten pat, p. 246.

tvirtina ir XIX a. pirmąją pusę datuojamas keturbriaunis (B-5-6) butelis su antspaudu, kuriame pavaizduota Dovydo žvaigždė. Manoma, jog tai buvusi tuo metu populiaraus likerio „Danciger Goldenwasser“ tara⁵⁷³. Be to, H. Roerdanszo prekių muitų suvestinėje Klaipėdoje randame paminėtą *prancūzišką degtinę* bei *romą* ir XVII a. pabaigoje⁵⁷⁴. Tuo tarpu vietinės degtinės gamyba pačioje Klaipėdoje daugiausia užsiėmė Odų priemiesčio gyventojai, kuriems, remiantis 1680–1682 m. reskriptaais, be galvijų auginimo ir džiovintos žuvies prekybos, buvo leista varyti ir degtinę⁵⁷⁵.

XVII a. antrojoje pusėje tendencingai augo ir stiklo importas Klaipėdoje, ką rodo H. Roerdanszo ir A. Grotho susistemintų muitų duomenų analizė. Verta pažymėti, jog kai kur nurodoma ir stiklo kilmė, pvz., *prancūziškas stiklas*⁵⁷⁶ ar *dancingietiškas stiklas*⁵⁷⁷, tačiau niekur neminima konkreti to stiklo paskirtis, išskyrus *vyno iš Šampanės regiono* paminėjimą, kad 1791 m. į Klaipėdą jo butelių atgabenta 93 vnt. už 3 fl.⁵⁷⁸ (florinus – *aut. past.*). Remiantis stiklo butelių, surinktų Klaipėdos archeologinėje aplinkoje, duomenimis, labiausiai tikėtina, kad pirmieji gėrimai buteliuose Klaipėdos miestiečius galėjo pasiekti XVII a. viduryje. Tai rodytų Klaipėdoje rasti keli pūstašoniai buteliai (B-2-1), kutrolfų (B-5-1) ar keturbriaunių butelių srieginiais kamščiais (B-5-2) fragmentai, taip pat ir ankstyvieji daugiabriauniai buteliai (B-6-1), kurie, beje, į Klaipėdą galėjo patekti ir XVI a. Vis dėlto iki XVII a. pabaigos stiklo butelių Klaipėdoje surinkta palyginti mažai. Reikėtų akcentuoti, kad archeologinių tyrimų metu surinktų butelių bendras skaičius mažai kuo susijęs su importuotų gėrimų buteliuose tikruoju mastu. Paprastai buteliai archeologinėje aplinkoje yra fragmentiškai išlikę, retai pasitaiško visiškai išlikusių sveikų butelių. Tai galėtume sieti ir su pačių butelių daugkartinio naudojimo sistema. Pavyzdžiui, nuo XVIII a. panaudotų tuščių butelių surinkimas ir atidavimas vyno pirkliams buvo laikomas ypač pelningu šio miesto vagių užsiėmimu⁵⁷⁹. Tai, kad tie patys buteliai buvo naudojami daug kartų, kol suduždavo, pastebima ir Klaipėdos atveju – archeologinių tyrimų metu rastųjų ir ankstyvesnių butelių dugnai neretai yra su ypač ryškiomis nusidėvėjimo žymėmis, tai pažymi ir kitų šalių archeologai⁵⁸⁰.

⁵⁷³ The New European. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theneweuropean.co.uk/culture/ten-great-drinks-of-europe-1-5101522>

⁵⁷⁴ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 153.

⁵⁷⁵ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 118.

⁵⁷⁶ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 129, 134, 141.

⁵⁷⁷ Ten pat, S. 141.

⁵⁷⁸ Ten pat, S. 154.

⁵⁷⁹ BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century...*, p. 234.

⁵⁸⁰ FALK, Alfred. Archäologische Hinweise auf Weinverbrauch und Weinhandel in Lübeck. In *Lübecker...*, S. 167.

Ne visus taros indus galima lengvai datuoti, o ir jų kilmę dažnai nustatyti būna sunku, kadangi tos pačios formos buteliai galėjo būti gaminami net keliuose skirtingose manufaktūrose ir nebūtinai toje pačioje šalyje. Gėrimo, supilstyto į butelius, ilgą kelią iki konkretaus miestiečio stalo, kalbėdamas apie pūstašonius butelius (B-2), aiškiai iliustruoja R. McNulty. Autorius pažymi, jog tokių butelių, skirtų Bordo (pranc. *Bordeaux*) ir galimai kitiems prancūziškiems vynams pilstyti, gamyba, be pačių prancūzų, savo manufaktūrose užsiėmė ir olandai⁵⁸¹. Teigiama, kad olandų pagaminti tušti buteliai galėjo būti siunčiami į Bordo, o pripildyti gražinami atgal į Roterdamą ar kitą olandų uostą, iš kur buteliuose brandintas ar į juos supilstytas vynas, tikėtina, atsi-rasdavo ir Klaipėdoje. Panaši situacija fiksuota ir kalbant apie Didžiosios Britanijos stiklo manufaktūrų ir Prancūzijos vyno ūkių bendradarbiavimą⁵⁸². Didesnis angliškų vyno butelių (B-4-3/3, B-4-3/4, B-4-3/5) Klaipėdoje kiekis fiksuotas nuo XVIII a. antrosios pusės iki XIX a. 3-iojo dešimtmečio. Tai neturėtų stebinti, nes Anglija tuo metu buvo viena svarbiausių Klaipėdos prekybos partnerių medienos srityje⁵⁸³.

Archeologinėje Klaipėdos stiklo kolekcijoje yra pasitaikę ir antspauduotų vyno butelių, gamintų ir artimesnėje Klaipėdai aplinkoje, nemažai pažymėtų butelių XVIII a. – XIX a. pirmojoje pusėje buvo gaminami dabartinės Lenkijos šiaurinėje dalyje naujaisiais laikais įsikūrusiose stiklo manufaktūrose, tokiose kaip Brusno (B-4-3/6), Osieki Lėborskie (B-4-4/1, B-4-6/2), Gronovo (B-4-4/1) ir Sierakovo (B-4-4/1), taip pat ir Gdansko (B-3-1). Neabejotina, jog kai kurie ypač prabangūs vynai į Klaipėdą būdavo atgabenami iškart taroje. Klaipėdoje rastas butelio antspaudas su užrašu „Constantia Wyn“ (B-4-3/2) patvirtina, jog kai kurie klaipėdiečiai turėjo galimybę pažinti ir iš Pietų Afrikos kilusio vyno skonį, kuris, be visa kita, dar buvo ir ypač kokybiškas. Teigiama, kad šis vynas į butelius būdavo pilstomas pačioje Afrikoje ir jau taroje siunčiamas į Europos šalis, tuo tarpu kiti ten gaminami vynai į Europą būdavo gabenami statinėse⁵⁸⁴. Klaipėdoje rasti ir du cilindro formos (B-4-4/1) butelių viršutinės dalies fragmentai su užrašu „Château Margaux“ rodo, kad šie buteliai XIX a. pirmojoje pusėje buvo užpildyti *Bordeaux* vyno ūkyje. Baltasis vynas tuo pačiu pavadinimu, gamintas minėtame ūkyje, tuo metu laikytas pačiu geidžiamiausiu pirmosios klasės vynu visoje Europoje⁵⁸⁵. Su prancūziškais vynais, ypač putojančiais, siejama ir daugiau Klaipėdoje aptiktų butelių (B-4-5) fragmentų, daugiausia datuojamų XIX a. pirmąja puse. Taigi, sekdami senosios Klaipėdos materialinės kultūros pėdsakais, galime atrasti nemažai šio miesto sąsajų ne tik su Baltijos jūros regiono šalimis, bet ir Vakarų Europos miestais, su kuriais pats regionas buvo glaudžiai susijęs ne tik ekonominiais, bet ir gastronomiciais saitais.

⁵⁸¹ McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles of the 17th and 18th Centuries...*, p. 46.

⁵⁸² Ten pat.

⁵⁸³ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėda XIX amžiuje...*, p. 48.

⁵⁸⁴ McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles of the 17th and 18th Centuries...*, p. 63.

⁵⁸⁵ LLOYD, Ward. *A Wine-Lover's glasses...*, p. 118.

2. Stikliniai stalo indai: praktinis ar parodomasis naudojimas?

Svaigiųjų gėrimų plėtra Baltijos jūros regione pati savaime rodo, kad šio regiono gyventojai, įskaitant ir dalį Klaipėdoje gyvenusių žmonių, nesitenkino vien savo pasigamintais produktais. Akivaizdu, kad atvežtiniai gėrimai, tabakas, kava ar kiti stimuliuojantys produktai nebuvo pirmojo būtinumo prekės. Linkstama abejoti, ar visų šių prekių, tiksliau prabangos prekių, vartojimą naujųjų laikų Klaipėdoje skatino fiziologiniai gyventojų poreikiai, gi brangūs atvežtiniai gėrimai net kelis kartus viršijo vietinių gėrimų kainas. Nustačius svaigiųjų gėrimų importo maršrutus aiškėja, kad atvežtinių gėrimų klaipėdiečiai gaudavo ne tik iš Baltijos jūros regiono, bet ir iš Vakarų Europos ar jos kolonijų. Kartu su mainų ekonomika, žinoma, įsitvirtino ir visas materialinio gyvenimo pasiūlos bei paklausos paketas, kadangi siūlydama tam tikrus produktus, pvz., vyną, brendį ar alų, iš esmės Vakarų Europa pardavinėjo ne tik skonį, bet ir savo gyvenimo būdą, jį reprezentuojančius daiktus kartu su visa „naudojimo instrukcija“. Taigi per kelis šimtus metų dalies Klaipėdos gyventojų salonuose suspindo taurės vynui, alui, džinui ar desertiniam pudingui, miegamuosiuose atsirado vandens grafinų, dekanteriai brendžiui ar vynui į paribį išstūmė molinius ąsočius, o stikliniai bokalai – medinius ir keraminius alaus bokalus. Tačiau ir vietoje pasigaminti ar bangūs atvežtiniai keraminiai indai iš miestiečių kasdienybės niekur nedingo, o greičiau buvo kruopščiau diferencijuojami pagal to meto vartojamo produkto standartus ir – ne paskutinėje vietoje – paties miestiečio padėtį visuomenėje.

Remiantis sociologų suformuota *vartojimo* samprata, esą *vartojimas yra procesas, vykstantis tam tikrame socialinių, kultūrinių ir ekonominių praktikų lauke, o vartotojiškumas – tai tą procesą skatinanti ideologija, kurios pagrindinis tikslas yra žmonių akyse įtvirtinti nelygstamą kapitalizmo sistemos „gerumą“ ir „pirmumą“*⁵⁸⁶, galima tvirtinti, jog svaigiųjų gėrimų importą Klaipėdoje palaikė tik ta dalis miestiečių, kuriems buvo aktualesni socialiniai poreikiai ir tokių poreikių tenkinimo aplinkybės. Archeologinių tyrimų metu Klaipėdoje surinkti stiklo dirbiniai leidžia svarstyti miestiečių sociokultūrinio gyvenimo aspektus, pirmiausia per *stalo kultūros* sąvoką, kuri aprėpia ne tik mitybos, elgesio prie stalo, komunikacijos etikos, estetikos suvokimo klausimus, bet ir kultūrinę įtaką. Vis dėlto pripažįstama, kad pilnutinį stalo kultūros poveiklį galima nupiešti ištyrus visas indų grupes, tarp jų ir keraminius, metalinius bei medinius stalo indus, tačiau kartu teigiama, jog stikliniai stalo indai, anot šios temos tyrinėtojų, yra vienas iš nedaugelio naujųjų laikų kasdienybės ženklų, per kuriuos galima atsekti ir vartotus gėrimus, užimančius, kaip ir jų vartojimo papročiai, išskirtinę vietą socialinėje (ir iš esmės – žmonių bendrystės) istorijoje⁵⁸⁷.

⁵⁸⁶ RUBAVIČIUS, Vytautas. *Postmodernusis kapitalizmas...*, p. 100.

⁵⁸⁷ LAUŽIKAS, Rimvydas. Gėrimų vartojimas kaip bendrystės reprezentacija XVII–XVIII a.

Stereotipinis gėrimo proceso siejimas su amoraliu gyvenimo būdu iš dalies padarė įtaką ir svaigiųjų gėrimų istorijos tyrimams, kurių diapazonas Lietuvoje šiandien nėra itin platus. Svaigiųjų gėrimų gamyba, prekyba ir vartojimas apima įvairias žmonių gyvenimo sritis, todėl jų istorija neturėtų būti tapatinama tik su girtuokliavimo problemomis, apie kurias viešosios diskusijos iš esmės prasidėjo tik XIX amžiuje⁵⁸⁸. Taigi atskyrus alkoholizmą nuo saikingo gėrimų vartojimo atsiveria kur kas įdomesni žmonių poreikiai – prestižas, skonis, bendravimas, religinės bei švenčių apeigos ir kt. Be to, svaigiųjų gėrimų vartotojai turėjo dar ir kitą motyvą. Fermentuoti, vėliau ir distiliuoti gėrimai buvo ypač svarbi priemonė sveikatingumui palaikyti. Įvairūs vandens užkratai tuo metu buvo dažnas reiškinys, o alus, vynas ar degtinė padėdavo apsisaugoti nuo užkrečiamųjų ligų⁵⁸⁹. Taigi svaigieji gėrimai neabejotinai veikė miestiečių socialinio, kultūrinio, religinio ar asmeninio gyvenimo kokybę.

Galima teigti, kad alus ir midus viduramžių bei naujųjų laikų Klaipėdoje ant miestiečių stalo buvo patiekiamas net dažniau nei paprastas vanduo. Alus pirmiausia buvo vartojamas ne kaip stimuliuojanti medžiaga, bet kiekvieno valgio metu ar kaip maisto gaminimo pagrindas (pvz., maistui virti)⁵⁹⁰. Tuo tarpu midus buvo geriamas vietoje vyno ir mėgstamas ypač tose šalyse, kuriose vynas nebuvo gaminamas⁵⁹¹. XV a. svaigiųjų gėrimų pasigamindavo ir patys Klaipėdos miestiečiai. Tai rodo 1475 m. suteikta privilegija, kuri įpareigojo alaus ir midaus pilstytojus nuo kiekvienos statinės duoti mažą skotą prūsiškomis monetomis⁵⁹². Vynas per visą Ordino valdymo laikotarpį Klaipėdoje minimas vos kelis kartus: 1398 m. viena statinė Alantvaino (*Alantwein*), kitaip Kreutervaino (*Kräuterwein*), o 1414 m. trys Pareinės vyno (*Rheinwein*) statinės⁵⁹³. Tuo metu vynas į pilį greičiausiai patekdavo iš Vokietijos per Liubeką, kuriame vėlyvaisiais viduramžiais buvo galima įsigyti, ko gero, visų trokštamų vyno rūšių⁵⁹⁴.

Materialūs daiktai, įrodantys svaigiųjų gėrimų vartojimo pilyje apraiškas, žinomi iš XIV–XV a. susiformavusių kultūrinių sluoksnių⁵⁹⁵. Archeologinių tyrimų metu Klai-

bajoriškoje kultūroje. In *Tautosakos darbai*, 2016, t. 51, p. 11–31.

⁵⁸⁸ PELC, Ortwin. „Dem Trunke ergeben...“. Alkoholkonsum und Mässigkeitsbestrebungen in Lübeck in der Mitte des 19. Jahrhunderts. In *Lust und Last des Trinkens in Lübeck: Beiträge zu dem Phänomen vom Mittelalter bis zum 19. Jahrhundert*. Hrsg. von Gerhard GERKENS, Antjekathrin GRASSMANN. Lübeck, 1996, S. 41.

⁵⁸⁹ KÜRTZ, Jutta. *Aus Kanne, Faß und Buddel. Kleine norddeutsche Trinkgeschichte(n)*. Lübeck, 1986, S. 10.

⁵⁹⁰ Ten pat, S. 21–22.

⁵⁹¹ Ten pat, S. 18.

⁵⁹² ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 59.

⁵⁹³ WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets...*, S. 78.

⁵⁹⁴ Ten pat, p. 82.

⁵⁹⁵ ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija*. Vilnius, 2002, p. 112.

pėdos piliavietėje buvo surinkta nemažai keraminių, plastiškais įspaudais dekoruotų ąsočių dugnų⁵⁹⁶. Šie gėrimams pilstyti skirti indai kildinami iš Reino krašto⁵⁹⁷, o į pilį galėjo patekti iš bet kurio su Hanzos prekyba susijusio Baltijos jūros regiono miesto. Tai, ką užfiksavo archeologai, galima patvirtinti ir istoriniais duomenimis. Aiškėja, jog Klaipėdos komtūras savo rūsyje, be ąsočių, laikė ir kitus gėrimams skirtus indus – dubenėlius, plienines ar alavines taures. Pastarosios minimos net keletą kartų (1420 m. – 12 vnt., 1434–1447 m. – 15 vnt.)⁵⁹⁸. Piliavietėje rastos gertuvės, ąsočiai, bokalai, puodeliai buvo skirti įvairiems skysčiams pilstyti ir gerti⁵⁹⁹. Išanalizavus ankstyvąjį stiklo periodą Klaipėdoje, galima teigti, jog šalia kitų rūšių indų pirmieji stiklo dirbiniai ant vaišių stalo pilyje pasirodė tik (XV) XVI a. Tai stiklinės su kojele (S-1-1) (R1.1, R5.1) ir aukštosios taurės (T-1-1) (R5.2) (23.2 pav.), iš kurių gertas vynas arba alus. Tuo tarpu XVI a. pabaigoje – XVII a. pirmojoje pusėje (R4.3, R4.4) Klaipėdos pilyje jau buvo geriama iš ankstyvojo riomerio (T-2-1), taip pat taurių su kojele (T-3-1/4), pagamintų *Façon de Venise* maniera. Remiantis to meto dailininkų paveikslais, galima matyti, kad iš tokių taurių buvo geriamas atitinkamai baltas ir rausvas vynas (23.3 pav.). Vis dėlto, vertinant bendrąją stiklo dirbinių situaciją ankstyvajame periode, reikia konstatuoti, jog Klaipėdos pilyje kasdien dengtas stalas prabanga nepasižymėjo. Matyti, jog pilyje labiau buvo akcentuojamas praktinis, o ne parodomasis gyvenimo stilius, čia rasti stiklo dirbiniai yra tik kukli aukštosios stalo kultūros užuomina, lyginant, pavyzdžiui, su Vilniaus Žemutinėje pilyje aptiktais prabangą reprezentuojančiais stiklo dirbiniais⁶⁰⁰.

Išanalizavus archeologinę stiklo medžiagą, pastebėtos kelios stiklinių stalo indų radimo tendencijos ir pačiame mieste. Paprastai stiklo šukės čia randamos arba pavieniui, arba koncentruotai, po kelias, keliasdešimt ar daugiau fragmentų vienoje vietoje. Nuo XVII a. pirmosios pusės, kai Klaipėda tapo tvirtove, o mieste buvo įkurdinta įgula, išaugo ir gyventojų skaičius mieste⁶⁰¹, todėl natūraliai turėjo padidėti ir svaigiujų gėrimų bei pačių geriamųjų indų paklausa. Tačiau iki XVII a. pabaigos archeologiniuose sluoksniuose stiklo dirbinių Klaipėdoje randama palyginti mažai, apskaičiuota, kad taip datuojami stikliniai stalo indai, įskaitant ir butelius, sudaro mažiau nei trečdalį visų indų kiekio iš tiriamų laikotarpių. Iki XVII a. pabaigos mieste (R37.1, R62.1, R64.1) dažniausiai pasitaiko tik kai kurių tipų ankstyvųjų taurių (T-1-2, T-2-1, T-3-1) ir keturbriaunių butelių (B-5-3). Pastebėta, jog tuo metu ir pačiame sluoksnyje

⁵⁹⁶ *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika XIV a. vid. – XIX a. Iš Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus rinkinių*. Sud. Roma SONGAILAITĖ, Liolė RUTKAITIENĖ. Klaipėda, 2010, p. 107.

⁵⁹⁷ ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis...*, p. 112.

⁵⁹⁸ WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets...*, S. 78.

⁵⁹⁹ *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika XIV a. vid. – XIX a...*, p. 107.

⁶⁰⁰ STRIŠKA, Gintautas. Vilniaus Žemutinės pilies XV–XVI a. stikliniai dirbiniai..., p. 44–51.

⁶⁰¹ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų...*, p. 26.

ar struktūroje rastų stiklo dirbinių fragmentų skaičius vidutiniškai siekia nuo vieno iki penkių, o ir skirtingų geriamųjų stiklo indų tipų įvairovė šie sluoksniai nepasižymi.

Kiek didesnė tokių dirbinių sankaupa, kurioje telkėsi XVII a. būdingų stiklinių stalo indų, pirmiausia taurių, stiklinių ir butelių, „kolekcija“, buvo aptikta Klaipėdoje tyrinėtame sklype tarp Tomo g. ir Didžiosios Vandens g. (R51.6–8), kur aptikta apie 17 skirtingų tipų ar potipių butelių, 9 skirtingų tipų stiklinių ir 8 skirtingų tipų ar potipių taurių, taip pat ir nemažas kiekis stiklo buteliukų ir kitų labiau vaistinėms būdingų atributų (1 lentelė). V. Žulkus vienoje savo studijų mini, jog Tomo gatvėje archeologinių tyrimų metu atidengtos neįprastai didelės patalpos galėjo priklausyti apie 1550 m. čia pastatyti smuklei⁶⁰². Iš pradžių manyta, kad tyrinėtame sklype atrasti stiklo dirbiniai galėjo šiai smuklei ir priklausyti⁶⁰³, tačiau labiau išanalizavus ne tik butelių, kurių formos keitėsi lėčiau, bet ir geriamųjų stalo indų formas, paaiškėjo, jog šie indai yra būdingi XVII a. Be to, ir kitos šiuose sluoksniuose rastos stiklinių indų grupės leidžia svarstyti ir kitus jų naudojimo scenarijus (žr. skyrių „Stiklo indai Klaipėdos medicinos paslaugų kontekste“).

Reikėtų pažymėti, kad nuo XVIII a. stiklo dirbinių randama ir kitokio pobūdžio struktūrose. Akcentuotina, jog dažnai didesnės dirbinių sankaupos fiksuojamos ūkinės paskirties duobėse, ūkinėse dėžėse, kurios buvo konstruojamos ir kalkėms gesinti, ir šiukšlėms ar miestiečio biologiniam turiniui kaupti. V. Žulkus mini, jog medinės, rečiau mūrinės, šiukšlių duobės Klaipėdoje buvo įrengiamos XVII–XVIII a. galukiemiuose⁶⁰⁴, tuo remiantis tikslinga manyti, kad jos buvo prižiūrimos ir galėjo aptarnauti ne tik privačias, bet ir viešąsias erdves. Vokiečių archeologo G. Fehrlingo teigimu, tokiose konstrukcijose aptiktos sankaupos neabejotinai atspindi amatininkystę, prekybą, žmonių aprangos detales, mitybą, namų apyvokos daiktus, o tai leidžia interpretuoti miesto ekonominę, socialinę struktūrą, kartu ir gyvenseną⁶⁰⁵. Šiai minčiai pritaria ir archeologas A. Falkas, kuris neabejoja, jog tokios struktūros yra vertingi šaltiniai kultūros istorijai pažinti, nes čia randama nemažai vienoje vietoje sukaupytų radinių⁶⁰⁶. Tiesa, rizikinga manyti, kad pavieniui surinkti tokie dirbiniai priklausė privatiems namų ūkiams, o didesnės tų dirbinių sankaupos galėjo būti smuklių, vyninių ar kitų panašių mieste veikusių vietų inventorius, tačiau, analizuojant stiklo medžiagą bendrame archeologinių radinių kontekste, iš esmės galima įtarti ir pačios vietos specifiką. Taigi analizuojant stalo kultūros raidą per stiklo kultūrą Klaipėdos mieste, šiame darbe pirmiausia bandoma atskirti *privačiosios* ir *viešosios* erdvių sąvokas.

Išanalizavus stiklinių taros, geriamųjų ir kitų stalo indų radavietes, nustatytos net kelios dešimtys (1 lentelė) skirtingų tokių stiklo dirbinių koncentracijos vietų – tai ūkinės duobės ir medinės dėžės, taip pat ir šuliniai, statinė ir kitos uždaros struktūros,

⁶⁰² ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda: Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija...*, p. 79.

⁶⁰³ ŠIMKUTĖ, Indrė. XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdoje..., p. 167.

⁶⁰⁴ ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda: Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija...*, p. 77.

⁶⁰⁵ FEHRLING, Günter. *Einführung in die Archäologie des Mittelalters*. Darmstadt, 1992, S. 221.

⁶⁰⁶ FALK, Alfred. *Archäologische Funde und Befunde des späten Mittelalters...*, S. 12.

kuriose dažniausiai randama ne tik stiklo, bet ir kitų dirbinių liekanų. Todėl svarstoma prielaida, kad stiklo dirbinių šukės būdavo sąmoningai telkiamos vienoje vietoje. Tiesa, reikėtų pabrėžti ir tai, jog datuoti tokius radinius iš šių struktūrų yra sudėtinga, nelabai aišku, kada jos buvo pripildomos šiukšlių, o kada išsemiamos. Išanalizavus tokių struktūrų turinį, buvo nustatyta, kad daugiausia jos buvo užpildytos XVIII a. viduryje – XIX a. pradžios šiukšlėmis. Vis dėlto šios sankaupos yra laikomos reikšmingomis kontekstinei medžiagai, kuri ir padeda susieti stiklo dirbinius su jų naudojimo erdvėmis, pažinti. Išanalizavus tokio tipo radavietes, nustatyta mažiausiai dešimt vietų, kurių inventorių galėtume sieti su viešosiomis erdvėmis. Šias erdves – smukles, vynines ar restoranus – naujųjų laikų Klaipėdoje neabejotinai reikėtų laikyti svarbiomis to meto visuomenės susibūrimo vietomis, kuriose buvo galima ne tik pavalgyti ar išgerti, bet ir pasikeisti idėjomis, sudaryti sandorius ar užmegzti vertingas pažintis. Neabejojama, jog tokių įstaigų inventorius buvo kauptas Žvejų g. (R73.1), Didžiojoje Vandens g. (R27.3), Daržų g. (R18.4, R18.5), Aukštojoje g. (R12.6) ir Skerdėjų g. (R17.5, R38), o XIX a. pirmojoje pusėje tokių susibūrimo vietų galėjo būti Didžiojo Vandens g. (R50.3.), Sukilėlių g. (R43.1), Šaltkalvių g. (R44.9) ir Turgaus a. (R56.1) (24 pav.).

Didelis kiekis stiklo dirbinių buvo aptiktas Žvejų g. 4, 6 tyrinėtame objekte (R73.1). Pagrindinę šio inventoriaus dalį sudarė buteliai, kurių čia sutelkta net apie 15 skirtingų tipų ar potipių. Dalį šių butelių sudarė pūstašoniai buteliai (55 vnt.). Pastarųjų butelių atsiradimas XVII a. antrojoje pusėje – XVIII a. pirmojoje pusėje⁶⁰⁷ aiškiai rodo ne tik vyno mažoje talpoje brandinimo, pilstymo ar transportavimo tradicijų plėtrą, bet ir demonstracinio vartojimo augimo tendencijas, pirmiausia tarp aukštesniojo socialinio sluoksnio atstovų. Taigi galima daryti prielaidą, kad tuo laikotarpiu, be turinio, dėmesys pradedamas skirti ir jo „pakuotei“. Vis dėlto kiti stiklo dirbiniai, pirmiausia kai kurie cilindriniai buteliai, rodo, kad šie dirbiniai buvo būdingesni XVIII a. antrajai pusei ir net XIX a. pirmiesiems dešimtmečiams. Galima manyti, jog kartu rasti pūstašoniai buteliai arba buvo kiek „užsitęsę“ laike, arba pati ūkinė dėžė buvo pildyta ilgą laiką. Pirmąjį variantą galėjo lemti ir tai, jog stikliniai buteliai Klaipėdos smuklėse, vyninėse ar restoranuose būdavo naudojami tol, kol suduždavo. Tai patvirtina ir ypač ryškios „nusidėvėjimo žymės“, matomos ant dugno pado. Be to, pusrutulio formos buteliuose vynas jau buvo brandinamas, todėl butelių pagaminimo data galėjo būti ypač nutolusi nuo radimo aplinkos datavimo. Rastose ūkinėje duobėje, be stiklinių butelių, buvo aptikta taurių ir taurelių, stiklinių ir kitų stiklinių indų, taip pat surinkta nemažai ir kitų stalo indų, rastas žaidimo kauliukas, pasitaikė austrių kriauklių⁶⁰⁸ J. Tatoris mini, jog Žvejų g. (dabar Nr. 13–15, taigi visai netoli tirto objekto) veikė Veisono (*Weisson*) vyninė, rekonstruota 1923 m. Taip pat nurodoma, kad XIX a. čia

⁶⁰⁷ McNULTY, R. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries...*, p. 30.

⁶⁰⁸ JAROCKIS, R. Tyrinėjimai Žvejų g. 4, 6. In *Archeologiniai tyrimai Lietuvoje 2006 metais*. Sud. G. ZABIELA. Vilnius, 2007, p. 333.

buvo įsikūrusi alaus darykla ir tikriausiai karčema. Veisono vyninėje veikė vadinamasis vyno rūsys, buvo biliardas. Šioje vietoje, kaip nurodoma, lankydavosi daugiausia vyresnio amžiaus žmonės⁶⁰⁹.

Remiantis stiklinių taros ir stalo dirbinių tyrimu, nustatyta, kad paslaugų vietų, susijusių su svaigiųjų gėrimų vartojimu, šioje gatvėje galėjo būti ir daugiau. Žvejų g. 10 tyrinėtame objekte (R70) archeologai aptiko kelias uždaras struktūras – ūkinės dėžės, duobės, šulinį, fekalinio turinio kubilų, kuriuose surinkta ir įvairių stiklo dirbinių (1 lentelė). Daugiausia pasitaikė cilindrinų vyno butelių, taip pat rastas džino butelio apatinės dalies fragmentas, aptikta ir kitų restoranui būdingų atributų – didelis kiekis pypkių, butelių kamščių, fajansinių indų šukių, taurių, rasta ir austrės geldelė, taip pat ir kitų dirbinių, datuojamų nuo XIX a. pirmosios pusės iki 1854 m. gaisro⁶¹⁰. Šiai „sistemai“, matyt, priklausė ir čia pat rasti kubilai su fekalinio tipo užpildu. Juose rasta monetų, keletas butelių, pypkių, laikraščio skiautė...⁶¹¹. Yra žinoma, jog iki Didžiojo gaisro kitoje gatvės pusėje veikė viešbutis „Zum Weissen Schwan“. Vėliau, po gaisro, jis buvo perstatytas ir pavadintas „Hotel de Russie“ – su tokiu užrašu tyrinėtą objekto paviršiniame žemės sluoksnyje buvo rastas lėkštės fragmentas⁶¹². XX a. pradžioje šis viešbutis gavo „Baltisches Hof“ pavadinimą⁶¹³, o pati vieta savo paskirties nepakeitė iki šiol. Žvejų gatvėje, kitoje pilies bastiono pusėje, šalia Danės upės, Žvejų g. 12 (R67) ir Žvejų g. 6–8a (R72) tyrinėtuose objektuose, tiesa, supiltiniuose žemės sluoksniuose, buvo aptikta palyginti didelių stiklinių butelių ir kitų stiklinių stalo indų sandraupų. Lyginant abiejų šiose objektuose surinktų stiklinių dirbinių medžiagą, nustatyta, jog Žvejų g. 12 sandraupa, stiklinių dirbinių atžvilgiu yra ankstyvesnė, nes joje rasta ir pusrutulio formos butelių ir ji bendrai yra datuojama XVIII a. antrąja puse – XIX a. pradžia. Tuo tarpu Žvejų g. 6–8a daugiau rasta XIX a. pirmajai pusei būdingų stiklo indų šukių.

XVIII a. antrojoje pusėje – XIX a. pirmojoje pusėje galėjo veikti smuklė ir Šaltkalvių g. 2 ribose. Archeologinių tyrimų metu atidengtos dvi ūkinės paskirties dėžės (R43.1, R44.9), iš jų vienoje rasta stiklinių butelių sandraupa. Iš minėtos ūkinės dėžės daugiausia surinkta cilindro formos butelių fragmentų, taip pat pasitaikė pūstašonių ir daugiabriaunių butelių šukių. Čia rasta stiklinių, taurių ir dekanterių (1 lentelė), kuriuose turėjo būti tiekiamas vynas arba koks kitas alkoholinis gėrimas, fragmentų, kaip tuo metu daryta ir kitose šalyse. Pavyzdžiui, Anglijos barai ir salonai dar ir XIX a. viduryje viską pirkdavo statinėse, tačiau ant stalo šį gėrimą tiekdavo jau

⁶⁰⁹ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų...*, p. 249.

⁶¹⁰ BRAČIULIENĖ, Ramunė. *Žvejų 10 Klaipėdoje. Archeologiniai tyrimai 2006 metais*. Ataskaita, I dalis. MLIM, AS 347, Pg. 9263, Klaipėda, 2007, p. 8.

⁶¹¹ Ten pat, p. 13.

⁶¹² Ten pat, p. 25.

⁶¹³ Damals-Memel-Klaipeda-heute [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 04 01]. Prieitis per internetą: < <http://www.bork-on-line.de/Memel/mehr-lt/002064.htm> >

išpilstytą buteliuose arba dekanteriuose. Vieno anonimo prisiminimuose rašoma, kad nemaloniausias darbas ryte laukdavo barmeno, kuris po nakties naudotus butelius ir grafinus turėdavo paruošti naujai išaušusios dienos darbui⁶¹⁴. Klaipėdoje rasti dekanteriai taip pat buvo skirti gėrimams ant stalo patiekti – tai vyno vartojimo ceremoniją neabejotinai darė dar rafinuotesnę.

J. Tatoris mini, kad XIX a. 3-iajame dešimtmetyje Klaipėdoje kartu su priemiesčiais veikė 185 karčemos, smuklės, užėigos namai⁶¹⁵. Analizuojant stiklo artefaktus, pastebėta ir XIX a. pirmąją pusę datuojamų tokių dirbinių sandaupos. Istoriografijoje užsimenama, kad tuo metu karčemų statybą mieste skatino aktyvėjanti prekyba su kitais miestais. Svarbi buvo trasa Berlynas–Peterburgas, ėjusi per Kuršių neriją ir Klaipėdą⁶¹⁶. Intensyvėjant susisiekimui, atsirado ir viešbučių poreikis keliautojams apsistoti⁶¹⁷. Su šiuo etapu turėtų būti siejamos ir kelios stiklo dirbinių sandaupos, pirmiausia Didžiojoje Vandens g. 20. Šio sklypo ribose, kaip rodo čia rasta medžiaga, neabejotinai turėjo veikti restoranai. Tyrimų metu rastoje ūkinėje dėžėje užfiksuota didelė gausa įvairių stalo ir kitų indų (R27.3). Tarp rastų stiklinių butelių pasitaikė ir keletas pusrutulio formos butelių fragmentų. Didžioji dauguma butelių – tai cilindriniai buteliai, buteliai išgaubtais kaklais, taip pat rasta ir laibo cilindro formos butelių. Ypač daug užfiksuota taurių ir stiklinių fragmentų (1 lentelė). Tai rodo, kad tiek stiklinės, tiek taurės ar kiti šiai indų kategorijai priskiriami stikliniai indai buvo naudojami kompleksiškai, serviruojant juos ant to paties stalo⁶¹⁸. Tokią išvadą galima daryti išanalizavus ir Klaipėdos miesto medžiagą. Stiklinių ir taurių dažnai randama ne tik pavieniui, bet ir tame pačiame kultūriniame sluoksnyje ar vienoje struktūroje. Tai rodo, jog Klaipėdos miestiečiai ne tik vienu metu vartojo skirtingų rūšių gėrimus, bet ir parinkdavo skirtingiems atvejams tinkamą indą.

XIX a. pirmajai pusei galima būtų priskirti ir stiklinių indų sandaupą ūkinės paskirties dėžėje, rastoje sklypo Tomo g. 20–22 ribose (R50.3). Nors nurodytoje uždaroje struktūroje surinkta palyginti mažai ne tik stiklinių butelių fragmentų (1 lentelė), bet ir kitų radinių, regis, netoliese turėjo būti ir su maitinimo ar kitomis šio tipo paslaugomis susijusi vieta, kurioje buvo galima paragauti ir ypač brangių gėrimų, rūšinių vynų. Čia buvo rastas cilindro formos butelio žalios spalvos kaklelis. Ant petelių buvo užklijuotas antspaudas su užrašu „CHATEAU MARGAUX“. Rasta ir kitų rūšinių gėrimų butelių. Didelių stiklinių indų sandaupų užfiksuota ir buvusio-

⁶¹⁴ BUSCH, Jane. Second Time Around: A Look at Bottle reuse. In *Approaches to material culture research for historical archaeologists: a reader from Historical archaeology. Historical archaeology*. Compiled by David R. BRAUNER. 2000, p. 177.

⁶¹⁵ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda...*, Vilnius, 1994, p. 244.

⁶¹⁶ Ten pat.

⁶¹⁷ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 134.

⁶¹⁸ JONES, O, R., SMITH, A. *Glass of the British Military...*, p. 34

me Frydricho mieste. Vėlyviausi buteliai, tarp kurių pasitaikė ne tik cilindro formos, bet ir daugiabriaunių butelių, rasti Turgaus a. 21 tirtame objekte. J. Tatoris mini, jog Turgaus a. gale (Nr. 23) XIX a. pirmojoje pusėje pastatytame name veikė karčema, vadinta „Deutsches Haus“. Autorius nurodo, kad XIX a. vidurio plane šios karčemos-viešbučio kieme yra pažymėti du šuliniai, kurie aprūpindavo karčemą, alaus daryklą ir tvartus vandeniu⁶¹⁹.

3. Stiklo indai Klaipėdos medicinos paslaugų kontekste

Visais laikais, nepaisant socialinių, kultūrinių ir ekonominių skirtumų, žmones labiausiai jaudino jų pačių sveikata. Ligos, opos, dantų skausmas, maras, epidemijos, traumos, gimdymai ir kitos su žmogaus fiziologija susijusios nemalonios, skausmingos situacijos turėjo būti sprendžiamos laiku ir vietoje, įprastomis sąlygomis, turimomis priemonėmis ir žiniomis. Kas rūpinosi Klaipėdos gyventojų sveikata, kur ir kaip buvo teikiama pirmoji medicininė pagalba nelaimėliams, bent iki XVII a. vidurio, turima mažai duomenų. Tiesa, istoriografijoje keliama prielaida, kad jau Ordino valdymo metais pilyje veikė patalpos, kuriose gydėsi sužeisti riteriai⁶²⁰, komtūrijos skolininkų kontekste 1389 m. yra minima špitolės virtuvė (vok. *Spitalküche*)⁶²¹, kas rodytų ir pačios špitolės⁶²² veiklos organizavimą pilies viduje ar priešpilyje. Savo straipsnyje apie špitolių veiklą Kaune A. Bagdonavičius pažymi, jog špitolės XVI–XVII a. dar nebuvo specializuotos, jose buvo guldomi ir invalidai, sergantieji infekcinėmis, venerinėmis, psichinėmis ligomis, tačiau kartu pabrėžiama, kad jose buvo daugiau slaugoma nei gydoma⁶²³. Remiantis archeologinių tyrimų rezultatais, galima būtų manyti, jog XVI a. pradžioje Klaipėdos pilies teritorijoje galėjo veikti ir pirtis, kurios galimų pėdsakų archeologai aptiko, tyrinėdami ant pylimo stovėjusio medinio pastato su plytine krosnimi, perdengta arkomis ir akmenų skliautu, liekanas⁶²⁴. Istoriografijoje neretai pabrėžiama paralelė tarp pirties ir savotiškos gydyklos vietų, ypač kalbant apie medicininių paslaugų teikimą viduramžiais⁶²⁵. Remiantis istoriniais duomenimis,

⁶¹⁹ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų...*, p. 245.

⁶²⁰ Ten pat, p. 224.

⁶²¹ WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets*, I. Marburg, 1969, S. 66.

⁶²² Špitolė (lot. *hospitium* – prieglauda, svetingumas) – prieglaudos tipo įstaiga, kurioje pastogę rasdavo sergantieji ir invalidai. Žr. BAGDONAVIČIUS, Almantas. Iš XVI–XVIII a. Kauno špitolių raidos. In *Aktualūs kultūros paminklų tyrinėjimų uždaviniai: Konferencijos pranešimų tezės (Vilnius, 1988 m. spalio)*. Vilnius, 1988, p. 91.

⁶²³ BAGDONAVIČIUS, Almantas. Iš XVI–XVIII a. Kauno špitolių raidos..., p. 96.

⁶²⁴ ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos pilis. Statybos istorija ir tyrimai. In *Lietuvos pilių archeologija*. Klaipėda, 2001, p. 65.

⁶²⁵ BAGDONAVIČIUS, Almantas. Iš XVI–XVIII a. Kauno špitolių raidos..., p. 96.

galima teigti, kad „tikrosios“ medicinos raida Klaipėdoje prasidėjo nuo XVII a., nes apie profesionalaus gydytojo paskyrimą šiame mieste pradėta svarstyti tik 1643 m.⁶²⁶

Ką nutyli istorijos šaltiniai miestiečių gydymo praktikos klausimais, visiškai nežinioje nepalieka archeologiniai duomenys. Tai, kad Klaipėdoje vis dėlto buvo taikomi modernūs gydymo metodai, rodo archeologinių tyrimų rezultatai iš buvusios Šv. Jono bažnyčios prie Danės upės vietos. XVI a. pabaiga – XVII a. archeologų datuoti ir antropologų ištirti senųjų Klaipėdos miestiečių kapai tyrėjams leido daryti prielaidą, jog mirusieji prieš tai gyveno palyginti gerai, retai turėjo traumų ar sirgo⁶²⁷. Kad ligos buvo diagnozuojamos ir gydomos savo darbą išmanančių specialistų, patvirtina ir vieno aštuonmečio kape, tiksliau jo skrandžio srityje, aptiktos gyvsidabrio liekanos⁶²⁸. Gydymas gyvsidabriu buvo gana modernus to meto ligų, taip pat ir sifilio⁶²⁹, gydymo metodas, kurį taikantieji turėjo būti ne tik susipažinę su šveicarų gydytojo ir mokslininko Paracelso teorijomis, bet ir patys privalėjo išmanyti cheminės sudėties vaistų gamybą. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad gyvsidabriu taip pat buvo gydomos odos dėmės ir strazdanos, o pats toks gydymo būdas nutrauktas tik XIX a.⁶³⁰ Šio, kaip ir kitų cheminių reagentų, tiekimas į Klaipėdą XVII a. antrojoje pusėje – XVIII a. pradžioje Klaipėdos muitų knygose užfiksuotas ne kartą⁶³¹. Manoma, jog Klaipėdos medicinoje buvo plačiai naudojami iš Baltijos jūros regiono šalių ir tolimesnių vietų atplukdytas alūnas (lenk. *alun*), sieros rūgštis (lenk. *witriol*), siera (lenk. *siarka*), arsenas (lenk. *arszenik*) ir kiti tam reikalingi elementai, taip pat ir gyvsidabris (lenk. *rtęć*). Tokią žaliavą paversti gydomosiomis priemonėmis reikėjo ne tik žinių, bet ir specialios įrangos, o su cheminėmis medžiagomis tuo metu daugiausia buvo dirbama alchemijos srityje.

Alchemiko vaistinininko veiklos pėdsakai naujųjų laikų Klaipėdoje yra palyginti ryškūs – vieno iš šios profesijos atstovų disponuotų laboratorinių indų liekanos, kaip nebereikalingos atliekos, nerūpestingai buvo suverstos dar XVII a. antrojoje pusėje, miestui tvarkant savo teritorijas, kas tuo metu buvo įprastas ir gana dažnas reiškinys. Pavyzdžiui, XVII a. 3-iajame dešimtmetyje po Klaipėdoje siautusių maro buvo susirūpinta ir miesto sanitarija, todėl įsakta kiekvienam miestiečiui kas savaitę priešais savo duris apvalyti gatvę, o šiukšles išversti į vietą, kurią nurodys pulkininkas leitenantas⁶³². Istoriografijoje randame, jog supiltinis žemių sluoksnius, aptiktas sklype tarp

⁶²⁶ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...* p. 120.

⁶²⁷ ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos Šv. Jono XVII a. bažnyčia In *ATL 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 262.

⁶²⁸ ZABIELA Gintautas. Klaipėdos senamiesčio sklypo Turgaus g. 37 2006 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita. T. 2: kapai. Vilnius, 2008. *MLIM*, AS 409, p. 68–69, kapas Nr. 164.

⁶²⁹ DAVIES, Norman. *Europa. Istorija*. Vilnius, 2008, p. 517.

⁶³⁰ BERGER, Steffen. *Alchemie in Mittelalter und früher Neuzeit...*, S. 14.

⁶³¹ GROTH, Andrzej. *Žegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722...*

⁶³² ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...* p. 103, ELERTAS, Dainius. Odų gatvelė – Odų gatvės priemiestis – Friedrichstadtas.

Tomo g. – Didžiosios Vandens g., kur ir buvo rastas minėtas inventorių, kartu slėpė ir senąją Danės vagą, kuri iki XVI a. vidurio galimai funkcionavo kaip laivų statyklos vieta⁶³³. Archeologė I. Masiulienė, remdamasi lenkų istoriko A. Grotho ir archeologo V. Žulkaus įžvalgomis, daro prielaidą, kad būtent tuo metu laivų statyba prie Senosios Danės nutraukiama dėl seklėjančios upės, o pats uostas perkeliamas į Naująją Danę⁶³⁴. Tai sudaro pagrindą manyti, kad didesnių šiukšlių sancaupų Senojoje Danėje teoriškai galėjo atsirasti jau XVI a. antrojoje pusėje, tačiau pirmieji Senosios, arba Tingiosios, Danės planai miesto valdžios buvo viešai paskelbti tik 1667 m.⁶³⁵ Tuo remiantis, galima manyti, jog teoriškai supiltinio sluoksnio, kurio storis siekė vietomis 1,6–2,4 m⁶³⁶, susidarymas ir kartu jo datavimas XVII a. antrąja puse, kaip deklaruojama ir archeologinių tyrimų ataskaitoje, yra pagrįstas. Teigiama, kad galutinai upė buvo užversta tik XVIII a. pradžioje⁶³⁷, o tam neprieštarauja ir kai kurie stikliniai ir keraminiai čia surinkti artefaktai.

Paprastai alchemikų laboratorijos indai – ne tik stikliniai, bet ir keraminiai – mokslinėje literatūroje yra siejami su trimis skirtingomis veiklomis – metalurgija, alkoholio distiliavimu ir vaistų / medikamentų gamyba⁶³⁸, o pastarosios dvi sritys dar ir tarpusavyje yra nemenkai susijusios. Kokio pobūdžio laboratorija veikė Klaipėdoje bent iki XVII a. pabaigos, iš dalies galima atsakyti, remiantis supiltniame sluoksnyje surinktų stiklinių dirbinių tyrimais. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad sluoksnyje iš viso buvo surinkta 226 vnt. įvairaus pobūdžio stiklinių dirbinių, o juos suklasifikavus išryškėjo 48 skirtingi tų dirbinių tipai. 12 proc. visų stiklo radinių skaičiaus sudarė dirbiniai, kurių priklausomybė tokio pobūdžio laboratorijoms nekelia abejonių. Tai alembikai, kūgio ir kitų galimų formų kolbos, piltuvėliai, retortos ir vamzdeliai – tokių indų nuskilusios dalys. Naudojantis šia įranga, neabejotinai buvo gaminami vaistinio pobūdžio preparatai, kadangi čia buvo rasta ir 9 skirtingų tipų buteliukų liekanų, kurios kartu su plačiagurklių indelių fragmentais sudaro 38 proc. visų šiame sluoksnyje surinktų stiklo dirbinių kiekio. Be to, tame pačiame sluoksnyje buvo rasta ir tiglių liekanų – tai visiškai išlikusi miniatiūrinė puodynėlė (Ø 22 mm, H 45 mm) ir vienas miniatiūrinio

In *Klaipėdos visuomenės ir miesto struktūros* (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, t. XI). Sud. V. VAIVADA, D. ELERTAS. Klaipėda, 2005, p. 153.

⁶³³ ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda: miestas ir pilis, archeologija ir istorija...*, p. 117; MASIULIENĖ, I. Klaipėdos senamiesčio šiaurės vakarinės dalies raida XVI–XVII amžiais. In *Lietuvos archeologija*. T. 35, 2009, p. 246.

⁶³⁴ MASIULIENĖ, Ieva. Klaipėdos senamiesčio šiaurės vakarinės dalies..., p. 246.

⁶³⁵ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 118.

⁶³⁶ SPRAINAITIS, Raimundas; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje, 1989 m. archeologinių kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898, p. 12, 18.

⁶³⁷ ELERTAS, Dainius. Odų gatvelė – Odų gatvelės priemiestis – Friedrichstadtas..., p. 157.

⁶³⁸ BERGER, Steffen. *Alchemie in Mittelalter und früher Neuzeit...*, p. 14.

indelio dugno (Ø 26 mm) fragmentas, kurio molio masės sienelės buvo sukepusios⁶³⁹. Literatūroje užsimenama, kad tuometiniai tigliai jau nuo viduramžių buvo gaminami naudojant specialią molio masę, pritaikytą dirbti „metalurgijos“ srityje⁶⁴⁰.

Be šių indų, sluoksnyje buvo surinkta ir kitų stiklo dirbinių, pirmiausia abiejų tipų išgaubtos formos plonasienių butelių (B-1-1, B-1-2), keturbriaunių butelių (B-5-4), taip pat ir didelės talpos stiklinių butelių fragmentų (B-7), kurie bendrai sudaro 25 proc. visų sluoksnyje surinktų stiklinių artefaktų skaičiaus. Be šių gėrimams skirtų indų, sluoksnyje pasitaikė ir kelių taurių bei stiklinių fragmentų, čia rasta ir dekanterių liekanų – tai sudarė dar 5 proc. visų indų kiekio. Kad šiuose sluoksniuose surinkta ne tik medicininės paskirties dirbinių, bet ir prabangių geriamųjų stalo indų ar su vyno pilstymo kultūra susijusių dirbinių, nėra su tuo metu egzistavusia vaistinių kultūra visiškai nesuderinami dalykai. Pats brendis, naujaisiais laikais Klaipėdoje žinomas kaip „Aqua Vitae“, ilgą laiką buvo gaminamas pačių vaistininkų ir naudotas kaip medikamentas. To meto amžininkai tikėjo, kad „Aqua Vitae“ stebuklingai gali išsaugoti jaunystę, išvaryti iš organizmo nereikalingus skysčius, atgaivinti širdį, išgydyti dieglius, vandenligę, paralyžių, karščiavimą (lot. *quartan ague*), nuraminti danties skausmą ar apsaugoti nuo maro⁶⁴¹. Teigiama, kad brendžiu dar ilgą laiką buvo gydoma ne tik nuo maro, bet ir nuo podagros ar praradus balsą, o dar ir 1735 m. Chemijos traktate vyno spiritas (angl. *spirits of wine*), tinkamai vartojamas, laikytas panacėja⁶⁴².

Tuo metu veikusių vaistinių modelį vaizdžiai apibūdino ir istorikė R. Ragauskienė, tyrinėjusi XVI a. Vilniaus vaistinių veiklą. Pasak jos, tokiose vaistinėse vaistai sudarė tik dalį parduodamų prekių, gerokai daugiau buvo parduodama prieskonių, ypač rytietiškų, parfumerijos, konditerijos gaminių, įvairių gėrimų, o iki pat XVIII a. vyravęs gana savotiškas vaistinės, krautuvės ir smuklės derinys buvo gana pelningas verslas⁶⁴³. Istoriografijoje minima, kad panašiu metu veikusioje Naugardo vaistinėje buvo parduavinėjami ne tik vaistai ar bakalėjos prekės, bet ir spiritiniai gėrimai⁶⁴⁴, o Domininkonų vaistinėje Vilniuje buvo galima išgerti ir cinamono degtinės. S. Samalavičius taip pat tvirtina, kad svaigalų pardavinėjimas nebuvo jokia naujovė, šalia vaistingųjų augalų ir medžiagų jose buvo prekiaujama tepalais, tabaku, konditerijos gaminiais ir alkoholiniais gėrimais – tai vaistininkams duodavo daug pajamų⁶⁴⁵. Iš Klaipėdos muitų knygų⁶⁴⁶

⁶³⁹ SPRAINAITIS, Raimundas; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo..., GEK 41715, 41716.

⁶⁴⁰ SCHALLIES, Ingrid. Ein Alchemist in der Königstrasse? In *Der Wagen: Lübecker Beiträge zur Kultur und Gesellschaft*. 2008, S. 30.

⁶⁴¹ BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century*. Vol. 1, 1979, p. 242.

⁶⁴² Ten pat.

⁶⁴³ RAGAUSKIENĖ, R. Vaistinės XVI a. Vilniuje. In *Vilniaus istorijos metraštis*. T.1. Vilnius, 200, p. 35.

⁶⁴⁴ *Vilniaus miesto kultūra ir kasdienybė XVII–XVIII amžiuose*. Sud. A. SAMALAVIČIUS. Vilnius, 2011, p. 185.

⁶⁴⁵ Ten pat, p. 188.

⁶⁴⁶ GROTH, Andrzej. Żegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722...

žinome, kad šio miesto gyventojus laivais, be pačių *vaistų* (lenk. *leki*), pasiekdavo ir higienos / medicinos reikmenys (lenk. *artykuły drogerijne*), prieskoniai (lenk. *przyprawy*) ar prieskoninės žolelės (lenk. *ziola*), taip pat ir gydomosios priemonės, tokios kaip citvaro šaknys (lenk. *korzenie cytryny*), jų sėklos (lenk. *nasiona cytryny*), ramunėlių (lenk. *kwiat rumianku*) ar kitų gėlių žiedai ir kt. H. Roerdanszo pateiktoje suvestinėje 1691 m. visų į Klaipėdą pristatytų prekių kontekste šalia prieskonių minimi ir medicininiai reikmenys (*medicinalien*), kurių vertė nurodyta iš viso 3 750 guldenų⁶⁴⁷.

Manoma, jog Klaipėdoje veikė savotiškas laboratorijos-vaistinės derinys, kaip dažnai vaizduojama to meto olandų tapytojų, tokių kaip Davidas Teniersas (1610–1690), Davidas Ryckaertas III (1612–1661), Cornelis Pieterszas Bega (1631–1664), Janas Steenas (1626–1679), Thomas Wijckas (1616–1677), ar jų mokinių paveiksluose, kuriuose užfiksuotos ir alchemikų kasdienio gyvenimo scenos. Patys alchemikai buvo vaizduojami kaip senovo amžiaus vyrai, apsupti knygų ar aplink išmėtytų rakandų. Tokioje dinamiškoje ir kiek chaotiškoje aplinkoje buvo ypač akcentuojami alembikai, kolbos, buteliai ir buteliukai, užkimšti popieriaus ar medžiagos skiautėmis. Vis dėlto neturint ikonografinių ir istorinių duomenų iš pačios Klaipėdos, belieka tik spėlioti, ar taip turėjo atrodyti ir pirmosios Klaipėdos laboratorijos-vaistinės interjeras.

Kad ir kaip būtų, daugiausia klausimų kelia ne tiek interjeras, kiek šios įstaigos veiklos vieta ir konkretus veikimo laikotarpis. Vertinant atskirus medicininių indų ar butelių tipus, nustatyta, kad jie būdingiausi XVII amžiui. J. Zembrickis mini net keletą XVII a. 7-ajame dešimtmetyje Klaipėdoje dirbusių gydytojų pavardžių – tai Valentinas Dippelius arba Tipelijus (1663 m.), Matthaesus Stadtlaenderis (1665 m.) ir Jacobus Dehmuthas (1667 m.), o prie pastarojo pavardės nurodytos dar ir „*chemiko bei praktikuojančio gydytojo*“ pareigos⁶⁴⁸. Galima daryti prielaidą, jog su kažkuria iš šių pavardžių turėtume sieti ir rastąjį stiklinių indų inventorių, tačiau abejonių kelia datavimui labiau imlūs dirbiniai, pvz., stiklinės ar taurės, kurios būdingesnės XVII a. pirmajai pusei – viduriui. Kita vertus, kaip minėta, supiltiniuose sluoksniuose rasti indai Senosios Danės dugne galėjo atsirasti ir anksčiau, juo labiau kad senosios upės vagos seklėjimo procesas istoriografijoje neretai siejamas su ilgalaikiu teršimu atliekomis⁶⁴⁹.

Galima daryti prielaidą, kad tokia laboratorija-vaistinė galėjo glaustis Odų gatvelės⁶⁵⁰ (Frydricho) rajone, galbūt dėl pilies įtakos buvusioje šio rajono valdoje, arčiau gatvės, kur prireikus būtų lengvai pasiekama. Teigiama, jog šiame priemiestyje, t. y.

⁶⁴⁷ ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preussischen...*, S. 153.

⁶⁴⁸ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 120.

⁶⁴⁹ ELERTAS, Dainius. Odų gatvelė – Odų gatvelės priemiestis – Friedrichstadtas..., p. 157; ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 118.

⁶⁵⁰ Odų gatvelės pavadinimas kilo nuo odų raugyklos, kuri driekėsi palei Danės atšaką. Žr. ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 75.

atokiau nuo miesto branduolio, jau nuo seno telkėsi ir „nešvarių profesijų“ atstovai – kirpėjai, barzdaskučiai ir pirtininkai. Pastariesiems laikui bėgant buvo patikėtos ir nesudėtingos medicininės operacijos. Jie galėdavo išpjauti skaudulius, nuleisti kraują arba daryti gydomuosius masažus⁶⁵¹. J. Tatoris šias profesijas pagrįstai sieja su Pirtininkų, Kirpėjų (dabar Daržų), Skutėjų (išnykusi) gatvėvardžiais⁶⁵². Tačiau skirtingai nei skutėjai ar pirtininkai, vaistininkų profesija visada buvo labai gerbiama.

Odų gatvės rajone, vėliau Frydricho mieste, greičiausiai gyveno ir daugiau šios profesijos atstovų, iš kurių vienas – Jacobas Jungas. Jam priklausė ir pirmoji privilegijuotoji vaistinė, tokia tapusi nuo 1677 m., kai Frydrichas Vilhelmas atsižvelgė į Jacobo Jungo, kuris šiame mieste gyveno jau nuo 1669 m.⁶⁵³, prašymą⁶⁵⁴. Be jam suteiktų teisių, privilegijoje nurodomos ir vaistininko pareigos, o tai leidžia labiau pažinti ir to laikotarpio tvarką vaistinių priežiūros sektoriuje pačioje Prūsijoje. Privilegijoje skelbiama, kad *„už tai [leidimą prekiauti prieskoniais ir verstis smulkiaja prekyba] ir už privilegijuotąją vaistinę jis [Jacobas Jungas] privalo ją [vaistinę] gerai šviežiais vaistais aprūpinti, visa, kas pasenę, nepataisoma ir nevertotina, pašalinti ir jų vietoje naujus, gerus, nesugedusius [vaistus] įsigyti, prekiaujant neužkelti kainos, bet viską pagal nustatytą kainą parduoti, vaistinę, kiek dažnai bereiktų, leisti tikrinti ir visame kame kaip patyrusiam garbingam vaistininkui pridera veikti ir elgtis“*⁶⁵⁵.

Iš išlikusio dokumento aiškėja, kad tuo metu Klaipėdoje veikė ne viena vaistinė save vadinusi įstaiga, kur pagrindinė prekybos ašis greičiausiai buvo ne patys vaistai, o prieskoniai ir smulkioji prekyba. Tai Jacobui Jungui, žinoma, teikė daug nuostolių ir galbūt ne tiek dėl vaistinių preparatų, kiek dėl prabangesnių produktų, kuriais jis prekiaavo⁶⁵⁶. Jacobas Jungas buvo kilęs iš Olandijos žydų prekybininko, jau aukščiau minėto, Mozės Jacobseno jaunesniojo šeimos⁶⁵⁷, o jų vardu nuo 1689 m. sėkmingai Klaipėdoje veikė net dvi Jungų bendrovės, t. y. paties Mozės Jacobseno ir jo sūnaus Jacobo. Pavyzdžiui, 1688–1690 m. Mozės Jakobseno firma importavo daugiau kaip 35 proc. viso kiekio druskos, daugiau kaip 65 proc. viso tabako, 60 proc. vyno, beveik 50 proc. visų anyžių. Teigiama, kad tik Jungai atgabendavo tabako, citrinų, kaštonų, olandiško porceliano, vyno, tuo tenkindami turtingų miestiečių, garnizono karininkų ir svetimšalių poreikius⁶⁵⁸.

⁶⁵¹ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, 1994, p. 222–223.

⁶⁵² Ten pat, p. 228.

⁶⁵³ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 120.

⁶⁵⁴ Ten pat, p. 119.

⁶⁵⁵ Ten pat.

⁶⁵⁶ GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters...*, S. 62.

⁶⁵⁷ Ten pat.

⁶⁵⁸ Ten pat.

Vis dėlto Jacobas Jungas nebuvo vienintelis vaistininkas, XVII a. gavęs privilegijuotosios vaistinės statusą. 1696 m. Frydrichas III privilegiją suteikė ir *ligšioliniam provizoriui* Jacobui Saurui, kuriam leista „*naujai įkurtame Frydricho mieste medicinos vaistinę įrengti, ją su visokiais tinkamais tam paprastais vaistais ir mišiniais aprūpinti, įvairius medikamentus ten ruošti ir išduoti, taip pat bakalėjos parduotuvėlę ten laikyti...*“⁶⁵⁹. J. Zembrickis pažymi, kad 1720 m. privilegijuotas vaistininkas Jacobas Sauras buvo vienas iš dešimties Frydricho miesto miestiečių, gyvenusių „*prie vadinamosios Senosios Dangės*“, t. y. išilgai šiandieninės Didžiojo Vandens gatvės⁶⁶⁰. Galima daryti prielaidą, kad supiltiniame sluoksnyje rastas minėtas medicininių indų inventorių galėjo priklausyti ir Jacobui Saurui, nors jo vaistinė, vėliau tapusi Juodojo Erelio vaistinė, buvo įkurta Turgaus gatvėje⁶⁶¹.

XVII a. būdingų medicininių indelių buvo rasta ir kitose Klaipėdos vietose, tačiau jų daugiausia surinkta pavieniui – po vieną ar du, rečiau koncentruotai po kelis viename sluoksnyje ar struktūroje. Didesnė šiam laikotarpiui būdingų buteliukų (8 vnt., Bt-1-1, Bt-2-3, Bt-2-7) sankaupa buvo užfiksuota Žvejų g. 4-4a tyrinėtame objekte (R68.6), bet ir čia nebereikalingi dirbiniai buvo supilti XVII a. antrojoje pusėje kartu su kitomis miestiečių šiukšlėmis, tarp kurių pasitaikė ir keletas geriamųjų stalo indų šukių, tiksliau, aukštųjų taurių, riomerio taurių, taurių su kojele ar paprastųjų stiklinių fragmentų (R68.6). Po vieną ar du medicininių indelių fragmentus aptikta ir keliuose archeologų tyrinėtuose objektuose Frydricho mieste, taip pat ir piliavietėje (1 lentelė). Dviženklis skaičius buteliukų (10 vnt., Bt-1-1, Bt-1-2, Bt-1-3, Bt-2-2, Bt-2-3) buvo aptikta Turgaus a. 3 / Galinio Pylimo g. 6 tyrinėto objekto kultūriniame sluoksnyje, datuotame XVIII a. (R57.5). Vis dėlto pastebėta, jog šių indelių skaičius išaugo tik XVIII a. antrojoje pusėje, ir tai galėjo būti susiję, ne tiek su specializuotų vaistinių Klaipėdoje veiklos pradžia, kiek su stiklo gamybos plėtra, sveikatos priežiūros vystymusi visame regione, gyventojų skaičiaus augimu pačioje Klaipėdoje.

Didesnė buteliukų ir plačiagurklių indelių sankaupa (11 vnt.) užfiksuota XIX a. pirmąją pusę datuotoje ūkinėje dėžėje, aptiktoje Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3). Tiesa, čia rasta ir kitų stiklinių indų fragmentų – tai įvairių tipų cilindriniai, keturbriauniai buteliai, didbutelio fragmentas, paprastųjų stiklinių ir taurių šukės, kurias, beje, galima būtų priskirti ir ankstyvesniam miesto raidos etapui. Nemažai buteliukų fragmentų (24 vnt.) aptikta Tiltų g. 6 tyrinėtame objekte (R49.1), kur nuo XIX a. pradžios iki 1854 m. gaisro buvo įsikūrusi „Žalioji vaistinė“. Didžiąją stiklo dirbinių šios vaistinės inventoriaus dalį sudarė įvairių tipų buteliukai (Bt-1-2, Bt-2, Bt-2-3, Bt-4), rastas ir albarelės fragmentas (Pl-1-2) ir kt. Be sveikų ar nuo karščio išsilydžiusių stiklinių indų, čia buvo aptikta ir keraminių vaistinės indų – ąsočių, butelių

⁶⁵⁹ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 120.

⁶⁶⁰ Ten pat.

⁶⁶¹ Ten pat.

ir trintuvių⁶⁶². Teigiama, jog XIX a. pradžioje pastatas ir sklypas, kaip ir kiti visi kvartalo sklypai tarp Kurpių, Tiltų, Kepėjų ir Mažosios gatvių, priklausė Friedrichui Maurachui, o 1847 m. šį pastatą įsigijo naujas savininkas Johanas Rudolfas Lehmannas⁶⁶³.

Nuo kokių ligų, kokiais vaistiniais produktais konkrečiai per visą šį laikotarpį gydėsi Klaipėdos miestiečiai, istoriniuose šaltiniuose rasti sunku. Pagal surinktų stiklinių buteliukų ar kitų medicinos srityje naudotų stiklo dirbinių formas ir tipus, galima nustatyti nebent paties vaisto konsistencijos tipą. Tik išimtiniais atvejais, kaip pasitaikė tyrinėjant neįprastos formos buteliukų tipą Bt-4-2, kuris yra žinomas kaip „Rygos balzamo“ tara, galima atskleisti konkrečią tokių buteliukų paskirtį. Beveik neabejojama, kad mažatūriai pūstašoniai buteliukai (Bt-1), kaip ir visų tipų cilindriniai (Bt-2) ar keturbriauniai buteliukai siauromis angomis (Bt-3-1), buvo skirti skystos konsistencijos vaistams laikyti, skirtingai nei buteliukai plačiomis angomis (B-3-2) ar plačiagurkliai indeliai (Pl-0-1, Pl-0-2), kuriuose buvo laikomi tepalai, birūs produktai, milteliai. Didesnio formato cilindriniai buteliukai greičiausiai buvo skirti ir įvairiems distiliatams laikyti, kurie taip pat buvo plačiai vartojami medicininiams tikslais.

Reikėtų paminėti, jog kai kurių tipų buteliukai romantinėse interpretacijose turėjo ir dar vieną įvaizdį. Viena iš „Lietuvos tautos istorijos“⁶⁶⁴ tomų, skirtų lietuvių mitologijos temai apžvelgti, XIX a. istorikas Teodoras Narbutas rašė: „1820 metais mano kaimynas kaimietis, kasdamas duobę bulvėms, aptiko seną kapą, kuriame šalia kelių sutrūnijusių žmonių kaulų rado keletą ypatingo pavidalo stiklinių buteliukų. Ant apskritimo, nulipdyto iš stiklo, storo ir gana nedailaus, stovi ropelė iš šviesiai žalio, gana permatomo stiklo, jos kaklelis yra ovalaus piltuvėlio pavidalo.“⁶⁶⁵ Tokius su žmogaus palaikais palyginti grakščiai aprašytus įkapinius buteliukus T. Narbutas laikė *ašarinėmis* arba *ašaruvėmis*, kurios, anot jo paties, buvo skirtos ne kam kitam, kaip tik dėl mirusiojo išverktoms ašaroms surinkti, o tada ir į kapą įdėti⁶⁶⁶. Kiek vėliau šią interpretaciją savo darbuose perėmė ir kiti XIX a. istorijos puoselėtojai, tarp jų ir Carlas von Schmithas. Jo rankraštyje *Necrolithuanica* atsidūrė minėtų „ašarinių“ piešiniai⁶⁶⁷. Tarpukario archeologas Eduardas Volteris apskritai miniatiūrinių puodelių koncepciją paneigė⁶⁶⁸. Remiantis naujausiais, tiesa, ne stiklinių, bet keraminių miniatiūrinių įkapinių puodelių stabilųjų izotopų spektrometrinių tyrimų duomenimis, tapo aišku, jog keraminių miniatiūrinių indelių paskirtis turėtų būti siejama ne su ašaromis, bet vei-

⁶⁶² BRAČIULIS, Virgilijus. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritorijos..., p. 4.

⁶⁶³ Ten pat.

⁶⁶⁴ NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvių tautos istorija*, t. 1. Vilnius, 1998.

⁶⁶⁵ Ten pat, p. 376.

⁶⁶⁶ Ten pat, p. 376–377.

⁶⁶⁷ SCHMITH, Carl. *Necrolithuanica*. Vilnius, 2006, p. 112, 216.

⁶⁶⁸ Apie šios koncepcijos raidą plačiau žr. PETRAUSKAS, Gediminas. Laidojimo papročių ir pomirtinio gyvenimo sampratos tyrinėjimai Lietuvos archeologijoje. Istoriografinis aspektas. In *Archaeologia Lituana*, 15. Vilnius, 2014, p. 75–92.

kiau su midaus⁶⁶⁹, alaus ar fermentuoto pieno pagrindu pagaminto gėrimo simbolinio vartojimo prie mirusiojo kapo tradicijomis⁶⁷⁰. Tuo remiantis galima daryti prielaidą, jog ir kai kurių tipų buteliukai, tokie kaip Bt-1-1 tipo, dar galėjo būti naudojami ir laidojimo apeigose kaip liturginio gėrimo tara.

Klaipėdos miesto archeologinėje aplinkoje taip pat pasitaikė keli visiškai išlikę buteliukai (3 vnt.), kuriuose aptikta ir jo turinio liekanų. Atlikus detalius šio turinio tyrimus laboratorijoje, paaiškėjo ir juose laikytų produktų sudėtis. Vienas bandinys buvo paimtas iš stiklinio buteliuko (Bt-2-1), rasto XVIII a. antrąja puse – XIX a. datuojamoje šiukšlių dėžės aplinkoje sklype tarp Tomo g. – Didžiojoje Vandens g. (R51.1), kur pasitaikė ir nemažai taros ir geriamųjų stalo indų liekanų. Ištyrus iš šio buteliuko paimto bandinio fazinę sudėtį paaiškėjo, jog buteliuke esanti medžiaga yra dviejų natūralių gamtoje aptinkamų amfibolų klasės mineralų aktinolito (kalcio, magnio ir geležies hidrosilikatas) bei tremolito (kalcio ir magnio hidrosilikatas) mišinys su paprastai kartu aptinkamomis nedidelėmis talko (magnio hidrosilikato) ir kvarco (silicio oksido) priemaišomis (25 pav.). Tai du iš šešių mineralų, priskiriamų asbestui. Buteliuke, kuris buvo rastas XIX a. pirmąja puse datuotoje ūkinės paskirties dėžėje Tomo g. 20, 22 / Didžiojoje Vandens g. 21 (R50.3), taip pat aptikta amfibolų klasės asbesto. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, jog asbestas ilgą laiką buvo naudojamas ugniai atspariems objektams gaminti. Tačiau XX a. viduryje, nustačius, jog ši medžiaga sukelia mirtiną plaučių ligą, daugelyje šalių jis buvo uždraustas⁶⁷¹. Kam Klaipėdos miestiečiai naudojo šios sudėties preparatą, tiksliai nenustatyta, tačiau tai tik įrodo, jog medicininiai buteliukai galėjo būti naudojami ir buityje. Tuo tarpu trečiojo buteliuko, rasto Žvejų g. 10 ūkinės paskirties dėžėje, turinio fazinę sudėtį parodė, jog pagrindinė medžiaga čia yra kalcitas (kalcio karbonatas) (26 pav.), dėl kurio naudojimo medicinos srityje nėra abejojama⁶⁷².

Apibendrinant galima teigti, jog Klaipėdos miestiečių sveikata, bent jau nuo XVII a. antrosios pusės, buvo rūpinamasi, tuo metu čia veikė laboratorija su modernia įranga, kuria buvo aprūpinti ir kiti to meto regiono miestai. Medikamentų, higienos prekių ar žaliavų vaistų gamybai, taip pat ir spiritinių gėrimų, kurie neabejotinai buvo naudojami ir gydymo tikslais, klaipėdiečiai gaudavo jūros keliu iš kitų Europos miestų. Be to, sprendžiant pagal buteliukų ir kitų dažniausiai medicinai naudotų indų ir indelių, taip pat ir butelių formas, galima teigti, jog medicinos sektoriuje Klaipėda koja kojon žengė su kaimyniniais miestais, su kuriais per visą naujųjų laikų epochą palaikė ne tik ekonominius, bet greičiausiai ir profesinius ryšius.

⁶⁶⁹ Ten pat.

⁶⁷⁰ BLIUJENĖ, Audronė; MATULAITIENĖ, Ieva; ir kt. Dietary aspects of the West Lithuanian people during the Late Roman and Early Migration periods with reference to household and funerary. In *Prähistorische Zeitschrift...* (autorės asmeninis archyvas)

⁶⁷¹ GOFFER, Zvi. *Archaeological chemistry*. 2007, p. 355.

⁶⁷² MEKAS, Tauras. *Senoji vaistinininkystė*. Kaunas, 2016, p. 132, 135.

4. Klaipėdos miestiečių gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų langai

Mažai yra istorinių duomenų apie Klaipėdos miesto langų stiklinimą naujaisiais laikais. G. Willoweitas, rinkęs duomenis apie Klaipėdoje veikusius amatininkus ir peržiūrėjęs 1540 m. mokesčių registro sąrašą pateiktus duomenis, rado ir *Glaßer* pavardę⁶⁷³, kuri, išvertus iš vokiečių kalbos, reikštų „stiklius“. Žinoma, ši pavardė, kaip nurodo autorius, nebūtinai turėjo atitikti žmogaus amatą, tačiau neatmetama ir prielaida, jog tokia pavardė žmogus galėjo užsiimti ir langų stiklinimu. Vertinga ir J. Zembrickio pateikta vieno jaunuolio, išvengusio priverstinio kareivių verbavimo, istorija, susijusi su XVIII a. pradžios įvykiais. 1719 m. magistrato pranešime minima, kad „[...] vienas 19-metis stikliaus pameistrys, vienintelė 61 metų amžiaus tėvo atrama, viešai gatvėje prie Kulių vartų buvęs suimtas [...] vėliau pabėgęs į Mintautą“. Užuominų apie stiklių veiklą Klaipėdoje randame iš vėlesnių laikų. Reikėtų paminėti to paties G. Willoweito pateiktą faktą apie XIX a. Klaipėdoje augančios industrializacijos pasekmes, kai buvo paleista ir stiklių gildija. Be to, istoriografijoje minima, kad 1862 m. Klaipėdoje gyveno devyni stikliai, penki pameistrai ir mokiniai, o 1900 m. – aštuoni stikliai, vienas pameistrys ir du mokiniai⁶⁷⁴. XIX a. pirmojoje pusėje, kaip nurodo J. Tatoris, Sukilėlių g. 19 gyveno stiklo meistras⁶⁷⁵. Autorius mini, kad bent XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje meistrai Klaipėdoje mokėjo stiklą šlifuoti, ėsdinti, graviruoti⁶⁷⁶. Manoma, jog bent dalis šių užuominų yra susijusios ne tiek su stiklo dirbinių gamyba, kiek su pagamintų dirbinių apdorojimu, tikėtina, ir langų stiklinimo darbais.

Apie naujųjų laikų Klaipėdos pastatų fasadus, o ir jų langus, taip pat turime mažai duomenų. Labiausiai tikėtina, kad pirmasis įstiklintas pastatas Klaipėdoje buvo mūrinė pilis, galbūt ir dar keletas pilies teritorijoje stovėjusių svarbesnių pastatų, tarp jų ir patalpos, skirtos religinėms apeigoms atlikti. Nors ne visais atvejais pilies sienų angas buvo būtina uždengti stiklu, manoma, jog svarbių asmenų gyvenamaisiais kambariais buvo pasirūpinta. Archeologinių tyrimų metu Klaipėdos piliavietėje surinkta keletas rombo (trikampio) (R3.2, R4.2, R4.3), stačiakampio (R6.1) formų žalsvo (potašo) stiklo plokštelių fragmentų ir kitų šukių (R4.4), datuojamų XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia. Tokio tipo plokštelėmis greičiausiai buvo įstiklintos ir tuo metu Klaipėdoje veikusios bažnyčios. Ch. Hartknocho 1684 m. graviūroje, kurioje pavaizduota to meto Klaipėda, matyti, kad abi čia stovėjusios – Šv. Jono ir Lietuvių (istoriografinėje

⁶⁷³ WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets...*, S. 246.

⁶⁷⁴ ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija...*, p. 39.

⁶⁷⁵ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda...*, p. 140–141.

⁶⁷⁶ Ten pat, 39.

tradicijoje labiau žinoma Šv. Mikalojaus pavadinimu) – bažnyčios XVII a. viduryje vaizduojamos su įstiklintais langais. Tačiau šis šaltinis nėra visai patikimas, kadangi autorius šį vaizdą piešė ne iš natūros. Tuo tarpu XVII a. vidurio Klaipėdos valsčiaus plane galima matyti tik Šv. Jono bažnyčios langų kontūrus (27 pav.). Archeologinių tyrimų metu šioje vietoje buvo rastas langų stiklo pakraštėlis, pagal sluoksnį datuojamas XVI a. pradžia (R66.1), o jau perstatytos Šv. Jono bažnyčios vietoje buvo rasta tiek trikampio / rombo, tiek stačiakampio formos plokštelių liekanų, datuojamų XVII a. (R62.1). Tai rodo, kad tuo metu bažnyčios galėjo būti stiklinamos kombinuotu būdu, naudojant abiejų formų plokštelių derinį.

Nors Klaipėdos gyvenamųjų pastatų kultūriniuose sluoksniuose langų stiklo šukių randama palyginti daugiau, vis dėlto XVI–XVII a. šių liekanų aptikta tik keliuose tyrinėtuose objektuose. Tikėtina, kad tuo metu kai kurių namų langai buvo jau įstiklinti Žvejų g. (R69.1), Aukštojoje / Daržų g. (R13.1) ir Kurpių g. 3 (R33.1). Pastarajame objekte rasta ypač daug stiklo langų duženų – trikampio / rombo ir stačiakampio formų plokštelių liekanų, tarp jų ir pora tapytų langų stiklo fragmentų. Manoma, kad įstiklinti gyvenamąsias patalpas tuo metu buvo daug lėšų reikalaujantis veiksmas, kurį galėjo sau leisti tik finansiškai pajėgūs miestiečiai, todėl Kurpių gatvėje rasti langų stiklo fragmentai rodo, jog šio pastato savininkas ištis buvo turtingas. Reikia pabrėžti, kad tapyto stiklo Klaipėdoje pasitaiko ypač retai.

J. Tatoris, aprašydamas vidurinio luomo Klaipėdos amatininkų XVIII a. namus, mini, kad amatininkų namai buvo beveik be cokolių, o langai žemi. Prieš naktį jie būdavo uždaromi langinėmis, kurios saugodavo ne tik nuo įsilaužėlių, bet ir nuo žvabkių pajūrio vėjų⁶⁷⁷. Įvertinus Klaipėdos mieste surinktus langų stiklo fragmentus, galima teigti, kad langų stiklas į Klaipėdą buvo importuojamas dideliais lakštais ir tik stiklinimo vietoje stiklintojas supjaustydavo į reikiamo dydžio ir formos plokšteles, kurias ir naudodavo langams stiklinti. Dalis Klaipėdos langų stiklo medžiagos, kuri išsiskiria „apsilydžiusiais pakraščiais“, būtent ir rodo improvizuotą stiklių darbą. Archeologinių tyrimų metu tokių atliekų rasta daugelyje tyrinėtų objektų (1 lentelė, žr. L-5). Be to, dažnai tame pačiame kultūriniame sluoksnyje pasitaiko net kelių skirtingų tipų plokštelių, ir tai leidžia manyti, kad tuo pačiu metu ar net tie patys langai būdavo stiklinami kombinuotai. Pastebima, jog rombo / trikampio formų plokšteles XVII–XVIII a. keičia stačiakampio forma.

Kalbant apie langus Klaipėdoje, reikėtų akcentuoti, kad architektūrinis stiklas buvo tik nedidelė dalis visos lango struktūros. Nereikėtų pamiršti ir kitų svarbių detalių: langinių, gročių, stiklo plokštelėms įrėminti skirtų rėmelių, vyrių, kablių, rankenų ir kitų elementų. Teigiama, kad labai dažnai to paties namo paskiri langai turėjo ne tik skirtingą stiklų skaičių, bet ir būdavo įstiklinti skirtingo dydžio stiklais⁶⁷⁸. Taip pat minima, jog stiklo plokštelių skaičius viename lange, priklausomai nuo plokštelės for-

⁶⁷⁷ TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų...*, p. 138.

⁶⁷⁸ *Vilniaus miesto kultūra ir kasdienybė XVII–XVIII amžiuose...*, p. 229.

mos, galėdavo svyruoti tarp 16–54 vienetų⁶⁷⁹. Remiantis archeologiniais duomenimis iš Klaipėdos miesto kultūrinių sluoksnių, pažymima, kad XVIII–XIX a. langų stiklo plokštelės, kurių daugiausia pasitaiko jau stačiakampio formos, didėja, todėl plokštelių viename lange turėjo mažėti. Be to, tuo metu patys langai stiklinami jau nebe švino rėmeliuose, o mediniuose rėmuose, kurių pėdsakų galima matyti ir ant Klaipėdoje surinkto archeologinio langų stiklo. Apibendrinant galima teigti, kad langų stiklas Klaipėdoje yra perspektyvi tema, pagal kurią ateityje, turint daugiau duomenų, o ir kruopščiai surinkus ir atkūrus pačius langų stiklo artefaktus, galima būtų parengti išsamesnę šios dirbinių grupės interpretaciją.

⁶⁷⁹ Ten pat.

Išvados

Stiklo kultūros plėtra Baltijos jūros regione naujaisiais laikais neaplenkė ir Klaipėdos gyventojų. Nors patys miestiečiai stiklo ir negamino, tokių dirbinių jie lengvai gaudavo iš savo prekybos partnerių Vakarų Europoje, kurie mainais iš čia gabeno potašą, taip reikalingą stiklo gamybai. Tarptautinė komunikacija atokiame regiono pakraštyje Klaipėdos gyventojams buvo naudinga ne tik ekonomiškai, ji darė įtaką jų gyvensenai, neabejotinai formavo naujus vietinių įpročius ir troškimus, skatino veikti, mąstyti, konkuruoti tarpusavyje. Archeologinių tyrimų metu surinktos, ištirtos ir susistemintos materialinės kultūros liekanos suteikia galimybę į vykusius procesus pažvelgti iš šiandienos perspektyvos. Iš praeities ištraukti stiklo dirbiniai ir jų naudojimo kontekstų tyrimai šiandien yra nauja archeologijos mokslo Lietuvoje aktualija, kuri kultūros istorijos studijoms gali suteikti naujų spalvų ir perspektyvų.

1. Ištyrus ir susisteminus archeologinių tyrimų metu surinktus ir šiam darbui atrinktus stiklo dirbinius ir jų fragmentus, kurių chronologinės ribos bendrai apima XVI–XIX a., buvo nustatytos trys pagrindinės tokių dirbinių naudojimo sritys, kurių pagrindą sudaro 1) *stiklo indai*, 2) *lakštinis stiklas* ir 3) *kiti stiklo dirbiniai*. Išanalizavus visus šiuos stiklo artefaktus, buvo nustatyta, jog didžioji stiklo dirbinių dalis yra susijusi su svaigiųjų gėrimų vartoseną. Išskirtos net 3 tokių indų kategorijos, kurių gausiausia – *gėrimų pilstymo ir serviravimo indai*. Šiai kategorijai priskirtos 3 indų grupės (*buteliai, dekanteriai, grafinai*), bendrai išskirti 7 tokių indų pogrupiai, 31 tipas

ir 15 potipių. Su svaigiųjų gėrimų kultūra siejama ir antroji tokių dirbinių kategorija, kuri apima *stiklinius geriamuosius stalo indus*. Išanalizavus šios kategorijos artefaktus, taip pat nustatytos 4 šių indų grupės (*stiklinės, bokalai ir puodeliai, taurės*), bendrai išskirti 6 pogrupiai, 35 tipai ir 8 potipiai. Tuo tarpu trečiajai, t. y. *kitų stiklinių stalo indų*, kategorijai kol kas priskirta tik 1 indų grupė (*dubenėliai*) ir 2 šių indų tipai. Reikėtų akcentuoti, kad stiklo indai Klaipėdoje buvo naudojami ne tik kaip gėrimų tara ar indai stalui serviruoti, bet plačiai naudoti ir medicinos srityje, taip pat ir buityje. Taigi, kevirtajai stiklinių indų kategorijai šiame darbe priskiriami *medicininiai-kosmetiniai ir kiti pagalbiniai indai*. Išanalizavus šių indų fragmentus, nustatytos 3 tokių indų grupės (*buteliukai, plačiagurkliai indai ir indeliai, alembikai ir jų priedai*), 4 pogrupiai ir 18 tokių indų tipai. Antrajai stiklo dirbinių sričiai šiame darbe priskiriami *lakštinio stiklo dirbiniai*, naudoti langams ar baldams stiklinti, o ateityje radus ir veidrodžių stiklo fragmentų, šią sritį bus galima pildyti ir naujomis dirbinių grupėmis. Vis dėlto lakštinio stiklo fragmentų faktinė imtis šiandien leidžia išskirti tik 1 tokių dirbinių, t. y. *langų stiklo*, grupę. Išanalizavus šios grupės dirbinius, pagal langų stiklo formą buvo nustatyti 4 pogrupiai, kuriuos ateityje pagal poreikį bus galima skaidyti ar plėsti. Klaipėdos stiklo dirbinių kolekciją papildė skaičiumi nors ir maža, bet platų teminį lauką apimanti *kitų stiklo dirbinių kategorija*. Iš viso identifikuotos 5 dirbinių grupės (*akinių lęšiai, stiklo karoliai, sagos ir sagutės, stikliniai žaidimų rutuliukai, rankinės stiklo granatos*), kurios ateityje gali būti klasifikuojamos pagal konkrečias temas. Apibendrinant galima teigti, kad panaši situacija, vertinant stiklo dirbinius pagal kategorijas, yra susiklosčiusi ir kituose Baltijos jūros regiono miestuose.

2. Išanalizavus Klaipėdoje surinktus stiklo dirbinius pagal tipus ar potipius, buvo nustatytos apytikslės, o kai kuriais atvejais – ir palyginti tikslios, tokių dirbinių chronologinės ribos. Be to, pagal stilistinius ir technologinius bruožus buvo atseka ir galima tokių dirbinių kilmės šalis, o pagal prekių ženklus – ir konkreti gamybos vieta. Nors ir ne visai patenka į šio tyrimo chronologinius rėmus, tačiau ankstyviausiais stiklo dirbiniais Klaipėdoje turėtume laikyti XV a. datuotas aukštąsias taures (T-1-1) ir stiklines su kojele (S-2-1), kurios buvo aptiktos tyrinėjant Klaipėdos piliavietę. XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje Klaipėdoje pasirodė ankstyvosios riomerio taurės (T-2-1), kai kurie keturbriaunių butelių tipai (B-5-3). Šiame šimtmetyje Klaipėdos langai pradedami stiklinti trikampio / rombo formos plokštelėmis (L-2), randama ir apskritimo formos miniatiūrinių langų stiklo fragmentų (L-1). Šiuo laikotarpiu taip pat datuojamos kai kurių tipų sagos ar žaidimų rutuliukai. Pastebėta, kad stiklo Klaipėdoje pagausėja tik XVII a., o su šiuo laikotarpiu siejamos Façon de Venise tipo taurės (T-3-1), reljefiškai ornamentuotos stiklinės (S-1), bokalai (Bk-0-1), riomerio taurės (T-2-2), išgaubtos formos plonasieniai buteliai (B-1), kai kurie keturbriaunių (B-5-1, B-5-2 ir kt.) ir daugiabriaunių (B-6-1) butelių tipai, didbuteliai, beveik visų tipų buteliukai, plačiagurkliai indai ir indeliai, alembikai ir kiti distiliavimo indai. Tuo metu langai pradedami stiklinti stačiakampio formos plokštelėmis, kombinuojant jas

su kitų formų langų stiklo elementais. XVII a. pabaigoje Klaipėdą pasiekia ir pirmieji pūstašoniai vyno buteliai (B-2), paprastosios stiklinės (S-3-1, S-3-2), dekanteriai (D-0-1), grafinai (G-0-1), dubenėliai (Db-0-1), su šiuo laikotarpiu siejamos ir rankinės stiklo granatos, kurių Klaipėdoje galimai paliko švedų kariai. Tuo tarpu XVIII a. pirmojoje pusėje atsiranda suspausto pusrutulio formos butelių, o šio amžiaus viduryje Klaipėdoje aptinkama ir cilindrinų butelių fragmentų, be to, išauga paprastųjų stiklinių ar bespalvių taurių su kojele tipų skaičius. Reikėtų akcentuoti, kad XVIII a. antrojoje pusėje – XIX a. pirmojoje pusėje stiklo indų formos beveik nebesikeičia. Panašios tendencijos išlieka ir kalbant apie langų stiklą, kur dominuoja stačiakampio formos plokštelės. Visi šie dirbiniai yra laikomi ne tik Baltijos jūros regiono, bet ir Vakarų Europos importu Klaipėdoje. Apibendrinant stiklo dirbinių chronologiją galima teigti, jog stiklo raida Klaipėdoje buvo tapati stiklo raidai regione, tačiau pastebimas ir kai kurių indų tipų vėlavimas arba užsitęsęs jų naudojimas buityje. Per visą šį laikotarpį nustatyti du pagrindiniai tokio importo keliai. (XV a.) XVI–XVII a. didžiausią įtaką stiklo kultūros plėtrai Klaipėdoje darė Šiaurės Vokietijos ir Nyderlandų miestai, o XVIII–XIX a. Klaipėdą stiklu aprūpindavo Šiaurės Lenkijos, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos ir Skandinavijos šalių miestai.

3. Išanalizavus stiklo dirbinių raidą, taip pat ir galimą jų kilmės kaitą, nustatyta, jog stiklo dirbinių poreikiui ir jų plėtrai naujųjų laikų Klaipėdoje didžiausią įtaką turėjo pačios Klaipėdos, kaip tranzitinio miesto, kuriame vyko intensyvūs žaliavų ir prekių mainai, situacija. Stiklo pagausėjimas XVII a. antrojoje pusėje sutampa su prekybos Klaipėdoje pagyvėjimu. Intensyvesnis bendravimas su užsienio svečiais nešė ne tik ekonominę naudą pačiam miestui, bet kartu kūrėsi nauji socialiniai sluoksniai, kuriems buvo reikalingos ir atitinkamos priemonės savo padėčiai pagrįsti. Ši įtampa skatino ir prabangos prekių naudojimą, pirmiausia stalo kultūros srityje. Kelios dešimtys skirtingų vyno rūšių, tarp jų ir iš žinomiausių to meto ne tik Europos, bet ir jos kolonijų vyno ūkių, nuolatinis tiekimas į Klaipėdą rodo, kad vietoje pasigaminti gėrimai dalies šio miesto gyventojų netenkino. Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose aptikti indai, tokie kaip Façon de Venise, riomerio taurės, o nuo XVIII a. ir didesnė geriamųjų stalo indų įvairovė rodo, jog svarbus buvo ne tik vartojamas produktas, bet ir pats procesas. Neabejojama, kad šį reiškinį Klaipėdoje lėmė Baltijos jūros regiono socialinė, ekonominė ir geopolitinė raida, taip pat Šiaurės jūros šalių, tokių kaip Nyderlandai ar Didžioji Britanija, interesai šio regiono atžvilgiu. Galima teigti, jog Klaipėdos miestiečiai, tenkindami miesto svečių, turtingų pirklių ar karininkų gastronominius ir socialinius poreikius, ne tik galimai praturtėjo, bet per stalo kultūrą ir patys perėmė vakarų pasauliui būdingas socialinio žaidimo taisykles.

4. Kompleksiškai išanalizavus gėrimų taros ir stalo indų grupes pagal kultūrinių sluoksnių ir struktūrų specifiką, nustatytos dvi pagrindinės tokių indų naudojimo aplinkos – privačioji ir viešoji. Nors ne visuose tyrinėtuose objektuose šias aplinkas pavyko aiškiai identifikuoti, pastebėta, jog stiklo indai viešosiose erdvėse, tokiose

kaip smuklės, vyninės ar restoranai, pradėti naudoti ne anksčiau kaip XVIII a. viduryje. Iki tol Klaipėdoje nors ir buvo pastebėtos didesnės šių indų koncentracijos, tačiau stiklo indų grupių ir tipų įvairovė, kuri dažnai yra būdinga viešosioms erdvėms, archeologiniuose sluoksniuose ir struktūrose tuo metu dar neatsispindi. Stiklinių dirbinių sandaupų, siejamų su viešųjų erdvių, kuriose buvo galima ir išgerti, veikla atsiranda tik XVIII a. antrojoje pusėje. Išanalizavus šias sandaupos Klaipėdoje, identifikuotos bent kelios tokios vietos, kurios turėjo tenkinti aukštesnio socialinio sluoksnio atstovų poreikius. XVIII a. antrojoje pusėje – XIX a. pradžioje gėrimais pasivaikšinti ir reikalus aptarti buvo galima Žvejų g., Didžiojoje Vandens g., Daržų g., Aukštojoje g. ir Skerdėjų g. veikusiose smuklėse, vyninėse ar restoranuose. Tuo tarpu XIX a. pirmojoje pusėje tokių susibūrimo vietų galėjo būti Didžiojoje Vandens g., Sukilėlių g., Šaltkalvių g. ir Turgaus a. Reikėtų akcentuoti, kad stiklo indai, kurie šiame darbe analizuojami kaip privačių erdvių inventorius, taip pat yra siejami su aukštesnio socialinio sluoksnio miesto gyventojų namų aplinka. Kalbant apie patį vartotoją ir jo poreikius, galima teigti, jog stiklo dirbiniai, kurie per visą tiriamąjį laikotarpį buvo brangūs, o dėl savo struktūros ir nelabai praktiški, daugiausia naudoti estetiniais, reprezentaciniais ir komunikaciniais tikslais.

5. Išanalizavus Klaipėdos kultūriniuose sluoksniuose aptiktus medicininės paskirties artefaktus ir didesnes jų sandaupas, nustatyta, jog XVII a. Klaipėdoje buvo įsikūrusi vaistininko-alchemiko laboratorija, kurioje, kaip manoma, buvo gaminti vaistiniai preparatai: aliejai, esencijos ar tepalai, įvairūs distiliatai. Pažymėta, jog Klaipėdos senamiestyje rasta medžiagų distiliavimo įranga mažai skyrėsi nuo kituose Baltijos jūros regiono miestuose tuo metu naudotų indų. Manoma, kad šia įranga dirbęs vaistininkas-alchemikas turėjo būti susipažinęs ir su pačių indų naudojimo instrukcijomis. Tai rodo, jog Klaipėdoje dirbęs specialistas medicininį išsilavinimą gavo kituose regiono miestuose arba pats buvo užsienietis. Pastebėta ir tai, kad šios vaistinės-laboratorijos veikla buvo daugiasluoksnė, pardavinėti ne tik vaistai, bet ir alkoholiniai gėrimai, kurių buvo galima paragauti ir vietoje. Tai patvirtina, jog alkoholinių gėrimų vartojimas naujaisiais laikais buvo neatsiejama gydomosios praktikos dalis. Įvertinus ir kitus Klaipėdos archeologiniuose sluoksniuose aptiktus medicininės-kosmetinės paskirties indus ir jų sandaupas, daroma išvada, kad XVIII a. antrojoje pusėje Klaipėdos sveikatingumo sektoriuje vyko pokyčiai – tą rodo ir vaistams skirtų taros indų kiekio augimas. Ištyrus kai kuriuose stiklo buteliukuose rastą jų turinį, paaiškėjo, jog XVIII a. antrojoje pusėje – XIX a. pirmojoje pusėje Klaipėdos vaistų gamybos srityje buvo naudojamas kalcitas, asbestas ir kitos veikliosios medžiagos.

6. Išanalizavus archeologinio langų stiklo liekanas, pagal atkurtų plokštelių formą ir jų radimo aplinką nustatyta, kad pirmieji klaipėdiečių pastatų langai pradėti stiklinti XVI–XVII a. Tuo metu trikampio ir / ar rombo formos plokštelėmis jau turėjo būti stiklinami langai Klaipėdos pilyje, taip pat ir kai kurie senamiesčio pastatai, pirmiausia Šv. Jono bažnyčia prie Danės upės, o vėliau ir šalia perstatytos bažnyčios langai.

Remiantis išlikusiais duomenimis galima teigti, kad XVI–XVII a. buvo stiklinami ir privatūs greičiausiai turtingiems miestiečiams priklausiusių pastatų langai. XVII a. antrojoje pusėje pradėtos naudoti ir stačiakampės formos nedidelio formato plono stiklo plokštelės, tačiau Klaipėdos archeologinėje medžiagoje tai yra veikiau išimtis nei taisyklė. XVII–XVIII a. kultūriniuose sluoksniuose pasitaiko ir kitų formų plokštelių, skirtų trikampio / rombo ar apskritos formos raštams užbaigti, įstatant jas pakraščiuose. XVIII–XIX a. langų stiklo šukių gausėja, langai daugiausia stiklinami stačiakampio formos plokštelėmis, kurių formatas laikui bėgant didėja. Iki to laiko langų stiklo plokštelės į raštą būdavo jungiamos naudojant švininius rėmelius, o XVIII a. labiau būdinga tokias plokšteles stiklinti naudojant medinius rėmelius. Pagal Klaipėdoje surinktą medžiagą nustatyta, jog dideli langų lakštai į Klaipėdą buvo importuojami iš kitų regiono miestų, o langai stiklinami vietoje vietinių meistrų. Galima teigti, kad XIX a. pirmojoje pusėje daugelis Klaipėdos miesto langų jau buvo įstiklinti, tačiau lyginant su kituose Baltijos jūros regiono miestuose išlikusia medžiaga per visą tiriamąjį laikotarpį užfiksuota tik nedidelė pačių raštų įvairovė, o ir puošnumu šio miesto langai nepasižymėjo.

Santrumpos

AHP – Archaeologia Historica Polona

AHUK – Acta Historica Universitatis Klaipedensis

AS – Archeologijos skyrius

AUNC – Acta Universitatis Nicolai Copernici

EDX – Rentgeno spindulių energijos dispersinė analizė

GIS – Geografinės informacijos sistema

KHKM – Kwartalnik Historii Kultury Materialnej

LSAK – Lübecker Schriften zur Archäologie und Kulturgeschichte

MLIM – Mažosios Lietuvos istorijos muziejus

Pg. m. – Pagalbinė medžiaga

SEM – Skleidžiamoji elektronų mikroskopija

VŽP – Vilniaus Žemutinė pilis

XRD – Rentgeno spindulių difrakcinė analizė

Šaltinių ir literatūros sąrašas

Archeologinių tyrimų ataskaitos

1. ABROMAVIČIUS, Egidijus. Klaipėdos piliavietės (u.k.10303), 2012 m. vykdytų detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 2014. *MLIM*, AS 495, Pg. m. 10371.
2. BANYTĖ, Rasa. Archeologinė priežiūra 1994 09 23 Klaipėdoje, sklype tarp Vytauto g. namų Nr. 13 ir 15. Ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 58, Pg. m. 7946.
3. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Bokštų g. 3 A Klaipėdoje. Archeologijos tyrimai 2004 metais. Ataskaita. Klaipėda, 2005. *MLIM*, AS 336.
4. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Naujoji Uosto g. 11, 13, 15, Klaipėda, archeologiniai tyrimai 2004 metais. Ataskaita. Klaipėda, 2005. *MLIM*, AS 334.
5. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Pastato Liepų g. 5 Klaipėdoje restauravimas-pritaikyimas įrengiant kontorą, kiemo tvoros pamatų kasimas. Archeologijos tyrimai 2001 metais. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 309, Pg. m. 8583.
6. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Naujoji Uosto g-vėje Nr.16 (II etapas) 1998 m. ataskaita. Klaipėda, 1999. *MLIM*, AS 246, Pg. m. 8167.
7. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Šaltkalvių g./Daržų g. 3/1 Klaipėdoje. Archeologijos tyrimai 2003 metais. Ataskaita. Klaipėda, 2003. *MLIM*, AS 322, Pg. m. 9906.

8. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdoje, Jono/Kepėjų/Tiltų g. Nr. 3/16/5 ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM*, AS 254, Pg. m. 8245.
9. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvejų g. 10 Klaipėdoje. Archeologiniai tyrimai 2006 metais. Ataskaita, I dalis. Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 347, Pg. m. 9263.
10. BRAČIULIENĖ, Ramunė. Žvejų g. 10 Klaipėdoje. Archeologiniai tyrimai 2006 metais ataskaita. II dalis (Žvejų 8). Klaipėda, 2007. *MLIM*, AS 348, Pg. m. 9264.
11. BRAČIULIS, Virgilijus. 1992 m. archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, Plytų g.10 ataskaita. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 97, Pg. m. 7985.
12. BRAČIULIS, Virgilijus. Archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, sklype tarp 13 ir 15 namų Vytauto g. ataskaita. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 57, Pg. m.7945.
13. BRAČIULIS, Virgilijus. Klaipėdos senjojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) teritorijos, vaistinės pastatų komplekso, Klaipėdos m. sav., Tiltų g. 6, žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 2012. *MLIM*, AS 443, Pg. m. 10301.
14. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Liepų g. 10, Klaipėda. Archeologijos tyrimų pastato rūsiuose ir teritorijoje 2001 m. ataskaita. Klaipėda, 2002. *MLIM*, AS 318, Pg. m. 8589.
15. BRAZAUSKAS, Mindaugas. Aukštoji 15/ Daržų g. 9 Klaipėda. Archeologijos žvalgomųjų tyrimų 2005 m. Ataskaita. Klaipėda, 2006. *MLIM*, AS 358, Pg. m. 9274.
16. GENYS, Jonas. Pastato Klaipėdoje, Kurpių g. 4, rūšiai. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 73, Pg. m. 7961.
17. GENYS, Jonas. Archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, Daržų g. 13 ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 224, Pg. m. 8145.
18. GENYS, Jonas. Archeologinių tyrinėjimų Klaipėdoje, Sukilėlių gatvėje Nr. 12 ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 220, Pg. m. 8141.
19. GENYS, Jonas. Grižgatvio g. 4, 6. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1997. *MLIM*, AS 306, Pg. m. 8246.
20. GENYS, Jonas. Gyv. namas Klaipėdoje, Daržų g. 13. Archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 25, Pg. m. 7913.
21. GENYS, Jonas. Gyv. namas Klaipėdoje, P.Cvirkos g. 20. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 238, Pg. m. 8159.
22. GENYS, Jonas. Gyvenamasis namas Mažoji g. 2 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda. 1980. *MLIM*, AS 19, Pg. m. 7907.
23. GENYS, Jonas. Liaudies meno muziejus Klaipėdoje, Žvejų g. 4-4A. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai 1983 m. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 382, Pg. m. 9665.
24. GENYS, Jonas. Skveras prie Darbo gatvės. Klaipėda. Archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1987. *MLIM*, AS 92, Pg. m. 7980.
25. GENYS, Jonas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdos senamiestyje, pastate Turgaus g. 13, I-ojo etapo ataskaita. Klaipėda, 2001. *MLIM*, AS 302, Pg. m. 8525.

26. GENYS, Jonas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Klaipėdos senamiestyje, pastato Turgaus gt. Nr. 13, II-jo etapo ataskaita. Klaipėda, 2003. *MLIM*, AS 319, Pg. m. 10036.
27. JAROCKIS, Romas. Klaipėdos senojo miesto vietos (A170K1), Žvejų g. 6-8a, 2006 m. archeologinių tyrimų ataskaita. Vilnius, 2009. *MLIM*, AS 390, Pg. m. 9914.
28. KRANIAUSKAS, Rokas. Klaipėdos miesto istorinės dalies (22012), skvero ties Šaulių g. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2009 m. ataskaita. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 404, Pg. m. 10058.
29. ŽULKUS, Vladas. M. Melnikaitės g. 3, archeologiniai tyrimai. Ataskaita, (dab. I. Kanto g.). Klaipėda, 1978. *MLIM*, AS 365, Pg. m. 9647.
30. MASIULIENĖ, Ieva. Kurpių g. 3, Klaipėdoje archeologiniai tyrinėjimai 2007-2008 metais. 1 ir 2 dalis. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 467.
31. MASIULIENĖ, Ieva. Kurpių g. 3, Klaipėdoje archeologiniai tyrinėjimai 2007-2008 metais. 1 ir 2 dalis. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 468.
32. MILIUS, Andrius. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (27077) ir miesto istorinės dalies (22012) teritorijų, Klaipėdos m. sav., Klaipėdos m., Naujoji Uosto g. 20 ir 32, 2014 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 2014. *MLIM*, AS 501, Pg. m. 10364.
33. PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje, Daržų g. 5, 6, 14. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 267, Pg. m. 8258.
34. PALECKIS, Eugenijus. Daržų g. 8 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių darbų ataskaita. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 26, Pg. m. 7914.
35. PALECKIS, Eugenijus. Gyv. namai Bružės g. 2, Dobilų g. 12 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 102, Pg. m. 7990.
36. PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje, Aukštoji g. 15, 17, 19. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 86, Pg. m. 7974.
37. PALECKIS, Eugenijus. Gyvenamųjų namų kompleksas Klaipėdoje, Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7 ir 9. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1979-1980. *MLIM*, AS 42, Pg. m. 7930.
38. PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos Dramos teatras, žemės darbų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 54, Pg. m. 7942.
39. PALECKIS, Eugenijus. LIMTI Klaipėdos filialas, Klaipėdoje, Sukilėlių g. 11. Žemės darbų, kasant duobę pamatams, archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 45, Pg. m. 7933.
40. PALECKIS, Eugenijus. Šaltkalvių g. 2 Klaipėdoje. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. 1979-1980. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 101, Pg. m. 7989.
41. PALECKIS, Eugenijus; SPRAINAITIS, Raimondas. Žvejų g. 12 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ir geologinių tyrimų archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 80, Pg. m. 7968.

42. PALECKIS, Eugenijus. Sukilėlių g. 17 Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1980-1982. *MLIM*, AS 44, Pg. m. 7932.
43. PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. 3 Biliūno g.6 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 70, Pg. m. 7958.
44. PALECKIS, Eugenijus. Turgaus a. Nr. 21 priestatas Klaipėdoje. Archeologinė priežiūra ir fiksacija. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 67, Pg. m. 7955.
45. PALECKIS, Eugenijus. XVIII a. architektūros paminklas Klaipėdoje, Mažoji g. 2 (rūsioose). Archeologinių tyrimų ir žemės darbų archeologinės priežiūros ataskaita. Klaipėda. 1983. *MLIM*, AS 22, Pg. m. 7910.
46. PALECKIS, Eugenijus; ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos m. kolūkinė turgavietė. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 65, Pg. m. 7953.
47. PALECKIS, Eugenijus. Klaipėdos senamiesčio kvartalas Nr. 173. Archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 90, Pg. m. 7978.
48. PATKAUSKAS, Stasys. Aukštoji g. 6, 8 Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1980. *MLIM*, AS 262, Pg. m. 8253.
49. PILIČIAUSKIENĖ Giedrė. Klaipėdos m., sklype H. Manto g. 19, 2007 m. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Vilnius, 2007. *MLIM*, AS 355, Pg. m. 9258.
50. SONGAILAITĖ, Roma. Herkaus Manto g. 11 Klaipėdoje žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2009 m. ataskaita. Klaipėda, 2009. *MLIM*, AS 387, Pg. m. 9669.
51. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senjo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 archeologinių tyrinėjimų 2010 m. ataskaita. II dalis: radinių sąrašas, priedai. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 423, Pg. m. 10183.
52. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senjo miesto vietos su priemiesčiais (27077), Aukštoji/Didžioji Vandens g. 2 archeologinių tyrimų 2011 m. ataskaita. Klaipėda, 2011. *MLIM*, AS 433, Pg. m. 10257.
53. SONGAILAITĖ, Roma. Daržų g. 9A Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2008m. ataskaita. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 388, Pg. m. 9289.
54. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senjo miesto vietos (A 1704), Skerdėjų g. 2, 6, 8 2007 m. archeologinių tyrimų ataskaita. II dalis. Radinių sąrašas. Klaipėda, 2008. *MLIM*, AS 357, Pg. m. 9281.
55. SONGAILAITĖ, Roma. Klaipėdos senjo miesto vietos su priemiesčiais (127077), Aukštoji g. 5, 9 žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2010 m. ataskaita. Klaipėda, 2010. *MLIM*, AS 403, Pg. m. 10163.
56. SPRAINAITIS, Raimondas. Didžiojo Vandens g. 14. Archeologinės priežiūros ir fiksacijos ataskaita. Klaipėda, 1983. *MLIM*, AS 36, Pg. m. 7924.
57. SPRAINAITIS, Raimondas. Pastatai Klaipėdoje, Puodžių g. 13, 15, 17. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 50, Pg. m. 7938.

58. SPRAINAITIS, Raimondas. Šaulių g. Nr. 7 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 152, Pg. m. 8043.
59. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas Naujoji Uosto g. 16 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų 1997 m. ataskaita (I etapas). Klaipėda, 1998. *MLIM*, AS 248, Pg. m. 8187.
60. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, Vežėjų, D. Vandens ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų IV etapo ataskaita. Klaipėda, 1993. *MLIM*, AS 17, Pg. m. 7905.
61. SPRAINAITIS, Raimondas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Šimkaus g. Nr.6 Klaipėdoje ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 154, Pg. m. 8045.
62. SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusi šv. Jono bažnyčia tarp Turgaus ir Pakalnės g–vių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų I etapo ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 147, Pg. m. 8038.
63. SPRAINAITIS, Raimondas. Buvusios šv. Jono bažnyčios tarp Turgaus ir Pylimo (buv. Pakalnės) g-vių Klaipėdoje žvalgomųjų archeologinių tyrimų II etapo ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 165, Pg. m. 8086.
64. SPRAINAITIS, Raimondas. D. Vandens g-vė 20A Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1996. *MLIM*, AS 163, Pg. m. 8084.
65. SPRAINAITIS, Raimondas. D.Vandens g-vė Nr.20 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 161, Pg. m. 8082.
66. SPRAINAITIS, Raimondas. Daržų g. 10 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1995. *MLIM*, AS 149, Pg. m. 8040.
67. SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Teatro g. 7 Klaipėdoje. Sklypo archeologinė priežiūra. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 148, Pg. m. 8039.
68. SPRAINAITIS, Raimondas. Gyvenamasis namas Teatro g. Nr.7, Klaipėdoje. Archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1982. *MLIM*, AS 52, Pg. m. 7940.
69. SPRAINAITIS, Raimondas. I.Simonaitytės viešoji biblioteka D.Vandens g. Klaipėdoje. Archeologinių kasinėjimų (II etapas) ataskaita. Klaipėda, 1986. *MLIM*, AS 37, Pg. m. 7925.
70. SPRAINAITIS, Raimondas. I. Simonaitytės viešoji biblioteka Klaipėdoje. Archeologinių tyrinėjimų ataskaita. I etapas. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 166, Pg. m. 8087.
71. SPRAINAITIS, Raimondas. Kastyčio g. 20, 22 ir D.Vandens g. 21 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita 1985 m. Klaipėda, 1985. *MLIM*, AS 84, Pg. m. 7972.
72. SPRAINAITIS, Raimondas. Senkapio ribų nustatymas prie buv. šv. Jono bažnyčios Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 150, Pg. m. 8041.
73. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, Vežėjų, D. Vandens ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje. Archeologinių tyrimų III etapo ataskaita. Klaipėda, 1992. *MLIM*, AS 15, Pg. m. 7903.

74. SPRAINAITIS, Raimondas. Sklypas tarp Tomo, Vežėjų, D. Vandens ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 18, Pg. m. 7906.
75. SPRAINAITIS, Raimondas. Turgaus a. Nr.23 Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1994. *MLIM*, AS 146, Pg. m. 8034.
76. SPRAINAITIS, Raimondas; ŽULKUS, Vladas. Sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių Klaipėdoje. 1989 m. archeologinių kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1990. *MLIM*, AS 10, Pg. m. 7898.
77. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos pilies 2010 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita. T.1. Tyrimų aprašymas. Vilnius, 2010. *MLIM*, AS 453, Pg. m. 10441.
78. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos senamiesčio sklypo Turgaus g. 37 2006 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita. T.3. Masiniai radiniai. Vilnius, 2008. *MLIM*, AS 410.
79. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė 1979 ir 1980 m. archeologinių tyrimų ataskaita. T.1. Tekstas. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 271, Pg. m. 8262.
80. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė, 1997 m. kasinėjimų ataskaita. Klaipėda, 1998. *MLIM*, AS 215, Pg. m. 8136.
81. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. 1976 m. archeologiniai tyrimai. T1. Perkasų ir radinių aprašymas. Klaipėda, 1978. *MLIM*, AS 31, Pg. m. 7919.
82. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. 1977 ir 1978 m. tyrimų ataskaita. T1. Tekstas. Klaipėda, 1979. *MLIM*, AS 32, Pg. m. 7920.
83. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. 2000 m. archeologinių kasinėjimų ant Princo Karlo bastiono ataskaita. Klaipėda, 2000. *MLIM*, AS 298, Pg. m. 8524.
84. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos piliavietė. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita. Vilniui, 1976. *MLIM*, AS 35, Pg. m. 7923.
85. ŽULKUS, Vladas. Grižgatvio g. 3 Klaipėdoje 1975 m. archeologinių tyrimo darbų ataskaita. Vilnius, 1976. *MLIM*, AS 256, Pg. m. 8247.
86. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos dramos teatras. Priešprojektiniai darbai. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita 1975 m. ir 1976 m. Klaipėda, 1976. *MLIM*, AS 268, Pg. m. 8259.
87. ŽULKUS, Vladas. Klaipėdos m. VK Liaudies švietimo skyriaus metodinio kabineto rekonstrukcija. P. Cvirkos g. 33, 35. Sklypo archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1981. *MLIM*, AS 59, Pg. m. 7947.
88. ŽULKUS, Vladas. Pastatai Žvejų gatvėje 8, 8A, Klaipėdoje. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. Klaipėda, 1988. *MLIM*, AS 82, Pg. m. 7970.
89. ŽULKUS, Vladas. Pastatas M. Gorkio g. 5 Klaipėdoje. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Klaipėda, 1984. *MLIM*, AS 461.

Literatūra

1. ADOMAITYTĖ, Lina Ona; LUKŠĖNIENĖ, Janina. Archeologinio stiklo irimo priežastys ir cheminiai konservavimo aspektai. In *Muziejinių eksponatų priežiūra*, IV dalis: *Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 646–661.
2. ANSORGE, Jörg. Die „Alte Apotheke“ in Greifswald. In *Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mecklenburg-Vorpommern*. Bd. 39, Hrsg. Hanke JÖNS, Friedrich LÜTH, Heiko SCHÄFER. Schwerin, 2005, S. 455–458.
3. ARMSTRONG, Douglas V. Creole Transformation from Slavery to Freedom. *Historical Archaeology of the East End Community*, St. John, Virgin Islands. Gainesville, 2003.
4. *Art Vitrarya. 3000 Jahre Glas*. Ausstellung Kunstgewerbemuseum Schloss Köpenick. Berlin: Staatliche Museen, 1965.
5. BAGDONAVIČIUS, Almantas. Iš XVI–XVIII a. Kauno špitolių raidos. In *Aktualūs kultūros paminklų tyrinėjimų uždaviniai: Konferencijos pranešimų tezės (Vilnius, 1988 m. spalį)*. Vilnius, 1988, p. 91–97.
6. BAGDZEVIČIENĖ, Jurga; ir kt. Spectroscopic analysis of lead tin yellow pigment in medieval necklace beads form Kernavė-Kriveikiškės cemetery in Lithuania. In *Chemija*, Vol. 22, No. 4. Vilnius, 2011, p. 216–222.
7. BAGDZEVIČIENĖ, Jurga; SENVAITIENĖ, Jūratė; ir kt. Instrumentinių analizės metodų taikymas identifikuojant archeologinio stiklo karolių cheminę sudėtį. In *Metodai Lietuvos archeologijoje. Mokslas ir technologijos praeičiai pažinti*. Sud. Algimantas MERKEVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 182–204.
8. BAGDZEVIČIENĖ, Jurga. *Senovinių pigmentų tapybos kūriniuose ir archeologinio stiklo radiniuose tyrimas ir apibūdinimas*. Daktaro disertacija, fiziniai mokslai, chemija (03P). Vilnius, 2012.
9. BAUMGARTNER, Erwin.; KRUEGER, Ingeborg. *Phönix aus Sand und Asche. Glas des Mittelalters*. München, 1988.
10. BERGE, Dale L. *Simpson Spring Station: Historical Archaeology in Western Utah. Cultural resource series*, 6. Provo, Utah, 1980.
11. BERGE, Dale L. *Simpson Springs Station, Historical Archaeology in Western Utah, 1974–1975. Cultural Resource, Ser. 6. Bureau of Land Management*. Utah State Office. Salt Lake City, 1980.
12. BERGER, Steffen. Alchemie in Mittelalter und früher Neuzeit – Wandel oder Wende? In *Starigard. Jahresbericht des Fördervereins für Ur-und Frühgeschichte der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel*. Bd. 10 /2010 & 2011. Kiel, 2012, p. 7–16.
13. BEZBORODOV, M. A. *Chemie und Technologie der antiken und mittelalterlichen Gläser*. Mainz, 1975.

14. BICKERTON, L. M. *English Drinking Glasses 1675–1825*. Shire Publications. 2009.
15. BIELIAUSKAITĖ-MIKOLAITIENĖ, Rasa. Archeologinių stiklo radinių restauravimas. In *Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 666–682.
16. BIELIAUSKIENĖ-MIKOLAITIENĖ Rasa; STRIŠKA, Gintautas. XV–XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų archeologinio stiklo taurės ir jų restauravimas. In *Muziejinių vertybių tyrimai ir restauravimas*, 13. Vilnius, 2010, p. 142–153.
17. *Biržų pilies ir senamiesčio archeologiniai rinkiniai. Nuo seniausių laikų iki XIX a. pradžios. Katalogas*. Sud. Roma SONGAILAITĖ; Tatjana NIEDVARIENĖ. Biržai, 2016.
18. BLAŽEVIČIUS, Povilas. *Seniausieji Lietuvos žaislai*. Vilnius, 2011.
19. BLIUJŪTĖ, Justina. Stikliniai karoliai II–XIII/XIV amžiaus Lietuvos archeologinėje medžiagoje: gamybos technologiniai bei rekonstrukciniai aspektai. In *Eksperimentinė archeologija: Lietuvos materialaus paveldo rekonstrukcija*, t. 1. Vilnius, 2017, p. 11–31.
20. BRAČIULIENĖ, Ramunė. The Footwear of Klaipėda Dwellers in the 16th and 17th centuries. In *Archaeologia Baltica*, t. 16, p. 186–210.
21. BRAUDEL, Fernand. *Civilization and Capitalism 15th–18th Century*, Vol. 1, 2, 3, 1979.
22. BRAUDEL, Fernand. *Kapitalizmo dinamika*. Vilnius, 1994.
23. BRAZAITIS, Džiugas. Tyrimai Sukilėlių g. 12. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2010 metais*. Vilnius, 2011, p. 339–343.
24. BRAZAUSKAS, Mindaugas. *Kultūriniai sluoksniai kaip šaltinis Klaipėdos XVI–XVIII a. infrastruktūros ir urbanistikos raidos tyrimuose*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2011.
25. BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVII a. Klaipėdos senamiesčio kultūrinių sluoksnių stratigrafija: nauji miesto suplanavimo bei pirminio užstatymo tyrimų duomenys. In *Istorija*, 69. Vilnius, 2008, p. 8–21.
26. BRAZAUSKAS, Mindaugas. XVI–XVIII amžių Klaipėdos pastatų tipai ir chronologija. In *AHUK*, XVII. Klaipėda, 2008, p. 51–62.
27. BROOKS, John A. *Glass Tumblers 1700–1900*. Leicester, 1987.
28. BRUCKSCHEN, Martina. Glasfunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Braunschweig. Bedeutung, Verwendung und Technologie von Hohlglas in Norddeutschland. In *Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsens*, Bd. 33. Rahden/Wstf., 2004.
29. BRZEŻYCKA, Łucja. Późnośredniowieczne i nowożytnie szklane naczynia apieczne odkryte na Starym Mieście w Poznaniu. In *AUNC, Archeologia* 22, *Archeologia szkła* 6, 1995, s. 65–76.

30. BUBEN'KO, Tatiana. Szklane naczynia z XVI–XVIII wieku z Witebska. *AHP*, Tom. 20, 2012, s. 219–244.
31. BUCHHOLZ, Rita. Mittelalterlich-frühneuzeitliche Spielzeugfunde aus Wismar. In *Wismarer Studien zur Archäologie und Geschichte*, Bd. 1, Wismar, 1990, S. 56–63.
32. BUSCH, Jane. Second Time Around: A Look at Bottle reuse. In *Approaches to material culture research for historical archaeologists: a reader from Historical archaeology. Historical archaeology*. Compiled by David R. BRAUNER. 2000, p. 67–80.
33. CAUNE, Andris. Arheoloģiskās liecības par stikla apstrādi Rīgā 13.–14. gad-simtā. In *Senā Rīga 4: Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē*. Ats. red. Andris CAUNE. Rīga, 2003, l. 45–57.
34. CAUNE, Andris. *Pētījumi Rīgas arheoloģijā: Rakstu izlase*. Rīga, 2007.
35. ČEPAITIENE, Rasa. Nuo Indianos Džons iki Laros Kroft, arba kintantis arche-ologijos vaidmuo dabarties pasaulyje. *Miestų praeitis*, I. Vilnius, 2004, p. 7–42.
36. CIEPIELA-KUBALSKA, *Sławomira*. Z badań nad XVIII-wiecznymi szklany-mi naczyniami gospodarczymi. In *AUNC, Archeologia*, 12, *Archeologia szkła*, 2, 1987, s. 111–141.
37. DAGNOSŁAW, Demski. Cudzoziemcy w Nalibokach. W okresie od pocz. XVIII do końca XIX w. In *Etnografia Polska*, t. XLII, 1998, p. 73–93.
38. DAVIES, Norman. *Europa. Istorija*. Vilnius, 2008.
39. DEETZ, James. In *Small Things Forgotten: An Archaeology of Early American Life*. New York, 1996.
40. DEXEL, Thomas. *Gebrauchsglas. Gläser des Alltags vom Spätmittelalter bis zum beginnenden 20. Jahrhundert*. München, 1995.
41. DUMBRELL, Roger. *Understanding Antique Wine Bottles*. Antique Collectors' Club in association with Christie's Wine Publications. Woodbridge, Suffolk, 1992.
42. DUMITRACHE, Marianne. Glasfunde des 13.–18. Jahrhunderts aus Lübecker Innenstadt Grabungen 1948–1973. In *LSAK*, Bd. 19. Hrsg. von Günter P. FEHR-LING. Bonn, 1991, S. 8–162.
43. ELERTAS, Dainius. Odų gatvelė – Odų gatvelės priemiestis – Friedrichstadta. In *Klaipėdos visuomenės ir miesto struktūros* (Acta Historica Universitatis Klaipeden-sis, t. XI). Sud. Vacys. VAIVADA, Dainius. ELERTAS. Klaipėda, 2005, p. 147–172.
44. FALK, Alfred; HAMMEL, Rolf. *Möglichkeiten einer interdisziplinären Auswertung der Archäologischen und schriftlichen Quellen*. In *LSAK*, 10. Bonn, 1987, S. 301–308.
45. FALK, Alfred. Archäologische Funde und Befunde des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit aus Lübeck. Materialvorlage und erste Auswertungserge-bnisse der Fundstellen Schüsselbuden 16 / Fischstrasse 1–3 und Holstenstrasse 6. In *LSAK*, Bd. 10. Hrsg. von Günter P. FEHRLING. Bonn, 1987, S. 9–84.
46. FALK, Alfred. Archäologische Hinweise auf Weinverbrauch und Weinhandel in Lübeck. In *Lübecker Weinhandel. Kultur und Wirtschaftsgeschichte Studien*. Hrsg. Elisabeth SPIES-HANKAMMER. Lübeck, 1985, S. 159–173.

47. FALK, Alfred. Die Lübecker Ratsapotheke. In *Weltkulturerbe Lübeck. Ein Archäologischer Rundgang*. Hrsg. Manfred GLÄSER und Doris MÜHLENBERG. Lübeck, 2003, S. 94–98.
48. FALK, Alfred. Materielle Kultur und soziale Struktur Erfahrungen und Ergebnisse archäologisch-historischer Arbeiten in Lübeck. In *Zeitschrift des Vereins für lübeckische Geschichte und Altertumskunde*, Bd. 67. Lübeck, 1987, S. 9–30.
49. FERLING, Günter. *Einführung in die Archäologie des Mittelalters*. Darmstadt, 1992.
50. FRANK, Susan. *Glass and Archaeology*. London 1982.
51. FRIESE, Gerrit; FRIESE, Karin. Glashütten in Brandenburg. *Die Geschichte der Glashütten vom 16. bis zum 20. Jahrhundert: mit einem Katalog ihrer Marken und 16 Farbtafeln* (Heimatkundliche Beiträge, Heft 1992-1=, Eberswald-Finow, 1992).
52. GALAUNĖ, Paulius. Iš stiklo ir keramikos istorijos: lapeliai iš pradėto tyrinėjimo apie meno istoriją Lietuvoje. In *Mūsų senovė*, neperiodinis žurnalas Lietuvos istorijos medžiagai rinkti. Red. Jonas TUMAS, t. 1, kn. 4–5. Tilžė, 1922, p. 519–527.
53. GERNER, Kristian. The Cultural Landscape. History, Culture and Languages. *The Baltic Sea Region. Culture, Politics, Societies*. Ed. W. Maciejewski. Uppsala, 2002.
54. *Glas des späten Mittelalters*. Die Sammlung Karl Amendt. Düsseldorf, 1987.
55. *Glaskultur in Niedersachsen. Tafelgeschirr und Haushaltsglas vom Mittelalter bis zum frühen Neuzeit, Archäologie und Bauforschung in Lüneburg 5*. Hrsg. von Edgar RING. Husum, 2003.
56. *Glassmaking in Ireland. From the Medieval to the Contemporary*. Ed. by John M. HEARNE. Newbridge, 2011.
57. GLATZ, Regula. *Hohlglasfunde der Region Biel. Zur Glasproduktion im Jura*. Bern, 1991.
58. GLORIUS, Marc. *Memeler Handel im späten 17. Jahrhundert anhand des Pfundzollregisters von 1676*. St. Augustin, 1996.
59. *Glück und Glas. Zur Kulturgeschichte des Spessarglases*. Hrsg. Claus GRIMM, München, 1984.
60. GOFFER, Zvi. *Archaeological chemistry*. 2007.
61. GOŁĘBIEWSKI, A. Importy naczyń szklanych starym mieście w Elblągu w średniowieczu i okresie nowożytnym. In *Archaeologia Elbingensis*, Vol. 2. Gdańsk, 1997, s. 37–48.
62. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Elbląskie szkła emaliowane. In *AHP*, t. 8, 2000, p. 204–231.
63. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Mittelalterliche und neuzeitliche Glaserzeugnisse von ausgewählten Fundstätten Nordpolens. In *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters*, R. 21, 1993, S. 107–137.

64. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Puchary szklane typu Römer z terenu Polski północnej. In *KHKM*, R. 36, Nr. 3, 1988, s. 433–488.
65. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Szkła w stylu weneckim w nowożytnym materiale archeologicznym ze Starego Miasta w Elblągu. In *AUNC, Archeologia*, 19, *Archeologia szkła*, 9, 2005, s. 161–188.
66. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Użytkowanie naczyń szklanych w średniowiecznych miastach Pomorza i Prus. In *AHP*, t. 7, 1998, p. 213–229.
67. GOŁĘBIEWSKI, Andrzej. Znaki na nowożytnych butelkach szklanych ze Starego Miasta w Elblągu. In *AHP*, t. 6, 1997, p. 183–203.
68. GROTH, Andrzej. Klaipėdos uostas XVII–XVIII a. In *Klaipėdos ir Karaliaučiaus kraštų XVI–XIX a. istorijos problemos*. AHUK, t. XIII. Sud. Alvydas NIKŽENTAITIS. Klaipėda, 2001, p. 5–16.
69. GROTH, Andrzej. Żegluga i handel morski Kłajpedy w latach 1664–1722. *Statystyka obrotu towarowego*, 19, Ser. *Baltoznawcza*, t. III, 1995.
70. HAGGRÉN, G. Cheers. Fragments from the middle ages. *Glassvessels and Their Users in the Medieval North-Europe*. Turku, 1999.
71. HAGGRÉN, Georg. Skål! Sirpaleita keskiajalta Skål! Glasskärvor från medeltiden – Cheers! Fragments from the Middle Ages. Turku, 1999.
72. HANNIG, Rita. *Glaschronologie Nordostbayerns vom 14. Bis zum frühen 17. Jahrhundert. Ausgewählte Grabungsfunde aus Amberg und Regensburg (Oberpfalz)*. Remshalden, 2009.
73. HARRIS, Jane E., Eighteenth-Century French Blue-Green Bottles from the Fortress of Louisbourg, Nova Scotia. In *Studies in Material Culture Research*. Ed. Karlis KARKLINS. Pennsylvania, 2000, p. 233–258.
74. HENKES, Harold E. Glass without gloss. Utility glass from five centuries excavated in the Low Countries 1300–1800. *Rotterdam Papers 9*. Rotterdam, 1994.
75. HENKES, Harold; VEECKMAN, Johan. Schitterende scherven. Het glas uit een afvalput op de Antwerpse Eiermarkt. In *Berichten en Rapporten over het Antwerps Bodemonderzoek en Monumentenzorg*, 3. Antwerpen, 1999, p. 11–85.
76. HODDER, Ian. *Praeities skaitymas*. Vilnius, 2000.
77. HOPPE, Klaus-Dieter. Untersuchung eines mittelalterlichen Brunnens im Wismarer Rathauskeller. In *Schriften des Kulturhistorischen Museums in Rostock: Archäologie des Mittelalters und Bauforschung im Hanseraum*. Hrsg. von Manfred GLÄSER. Rostock, 1993, S. 311–346.
78. JANSSENS, Koen H. A. *Modern Methods for Analysing Archaeological and Historical Glass*. Wiley, 2013.
79. JAROCKIS, Romas. Tyrinėjimai Žvejų g. 4, 6. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 332–334.

80. JENTSCH, Christian. *Licht und Rausch. Weingläser aus vier Jahrhunderten*. Wien, Köln, Weimar, 2004.
81. JOHANSEN, Hans Chr. *Shipping and Trade between the Baltic Area and Western Europe 1784–95*. Odense, 1983.
82. JOHNSON, Matthew. *An Archaeology of Capitalism*. Oxford: Publishers, 1996.
83. JONES, Olive R. A Guide to Dating Glass Tableware: 1800 to 1940. In *Studies in Material Culture Research*, ed. Karlis KARKLINS. California, 2000, S. 141–232.
84. JONES, Olive R., SMITH, Ann. *Glass of the British Military ca. 1755–1820 m*. National Historic Parks and Sites Branch Parks Canada Environment Canada, 1985.
85. JONES, Olive; SULLIVAN, Catherine. *The Parks Canada Glass Glossary for the Description of Containers, Tableware, Flat Glass, and Closures*. Ottawa, 1989.
86. JONES, Olive. *Cylindrical English Wine & Beer Bottles, 1735–1850: Studies in Archaeology Architecture and History*. Ottawa, 1986.
87. JONES, Olive. Glass Bottle push-ups and pontil Marks. In *Approaches to Material cultural research for Historical Archaeologists*. Ed. David BRAUNER. Society for Historical Archaeology, California, Pennsylvania, 2000, p. 149–160.
88. KIPFER, Barbara A. *Dictionary of Artefacts*. Wiley, 2007.
89. KIRBY, David. *Šiaurės Europa ankstyvaisiais naujaisiais amžiais: Baltijos šaly 1492–1772*. Vilnius, 2000.
90. *Klaipėdos pilies ir senamiesčio buitinė keramika XIV a. vid. – XIX a. Iš Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus rinkinių*. Sud. Roma SONGAILAITĖ, Liolė RUTKAITIENĖ. Klaipėda, 2010.
91. KLEIN, Dan; LLOYD, Ward. *The History of Glass*. London, 1992.
92. KLINGE, Matti. The Baltic – an Image. In *Mare Balticum, the Baltic – two Thousand Years*. Helsinki, 1999, p. 10–11.
93. KOCH, Jan. Glasproduktion in Dänemark bis zum Ende des 17. Jahrhunderts. In *Glashütten im Gespräch: Berichte und Materialien vom 2. Internationalen Symposium zur archäologischen Erforschung mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Glashütten Europas*. Hrsg. von Peter STEPPUHN. Lübeck, 2003, S. 114–121.
94. KOGELYTĖ-SIMANAITIENĖ, Raimonda. Profesionalaus lietuviško meninio stiklo vystymosi tendencijos. In *Menotyra*, 4 (21). Vilnius, 2000, p. 51–61.
95. KOPISTO, Sirkka. *Lasia – Claës Norstedtin kokoelma Suomen kansallismuseo*. Helsinki, 2000.
96. KOTTMAN, Jaap. Glass. In *Cities in Sherds 2 Catalogue. Finds from cesspits in Deventer, Dordrecht, Nijmegen and Tiel (1250–1900)*. Ed. Michiel BARTELS. Amersfoort, 1999, p. 939–1028.
97. KOZŁOWSKA, Ryta; NOWAKOWSKI, Andrzej. Szkło apteczne z banan archeologicznych apteki Królewskiej w Warszawie. In *AUNC*, Archeologia, 12. 1987, s. 123–141.

98. KRASAUSKAS, J. *Prekių mokslo vadovėlis ir trumpos technologijos žinios: kuras, cementas, stiklas, molio dirbiniai, metalai, pluoštuota medžiaga, popierius, oda*. Kaunas, 1925.
99. KRUEGER, Ingeborg. An Enamelled Beaker from Stralsund: A Spectacular New Find. In *Gilded and Enamelled Glass from the Middle East*. London, 1998, S. 107–109.
100. KRUKOWSKA, Olga. Stemple na naczyniach szklanych z Gdańska – nowe znaleziska. In *XV Sesja Pomorzoznawcza. Materiały z konferencji, 30 listopada – 02 grudnia 2005*. Red. Grażyna NAWROLSKA. Elbląg, 2007, s. 431–436.
101. KRUSE, Hans-Joachim. Plöner Glasforschungen. Holsteinische Glassiegel. Plön, 1992.
102. KUNCEVIČIUS, Albinas. *Lietuvos viduramžių archeologija*. Vilnius, 2005.
103. KUNCIEŅĒ, Ona. IX–XIII a. stiklo karoliai Lietuvoje. In *Lietuvos archeologija*, t. 2. Vilnius, 1981, p. 77–90.
104. KUNCIEŅĒ, Ona. *Prekybiniai ryšiai IX–XIII amžiais*. Vilnius, 1972.
105. KUNCIEŅĒ, Ona. XIII–XV amžių rytų Lietuvos moterų galvos papuošalai. In *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai, A serija*, t. 3 (48). Vilnius, 1974, p. 67–75.
106. KÜRTZ, Jutta. *Aus Kanne, Faß und Buddel. Kleine norddeutsche Trinkgeschichte(n)*. Lübeck, 1986.
107. KURZMANN, Peter. Mittelalterliche Glastechnologie. Archäologie, Schriftquellen, Archäochemie, Experimente. Frankfurt am Main. 2004.
108. LAUŽIKAS, Rimvydas. Gėrimų vartojimas kaip bendrystės reprezentacija XVII–XVIII a. bajoriškoje kultūroje. In *Tautosakos darbai*, t. 51, 2016, p. 11–31.
109. LEHTI, Marko. Mapping the Study of the Baltic Sea Area: From Nation-centric to Multinational History. *Journal of Baltic Studies*, Vol. XXXIII, No. 4, 2002, p. 431–446.
110. *Lietuvos archeologija*, t. 39. Ats. red. Laurynas KURILA, Vilnius, 2013.
111. LLOYD, Ward. *A Wine-Lover's glasses. The A. C. Hubbard, Jr. Collection of Antique English Drinking Glasses and Bottles*. Richard Dennis, 2000.
112. *Lust und Last des Trinkens in Lübeck. Beiträge zu dem Phänomen vom Mittelalter zu dem Phänomen vom Mittelalter bis zum 19. Jahrhundert*. Hrsg. von Gerhard GERKENS, Antjekathrin GRASSMANN. Lübeck, 1996.
113. *Luxus und Lifestyle. Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum*, Bd. VI. Hrsg. Manfred GLÄSER, Lübeck, 2008.
114. MASIULIENĒ, I. Klaipėdos senamiesčio šiaurės vakarinės dalies raida XVI–XVII amžiais. In *Lietuvos archeologija*. T. 35, 2009, p. 241–258.
115. MASIULIENĒ, Ieva. 16th–17th cen. Klaipėda Town residents' Lifestyle (by Archaeological, Paleobotanical, and Zooarchaeological Data of Kurpių Street Plots). *Archaeologia Baltica*, t. 12, Klaipėda, 2009, p. 95–111.
116. MASIULIENĒ, Ieva. Sklypas Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2008 metais*. Vilnius, 2009, p. 345–353.

117. MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Kurpių g. 3. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 341–354.
118. MASIULIENĖ, Ieva. Tyrinėjimai Tiltų g. 26A. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*. Vilnius, 2008, p. 354–360.
119. MÄSS, Vello; RUSSOW, Erki. A delivery for a pharmacy? Exceptional collection of Early Modern Age finds from the sea bed of the Tallinn Bay. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2015*. Tallinn, 2016, p. 211–224.
120. MATISKAINEN, Heikki; HAGGREN, Georg; VANHATALO, Simo. The Archaeology of the Early Glass Industry in Finland: The Glassworks of Åvik in Somero (1748–1833) and Mariedal in Sipoo (1776–1824). *Bulletin of the Finnish Glass Museum*. Helsinki, 1991.
121. MATISKAINEN, Heikki. Neuzeitliche Glashütten in Schweden, Finnland und Estland. In *Glashütten im Gespräch: Berichte und Materialien vom 2. Internationalen Symposium zur archäologischen Erforschung mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Glashütten Europas*. Hrsg. von Peter STEPPUHN. Lübeck, 2003, S. 122–128.
122. MATUSAS, J. Stiklas Lietuvos senovėje. In *Tautos praeitis: istorijos ir gretimųjų sričių neperiodinis žurnalas*. Red. Č. GRINEVIČIUS, t. 1, kn. 4. Čikaga, 1962, p. 595–604.
123. MAŽEIKIENĖ, Ona. Stiklas Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejuje. In *Muziejai ir paminklai*, 6. Vilnius, 1984, p. 64–76.
124. McNULTY, Robert H. *Dutch Glass Bottles of 17th and 18th Centuries: A Collectors Guide*. Medici Workshop, 2004.
125. MEKAS, Tauras. *Senoji vaistininkystė*. Kaunas, 2016.
126. *Metodai Lietuvos archeologijoje. Mokslas ir technologijos praeičiai pažinti*. Sud. Algimantas MERKEVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 182–204.
127. MICHELBERTAS, M. *Romėniškojo laikotarpio emaliuoti dirbiniai Lietuvoje*. Vilnius, 2016.
128. MICHELBERTAS, Mykolas. Emaliuotos juostos Lietuvoje. In *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, A serija, t. 2 (27). Vilnius, 1968, p. 37–46.
129. MICHELBERTAS, Mykolas. Prekybiniai ryšiai su Romos imperija. In *Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I–XIII a.* Vilnius, 1972, p. 36–47.
130. MICHELBERTAS, Mykolas. *Senasis geležies amžius Lietuvoje. I–IV amžius*. Vilnius, 1986.
131. *Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus Breisach am Rhein*. Hrsg. Gerd BIEGEL. Freiburg, 1985.
132. NABAŽAITĖ, Raimonda. *Vėlyvųjų viduramžių ir naujųjų laikų koklininkystė Klaipėdoje: tarp inovacijos ir kultūrinės tradicijos*. Daktaro disertacija. Klaipėda, 2016.

133. NABAŽAITĖ, Raimonda. XVI amžiaus Klaipėdos koklio intymioji scena ir jos užkulisiai. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 67.
134. *Nahrung und Tischkultur im Hanseeraum*. Hrsg. Günter WIEGELMANN, Ruth E. MOHRMANN. Münster/New York, 1996.
135. NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvių tautos istorija*, t. 1. Vilnius, 1998.
136. NAWRACKI, Maciej. Późnośredniowieczne i nowożytnie szkło okienne z zespołu poklasztorneho norbertanek w Strzelnie, woj. Bydgoskie. In *AHP*, Tom 2, 1995, s. 211–260.
137. NEUGEBAUER, Werner. Altes Glas in Lübecker Bodenfunden. In *Der Wagen*, 1967, S. 129–135.
138. NOWOSIELSKA, Katarzyna. Średniowieczne i nowożytnie wyroby szklane z badan na starym mieście we Wrocławiu. In *Wratislavia Antiqua*, Tom 6, 2004, s. 57–88.
139. OLCZAK, Jerzy. Ręczny granat szklany z XVII wieku odkryty w Mogilnie. In *AUNC, Archaeologia*, XXI. Toruń, 1989, s. 27–37.
140. PAYNTER, Sarah; DUNGWORTH, David. *Archaeological Evidence for Glass-working – Guidelines for Best Practice*. Swindon, 2011.
141. PALECKIS, Eugenijus. XVII–XIX a. Klaipėdos stiklo radiniai. In *Vakarų baltų istorija ir kultūra*, I. Klaipėda, 1992, p. 68–79.
142. PASTRON, Allen G.; HATTORI, Eugene M. *The Hoff store site and gold rush merchandise from San Francisco, California*. Special publication series, number 7. Michigan, 1990.
143. PHILIPPE, Joseph. *Glass: history and art: from the beginnings until today*. Liège, 1982.
144. POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser in Schleswig-Holstein*. Neumünster, 1981.
145. POSER, Karl-Heinz. *Alte Trinkgläser, Flaschen und Gefäße. Gebrauchsglas in und um Schleswig-Holstein*. Neumünster, 1997.
146. POTAŠENKO, Grigorijus. Istorijos kultūra šiuolaikinėje Lietuvoje: daugia-kultūriškumo samprata visuomenėje ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tyrimuose. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai*. Vilnius, 2009.
147. RADEMACHER, Franz. *Die deutschen Gläser des Mittelalters. 2. unveränderte Auflage*. Berlin, 1963.
148. RAEDT, I. D.; JANSSENS, K.; VEECKMAN, J.; ADAMS, F. *Samenstelling van 15de tot 17de eeuwse glazen voorwerpen opgegraven in Antwerpen*. 1998.
149. RAGAUSKIENĖ, R. Vaistininkai XVI a. Vilniuje. In *Vilniaus istorijos metraš-tis*. T.1. Vilnius, 2007, p. 29–54.
150. REINGARDAS, Marijonas J. *Neorganinė chemija ir organinės chemijos įva-das: Vytauto Didžiojo karininkų kursų artilerijos ir inžinerijos skyrių klausyto-jams*. Kaunas, 1930.

151. ROERDANZ, Heinrich. *Sammlung einiger Denkwürdigkeiten von der Königlich Preußischen Immediat-Stadt Memel*. Königsberg, 1792.
152. ROSENTHAL, William J. *Spectacles and Other Vision Aids. A History and Guide to Collecting*. San Francisco, 1996.
153. RUBAVIČIUS, Vytautas. *Postmodernusis kapitalizmas*. Kaunas, 2010.
154. RUBNIKOWICZ, Marek. Badania nad późnośredniowiecznym i nowożytnym hutnictwem szkła na Pomorzu Gdańskim. In *AUNC, Archeologia* 22, 1995, s. 51–64.
155. SAFRONOVAS, Vasilijus. Klaipėdos miesto istorijos ir jo vieta Europoje (vie-toje įvado). *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. V. Safronovas. Klai-pėda, 2013.
156. SCHÄFER, Heiko. Mittelalterliches Hohlglas aus Rostock. In *Wismarer Stu-dien zur Archäologie und Geschichte*, 5. Wismar, 1995, S. 35–42.
157. SCHALLIES, Ingrid. Ein Alchemist in der Königstrasse? In *Der Wagen: Lübec-ker Beiträge zur Kultur und Gesellschaft*. 2008, S. 23–41.
158. SCHENK, Beate N. *Glas in Befund und Bild. Spätmittelalterliches Trinkges-chirr und seine Darstellung auf zeitgenössischen Bildquellen*. Tübingen, 2007.
159. SCHMITH, Carl. *Necrolithuanica*. Vilnius, 2006.
160. SEMBRITZKI, Johan. *Geschichte der Königlich Preußischen See- und Han-delsstadt Memel*. Memel, 1900.
161. SEMBRITZKI, Johan. *Memel im 19. Jahrhundert. Festschrift zum 650-jährigen Jubiläum der Stadt*. Memel, 1902.
162. SERGEJEVAS, Jurijus. *Dailiųjų stiklo dirbinių gamyba*. Vilnius, 1992.
163. SMOLEŃSKA, Barbara. Materiały do dziejów huta szklanej w Nalibokach w XVIII wieku. In *Teki Archiwalne*, t. 1, 1953, s. 79–147.
164. SONGAILAITĖ, Roma. The Kraukliai Glassworks Site. In *Archaeological In-vestigation in Independent Lithuania*. Vilnius, 2012, p. 334–338.
165. SPIES-HANKAMMER, Elisabeth. Lübecker Weinhandelsfirmen im Spiegel ihrer Zeit. In *Lübecker Weinhandel. Kultur und Wirtschaftsgeschichte Studien*. Hrsg. Elisabeth SPIES-HANKAMMER. Lübeck, 1985, S. 185–226.
166. STANIŪTĖ, Rūta. *XVI–XVII a. stiklo dirbiniai Lietuvoje*. Bakalauro darbas. Klaipėda, 1998.
167. STEFFEN, Berger. Bierdestillate aus dem Rathaus. Ein frühneuzeitlicher-neu-zeitlicher Fundkomplex aus einem Lüneburger Wandschrank. In *Universitäts-forschungen zur prähistorischen Archäologie*. Aus dem Institut für Frühgeschich-te der Universität Kiel. Bd. 213. Hrsg. Ulrich MÜLLER. Bonn, 2012, S. 23–38.
168. STEPONAVIČIENĖ, Daiva. *Lietuvos valdovo dvaro prabanga XIII–XVI a. pradžioje*. Vilnius, 2007.
169. STEPPUHN, Peter. Die Gläser aus dem Brunnen des Rathauskellers in Wismar. Mit besonderer Berücksichtigung der spätmittelalterlichen Rippen- und

- Kreuzrippenbecher. In *Wismarer Studien zur Archäologie und Geschichte* 5. Wismar, 1998, S. 57–81.
170. STEPPUHN, Peter. Glasfunde des 11. bis 17. Jahrhunderts aus Schleswig. In *Ausgrabungen in Schleswig, Berichte und Studien* 16. Hrsg. von Volker VOGEL. Neumünster, 2002.
171. STEPPUHN, Peter. Mittelalterliche und frühneuzeitliche Glasfunde aus der Altstadt von Lübeck. Mit einem Beitrag von Ulrich Schüssler und Michael Wilde. In *LSAK*, Bd. 30. Hrsg. von Günter P. FEHRLING und Manfred GLÄSER. Rahden/Westf., 2016.
172. STRAZDAS, Kazys; ŽULKUS, Vladas. Švėkšnos XVII a. stiklo manufaktūra. In *Muziejai ir paminklai*, 8. Vilnius, 1987, p. 89–92.
173. STRAZDAS, Kazys. Langų stiklas. In *Mokslas ir gyvenimas*, Nr. 11, 1975, p. 22–26.
174. STRAZDAS, Kazys. *Lietuvos stiklas nuo seniausių laikų iki 1940 metų*. Vilnius, 1992.
175. STRAZDAS, Kazys. *Stiklo ir jo gaminių cheminė technologija*. Kaunas, 1998.
176. STRAZDAS, Kazys. *Stiklo technologija*. Vilnius, 1978.
177. STRIŠKA, Gintautas. Langų stiklai pagal Vilniaus Žemutinės pilies archeologinių tyrimų duomenis. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai ir jų atkūrimas europinės paskirties kontekste. Tarptautinė mokslinės konferencijos medžiaga, 2006 m. spalio 11–12 d.*, Vilnius. Vilnius, 2009.
178. STRIŠKA, Gintautas. Stiklo dirbiniai Lietuvos archeologinėje medžiagoje. In *Muziejinių eksponatų priežiūra, IV dalis: Archeologinių radinių konservavimas: nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose*, kn. 2. Vilnius, 2015, p. 633–649.
179. STRIŠKA, Gintautas. Vilniaus Žemutinės pilies XV–XVI a. stikliniai dirbiniai. In *Lietuvos pilys*. Vilnius, 2006, p. 44–53.
180. ŠIMKUTĖ, Indrė. Glass Bottles from the 16th Century to 19th Century in the Old Town of Klaipėda: Data from Archaeological Excavation. In *Settlements and Towns. Dedicated to the 50th Birthday of Associate Prof Dr Gintautas Zabiela*. *Archaeologia Baltica*, Vol. 16. Klaipėda, 2011, p. 152–167.
181. ŠIMKUTĖ, Indrė. Svaigieji gėrimai ir jų importas Klaipėdoje XIII–XIX a. In *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. Vasilijus SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013, p. 54–65.
182. ŠIMKUTĖ, Indrė. XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdoje: tipologija, chronologija, reikšmė. In *Lietuvos archeologija*, t. 39. Vilnius, p. 145–176.
183. ŠIMKUTĖ, Indrė. *XVI–XIX a. stikliniai buteliai Klaipėdos miesto prekybos ir paslaugų kontekste*. Magistro baigiamasis darbas. Klaipėda, 2012.
184. TATORIS, Jonas. *Klaipėdos sandėliai ir sankrovos aikštės*. Restauratoriaus parankinė medžiaga. Vilnius, 1982.
185. TATORIS, Jonas. *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 metų*. Vilnius, 1994.

186. TYSZKIEWICZ, Konstanty. O Kurhanach na Litwie i Rusi zachodniej: studyum archeologiczne. Berlin, 1868.
187. TVAURI, Andres. Archaeological Investigation on the Sites of the Glassworks of Central Estonia. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2012*, Tallinn, 2013, p. 259–270.
188. TVAURI, Andres. Archaeological Investigations of the 18th Century Glassworks at Utsali. In *Archaeological Fieldwork in Estonia 2011*, Tallinn, 2012, p. 113–124.
189. VALENTINIENĖ, A. Akiniai. In *Mokslas ir gyvenimas*, Nr. 2. 1966, p. 33.
190. VAREIKIS, V. Zwischen Ost und West: Klaipėda ir Klaipėdos kraštas keliautojų ir svetimšalių akimis XVIII–XIX amžiais. *Klaipėda Europos istorijos kontekstuose*. Sud. V. SAFRONOVAS. Klaipėda, 2013.
191. VEECKMAN, Johan. Luxury in medieval and post medieval Antwerp: an archaeological approach. In *Luxus und Lifestyle. Lübecker Kolloquium zur Stad-tarchäologie im Hanseraum*, Band VI. Hrsg. Manfred GLÄSER. Lübeck, 2008, S. 121–129.
192. VĖLIUS, Gintautas. *Kernavės miesto bendruomenė XIII–XIV amžiuje*. Vilnius, 2005.
193. *Vilniaus miesto kultūra ir kasdienybė XVII–XVIII amžiuose*. Sud. S. SAMALA-VIČIUS. Vilnius, 2012.
194. VITKŪNAS, Minvydas. *Kernavės miestas XIII–XIV amžiuje. Musninkai. Kernavė. Čiobiškis* (serija „Lietuvos valsčiai“). Vilnius, 2006, p. 63–124.
195. VOLTERIS, Eduardas. Archeologiniai nesusipratimai. In *Tauta ir žodis*, t. 2. Red. Vincas KRĖVĖ-MICKEVIČIUS. Kaunas, 1924, p. 156–163.
196. WALL, D. diZ. *The Archaeology of Gender: Separating the Spheres in Early America*. New York, 1994.
197. WHITE, John R. Bottle Nomenclature. A Glossary of Landmark Terminology for the Archaeologist. In *Historical Archaeology*, t. 12, 1978, p. 58–67.
198. WHITEHOUSE, David. *Medieval Glass for Popes, Princes, and Peasants. The Corning Museum of Glass*. Corning, New York, 2010.
199. WILLMOTT, Hugh. *Early Post-Medieval Vessel Glass in England, c. 1500–1670*. York, 2002.
200. WILLOWEIT, Gerhard. *Die Wirtschaftsgeschichte des Memelgebiets*, I. Marburg, 1969.
201. WYROBISZ, Andrzej. *Szkło w Polsce od XIV do XII wieku*. Wrocław, 1968.
202. WITTE, Frauke. *Archäologie in Flensburg. Ausgrabungen am Franziskanerkloster*. Schriftenreihe Bd. 57. Flensburg/Haderslev, 2003.
203. ZABIELA, Gintautas. Klaipėdos Šv. Jono XVII a. bažnyčia In *ATL 2006 metais*. Vilnius, 2007, p. 262.
204. ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėda XIX amžiuje*, II. Klaipėda, 2004.

205. ZEMBRICKIS, Johanas. *Klaipėdos karališkojo Prūsijos jūrų ir prekybos miesto istorija*, I. Klaipėda, 2002.
206. ZERNACK, Klaus. *Nordsteuropa. Skizzen und Beiträge zu einer Geschichte der Ostseeländer*. Lüneburg, 1993.
207. ŽALNIERIUS, Algirdas; RIDIKAITĖ, Virginija. Stiklinis bokalas. In *Architektūros paminklai*, t. 12. Vilnius, p. 33–34.
208. ŽULKUS, Vladas. *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija*. Vilnius, 2002.
209. ЛАНЦЕТТИ, Александр Г.; НЕСТЕРЕНКО, Марина Л. *Изготовление художественного стекла*. Москва, 1987.
210. СТРАЗДАС, Казис. Некоторые аспекты производства литовского стекла до XVIII века. In *Из истории естествознания и техники Прибалтики (Научно-технические идеи в Прибалтике)*. Вильнюс, 1980, с. 47–64.

Internetiniai šaltiniai

1. *Ikonografiniai šaltiniai*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.rijksmuseum.nl>
2. *Ikonografiniai šaltiniai*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. birželio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_paintings_by_Clara_Peeters#/media/File:Clara_Peeters_Stilleben.jpg
3. *Informacija apie butelio prekybinį ženklą*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theneweuropean.co.uk/culture/ten-great-drinks-of-europe-1-5101522>
4. *Informacija apie viešbutį Klaipėdoje*. Damals-Memel-Klaipeda-heute [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 balandžio 01]. Prieitis per internetą: <http://www.bork-online.de/Memel/mehr-It/002064.htm>
5. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenys*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://naujazodziai.lki.lt/?zodis=dekanteris>
6. *Lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=kristolas&lns=-1&les=-1>
7. *Oxford Dictionaries*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/decanter>
8. *Stiklo dirbinių žodynas ir terminai*. Corning museum of glass, glass dictionary. Prieiga per internetą: <https://www.cmog.org/glass-dictionary/filigrana>

Klaipėdos universiteto leidykla

Indrė Žigeu

STIKLO DIRBINIAI IR JŲ NAUDOJIMO KULTŪRA KLAIPĖDOJE XVI–XIX A.
BALTIJOS JŪROS REGIONO KONTEKSTE

Daktaro disertacija

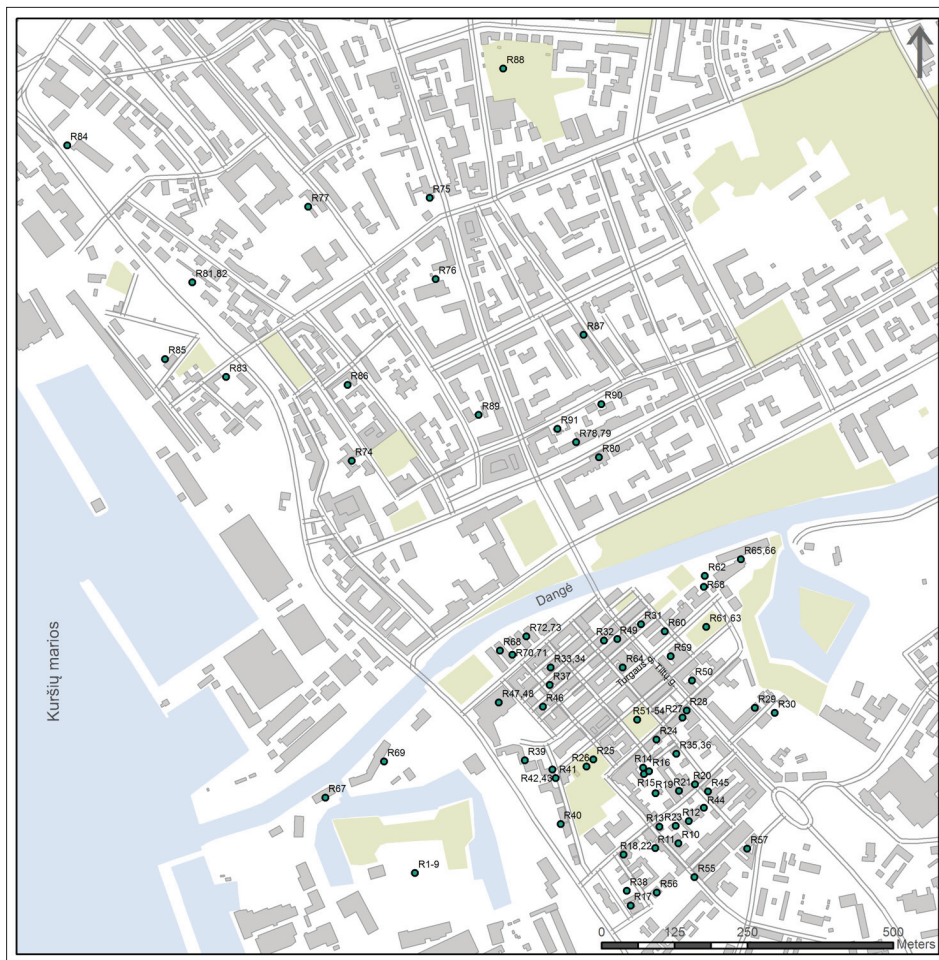
Klaipėda, 2018

SL 1335. 2018 09 11. Apimtis 23,15 sąl. sp. l. Tiražas 17 egz.

Išleido ir spausdino Klaipėdos universiteto leidykla, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda

Tel. (8 46) 398 891, el. paštas: leidykla@ku.lt; interneto adresas: <http://www.ku.lt/leidykla/>

Priedai

1 pav. Stiklo dirbinių radavietės Klaipėdoje
(Sud. I. Žigeu, I. Masiulienė, radaviečių suvestinę žr. 1 lentelėje).

1 lentelė. Klaipėdos stiklo dirbinių radaviečių suvestinė

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnio/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnio/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R1	1	MLIM, AS 31 Pg. m. 7919 Žulkus, V. 1978 m.	Piliavietė	Perk. 2A; g. 5–4,6 m. abs. h. pilkos žemės su griuvėmis sl.	XIV a. 2 p.–XV a.	S-1-1
R1	2	MLIM, AS 31 Pg. m. 7919 Žulkus, V. 1978 m.	Piliavietė	Perk. 6; kontr. perk. 3,4,5	XVII a.–XVIII a.	Bt-2-2
R2	1	MLIM, AS 35 Pg. m. 7923 Žulkus, V. 1976 m.	Piliavietė	Danskeris 1; šiukšlių sluoksnis.	XVI–1669 m. (gaisras)	T-3-8, T-3-2/4 Bt-4
R3	1	MLIM, AS 32 Pg. m. 7920 Žulkus, V. 1979 m.	Piliavietė	Pl. 1; g. 0,7–1,7 m griuvėnų sl.	XVII–XVIII a.	B-2-1, B-2-2, B-4, B-5, T-1-2, T-3 Bt-2, L-2
R3	2	MLIM, AS 32 Pg. m. 7920 Žulkus, V. 1979 m.	Piliavietė	–	–	B-2-1, B-2-2, B-4, B-5, T-1-2, T-3, Bt-2, L-2
R4	1	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1; kv. 129–125, 125–200, 200–198, 198–123 sl. 1	XVIII a.	B-5-5
R4	2	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1, kv. 224, 248; g. 1,0–1,1 m sl. 1	–	L-2
R4	3	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1, išpj.; kv. 218–219, sl. 2, supiltiniai sl.	XVI a. pab.–XVII a. pr.	T-2-1
R4	4	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1; kv. 195–196, 221–222 g. 1,3–1,5 m sl. 4a, supiltiniai sl.	XVI a. pab.–XVII a. pr.	B-5-3
R4	5	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1; kv. 196–197, 220–221 sl. 4a–4b supiltiniai sl.	XVI a. pab.–XVII a. pr.	L-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R4	6	MLIM, AS 271 Pg. m. 8262 Žulkus, V. 1981m.	Piliavietė	Pl. 1; kv. 81–84, 106–112 g. 1,9–2,1 m didžiojo bokšto vietoje, P dalyje	–	Bk-0-3 L-2
R5	1	MLIM, AS 215 Pg. m. 8136 Žulkus, V. 1998 m.	Piliavietė	Pl. 7; kv. V/81–82, P/31–32 g. 1,7–2,0 m radiniai virš ir ant akmenų grindinio	XV–XVI a.	S-1-1
R5	2	MLIM, AS 215 Pg. m. 8136 Žulkus, V. 1998 m.	Piliavietė	Pl. 7; kv. V/85–87, P/27–32 g. 1,8–2,1 m kultūrinis sl.	XV–XVI a.	T-1-1
R6	1	MLIM, AS 298 Pg. m. 8524 Žulkus, V. 2000 m.	Piliavietė	Pl. 1, perk. 1; g. 1,2–1,4 m ploto P dalis, radiniai šalia pamatų ir ant jų	XVII–XVIII a.	B-4, B-5, B-6-3, T-3-9 Bt-2, Bt-2-2, Bt-2-3, Bt-2-5, L-3
R7	1	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 2; g. 2,7 m	–	granata
R7	2	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 3; g. 2,1 m	–	T-1
R7	3	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 3; g. 5,2 m	–	S-1-1
R7	4	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 5	–	Bt-2
R7	5	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 5	–	B-2-2
R7	6	MLIM, AS 453 Pg. m. 10441 Zabiela G. 2013 m.	Piliavietė	Pl. 5	–	S-1-1
R8	1	MLIM, AS 495 Pg. m. 10371 Abromavičius E. 2014 m.	Piliavietė	Pl. 3, kv. A–B/19– 24; g. 0,3–0,6 m intensyvus griuvenų sl.	XVII–XVIII a.	Bt-1-2

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R8	2	MLIM, AS 495 Pg. m. 10371 Abromavičius E. 2014 m.	Piliavietė	Pl. 3, kv. A–B/23–24; g. 0,6–1,0 m juosvos žemės sl. (virš grindų)	XVII a.–XIX a.	B-3-1
R8	3	MLIM, AS 495 Pg. m. 10371 Abromavičius E. 2014 m.	Piliavietė	Pl. 5, kv. A–B/15–17; g. 0,8–1,1 m pilkos žemės su griuvenomis sl.	XVIII a.	B-4, T-3-10/2
R8	4	MLIM, AS 495 Pg. m. 10371 Abromavičius E. 2014 m.	Piliavietė	Pl. 5, kv. A–B/6–13; g. 1,0–1,4 m tamsiai pilkos ir pilkos žemės sl.	XVIII a.	T-3-10/1
R9	1	MLIM, AS Pg. m. Zabiela G. 2016 m.	Piliavietė	Pl. 1–4	XVI–XIX a.	B-4, B-4-3 T-1-1, T-3 L-2
R10	1	MLIM, AS 86 Pg. m. 7974 Paleckis E. 1980 m.	Aukštoji g. 15, 17, 19	Šr. 1; g. 0,6–0,8 pilkos žemės sl.	XIX a. pr.	B-4-3/6
R10	2	MLIM, AS 86 Pg. m. 7974 Paleckis E. 1980 m.	Aukštoji g. 15, 17, 19	Šr. 2; g. 0,4–0,9 pilkos žemės sl.	XIX a. vid.	B-4-3, B-4-3/8, T-3
R10	3	MLIM, AS 86 Pg. m. 7974 Paleckis E. 1980 m.	Aukštoji g. 15, 17, 19	Šr. 2; g. 1,0–1,2 šlyno permaišyto su žeme sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3/7
R10	4	MLIM, AS 86 Pg. m. 7974 Paleckis E. 1980 m.	Aukštoji g. 15, 17, 19	Šr. 3; g. 0,4–0,7 pilkos žemės sl.	XIX a. pab.	B-4, B-4-3, B-4-5, B-4-3/7
R10	5	MLIM, AS 86 Pg. m. 7974 Paleckis E. 1980 m.	Aukštoji g. 15, 17, 19	Šr. 3; g. 0,6–1,0 juodos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4, B-4-3, B-4-3/6, B-4-3/7, D-0-4
R11	1	MLIM, AS 262 Pg. m. 8253 Patkauskas, V. 1980 m.	Aukštoji g. 6,8	Pl. 2; g. 0,7–1,2 m tamsios spalvos žemės sl.	XVII–XVIII a.	B-2-2, B-3-1, B-4-3,
R11	2	MLIM, AS 262 Pg. m. 8253 Patkauskas, V. 1980 m.	Aukštoji g. 6,8	Pl. 3; g. 0,5–1,2 m;	–	B-4, B-4-3, B-4-3/5, B-5-6, B-6-2, Bt-2-2
R12	1	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 1; g. 0,9–1,1; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.	T-3-10/1, Bt-2-5 L-3

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R12	2	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 1; g. 1,5–1,8; tamsiai pilkos žemės sl. (permaišytas smėliu)	XVIII a. pr.	D-0-1
R12	3	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 2; g. 0,6–0,8; pilkos žemės su griuvenomis sl.	Nuo XIX a. pr.	B-2-2, B-3-1, B-4, B-4-3/7, B-4-5/1
R12	4	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 4; g. 0,8–1,1; tamsiai pilkos žemės sl.	XIX a. vid.	B-4, B-4-3/7
R12	5	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 5; g. 0,6–1,2; sl 1, pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.	T-3-6/2
R12	6	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 5; g. 1,2–1,9; sl. 1A, ūkinė duobė	XVIII a. vid. –2 p.	B-2-2, B-3-1, S-3-1/1, S-3-1/2 T-1-3
R12	7	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 5; g. 1,2–1,8; sl 2, tamsiai juodos žemės sl. (atsitiktiniai radiniai)	XVIII a. pr.–1 p.	Bk-0-2, Pl-1-2, T-3, T-3-10/1
R12	8	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 6; g. 1,1–1,5; sl. 3, tamsiai pilkos žemės sl. (permaišytas su smėliu)	XVIII a. vid.	T-1-2
R12	9	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 7; g. juodos žemės su griuvenomis ir perpuvusios medienos liekanomis sl.	XIX a. pr.	B-2-2, B-3-1, B-3/4, B-5-3
R12	10	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 10; g. 1,2–1,4 m; sl. 2, juodos žemės sl.	XVIII a. vid.	B-4-5 S-3
R12	11	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/Daržų/Šaltkalvių g.	Perk. 11; g. 1,2–1,8 m; sl. 3, tamsiai pilkos/ juodos žemės sl.	XVIII a. 2 p.	T-1-3 L-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		Šaltinis	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R12	12	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g.	Perk. 12; g. 0,8–1,1 m; sl. 2, intensyviai juodos ir tam- siai pilkos žemės sl. (permaišyta)	XVIII a. pab.	B-2-2, S-3-2
R12	13	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g.	Perk. 12; g. 1,1–1,4 m; sl. 2, tamsiai pilkos, daržų žemės sl.	XVIII a. vid.	Bt-2-3
R12	14	MLIM, AS 90 Pg. m. 7978 Paleckis E. 1981 m.	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g.	Perk. 14; g. 0,8–1,2 m; sl. 2, pilkos žemės sl.	–	Bt-2-6
R13	1	MLIM, AS 358 Pg. m. 9274 Brazauskas, M. 2006 m.	Aukštoji g. 15/ Daržų g. 9	Šr. 1; g. 1,7–2,2 m	XVI–XVII a.	L-2
R13	2	MLIM, AS 358 Pg. m. 9274 Brazauskas, M. 2006 m.	Aukštoji g. 15/ Daržų g. 9	Pl. 1; g. 0,3–1,0 m	XVIII–XIX a.	B-2-2, B-3-1, B-3-2, B-4-3/7. B-4-5/2. B-6-3, Bt-1-2 L-5
R13	3	MLIM, AS 358 Pg. m. 9274 Brazauskas, M. 2006 m.	Aukštoji g. 15/ Daržų g. 9	Pl. 1; g. 1,0–1,4 m	XVII a.	T-1-2, T-3-6/2, L-5
R14	1	MLIM, AS 403 Pg. m. 10163 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g. 5,9	Šr. 11; g. 0,4–0,9 m; tamsios žemės su griuvėnomis sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-5
R14	2	MLIM, AS 403 Pg. m. 10163 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g. 5,9	Šr. 13; g. 0,4–1,0 m; tamsios žemės sl.;	XIX a.	B-4-4/3 B-4-5/3 T-3
R15	1	MLIM, AS 423 Pg. m. 10183 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 1, kv. D-H/11-14 juosva žemė su griuvėnomis	XVII a. 2 p. – XVIII a.	B-2-2, S-3-3, S-3-9, L-4, L-5
R15	2	MLIM, AS 423 Pg. m. 10183 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 2, kv. B-C/6-10 g. 1,2–1,4 m juoda žemė su radiniais	XVII a. pab.	T-1, T-2-1
R15	3	MLIM, AS 423 Pg. m. 10183 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 1, kv. A-D/1-4 permaišyta žemė su smėliu	XVIII a. pab. – XIX a.	B-4-3, B-4-4/1, B-4-5, B-2-1 T-3-5, Bt-2-6, L-5,

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R15	4	MLIM, AS 423 Pg. m. 10183 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 2, kv. A-J/6-14 pilkažemė su radiniais	XVII a. pab. – XVIII a. pr.	T-1-2, T-2-1, T-2-2, T-3-6/2
R15	5	MLIM, AS 423 Pg. m. 10183 Songailaitė R. 2010 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 2, kv. I-J/6-6 pilkžemis su radiniais	XVII a. pab. – XVIII a. pr.	T-1, T-2-2
R16	1	MLIM, AS 433 Pg. m. 10257 Songailaitė R. 2011 m.	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2	Pl. 7, kv. A-G/14-17 tamsi žemė su dumblu	XVII a. pr.	T-2-1, T-2-2, L-1, L-4, granata
R17	1	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 1; kv. 3–4, 9–10, g. 0,6–0,8 m, griuvenų ir molio sl. (buvusi kalkių duobė)	XVIII a. vid.–pab. (XVIII a. pab.–XIX a. pr. užversta)	B-2-2, B-4-3, B-4-3/2, B-4-3/4, B-4-3/7, B-4-3/8 S-3-1/2
R17	2	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 1, g. 1,2–1,4 m tamsiai pilkos žemės sl.	XVII a. pab.	T-1, Bt-1-1, L-2
R17	3	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 2, g. 0,6–1,0 m pilkžemio sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-5-1, S-3-1/1
R17	4	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 3, g. 0,9–1,3 m	XVIII a. vid.–2 p.	Bt-1-2, L-3
R17	5	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 3, kv. 3 g. 1,0–1,4 m; ūkinė duobė	XVIII a. pab.	T-3, T-3-3, T-3-4, T-3-5, Bt-1-1, Bt-2, L-3
R17	6	MLIM, AS 102 Pg. m. 7990 Paleckis E. 1985 m.	Bružės g. 2/ Skerdėjų g. 12	Šr. 6, g. 0,4–0,9 m; pilkžemio su priemaišomis sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	Bt-1-2, T-3-7
R18	1	MLIM, AS 25 Pg. m. 7913 Genys, J. 1981 m.	Daržų g. 13	Perk. 4; g. 0,6–1,0 m; sl. 2.	–	S-3
R18	2	MLIM, AS 25 Pg. m. 7913 Genys, J. 1981 m.	Daržų g. 13	Perk. 6; kv. 1–4 g. 1,2–1,4 m; sl. 2	XVII a. pab.–XVIII a. pr.	T-2-1
R18	3	MLIM, AS 25 Pg. m. 7913 Genys, J. 1981 m.	Daržų g. 13	Perk. 6; kv. 7–12 sl. 3.	XVII a. pab.–XVIII a. pr.	Bt-1-2

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R18	4	MLIM, AS 25 Pg. m. 7913 Genys, J. 1981 m.	Daržų g. 13	Perk. 7, sl. 2, kalkių sl., ūkinė duobė	XVIII a. vid.–2 p.	B-2-2, B-4-1, B-4-3, B-4-3/7, T-3-2
R18	5	MLIM, AS 25 Pg. m. 7913 Genys, J. 1981 m.	Daržų g. 13	Perk. 7, sl. 2; ūkinė duobė.	XVIII a. vid.–2 p.	B-4-3/7 S-3 S-3-1/2
R19	1	MLIM, AS 267 Pg. m. 8258 Paleckis, E. 1981 m.	Daržų g. 5, 6, 14	Perk. 1, g. 1,1–1,8 m, pilkos žemės sl.	XVII a. vid.–pab.	T-2-2
R19	2	MLIM, AS 267 Pg. m. 8258 Paleckis, E. 1981 m.	Daržų g. 5, 6, 14	Perk. 5, g. 0,9–1,1 m, juodos žemės sl.	XVIII a. pab.	Bt-1-1
R20	1	MLIM, AS 26 Pg. m. 7914 Paleckis, E. 1985 m.	Daržų g. 8	Šr. 1, g. 1,2–1,4 m	–	B-5-1
R20	2	MLIM, AS 26 Pg. m. 7914 Paleckis, E. 1985 m.	Daržų g. 8	Šr. 2, g. 0,5–0,7 m, pilkžemio (grin- dinio lygyje) sl.	XVIII a. vid.–2 p.	B-2-2, B-3-1
R20	3	MLIM, AS 26 Pg. m. 7914 Paleckis, E. 1985 m.	Daržų g. 8	Šr. 2; g. 0,8–1,0 m; pilkžemio sl.	XVIII a. 1 p.	B-2-2, Bt-2
R20	4	MLIM, AS 26 Pg. m. 7914 Paleckis, E. 1985 m.	Daržų g. 8	Šurfas 5, g. 0,6–1,1 m; pilkžemio sl.	XVII a.	D-0-3, Bt-1-2
R21	1	MLIM, AS 149 Pg. m. 8040 Sprainaitis E. 1995 m.	Daržų g. 10	Šr. 1; g. 0,9–1,25 m; priemolio su gri- uvenomis ir kalkių skiediniu sl.	XVIII a. 1 p.–vid.	B-4-3/7, G-0-1, Bt-2-2
R21	2	MLIM, AS 149 Pg. m. 8040 Sprainaitis E. 1995 m.	Daržų g. 10	Šr.1; g. 1,25–1,7 m; juosvos durpingos žemės sl.;	XVII a. 2 p.–XVIII a. 1 p.	B-4-1, Pl-0-3, Pl-1-2
R21	3	MLIM, AS 149 Pg. m. 8040 Sprainaitis E. 1995 m.	Daržų g. 10	Šr.2; g. 0,8–1,2 m; tamsios žemės su perpuvusia organika sl.	XVIII–XIX a. pr.	T-3-1/1
R22	1	MLIM, AS 224 Pg. m. 8145 Genys, J. 1996 m.	Daržų g. 13	Pl. 1A; g. 0,4–0,6 m; tamsios žemės sl.	XVIII–XIX a.	B-2-2, B-4-5, B-4-5/2, T-3, N-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R23	1	MLIM, AS 388 Pg. m. 9689 Songailaitė R. 2008 m.	Daržų g. 9A	g. iki 1,0 m;	–	S-3, Bt-1-1, Pl-1-1, L-5
R23	2	MLIM, AS 388 Pg. m. 9689 Songailaitė R. 2008 m.	Daržų g. 9A	g. 1,6–2,0 m;	–	T-1-3
R24	1	MLIM, AS 36 Pg. m. 7924 Sprainaitis, R.; 1983 m.	Didžiojo Vandens g. 14	Šr. 2; g. 1,0–1,6 m; juodos durpingos žemės sl.	XVII a. 2 p.–XVIII a. pr.	L-2
R25	1	MLIM, AS 166 Pg. m. 8087 Sprainaitis E. 1985 m.	Didžiojo Vandens g. (Simonaitytės b-ka)	Etap. 1; g. 0,4–1,0 m; priesmėlio su griuvenomis sl.	XVII a.(?)	B-2-2, B-4, B-4-3/7, B-4-4/1, S-3, Bt-2, L-2
R26	1	MLIM, AS 37 Pg. m. 7925 Sprainaitis, R.; 1986 m.	Didžiojo Vandens g. (Simonaitytės b-ka)	Pl. 6; kv. 1–12; g. 1,0–1,4 m; juodos žemės sl.	XVIII a.	B-2-2, B-4
R26	2	MLIM, AS 37 Pg. m. 7925 Sprainaitis, R.; 1986 m.	Didžiojo Vandens g. (Simonaitytės b-ka)	Pl. 7; kv. 1–5/9–10; g. 1,6–2,0 m; tamsaus priesmėlio sl.	XVII a. 2 p.	B-2-2 T-1 Bt-2-3
R26	3	MLIM, AS 37 Pg. m. 7925 Sprainaitis, R.; 1986 m.	Didžiojo Vandens g. (Simonaitytės b-ka)	Pl. 8; kv. 4–5/9–10; g. 0,6–1,0 m; kultūrinis sl./priesmėlis	XVIII a. 2 p.–XIX a. pr.	Bt-2
R26	4	MLIM, AS 37 Pg. m. 7925 Sprainaitis, R.; 1986 m.	Didžiojo Vandens g. (Simonaitytės b-ka)	Pl. 8; kv. 4–5/9–10; g. 1,0–1,8 m; kultūrinis sl./priesmėlis	XVIII a. 1 p.	B-3-1, B-3-2
R27	1	MLIM, AS 161 Pg. m. 8082 Sprainaitis E. 1996 m.	Didžiojo Vandens g. 20	Pat. 1; kv. A–D/1–4; g. 0,3–0,5 m; smėlio ir priemolio su griuvenomis sl.	XIX a.	B-5-3
R27	2	MLIM, AS 161 Pg. m. 8082 Sprainaitis E. 1996 m.	Didžiojo Vandens g. 20	Pat. 2; kv. A–D/5–12; g. 0,2–0,5 m; priemolio su griuvenomis sl.	XVII–XIX a.	B-2-2, B-4, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/7

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R27	3	MLIM, AS 161 Pg. m. 8082 Sprainaitis E. 1996 m.	Didžiojo Vandens g. 20	Perk.1;kv. E-F/6-7; g. 0,6-1,6 m; ūkinė duobė; žemių su perpuvusia organika ir šukėmis sl.	XVII-XIX a. 1 p.	B-3-1, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/7, B-4-3/8, B-4-4/1, B-4-4/2, B-4-5/1, B-4-5/2, B-4-5/3, B-5-1, B-5-7, B-6-2, D-0-4, S-2-3, S-3, S-3-2, S-3-3, S-3-4, S-3-5, S-3-6/1, S-3-6/2, S-3-7, T-2-1, T-3, T-3-10/1, T-3-10/2, T-3-11, T-3-3, T-3-4, T-3-5, T-3-7 Bt-2, Bt-2-3, Bt-2-5, Bt-4, L-3, L-5
R28	1	MLIM, AS 163 Pg. m. 8084 Sprainaitis E. 1997 m.	Didžiojo Vandens g. 20A	Šr. 3; g. 0,2-1,8 m; tamsios maišytos žemės su griuvenomis sl.	XVII-XVIII a.	B-2-2, B-4-3/7
R28	2	MLIM, AS 163 Pg. m. 8084 Sprainaitis E. 1997 m.	Didžiojo Vandens g. 20A	Šr. 4; g. 0,2-1,8 m; pilkos maišytos žemės su griuvenomis sl.	XVI-XIX a.	B-3-1, B-4-3, B-4-3/7, B-4-5/3
R28	3	MLIM, AS 163 Pg. m. 8084 Sprainaitis E. 1997 m.	Didžiojo Vandens g. 20A	Perk. 1; g. 0,8-2,0 m; tamsiai pilkos žemės su perpuvusia organika ir griuvenomis sl.	XVII-XVIII a.	B-6-2
R28	4	MLIM, AS 163 Pg. m. 8084 Sprainaitis E. 1997 m.	Didžiojo Vandens g. 20A	Perk. 1; g. 2,0-2,2 m; durpingos žemės su perpuvusia organika sl.	XVII a.	B-5-3

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R29	1	MLIM, AS 256 Pg. m. 8247 Žulkus, V. 1976 m.	Grįžgatvio g. 3	Perk. 1; viršutinio užstatymo sl.	XIX a. vid.	B-4, B-4-3, B-4-4/1, B-4-4/2, B-4-5, B-4-5/2, B-4-5/3, D-0-4, S-3 T-3-6/2, T-3-7
R30	1	MLIM, AS 306 Pg. m. 8246 Genys, J. 1997 m.	Grįžgatvio g. 4, 6	Perk. 1; g. 0,6–1,0 m; pilkos žemės sl.(su degėsiais ir plytų fragmentais)	XVII–XVIII a.	B-2-2
R30	2	MLIM, AS 306 Pg. m. 8246 Genys, J. 1997 m.	Grįžgatvio g. 4, 6	Perk. 3; g. 0,7–1,4 m; griuvėnų sl.	XVI–XVIII a.	B-2-2 L-5
R30	3	MLIM, AS 306 Pg. m. 8246 Genys, J. 1997 m.	Grįžgatvio g. 4, 6	Perk. 4; g. 0,8–1,25 m; pilkožemio su smulkiomis plytų nuolaužomis sl.	XVIII–XIX a.	B-2-1, B-2-2, B-4, B-4-1, B-4-3, B-4-3/7, D-0-2, T-3-11, Bt-2-2,
R31	1	MLIM, AS 254 Pg. m. 8245 Bračiulienė, R. 2000 m.	Jono g. 3/ Kepėjų g. 16/ Tiltų g. 5	Kv. K–M/1–6; g. 1,3–2,0 m; rudos žemės su statybinėmis gri- uvenomis, kalkėmis sl.	XVIII a. 2 p.–XIX a. pr.	B-4-3, B-4-3/7, S-3, T-3, T-3-5
R31	2	MLIM, AS 254 Pg. m. 8245 Bračiulienė, R. 2000 m.	Jono g. 3/ Kepėjų g. 16/ Tiltų g. 5	Kv. C–F/1–6; g. 1,3–1,85 m; rudos žemės su statybinėmis gri- uvenomis sl.	XVII a. pab.–XVIII a.	B-3-1, B-4-3, B-4-3/6, S-3-1/1, S-3-1/2
R32	1	MLIM, AS 73 Pg. m. 7961 Genys, J. 1981 m.	Kurpių g. 4	Pl. 3; g. 0,9–1,2m;	–	Bt-1-2
R33	1	MLIM, AS 467 Pg. m. 10329/1 Masiulienė I. 2012 m.	Kurpių g. 3	Gyvenamasis namas, durpingos žemės sl.	XVI a. vid.	L-2, L-3, L-4
R34	1	MLIM, AS 468 Pg. m. 10329/2 Masiulienė I. 2010 m.	Kurpių g. 3	Namelis-kiemelis Kultūrinis sl. prie sandėlio	XVI a. pab. – XVII a. pr.	T-2-1
R34	2	MLIM, AS 468 Pg. m. 10329/2 Masiulienė I. 2010 m.	Kurpių g. 3	Namelis-kiemelis Kultūrinis sl.	XVI a. vid. – pab.	Žaid. rutuliukai, saga

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R35	1	MLIM, AS 19 Pg. m. 7907 Genys, J. 1980 m.	Mažoji g. 2	Perk. 1; g. 0,0–0,9 m; šviesiai pilkos žemės sl.	XVII a. pab.–XVIII a.	B-2-2
R35	2	MLIM, AS 19 Pg. m. 7907 Genys, J. 1980 m.	Mažoji g. 2	Perk. 1; g. 0,9–2,0 m; juodžemio sl.	XVII a.	Bt-2-5
R35	3	MLIM, AS 19 Pg. m. 7907 Genys, J. 1980 m.	Mažoji g. 2	Perk. 4; g. 1,0 m; juodos žemės sl.	XIX a.	B-4-3, B-4-4/1
R35	4	MLIM, AS 19 Pg. m. 7907 Genys, J. 1980 m.	Mažoji g. 2	Šr. 1; g. 0,6–1,2 m; pilkos žemės sl.	XVII a.–XVIII a.	B-2-2
R35	5	MLIM, AS 19 Pg. m. 7907 Genys, J. 1980 m.	Mažoji g. 2	Šr. 5; g. 1,0–2,0 m;		D-0-4
R36	1	MLIM, AS 22 Pg. m. 7910 Paleckis, E. 1983 m.	Mažoji g. 2	Pat. A; g. 0,4–0,9 m; rudos žemės ir griuvenų sl. (virš grindinio).	XVIII a. 2 p.	B-2-2, B-3-1, B-4-1, B-4-3/4, B-4-5, B-7-1, Bt-1-2, L-5
R36	2	MLIM, AS 22 Pg. m. 7910 Paleckis, E. 1983 m.	Mažoji g. 2	Pat. D; kv. 84–110; g. 0,3–0,9 m; supiltinis sl.	XVIII a. 2 p.	B-2-2, B-3-1, S-3 L-4
R37	1	MLIM, AS 92 Pg. m. 7980 Genys J. 1987 m.	Mėsininkų g.	Perk. 1; g. 0,45–0,7 m; juodos žemės sl.	XVII a. vid.	B-5-3, S-2-3, T-1-2 T-3-1/1
R38	1	MLIM, AS 357 Pg. m. – Songailaitė, R. 2008 m.	Skerdėjų g. 2, 6, 8	Pl. 3, kv. 6–7 M Ūkinė duobė g. 1,3	XVIII a. 2 p. –XIX a.	B-2-2, B-4-3, B-4-3/6, B-2-1, B-4-2, B-4-3/7, B-4-5/2, B-5-1, B-5-3, S-1-3, S-3, S-3-4, T-3, T-3-10/2, T-3/4, T-3-5, Bk-0-2, Bt-2, Bt-4, L-3, L-5,
R38	2	MLIM, AS 357 Pg. m. – Songailaitė, R. 2008 m.	Skerdėjų g. 2, 6, 8	Supiltinis sl.	XVII a. 2 p. – XVIII a.	B-1-2, B-7

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		Šaltinis	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R39	1	MLIM, AS 42 Pg. m. 7930 Paleckis, E. 1980 m.	Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7, 9	Tranš. 3; g. 0,9–1,3 m; juodos žemės sl. (atsitiktiniai)	XVIII / XIX a. (riba)	B-4-3, B-4-3/7, B-4-5/2
R39	2	MLIM, AS 42 Pg. m. 7930 Paleckis, E. 1980 m.	Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7, 9	Tranš. 4; atk. 2; g. 1,7–2,1 m; juodos žemės sl.	XVIII a. pr.–vid.	B-5-5
R39	3	MLIM, AS 42 Pg. m. 7930 Paleckis, E. 1980 m.	Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7, 9	Tranš. 4; atk. 3; g. 1,6–2,2 m, juodos žemės sl.	XVIII a. pr.–vid.	L-5
R39	4	MLIM, AS 42 Pg. m. 7930 Paleckis, E. 1980 m.	Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7, 9	Tranš. 6; g. 0,4–0,7 m; pilkos žemės sl.	–	B-2-1
R40	1	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 5; šulinys 1; g. 1,2–1,6 m; juodos žemės sl. (dalis perkasta).	XVIII a. 1 p.	granata
R40	2	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 5; šulinys 2; g. 0,8–1,7 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-2-2, B-4-4/3
R40	3	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 6; šulinys 1; g. 1,0–1,5 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.	Bt-2-5
R40	4	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 6; šulinys 2; g. 1,0–1,6 m; tamsiai pilkos žemės sl. (vietomis permaišytas šlako linzėmis)	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2, B-5-6
R40	5	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 6; šulinys 3; g. 0,9–1,2 m; juodos žemės su permaišytu šlynu sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2
R40	6	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 6; šulinys 3; g. 1,7–2,2 m; juodos durpingos, lipnios žemės sl.	XVII a. pab.	B-2-2, B-4-3/8, B-4-5/2, T-3-3, Bt-2
R40	7	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 7; g. 1,4–1,6 m; pilkos žemės sl.	XVIII a.	S-3-1/1 T-1, B-2-2, Bt-1-2, Bt-2, L-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R40	8	MLIM, AS 44 Pg. m. 7932 Paleckis, E. 1982 m.	Sukilėlių g. 17	Tranš. 7; šulinys 1; g. 0,8–1,8 m; juodos žemės sl.	XVIII a.	Bt-2
R41	1	MLIM, AS 45 Pg. m. 7933 Paleckis, E., 1984 m.	Sukilėlių g. 11	Atk. 4; g. 0,5–0,9 m; pilkos žemės sl. (šalia pamatų)	XVIII a. pab.	B-4-3, B-4-1, Bt-2
R41	2	MLIM, AS 45 Pg. m. 7933 Paleckis, E., 1984 m.	Sukilėlių g. 11	Atk. 5; g. 0,8–1,2 m; juodos žemės sl.	XVIII a. 2 p.–pab.	B-2-2, B-4-1, B-4-5/2, S-3
R41	3	MLIM, AS 45 Pg. m. 7933 Paleckis, E., 1984 m.	Sukilėlių g. 11	Atk. 5; atsitiktiniai radiniai pamatų duobės dugne, juodos ir tamsiai pilkos žemės supiltiniai sl.	XVIII a. 2 p.	B-4-3/5, B-4-3/7
R42	1	MLIM, AS 220 Pg. m. 8141 Genys, J. 1997 m.	Sukilėlių g. 12	Pl. 1, g. 0,4–1,0 m; sl. 2; tamsėnis, su organinėmis priemaišomis sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2
R42	2	MLIM, AS 220 Pg. m. 8141 Genys, J. 1997 m.	Sukilėlių g. 12	Pl. 2, g. 1,0–1,35 m; juodos žemės su organinėmis priemaišomis ir daug radinių sl.	XVII a.	B-2-2, B-4-1, B-4-3/6 S-3-6/1
R43	1	MLIM, AS - Pg. m. - Brazaitis Dž. 2010 m. MLIM fondai	Sukilėlių g. 12	Pl. 2, Sekt. 2b g. 1,2–1,4 Ūkinė dėžė	XIX a.	B-2-2, B-4, B-4-3, B-4-3/4, B-4-3/5, B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-5, B-4-5/2, Bt-2-5, Bt-2-6, Pd, akiniai
R43	2	MLIM, AS - Pg. m. - Brazaitis Dž. 2010 m. MLIM fondai	Sukilėlių g. 12	Pl. 3, sekt. 2 smėlio sl.	XVII a. 2 p. – XVIII a.	B-2-2, Pl
R44	1	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 3; kv. 12–13; g. 0,9–1,6 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XIX a. pr.	T-3-11
R44	2	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 3; kv. 14; g. 0,8–1,1 m; juodos žemės sl.	XIX a. pr. (?)	B-4-3, B-5-4, Bt-2-3

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R44	3	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 3; kv. 14; g. 1,1–1,6 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XIX a. pr.	B-4-3/7, B-4-4/1
R44	4	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 4; kv. 24–25; g. 0,5–0,9 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XIX a. vid.–pab.	B-4-3/6
R44	5	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 5; kv. 26–28; g. 0,9–1,3 m; statybinių atliekų su moliu sl.	XIX a. vid.	B-4-3, B-4-5, D-0-4, T-3-9
R44	6	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 5; kv. 26–27; g. 1,3–1,4 m; tamsus priemolis su sl.	XIX a. pr.–vid.	B-4-4/1, B-4-4/2
R44	7	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 5; kv. 28; g. 1,3–1,6 m; priesmėlio su purvo ir medienos skiedromis sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2, B-4-3, B-4-3/5, B-4-4/1
R44	8	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 1, atk. 5; kv. 29; g. 1,0–1,6 m; tamsiai rudos žemės sl.	–	B-2-1, B-4-3/7, B-5-6, S-3-1/1, T-3
R44	9	MLIM, AS 101 Pg. m. 7989 Paleckis E. 1980 m.	Šaltkalvių g. 2	Tranš. 2; g. 1,02 m; medinė šiukšlių dėžė.	XIX a. 1 ketv.–vid.	B-4, B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-3/8, B-4-4/1, B-4-4/5, B-4-6, D-2 S-3-2, S-3-2, S-3-8 T-3-9 Bt-2-3, Bt-2-5
R45	1	MLIM, AS 322 Pg. m. 9906 Bračiulienė, R. 2003m.	Šaltkalvių g. 3/ Daržų g. 1	Atk. 1 permaišytos tamsios žemė su degėsiais sl.	XVII a. pab.–XVIII a.	B-4-3, B-4-3/7, B-5-4, T-3-11
R46	1	MLIM, AS 52 Pg. m. 7940 Sprainaitis, R., 1983 m.	Teatro g. 7	Pl. 1; kv. 10–30; g. 0,3–1,0 m; tamsios permaišytos žemės sl.	XVII–XIX a.	B-4-3/7
R46	2	MLIM, AS 52 Pg. m. 7940 Sprainaitis, R., 1982 m.	Teatro g. 7	Perk. 2; kv. 1–9; g. 0,8–1,2 m;	XVIII a.	L-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R46	3	MLIM, AS 52 Pg. m. 7940 Sprainaitis, R., 1983 m.	Teatro g. 7	Perk. 3; kv. 10–15; g. 1,2–1,5 m, juodos durpingos žemės sl.	XVII–XVIII a.	B-2-2, Bt-2-7, Bt-2-5, Db-0, S-3, S-3-1/1
R47	1	MLIM, AS 268 Pg. m. 8259 Žulkus, V. 1976m.	Teatro g. (Dramos teatras)	Perk. 1, g. 0,0–1,8 m, viršutiniai supiltiniai sl.	XVII–XIX a.	T-2-3, L-4
R48	1	MLIM, AS 54 Pg. m. 7942 Paleckis, E. 1984 m.	Teatro g. (Dramos teatras)	Tranš. A; kv. 1–14; g. 0,8–1,9 m; pilkos žemės sl.	XVIII a. 2 p.	B-3-1 L-5
R48	2	MLIM, AS 54 Pg. m. 7942 Paleckis, E. 1984 m.	Teatro g. (Dramos teatras)	Tranš. B; kv. 12–15; g. 1,0–1,5 m;	XVIII a. 2 p.	L-4
R48	3	MLIM, AS 54 Pg. m. 7942 Paleckis, E. 1984 m.	Teatro g. (Dramos teatras)	Tranš. B, kv. 15–20; g. 1,0–1,6 m;	XVIII a. 2 p.	Al-0-1
R49	1	MLIM, AS 443 Pg. m. 10301 Bračiulis V. 2012 m.	Tiltų g. 6	Šr. 2, g. 0,5 m, judintas gruntas su griuvėnomis	XIX a. 1 p.	B-2-2, B-3-1, B-4, B-7-3, Bt-2, Bt-1-2, Bt-2, Bt-2-3, Bt-2-4, Bt-4 Pl-1-2
R50	1	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 1; g. 0,2–1,1; viršutiniai sl;	XVIII–XIX a.	T-2-2
R50	2	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 1; g. 1,2–1,55; uždurpėjusios žemės sl.;	XVII–XVIII a.	B-5-1
R50	3	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Šr. 5; g. 0,9–1,4; ūkinė dėžė.	XIX a. 1 p.	B-4-2, B-4-4/1, B-4-4/2, B-4-5/3, B-5-6, B-7-1, D-0-4 S-3-1/2, S-3-3, S-3-9 T-2-2, T-3-11 Bt-2-4, Bt-2-5 Pl-1-2,
R50	4	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 2; kv. D/1; g. 0,95–1,0; plytelių su kalkių skiediniu sl.	XVII a.	T-2-2

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R50	5	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 3; g. 0,1–0,3; šviesus smėlis;	XIX a.	B-4, B-4-3/6
R50	6	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 4; g. 0,6–0,9; niveliacinis smėlio sl.	XVII a. pab.–XVIII a.	B-6-1
R50	7	MLIM, AS 84 Pg. m. 7972 Sprainaitis R. 1988 m.	Tomo g. 20, 22/ Didžiojo Vandens g. 21	Perk. 5; g. 0,2–0,4; niveliacinis šviesaus smėlio sl.;	XVII a. pab.	B-6-2 Bt-2
R51	1	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. G ¹ –H ¹ /29–31 g. 1,0–1,3 m šiukšlių dėžė (sl. 2)	XVIII a. 2 p.–XIX a.	B-2-2, B-4-3/3, B-4-3/5, B-4-3/7, B-4-5/1, S-3, S-3-1/1, S-3-2, T-3-6/1, T-3-9, Bt-2-1, Bt-2-2, Bt-2-3,
R51	2	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3; kv. A–E/29–33; g. 1,0–1,3 m; (sl. 2)	XVIII–XIX a.	B-5-4
R51	3	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. A–E/24–27 g. 0,95–1,05 m (sl. 2)	XVIII–XIX a.	B-4-5/1
R51	4	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. B ¹ –D ¹ /29–32 g. 1,0–1,2 m (sl. 2)	XVIII–XIX a.	A1-0-2
R51	5	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. E ¹ –H ¹ /39–45 g. 1,0–1,3 m (sl. 2)	XVIII–XIX a.	B-4-4/1, S-3-5, Bt-2-2, Pl

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		Šaltinis	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R51	6	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. A–C'/40–45 g. 1,3–3,7 m supiltiniai sl. (sl. 3)	XVII a. 2 p.	B-1-1, B-1-2, B-5-2, B-5-4, B-7-1, B-7-3, D-0-1, S-2-1, S-2-2, S-3, T-1, T-1-2 Bt-1-1, Bt-1-2, Bt-2, Bt-3, Bt-3-2, Pl, Pl-1 Pt Re Al-0-1 Kl Vm L-3, L-5
R51	7	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. E ¹ –F ¹ /36–37 g. 1,6–3,2 m supiltiniai sl. (sl. 3)	XVII a. 2 p.	B-1-1, B-1-2, B-1-3, B-4-3/7, B-4-4/2, B-5-3, B-5-4, B-7-1, B-7-2, D-0-2 S-1-2, T-3-1/3 Bt-1-1, Bt-1-2, Bt-1-3, Bt-2, Bt-2-1, Bt-2-2, Bt-2-6, Bt-3-1, Bt-3-2, Pl Kl Al-0-1 Vm
R51	8	MLIM, AS 10 Pg. m. 7898 Žulkus, V. 1990 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 3 kv. A–D/43–49 g. 1,3–3,7 m supiltiniai sl. (sl. 3)	XVII a. 2 p.	B-1-1, B-5-1, T-2-2, T-3-1/1, T-3-1/2 Bt-1-1, Bt-1-2, Bt-2, Bt-2-1, Bt-2-2, Pl-1-1 Kl
R52	1	MLIM, AS 15 Pg. m. 7903 Sprainaitis, R. 1992 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 5 kv. J ¹ –O ¹ /1–5 g. 1,5–1,6 m degėsių sl.	–	L-2, L-3
R52	2	MLIM, AS 15 Pg. m. 7903 Sprainaitis, R. 1992 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 5 kv. I ¹ –H ¹ /7–10 g. 1,5–1,85 m	XVII a. vid.–2 p.	L-1, L-2, L-4, L-5 G-0-1

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R52	3	MLIM, AS 15 Pg. m. 7903 Sprainaitis, R. 1992 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 5 kv. J ¹ -O ¹ /1-6 g. 1,5-2,0 m priemolio bei juos- vo pilkžemio sl.	–	L-5
R53	1	MLIM, AS 17 Pg. m. 7905 Sprainaitis, R. 1993 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 7; kv. E-J/3-11; g. 1,6-2,2 m; rusvos žemės su mediena/žvyro sl.	XVI-XVII a.	L-2
R54	1	MLIM, AS 18 Pg. m. 7906 Sprainaitis, R. 1994 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 8; kv. A-I/3-4; g. 1,4-1,6 m;	XIX a.	T-3-1/1 L-1
R54	2	MLIM, AS 18 Pg. m. 7906 Sprainaitis, R. 1994 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 8; kv. A-I/3-4; g. 1,5-2,1 m;	XIX a.	L-2
R54	3	MLIM, AS 18 Pg. m. 7906 Sprainaitis, R. 1994 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 10; kv. E-G/1-2; g. 1,5-3,0 m; Ūkinė duobė;	XVIII a. 2 p. -XIX a. 1 p.	B-2-2, b-4-1, B-4-3, B-4-3/5 S-3, S-3-1/2 Db Re L-3
R54	4	MLIM, AS 18 Pg. m. 7906 Sprainaitis, R. 1994 m.	Tomo/Didžiojo Vandens/ Vežėjų/ Pasiuntinių g.	Pl. 11; kv. M-S/3-4; g. 1,6-2,0 m;	–	Bt-2 L-2
R55	1	MLIM, AS 65 Pg. m. 7953 Paleckis, E. 1979 m.	Turgaus a. (Turgavietė)	Pl. 1; g. 1,1-1,6 m;	XVIII a. pab.-XIX a.	B-4-3/4, B-5-6, Bt-2-5, T-3-7
R55	2	MLIM, AS 65 Pg. m. 7953 Paleckis, E. 1979 m.	Turgaus a. (Turgavietė)	Šr. 11; g. 1,1-1,35 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII-XIX a.	Db
R56	1	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	Atk. 2; g. 0,4-0,9 m; šiukšlių dėžė	XIX a. vid.-2 p.	B-4, B-4-1, B-4-2, B-4-4/4, B-4-5, B-4-5/2, B-6-3, D-0-4, G-0-2, S-3-3, S-3-6/1, T-3
R56	2	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	g. 0,2-0,4 m; Šulinys; Pilkos žemės sl.	XIX a. pr.-vid.	S-3-4

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R56	3	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	g. 0,4–0,5 m; Šulinys; skiedrų su kalkėmis sl.	XIX a. pr.–vid.	granata
R56	4	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	g. 2,1–2,2 m; Šulinys; mėšlo su žeme sl.	XIX a. pr.–vid.	B-5-4, B-5-5, S-2-2, L-5
R56	5	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	g. 2,6–3,0 m; Šulinys; mėšlo su žeme sl.	XIX a. pr.–vid.	B-3-1, S-3-8
R56	6	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	Atk. 3; g. 0,4–0,95 m; Šulinys; tamsios žemės ir degėsių sl.	XIX a. vid.–pab.	B-4-3/4, B-4-4/1, B-4-5/2, B-4-5/3
R56	7	MLIM, AS 67 Pg. m. 7955 Paleckis, E. 1980 m.	Turgaus a. 21	Atk. 13; g. 0,8–1,1 m; po pamatais	XIX a. pab.	D-0-2
R57	1	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 1; kv. 1–5, 11–15, 21–25; g. 0,3–0,5 m; pilkos žemės po grindiniu sl.	XVIII a. vid.–2 p.	S-3, S-3-2, T-3-7, Bt-2, L-5
R57	2	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 2; kv. 4–12; g. 0,6–1,3 m; pilkos žemės sl.	XVIII a. pr.–vid.	B-4-3, B-4-3/4, B-4-4/1, B-5-6, Bt-1-2, Bt-2-2
R57	3	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 2; g. 1,3–1,5 m; juodos žemės sl.	XVIII a. pr.–1 p.	B-5-1, Bt-2-2
R57	4	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Išpj.; kv. 13–20; g. 0,3–1,1 m; pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-4/1 B-6-1
R57	5	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 3.; g. iki 1,2 m; pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-3-1, B-5-4, S-3-1/1 Bt-1-1, Bt-1-3, Bt-2, Bt-2-2, Bt-2-3, L-2, L-3, L-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R57	6	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 3.; Atsitiktinis radinys	–	S-1-2
R57	7	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 4.; g. 0,4–1,2 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. vid.	Bt-2 L-3, L-5
R57	8	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 4.; g. 1,2–1,4 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. 1 p.	B-5-4, D-0-1, T-3-1/1, T-3-8 Db-0-1
R57	9	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 5.; g. 0,8–1,0 m; apatinis užstatymo horizontas	XVII a. pab.–XVIII a. 1 p.	T-1-0/1
R57	10	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 6.; g. 0,5–0,8 m; pilkos žemės sl.	XVIII a. 2 p.	S-3-3 T-2-2
R57	11	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Perk. 6.; g. 1,0–1,2 m; juodos žemės sl.	XVIII a. 1 p.	T-2-2, L-4
R57	12	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Šr. 1.; g. 0,3–0,8 m; pilkos žemės po grindiniu sl.	XIX a. 1 p.	B-4, B-4-3/8, Bt-2-2, T-3-9
R57	13	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Šr. 2.; g. 0,4–1,0m; griuvėnų ir rudos perkastos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4, B-4-5
R57	14	MLIM, AS 70 Pg. m. 7958 Paleckis, E. 1984 m.	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6	Išpj.; g. 0,3–1,1m; pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-6-1
R58	1	MLIM, AS 59 Pg. m. 7947 Žulkus, V. 1981 m.	Turgaus g. 33, 35	Pl. 2; g. 0,8–1,6 m; radiniai virš ir šalia 2-ojo užstatymo horizonto.	XVIII–XIX a.	B-4-3, B-4-3/7
R59	1	MLIM, AS 238 Pg. m. 8159 Genys, J. 1983 m.	Turgaus g. 20	Pl. 1; g. 1,1 m; sl. 1; griuvėnų sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	L-3
R59	2	MLIM, AS 238 Pg. m. 8159 Genys, J. 1983 m.	Turgaus g. 20	Pl. 1; g. 1,1–1,3 m; sl. 2, pilkžemio su pavieniais degėsiais sl.	1678 m. (gaisras)–XVIII a. 2 p.	B-3-1, B-2-2, B-4-3/4

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R59	3	MLIM, AS 238 Pg. m. 8159 Genys, J. 1983 m.	Turgaus g. 20	Pl. 1; g. 1,3–1,55 m; sl. 2, pilkžemio su pavieniais degėsiais sl.	1678 m. (gaisras)–XVIII a. 2 p.	B-5-3
R60	1	MLIM, AS 146 Pg. m. 8034 Sprainaitis E. 1994 m.	Turgaus g. 23	Pl. 1; kv. G–J/17–22 g. 0,5–1,1 m; tamsiai pilkos žemės su griuvenomis sl.	XVII a. 2 p.–XVIII a.	B-4-4/3 L-5
R60	2	MLIM, AS 146 Pg. m. 8034 Sprainaitis E. 1994 m.	Turgaus g. 23	Pl. 1; statinė	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-3, B-4-3/7
R61	1	MLIM, AS 147 Pg. m. 8038 Sprainaitis E. 1995 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Perk. 2; kv. A–C/1–7; g. 0,5–1,0 m; griuvenų sl.	–	L-3
R61	2	MLIM, AS 147 Pg. m. 8038 Sprainaitis E. 1995 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Perk. 3; kv. A–C/1–7; g. 0,5–1,6 m; pilkžemio su griuvenomis sl.	XVII a.	L-3
R61	3	MLIM, AS 147 Pg. m. 8038 Sprainaitis E. 1995 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Perk. 4; kv. A–C/1–7; g. 0,7–1,3 m; pilkos žemės su griuvenomis sl.	XVIII–XIX a.	L-3
R62	1	MLIM, AS 150 Pg. m. 8041 Sprainaitis E. 1995 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Perk. 2; g. 2,0–3,2 m; juosvos žemės su pilkžemiu ir perpuvusia organika sl.	XVII a. 1 p.–vid.	B-5-3, T-1-3, L-2
R62	2	MLIM, AS 150 Pg. m. 8041 Sprainaitis E. 1995 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Perk. 3; g. 0,8–1,8 m; pilkos žemės maišytos su priemoliu sl.	XIX a. (?)	B-4-5/2 B-3-1
R63	1	MLIM, AS 165 Pg. m. 8086 Sprainaitis E. 1996 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Pl. 1; g. 0,8–1,5 m; griuvenų ir priemolio sl.	XVI–XIX a.	S-3-7, L-3, L-4
R63	2	MLIM, AS 165 Pg. m. 8086 Sprainaitis E. 1996 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Pl. 1; kv. A–E/1–3; g. 1,2–2,2 m; priemolio, molio tinko sl;	XVII–XVIII a.	L-2, L-3, L-4

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		Šaltinis	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R63	3	MLIM, AS 165 Pg. m. 8086 Sprainaitis E. 1996 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Pl. 2; kv. C–H/1–4 g. 0,6–1,5 m; permaišytos žemės-priemolio, smėlio, tamsios žemės sl.	XVIII–XIX a.	B-4
R63	4	MLIM, AS 165 Pg. m. 8086 Sprainaitis E. 1996 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Kapas Nr. 1	XVIII–XIX a.	saga
R63	5	MLIM, AS 165 Pg. m. 8086 Sprainaitis E. 1996 m.	Turgaus/ Pylimo g. (Šv. Jono bažnyčia)	Atsitiktinis radinys	–	karoliukas
R64	1	MLIM, AS 458 Pg. m. 10036 Genys J. 2003 m.	Turgaus g. 13	Pat. A, kv. A–B/1–3; g. 2,75–2,90 m.	XVI a. vid.	B-5-3
R65	1	MLIM, AS 410 Pg. m. Zabiela G. 2008 m.	Turgaus g. 37	–	XVI a. pr.	B-7-1 karoliukas
R66	1	MLIM, AS Pg. m. Nabažaitė R. 2016 m.	Turgaus g. 37	Pl. 19, Sekt. S.3.1 pilkas priemolis	XVI a. pr.	L-5
R66	2	MLIM, AS Pg. m. Nabažaitė R. 2016 m.	Turgaus g. 37	Sekt. 5, Kv. 1-11/ AB, griuvenų sl.	XVII–XVIII a.	Re D-0-3
R66	3	MLIM, AS Pg. m. Nabažaitė R. 2016 m.	Turgaus g. 37	Pl. 19, S-3, Kv. A-B/7-11	XVI a. pab.–XVII a. 1 p.	saga
R67	1	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 1; g. 1,0–1,4 m; sl. 2; paviršinis pilkos žemės sl.	XIX a. 1 p.	B-4-3/5, B-4-3/6, B-4-3/8, B-4-4/1, B-4-5/1, T-3-10/1, T-3-3 Bt-2 L-5 Pl
R67	2	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 1; g. 1,6–2,0 m; sl. 3; juodos žemės sl.	XVIII a. pab.	T-3 Bt-2
R67	3	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 2; g. 0,6–1,5 m; permaišytos rudos žemės sl.	XIX a. vid.	B-2-1, B-2-2, B-4, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/7, B-4-5, S-3

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		Šaltinis	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnio/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnio/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R67	4	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 3; g. 1,6–1,8 m; juodos durpingos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3, Bt-1-2
R67	5	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 3; išpj.; kv. 12, 18; g. 1,2–1,4 m; pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3/5, B-4-3/8
R67	6	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 4; g. 0,9–1,4 m; juodos žemės sl.	XVIII a. vid.–2 p.	B-4, L-5
R67	7	MLIM, AS 80 Pg. m. 7968 Paleckis E. 1981 m.	Žvejų g. 12	Perk. 6; g. 1,0–1,8 m; permaišytos pilkos žemės sl.	XVII–XIX a.	B-3-1, B-5-1
R68	1	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 1; g. 0,15–0,9 m; juodžemio su akme- nukais sl.	XVIII–XIX a.	B-4-3/8, B-4, B-4-4/4, B-3-1, Bt-1-2
R68	2	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 1; g. 0,9–1,4 m; juodžemio su žievėmis sl.	XVIII a.	B-4-3, B-4-3/5, S-3-1/2 L-3,
R68	3	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 1, g. 1,45–1,9 m, pilkžemio su smulkiomis gri- uvenomis sl.	XVII a. pab.	Bt-1-1 S-3-1/1 T-3-3
R68	4	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 1, išpj. 1; g. 0,4–1,0 m pilkos žemės su griuvenomis sl.	–	S-3-1/2
R68	5	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 1, išpj. 1; g. 1,2–1,55 mpilkžemio sl.	XVII a. pab.–XVIII a. pr.	S-3-1/1, S-3-1/2, S-3-6/2 T-3 Bt-2
R68	6	MLIM, AS 382 Pg. m. 9665 Genys, J. 1984 m.	Žvejų g. 4–4A	Pl. 2; g. 1,18–1,64 m; pilkėjančios žemės sl. (supiltinis sl.)	XVII a. 2 p.	S-3, S-3-1/2 T-2-2, T-2-3, T-3-1/1 Bt-1-1, Bt-2, Bt-2-3, Bt-2-7, L-3
R69	1	MLIM, AS 82 Pg. m. 7970 Žulkus V. 1989 m.	Žvejų g. 8–8A	Perk. 1; g. 1,6–2,9 m; sl. 3; rudos žemės sl.	XVI–XVIII a.	L-6

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R70	1	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007m.	Žvejų g. 10	Perk. 1; g. 0,9–1,0 m; juodos durpingos žemės sl.	XVIII a.	B-3-1
R70	2	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 1; g. 1,0–1,6 m; juodos permaišytos žemės sl.	XVI (?)–XVIII a. pr.	L-5
R70	3	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk.2; g. 1,0–1,8 m; juodos (supiltinės?) žemės sl.	XVIII a.	B-4, B-4-3/7, B-4-4/1, B-5-3
R70	4	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 3; kv. D–E/2; g. 1,75 m; akmeninio lietaus latako aplinka	XVII a. vid.–pab.	B-4, B-4-3/7
R70	5	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 3, kv. A–C/7–10 g. 2,0 m; juodos žemė su organika ir medienos drožlėmis, žabais sl.	XVII a. pab.	D-0-1
R70	6	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 3, kv. A–E/8–10 g. 1,7–2,0 m	XVII a. vid.–pab.	B-4, B-4-5, L-5
R70	7	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4, kv. C–E/5–4; g. 1,3 m; ūkinė dėžė 1	XIX a. 1 p.	B-4-5/3, D-0-4 Bt-2, Bt-2-4
R70	8	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4, kv. D–E/8–9, g. 1,3 m; ūkinė dėžė 2; smėlio sl. užpildas	XIX a. 1 p.	B-4, T-3-7, T-3-9
R70	9	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4, kv. C–D/7–8; g. 1,4–2,4 m; šulinys;	XIX a. 1 p.	B-4, B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-4/2, B-4-5/1, S-3-3, T-3-9 L-5
R70	10	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4; g. 1,3–1,4 m; pilkos smėlingos žemės sluoksnis, valant plotą apie ūkinės dėžės	XIX a. I p.–vid.	B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-4/2, B-4-5, B-5-3, T-3-10/2 T-3-7

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R70	11	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4; g. 2,0–2,5 m; juodos žemės su medžio drožlėmis sl.	XVII a. pab.	B-5-3, S-2-3, T-1, T-2-2
R70	12	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 4–5 (kontrolinė sienelė); g. 0,4–1,2 m; smėlio duobė, šviesus balkšvas smėlis	XIX a. I p.–vid. 1822 m. laikraščio skiautėje fiksuota data	B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-4/1, T-3-10/1, T-3-9
R70	13	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 5; kv. C–D/7–8; g. 1,1 m; kubilas 1	XIX a. pr.	S-3-1/2
R70	14	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 6; kubilas 2, fekalinio turinio užpildas	XIX a. I p.	B-2-2, B-4-2, B-4-3/1, B-4-3/6, B-4-3/7, B-5-6 L-3
R70	15	MLIM, AS 347 Pg. m. 9263 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 10	Perk. 6, kv. B–C/6–5; g. 1,1–1,4 m; juodos žemės su pavienėmis statybinėmis nuolaužomis sl.	XVII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-4/1, B-5-1, T-2-2 Bt-1-2, L-3
R71	1	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7, kv. C–E/12–15; g. 0,85–1,0 m; radiniai rasti valant medinės konstrukcijas	XVIII a. pab.–XIX a. I p.	B-2-1, B-4-3/7, T-3, T-3-11, T-3-7, Bt-2-2
R71	2	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7, centrinė perk. dalis g. 1,0–1,2 m; valant maišytas žemes	Iki XVIII a. pab.	B-4-3/7 T-1-2, Bt-1-2 L-3
R71	3	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7; kv. A/11–12; g. 0,84 m; Ūkinė dėžė	XIX a. pr.	B-4-4/1
R71	4	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7; kv. A/5–6 “tvartas”	–	Bk-3
R71	5	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7; kv. A–C g. 1,05–1,35 juodos žemės su intensyviais degėsiais sl.	–	S-2-3

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R71	6	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 7; kv. C–E; 10–11; po žvyru esantis sl.	XVII a. pab.	S-2-3 T-1-2, T-2-2
R71	7	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 8; kv. G–I/6–7; g. 1,0–1,2; radiniai rasti valant medinės grindis	XVIII a. pab.	Bt-2-3
R71	8	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 8; kv. G–J/8–10; g. 1,0–1,3 maišytos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	T-3-5
R71	9	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 8; kv. G/1; g. 1,0–1,4 radiniai rasti po vėlyvuoju grindiniu	XVII a. 2 p.–XVIII a. pr.	T-3-8 B-2-2, B-3-1
R71	10	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 8; kv. I/6 g. 1,2 m; juodos su intensyviais degėsiais (suodžiais) žemė sluoksnis	XVII a. 2 p.–XVIII a. pr.	L-3
R71	11	MLIM, AS 348 Pg. m. 9264 Bračiulienė, R. 2007 m.	Žvejų g. 8	Perk. 8, kv. K/8 g. 1,3 m; juodos žemės su degėsiais sl.	XVII a. 2 p.–XVIII a. pr.	B-4 T-3
R72	1	MLIM, AS 390 Pg. m. 9914 Jarockis R. 2009 m.	Žvejų g. 6–8a	Pl. 1, atk. 1; kv. A–B/1–5; tamsiai pilkos spalvos sąnašinis smėlio sl.	XVIII a.–XIX a.	B-1-2, B-4-3/1, B-4-3/5, B-4-3/7, B-4-4/1, T-3, T-3-5
R72	2	MLIM, AS 390 Pg. m. 9914 Jarockis R. 2009 m.	Žvejų g. 6–8a	Plotas 1, atk. 3; kv. A–B/39–42; sluoksnis su šiukšlėmis	XVIII–XIX a.	B-2-2, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/6, B-4-3/8, B-4-5

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R73	1	MLIM, AS – Pg. m. – Jarockis R. 2006 m. MLIM fondai	Žvejų g. 4, 6	Plotas 3, Ūkinė dėžė Nr. 2	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2, B-4, B-4-1, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/5, B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-3/8, B-4-4/1, B-4-5 B-4-5/1, B-4-5/2, B-5-3, B-5-5, D, Dg, G, Bk S-3, S-3-2, S-3-4, S-3-5, S-3-6/2, S-3-7, S-3-8, T-3-10/1, T-3, T-3-4, T-3-6/2, T-3-9 Bt-1-2, Bt-2, Bt-2-2, Bt-2-3, Bt-2-7, Bt-4,
R74	1	MLIM, AS 336 Pg. m. - Bračiulienė, R. 2005 m.	Bokštų g. 3A	Atk. 1; permaišytų žemių sluoksnius [p. 3]	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	Bt-2, Bt-2-3, Pl-1-1, Pl-1-2
R74	2	MLIM, AS 336 Pg. m. - Bračiulienė, R. 2005 m.	Bokštų g. 3A	Atk. 2, kv. 3, 4; Ūkinė duobė	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-5, Bt-2
R74	3	MLIM, AS 336 Pg. m. - Bračiulienė, R. 2005 m.	Bokštų g. 3A	Atk. 2, kv. 4, 5; tamsios žemės su statybinėmis medžiagomis ir degėsiais sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4, B-4-4/4
R75	1	MLIM, AS 355 Pg. m. 9258 Piličiauskienė, G. 2007 m.	H. Manto g. 19	Šr. 1; g. 0,55–0,85 m; juosvos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4
R75	2	MLIM, AS 355 Pg. m. 9258 Piličiauskienė, G. 2007 m.	H. Manto g. 19	Šr. 2, g. 0,62–0,76 m, rusvo smėlio sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4, T-3-9
R76	1	MLIM, AS 387 Pg. m. 9669 Songailaitė R. 2009 m.	H. Manto g. 11	Šr. 2; g. 0,8–1,05 m; kvadrato formos degėsių duobė	XVIII a.	Bt-2-2

Priedai

<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R76	2	MLIM, AS 387 Pg. m. 9669 Songailaitė R. 2009 m.	H. Manto g. 11	Šr. 6; g. iki 1,05 m; tamsios žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-2-2, B-4, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/7, B-4-5, T-3, Pl-1-2, L-5
R77	1	MLIM, AS 365 Pg. m. 9647 Žulkus, V. 1978 m.	I. Kanto g. 3	Perk. 2, 2A; sl. 3, pilkžemio sl.	XVII a. vid.–XVIII a. 2 p.	S-3, T-2-2, Pl-1-2
R77	2	MLIM, AS 365 Pg. m. 9647 Žulkus, V. 1978 m.	I. Kanto g. 3	Perk. 2, 2A; sl. 4; rusvai juodos žemės sl.	XVI a.–XVIII a. vid.	Bt-2
R77	3	MLIM, AS 365 Pg. m. 9647 Žulkus, V. 1978 m.	I. Kanto g. 3	Perk. 5; sl. 4	–	D-0-4 Bt-2-3
R78	1	MLIM, AS 461 Pg. m. - Žulkus V. 1984 m.	Liepų g. 5	Perk. 2; g. 0,4–0,9 m; smėlio ir pilkžemio sl.	XVII a. vid.–2 p.	T-2-3
R79	1	MLIM, AS 309 Pg. m. 8583 Bračiulienė, R. 2001 m.	Liepų g. 5	Kv. 32–36; g. 0,9–1,2 m; pilkos žemės su degėsiais ir statybinėmis gri- uvenomis sl.	XVIII a. 2 p.	B-4, B-4-4/1, B-4-5
R80	1	MLIM, AS 318 Pg. m. 8589 Brazauskas, M. 2002 m.	Liepų g. 10	Patalpa 4, kv. C/2–4, g. 0,6–1,3 m, ūkinė duobė, humusinis sluoksnis	XVII a. pab.–XVIII a.	B-3-2, L-5
R80	2	MLIM, AS 318 Pg. m. 8589 Brazauskas, M. 2002 m.	Liepų g. 10	Pat. 8, kv. C/1–6 g. 1,1–1,4 m humusinis sl.	XVII a. pab.–XVIII a.	L-5
R80	3	MLIM, AS 318 Pg. m. 8589 Brazauskas, M. 2002 m.	Liepų g. 10	Pat. 10, kv. A–C/4–6; g. 1,0–1,7 m, žvyro su smulkiomis griuvenomis sl.	XVII a. pab. –XVIII a.	B-2-1 L-5
R80	4	MLIM, AS 318 Pg. m. 8589 Brazauskas, M. 2002 m.	Liepų g. 10	Pat. 9, kv. A–D/2–3; g. 0,5–0,9 m; intensyvus kultūrinis sl.	XVIII a. 2 p.	B-2-2, B-4, B-4-1, B-4-3/2, B-4-3/4, Bt-1-1

Priedai

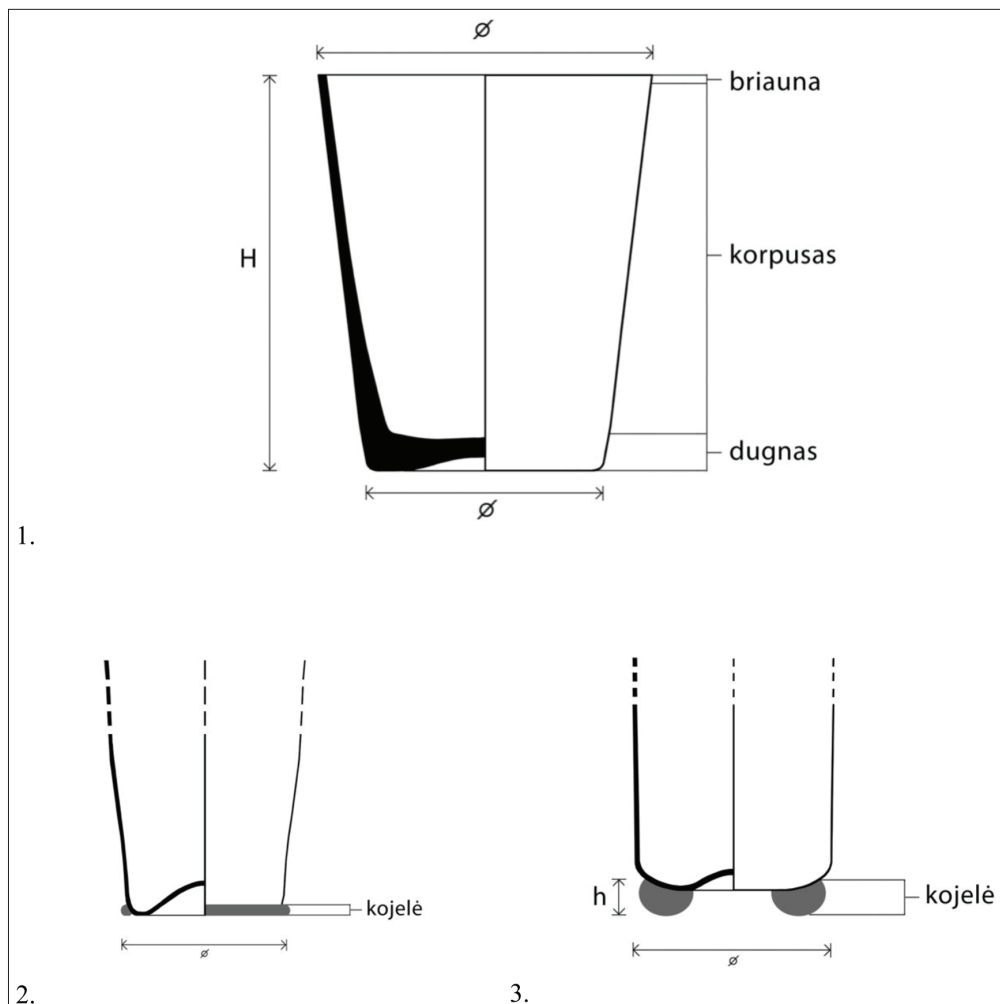
<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R80	5	MLIM, AS 318 Pg. m. 8589 Brazauskas, M. 2002 m.	Liepų g. 10	Pat. 10, kv. B–D/7; g. 1,3–1,7 m;	XVIII a. 2 p.	T-3-8
R81	1	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 1; g. 0,9–1,3 m; pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-4-4/1, B-4-3/8
R81	2	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 3; g. 0,6–0,9 m; pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-4-3/6, B-4-3/7, B-4-5/2, Bt-2, Bt-2-3,
R81	3	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 3; g. 0,9–1,2 m; pilkos žemės sl.	XVII–XVIII a.	B-4, B-4-3/7, B-4-5/2, B-5-6 T-3
R81	4	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 4; g. 0,9–1,0 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-4-3, B4-3/6, B-5-6, S-3, T-3-11, T-3-7
R81	5	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 5; g. 0,7–1,6 m; ūkinė duobė, pilkos žemės sl.	XVIII a.	B-4-3/7, B-4-4/1, B-5-4, Bt-2
R81	6	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 6; g. 0,6–0,8 m; pilkos žemės sl.	XVIII a.	T-3 Bt-2-3, Bt-2-4/1, Bt-2-5
R81	7	MLIM, AS 248 Pg. m. 8187 Sprainaitis, R. 1998 m.	N. Uosto g. 16	Perk. 7; g. 0,6–0,9 m; rudos žemės su priemoliu ir perdegusia mediena supiltinis sl.	XIX a.	B-4, B-4-5/2, B-4-5/3, B-5-6, Bt-2-4-1
R82	1	MLIM, AS 246 Pg. m. 8167 Bračiulienė, R. 1999 m.	N. Uosto g. 16	Pl. 1; kv. 23; g. 0,6–1,5 m; pilkos smėlingos žemės sl.	XVIII a. vid.	B-4, B-4-5, B-5-6, D-2, L-3
R82	2	MLIM, AS 246 Pg. m. 8167 Bračiulienė, R. 1999 m.	N. Uosto g. 16	Pl. 1, kv. 27, 30; supiltinių žemių virš rūšio pamatų sl.	XVIII a. vid.–XIX a.	B-2-2, B-4, B-4-4/4, B-4-5, B-4-5/2, Bk-0-3, S-3-3, T-3, T-3-7, Bt-2-3
R83	1	MLIM, AS 334 Pg. m. - Bračiulienė, R. 2005 m.	N. Uosto g. 11, 13, 15	Šurf. 1; g. 1,0–1,6 m; pilkos smėlingos žemės su degėsiais sl.	XVIII a. pab.–XX a.	B-4, B-4-3, B-4-3/1, B-4-3/2, B-4-4/1, B-4-5, B-4-5/3, Bt-2-3

Priedai

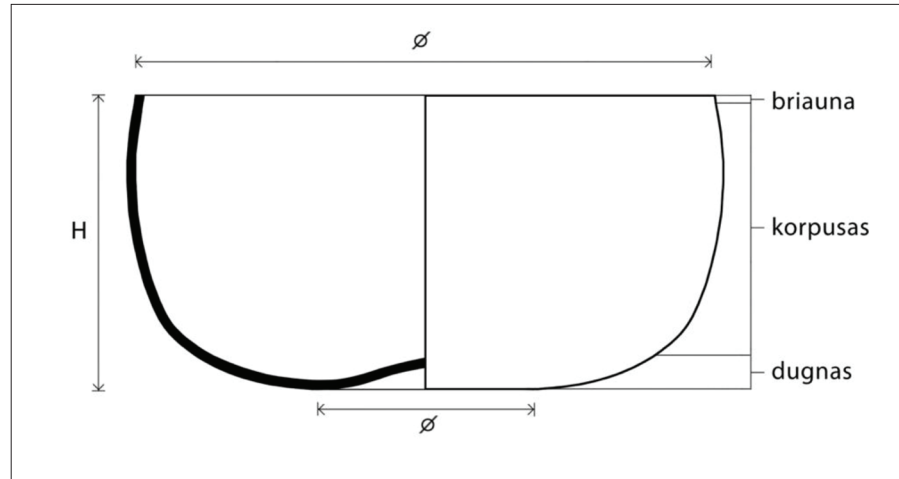
<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R84	1	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Šr. 39, kv. A/1; g. 1,7–1,9 m; gelsvo smėlio horizontas	XVIII a. pab.–XIX a.	B-2-2, B-4-3, B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-5
R84	2	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Šr. 45, kv. B/2; g. 1,9–2,1 m; rudos žemės su statybinėmis griuvenomis horizontas	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-4/2, B-4-5, B-5
R84	3	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Perk. 2, kv. B/7; g. 1,3–1,5 m; rudos žemės su griuvenomis sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	Bt-1-2
R84	4	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Perk. 3, kv. B/8; g. 1,45–2,0 m; Duobutė 2	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4, B-4-4/1, B-4-5/2, G-0-2, T-3-7
R84	5	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Perk. 3; kv. A–B/8; g. 1,9–2,4 m; duobutė 3	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-4/1, B-5
R84	6	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Perk. 3, kv. A/6, A–B/7–8; g. 2,0–2,2 m; duobutė 3	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4-3, B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-5, B-4-5/2, Pl-1-2
R84	7	MLIM, AS 501 Pg. m. 10364 Milius A. 2014 m.	N. Uosto g. 20, 32	Perk. 4, kv. A/6; g. 1,3–1,5 m; juodos žemės su griuvenomis sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	B-4, B-4-4, B-4-4/1
R85	1	MLIM, AS 97 Pg. m. 7985 Bračiulis V. 1992 m.	Plytų g. 10	Atsitiktiniai radiniai	XIX a. pab.–XX a. (?)	Baldų stiklas
R86	1	MLIM, AS 50 Pg. m. 7938 Sprainaitis, R., 1990 m.	Puodžių g. 13, 15, 17	Šr. 2; g. 1,0–1,7 m; pilkos žemės sl.	XVIII–XIX a.	T-3-7
R87	1	MLIM, AS 152 Pg. m. 8043 Sprainaitis E. 1995 m.	Šaulių g. 7	Kv. P/19–21; g. 0,9–1,0 m; duobė; tamsios žemės su perpuvusia organika sl.	XVIII a. pab.–XIX a. 1 p.	B-4-5/3
R87	2	MLIM, AS 152 Pg. m. 8043 Sprainaitis E. 1995 m.	Šaulių g. 7	Kv. H–F/29; juosvo smėlio su gyvulių kaulais ir ragais sl.	XVIII a. pab.	akiniai

Priedai

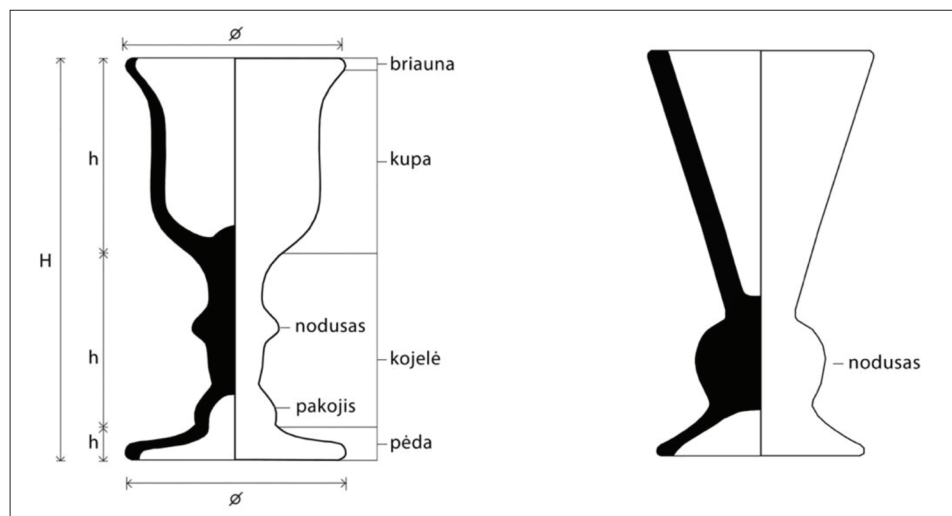
<i>Radimvietės kodas</i>		<i>Šaltinis</i>	<i>Adresas (tyrimų metai)</i>	<i>Sluoksnių/struktūros aprašymas</i>	<i>Sluoksnių/struktūros datavimas</i>	<i>Sluoksnyje/struktūroje fiksuoti stiklo dirbinių tipai</i>
R88	1	MLIM, AS 404 Pg. m. 10058 Kraniauskas R. 2010 m.	Šaulių g.	Šr. 6; g. 1,55–1,90 m; juodžemio su organika sl. (šiukšlynas)	XIX a. pab.	B-4-3, B-4-4/3, B-4-5/1, B-4-5/2, T-3, T-3-5
R89	1	MLIM, AS 154 Pg. m. 8045 Sprainaitis E. 1995 m.	Šimkaus g. 6	Šr. 1; g. 0,35–1,1 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. vid.	B-2-2 Bt-1-2 Pl-0-3
R89	2	MLIM, AS 154 Pg. m. 8045 Sprainaitis E. 1995 m.	Šimkaus g. 6	Šr. 3; g. 0,4–0,6 m; pilkos žemė su žvyru sl.	XVIII a. pab.–XIX a.	T-3
R89	3	MLIM, AS 154 Pg. m. 8045 Sprainaitis E. 1995 m.	Šimkaus g. 6	Šr. 3; g. 0,6–1,0 m; pilkos žemė su durpėmis sl.	XVIII a.	B-3-2, B-4-1
R89	4	MLIM, AS 154 Pg. m. 8045 Sprainaitis E. 1995 m.	Šimkaus g. 6	Šr. 4; g. 0,7–0,9 m; tamsiai pilkos žemės sl.	XVIII a. 1 p.	B-4-3/6, B-4-3/7, T-3-7
R90	1	MLIM, AS 57 Pg. m. 7945 Bračiulis, V. 1993 m.	Vytauto g. 13, 15	Šr. 1 g. 0,8–1,2 m griuvėnų sl. stačiakampė duobė	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3/6
R90	2	MLIM, AS 57 Pg. m. 7945 Bračiulis, V. 1993 m.	Vytauto g. 13, 15	Šr. 1, kv. A–B/2 g. 1,2–1,45 m juodos žemės sl.	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3, B-4-3/7 BT-2
R91	1	MLIM, AS 58 Pg. m. 7946 Banytė, R. 1994 m.	Vytauto g. 13, 15	Šr. 2	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	B-4-3/7, B-4-4/1, B-4-5

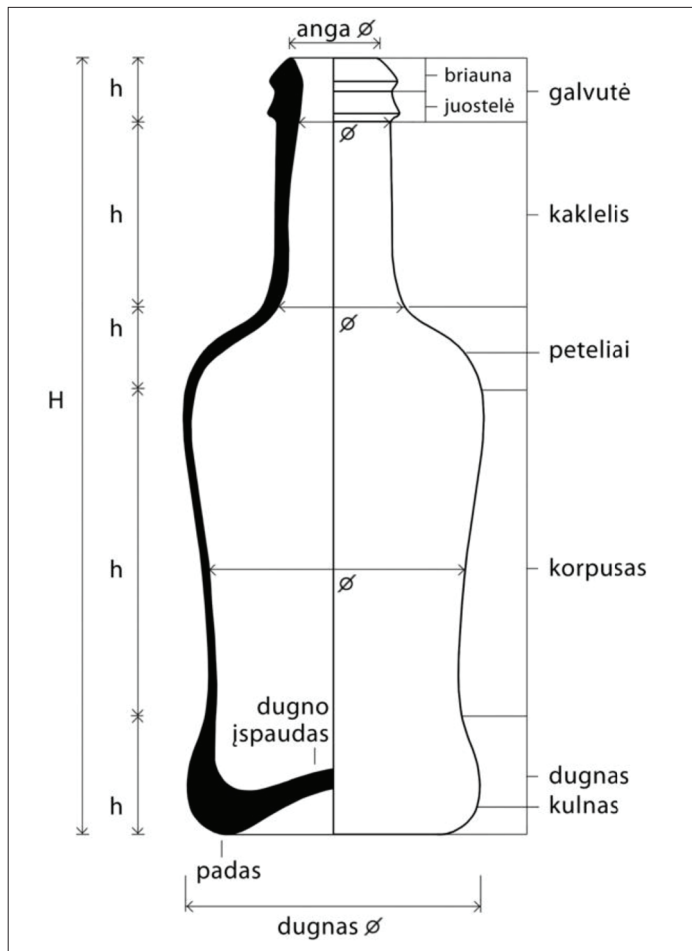
2 pav. Stiklinės ir jų dalys (sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

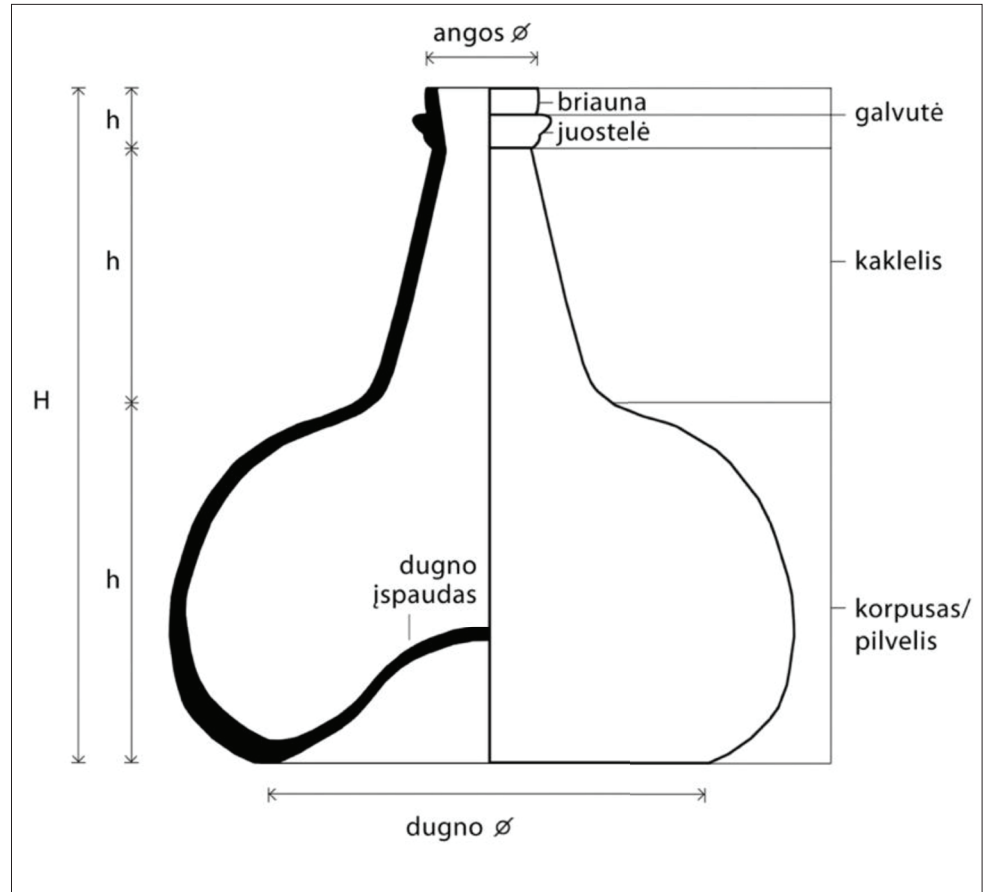
3 pav. Dubenėlis ir jo dalys (sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

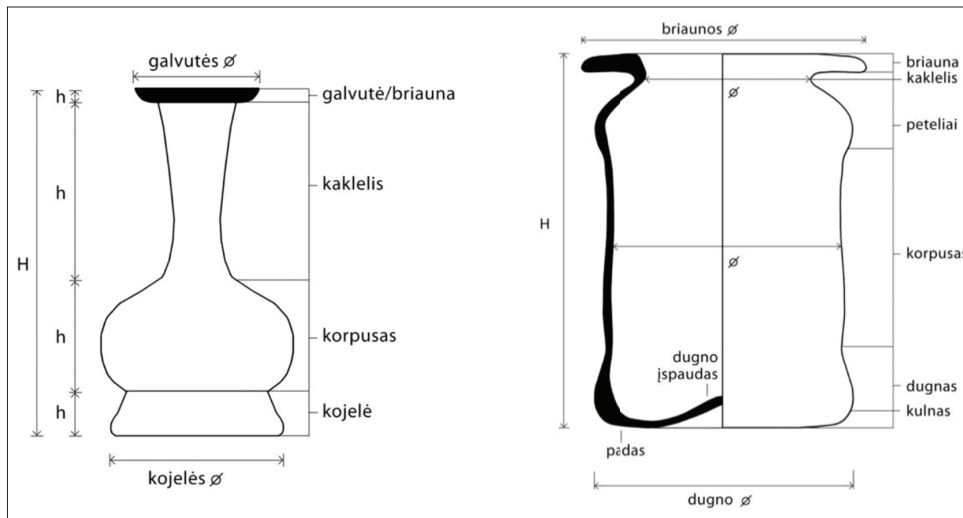
4 pav. Taurės ir jų dalys (sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

5 pav. Cilindrinis butelis ir jo dalys (sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

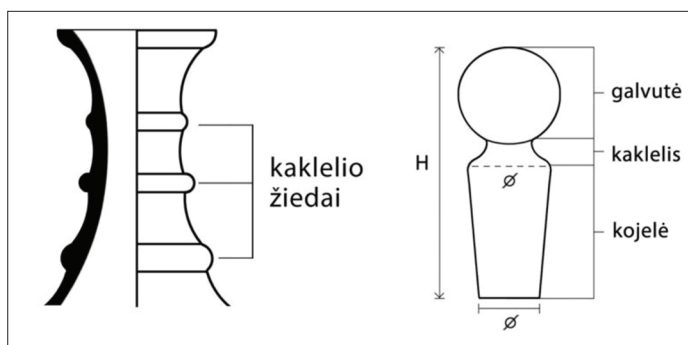

6 pav. Butelis išgaubtomis sienelėmis ir jo dalys (sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

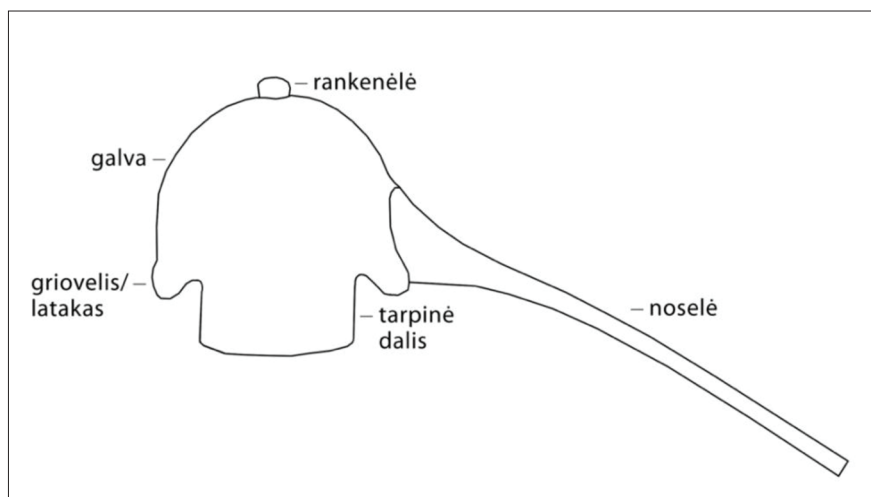
7 pav. Buteliukas ir jo dalys
(sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

8 pav. Plačiagurklis indelis ir jo dalys
(sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

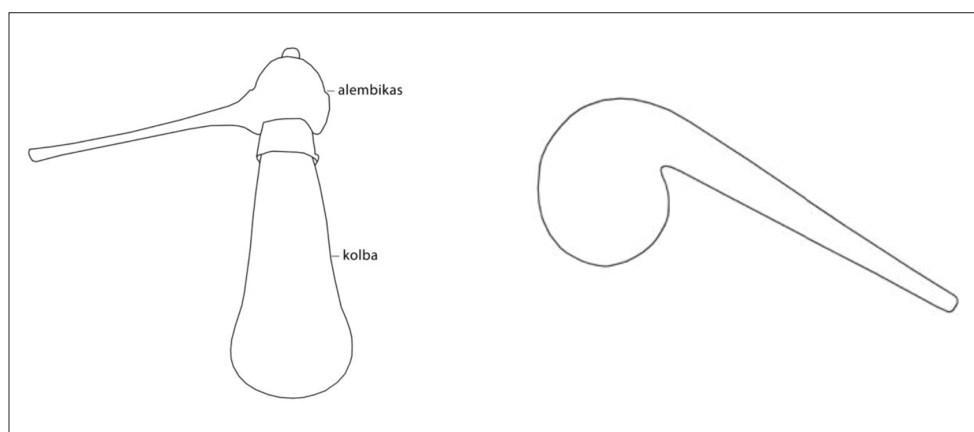

9 pav. Dekanterio elementai
(sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

10 pav. Kamštis ir jo dalys
(sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.)

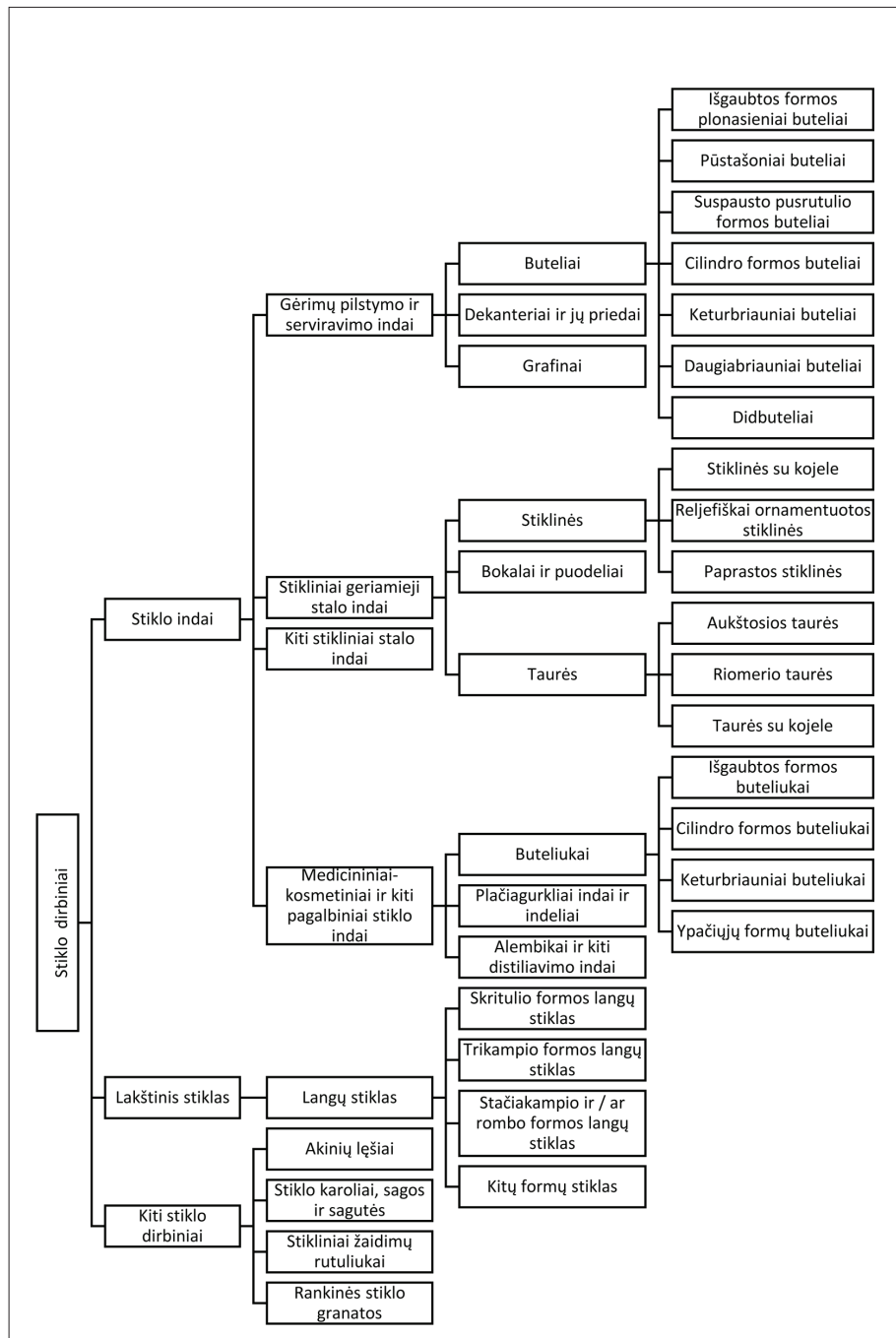

11 pav. Alembikas ir jo dalys (*sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.*)

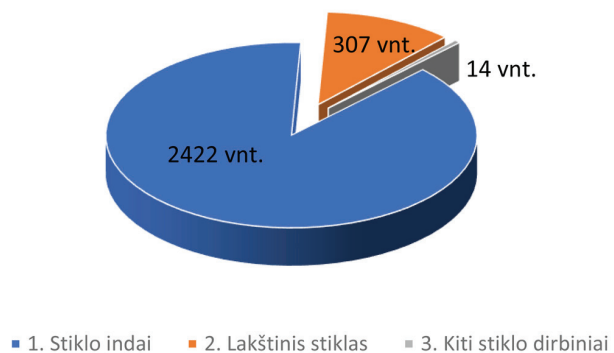
12 pav. Kolbos rekonstrukcija
(*sud. I. Žigeu, L. Jaruševičiūtės pieš.*)

13 pav. Retortos rekonstrukcija
(*L. Jaruševičiūtės pieš.*)

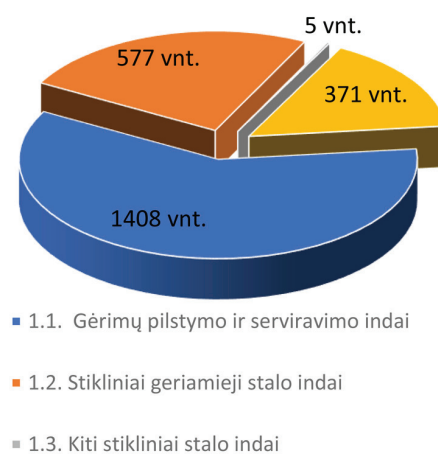

14 pav. Klaipėdos stiklo dirbinių klasifikacijos schema

Priedai

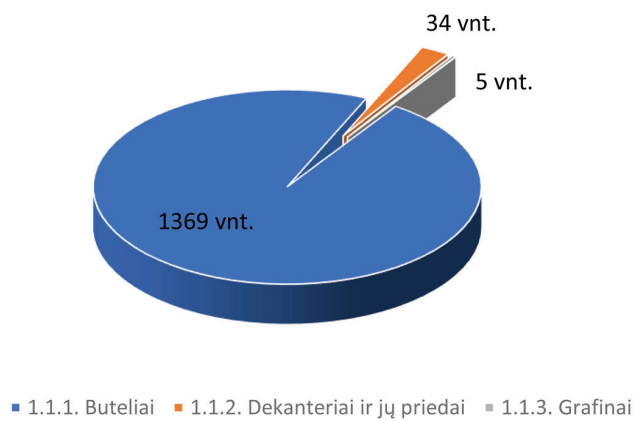

1 diagrama. Stiklo dirbinių pasiskirstymas pagal sritis

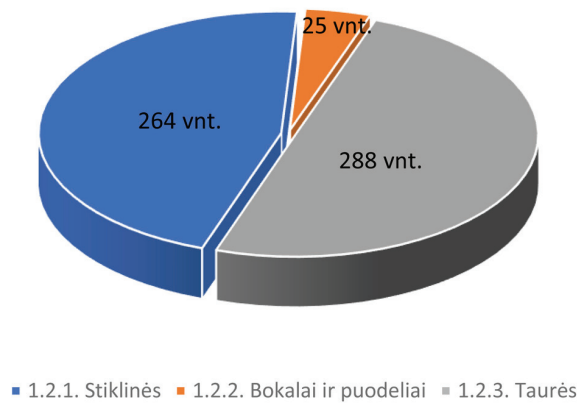

2 diagrama. Stiklinių indų pasiskirstymas pagal kategorijas

Priedai

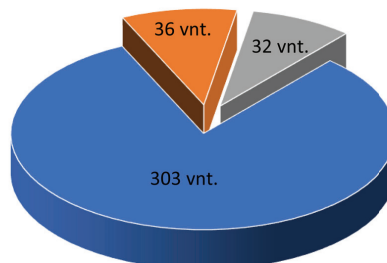

3 diagrama. Geriamųjų pilstymo ir serviravimo indų pasiskirstymas pagal grupes

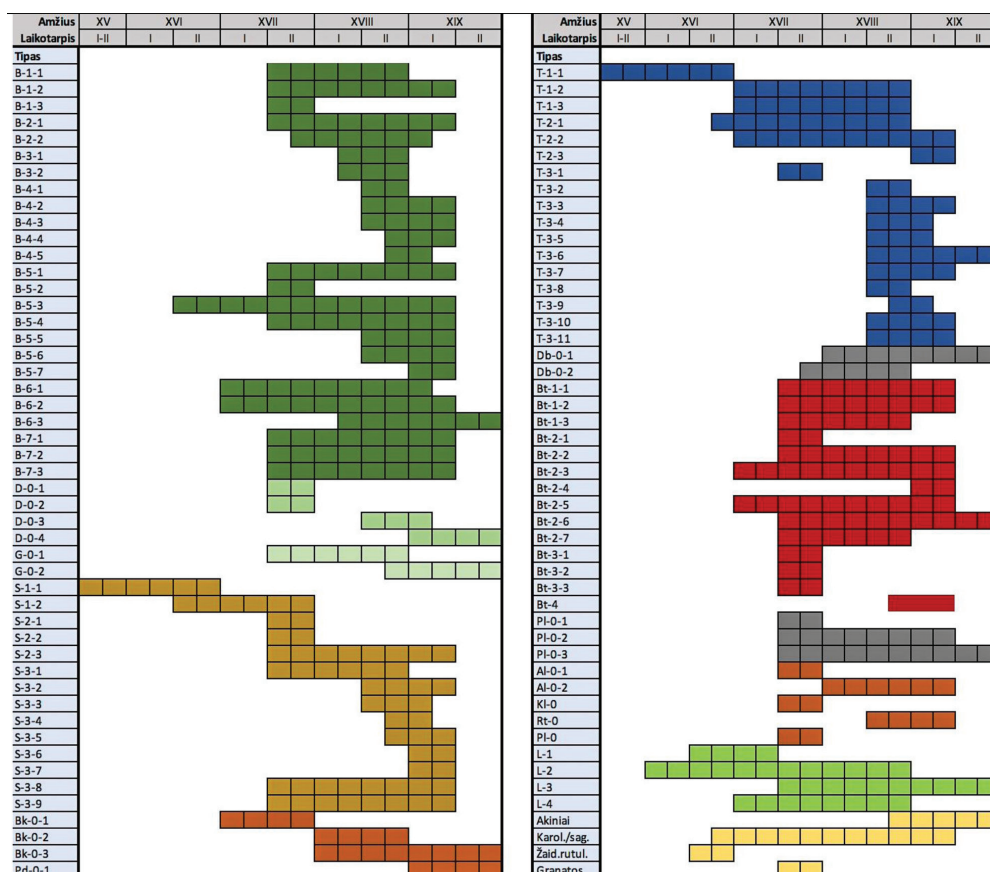
4 diagrama. Stiklinių geriamųjų stalo indų pasiskirstymas pagal grupes

Priedai

■ 1.4.1. Buteliukai ■ 1.4.2. Plačiagurkliai indai ir indeliai ■ 1.4.3. Alembikai ir kiti distiliavimo indai

5 diagrama. Medicininių-kosmetinių ir kitų pagalbinių stiklo indų pasiskirstymas pagal grupes

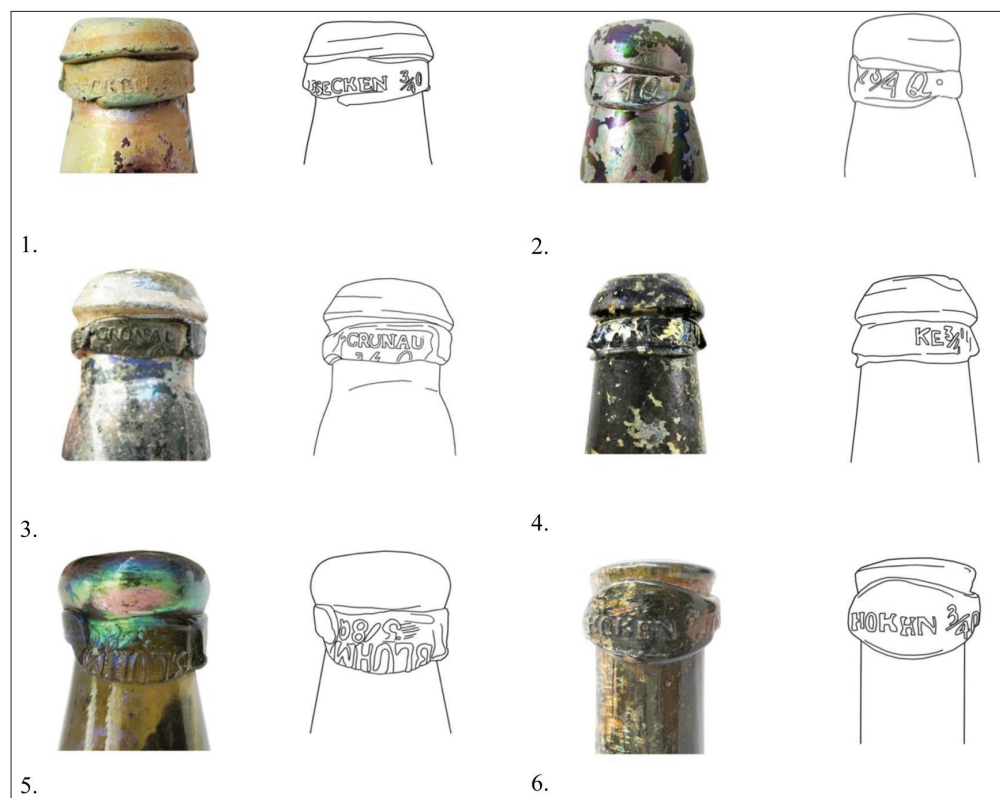

15 pav. Klaipėdos stiklo dirbinių tipologijos-chronologijos schema

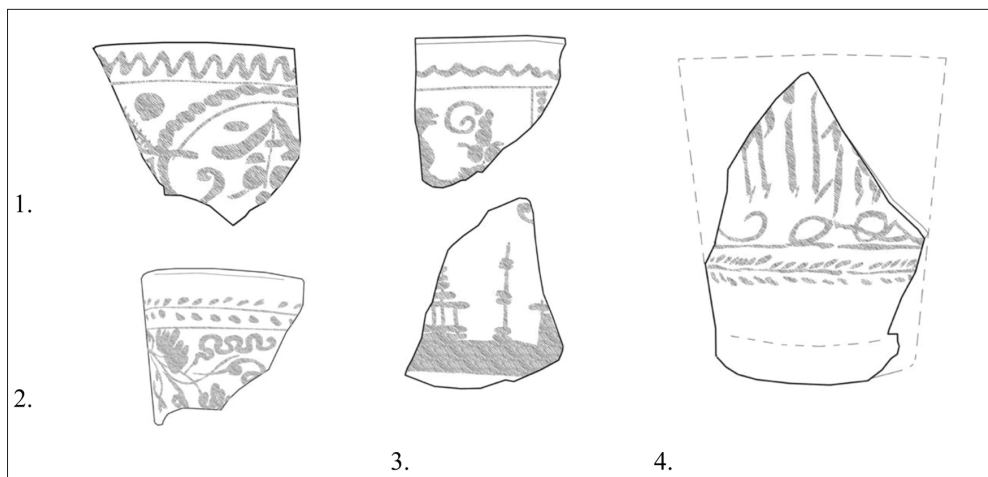

16 pav. Stiklinių butelių žymėjimo antspaudų pavyzdžiai (*L. Jaruševičiūtės pieš.*)

1 - MLIM, (*Dž. Brazaitis, 2010*) L. Nr. 78.6; 2 - MLIM, P 9662/597, 3 - MLIM, GEK 28651,
4 - MLIM, GEK 23192, 5 - MLIM, AS-357, L. Nr. 1656, 6 - MLIM (*R. Nabažaitė, 2016*)
L. Nr. 2949, 7 - MLIM, GEK 9913/152, 8 - MLIM, GEK 23197, 9 - MLIM, GEK 54124,
10 - MLIM, GEK 23191.

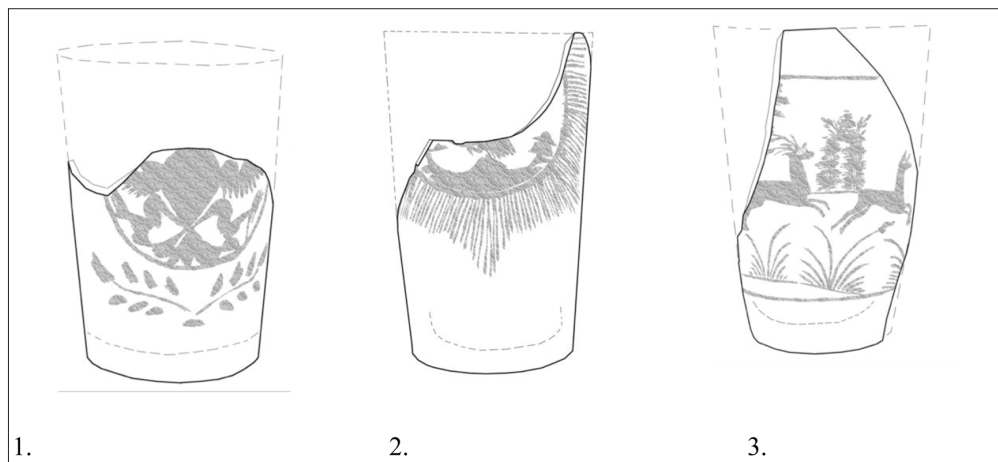
17 pav. Stiklinių butelių žymėjimo juostelėje pavyzdžiai (*L. Jaruševičiūtės pieš.*)
 1 - MLIM, GEK 58562, 2 - MLIM, GEK 39775, 3 - MLIM, GEK 58571,
 4 - MLIM, Pg. m. 8247, L. Nr. 24, 5 - MLIM, GEK 9662/380

18.1 pav. Paprastųjų stiklinių (S-3-1 tipo) stilistinių bruožų pavyzdžiai

(L. Jaruševičiūtės pieš.)

1 - MLIM, GEK 51375; 2, 3 - MLIM, P 1042/190; 4 - MLIM, GEK 9630/196.

18.2 pav. Paprastųjų stiklinių (S-3-2 tipo) stilistinių bruožų pavyzdžiai

(L. Jaruševičiūtės pieš.)

1 - MLIM, GEK 3239; 2 - MLIM, GEK 27223; 3 - MLIM, GEK 9630/413.

19 pav. Bokalų (?) dekoruotų antropomorfiniais motyvais pavyzdžiai
(L. Jaruševičiūtės pieš.)
1 - MLIM, Pg. m. 9263, GEK –; 2 - MLIM, AS 410, L. Nr. 510.

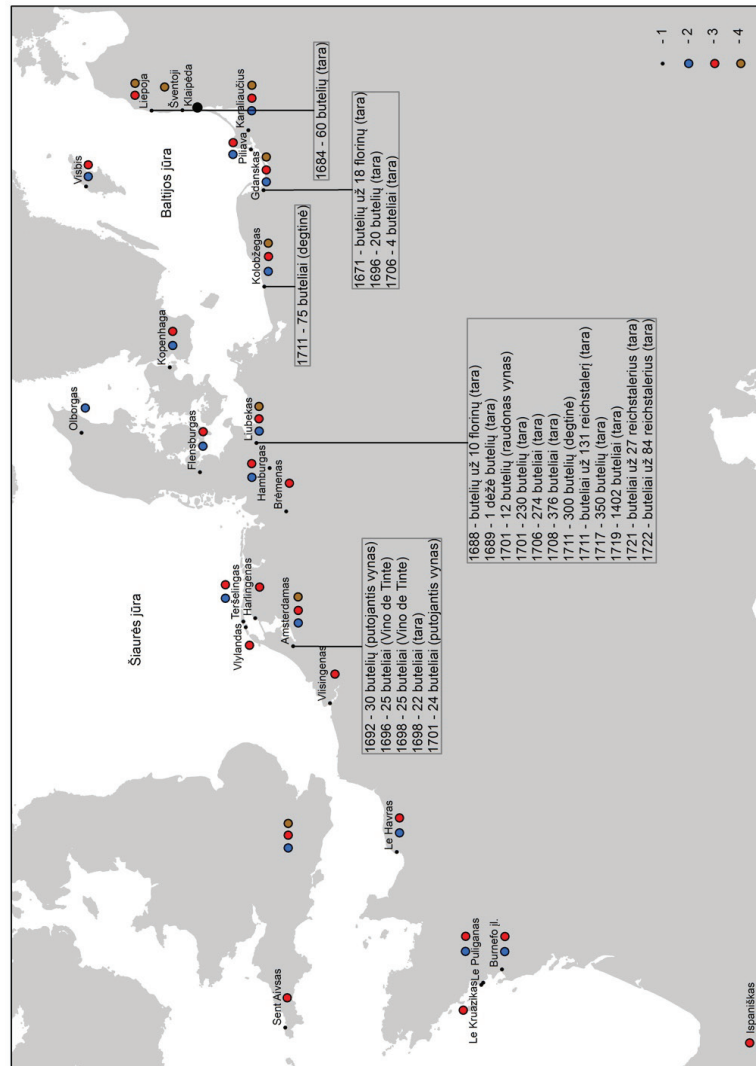
20 pav. Iliustracija vaizduojanti vyrą su žmona, skaitančius knygą (autorius: Johann Gottlieb Glume, 1749 m.) <https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-2015-26-2032>

21.1 pav. Iliustracija vaizduojanti žaidžiantį berniuką rutuliukais (*autorius: Jacob Gole, after Jan Havicksz. Steen, 1670–1724*)
<https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-1906-3197>

21.2 pav. Žaidimas rutuliukais (*autorius: Jan van Halbeeck, 1610–1680*).
<https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-1937-884>

22 pav. Uostai ir vietovės, iš kurių į Klaipėdą buvo importuojami svaigieji gėrimai (XVII a. antroji pusė–XVIII a. pradžia), remiantis istoriniais duomenimis (*sudarė I. Žigeu, I. Masiulienė*)
1 - uosto pavadinimas, 2 - spiritiniai gėrimai, 3 - vynas, 4 - alus.

23.1 pav. Reljefiškai ornamentuotos stiklinės
(Philippe, 1982, p. 74, 81 pav., (fragmentas)).

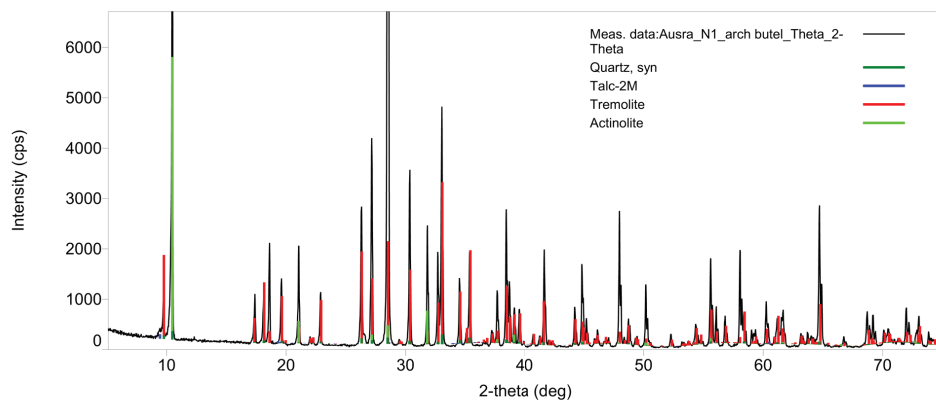
23.2 pav. Aukštosios taurės
(Klein, 1992, p. 86).

23.3 pav. Natiurmortas, kuriame pavaizduota Façon de Venise taurė ir ankstyvasis riomeris
(autorė: Clara Peeters 1584–1657).
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_paintings_by_Clara_Peeters#/media/File:Clara_Peeters_Stillleben.jpg

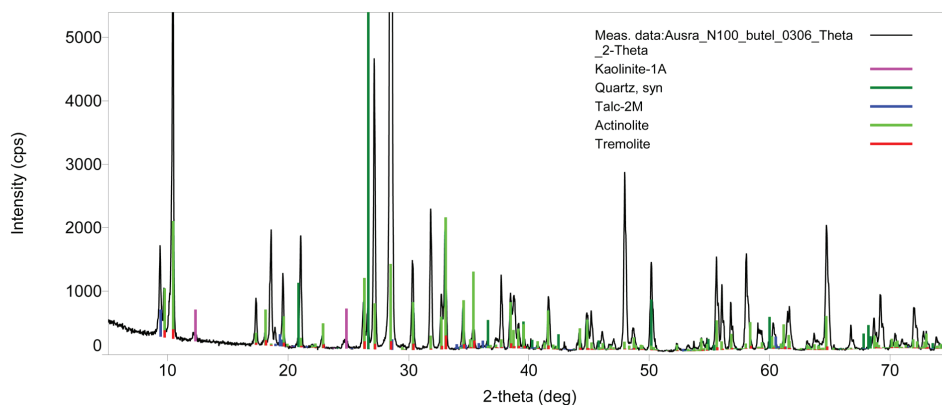

Priedai

Phase name	Formula	Phase reg. detail	DB card number
Actinolite	$(\text{Mg,Ca,Fe,Na,Al,Mn,Ti})_7(\text{Na,K})_{0.14}(\text{Si,Al})_8\text{O}_{22}(\text{OH})_{1.6}^{\text{F}}_{0.37}$	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-089-5364
Tremolite	$\text{Ca}_2\text{Mg}_5(\text{Si}_8\text{O}_{22})(\text{OH})_2$	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-073-6668
Talc-2M	$\text{Mg}_3\text{Si}_4\text{O}_{10}(\text{OH})_2$	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	00-019-0770
Quartz, syn	SiO_2	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-085-0794

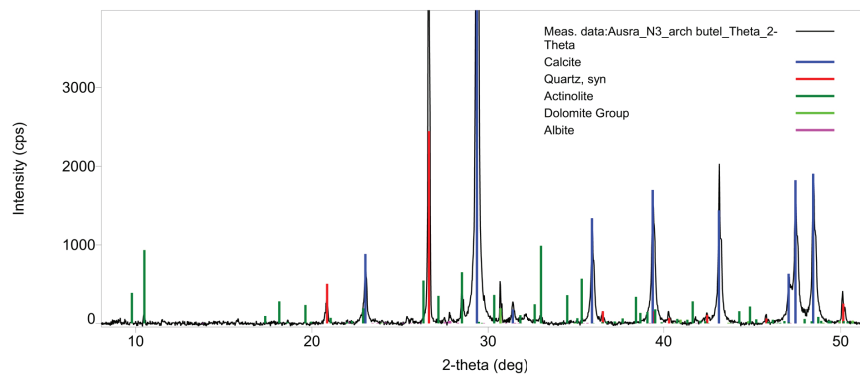
1.

2.

25 pav. Buteliukuose Nr. 1 (*MLIM, GEK 41236*) ir Nr.2 (*MLIM, GEK 23202*) rastų medžiagų rentgenogramos (*Sud. A. Selskienė, V. Pakštas*).

Priedai

Phase name	Formula	Phase reg. detail	DB card number
Calcite	CaCO ₃	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-072-1937
Quartz, syn	SiO ₂	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-087-2096
Dolomite Group	CaMg(CO ₃) ₂	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	04-012-1195
Actinolite	(Mg,Ca,Fe,Na,Al,Mn,Ti) ₇ (Na,K) _{0.14} (Si,Al) ₈ O ₂₂ (OH) _{1.6} F _{0.37}	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	01-089-5364
Albite	NaAlSi ₃ O ₈	ICDD (PDF-4+ 2016 RDB)	04-007-5009

26 pav. Buteliuke Nr. 3 (MLIM, GEK 9662/344) rastų medžiagų rentgenograma (Sud. A. Selskienė, V. Pakštas)

27 pav. Klaipėdos miesto plano-piešinio XVII a. vid. fragmentas (Originalo, saugojamo Prūsijos kultūros paveldo fondo Berlyno valstybinėje bibliotekoje, reprodukcija iš MLIM)

Katalogas

Katalogas

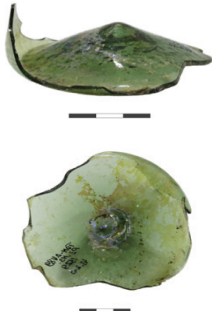
Kat. Nr. 1 Butelis		
Tipas	B-1-1	
Matmenys	Ang. Ø 23,44 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41919	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

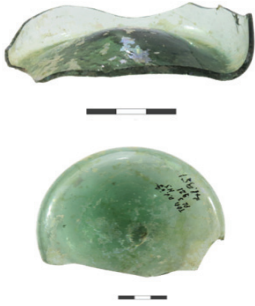
Kat. Nr. 2 Butelis		
Tipas	B-1-1	
Matmenys	Ang. Ø 14,78 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41918	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 3 Butelis		
Tipas	B-1-1	
Matmenys	Dugno Ø 71,77 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41954	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 4 Butelis		
Tipas	B-1-2	
Matmenys	Ang. Ø 16,11 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41915	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 5 Butelis		
Tipas	B-1-2	
Matmenys	Ang. Ø 19,69 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK43258	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 6 Butelis		
Tipas	B-1-2	
Matmenys	Dugno Ø 100,33 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43245	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 7 Butelis		
Tipas	B-1-2	
Matmenys	Dugno Ø 106,07 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41951	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 8 Butelis		
Tipas	B-1-3	
Matmenys	Dugno Ø 58,66 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43309	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 9 Butelis		
<i>Tipas</i>	B-2-1	
<i>Matmenys</i>	Ang. Ø 16,80 mm	
<i>Datavimas</i>	XVIII a. pab. – XIX a.	
<i>Radavietė</i>	Aukštoji g./ D. Vandens g. 2 (R15.3)	
<i>Inv. Nr.</i>	P 10184/37	
<i>Šaltinis</i>	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 10 Butelis		
<i>Tipas</i>	B-2-1	
<i>Matmenys</i>	Ang. Ø 17,76 mm	
<i>Datavimas</i>	XVII a. pab.–XVIII a.	
<i>Radavietė</i>	Liepų g. 10 (R80.3)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 71477	
<i>Šaltinis</i>	Brazauskas, M., 2002, MLIM, Pg. m. 8589	

Kat. Nr. 11 Butelis		
<i>Tipas</i>	B-2-2	
<i>Matmenys</i>	Ang. Ø 20,18 mm, dugno Ø 125 mm. butelio H 17,85 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVIII a. vid.– 2 p.	
<i>Radavietė</i>	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g. (R12.6)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 28649	
<i>Šaltinis</i>	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7978	

Kat. Nr. 12 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 20,5 mm, dugno Ø 96,20 mm, butelio H 210,34mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41229/1	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 13 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 18,53 mm, dugno Ø 91,40 mm, butelio H 200,15 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41229/2	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 14 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 18,27 mm, dugno Ø 112,54 mm, butelio H 170,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.1)	
Inv. Nr.	GEK 51302	
Šaltinis	Paleckis, E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

Kat. Nr. 15 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 20,61 mm, dugno Ø 105,26 mm, butelio H 197,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10045/1	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

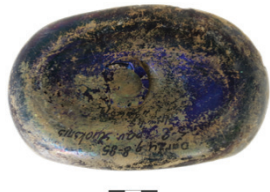
Kat. Nr. 16 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 18,75 mm, dugno 112,51Ø mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/34	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 17 Butelis		
Tipas	B-2-2	
Matmenys	Dugno 113,45 Ø mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10045/16	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 18 Butelis		
Tipas	B-3-1	
Matmenys	Ang. Ø 18,58 mm, dugno Ø 67,99–102,99 mm, H 183,54 mm.	
Datavimas	XVIII a. vid.–2 p.	
Radavietė	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g. (R12.6)	
Inv. Nr.	GEK 28632	
Šaltinis	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7978	

Kat. Nr. 19 Butelis		
Tipas	B-3-1	
Matmenys	Ang. Ø 19,38 mm, dugno Ø 98,02–55,53 mm, H 190,65 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.1)	
Inv. Nr.	GEK 51311	
Šaltinis	Paleckis, E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

Kat. Nr. 20 Butelis		
Tipas	B-3-1	
Matmenys	Ang. Ø 20,15 mm	
Datavimas	XVII–XVIII a.	
Radavietė	Piliavietė (R8.2)	
Inv. Nr.	P 10372/142	
Šaltinis	Abromavičius, E., 2014, MLIM, Pg. m. 10371	

Kat. Nr. 21 Butelis		
Tipas	B-3-1	
Matmenys	Dugno Ø 87,56 x 60,45 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.– 2 p.	
Radavietė	Daržų g. 8 (R20.2)	
Inv. Nr.	GEK 29325	
Šaltinis	Paleckis, E., 1985, MLIM, Pg. m. 7914	

Kat. Nr. 22 Butelis		
Tipas	B-3-3	
Matmenys	Ang. Ø 19,25 mm	
Datavimas	XVIII a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. (R26.4)	
Inv. Nr.	GEK 22536/1	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1986, MLIM, Pg. m. 7925	

Kat. Nr. 23 Butelis		
Tipas	B-3-3	
Matmenys	Ang. Ø 16,94 mm.	
Datavimas	XVIII a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. (R26.4)	
Inv. Nr.	GEK 22536/2	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1986, MLIM, Pg. m. 7925	

Kat. Nr. 24 Butelis		
Tipas	B-4-1	
Matmenys	Dugno Ø 104,19 mm.	
Datavimas	–	
Radavietė	Atsitiktinis	
Inv. Nr.	–	
Šaltinis	–	

Kat. Nr. 25 Butelis		
Tipas	B-4-1	
Matmenys	Dugno Ø 105,7 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.1)	
Inv. Nr.	GEK 51319	
Šaltinis	Paleckis E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

Kat. Nr. 26 Butelis		
Tipas	B-4-2	
Matmenys	Ang. Ø 23,34 mm, dugno Ø 50,33 mm, H 195,63 mm.	
Datavimas	Tomo g. 20, 22 / D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Radavietė	XIX a. 1 p.	
Inv. Nr.	GEK 23192	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 27 Butelis		
Tipas	B-4-2	
Matmenys	Dugno Ø 70 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Skerdėjų g. 2, 6, 8 (R38.1)	
Inv. Nr.	L. Nr. 1656	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2008, MLIM, AS 357	

Kat. Nr. 28 Butelis		
Tipas	B-4-3/1	
Matmenys	Ang. Ø 19,79 mm, dugno Ø 84,23 mm, H 247,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10045/76	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 29, 30 Butelis		
Tipas	B-4-3/2	
Matmenys	Ang. Ø 26,45 / 29,16 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.–pab.	
Radavietė	Bružės g. 2/ Dobilų g. 12 (R17.1); Liepų g. 10 (R80.4)	
Inv. Nr.	GEK 50796; GEK 71502	
Šaltinis	Paleckis, E., 1985, MLIM, Pg. m. 7990; Brazauskas, M., 2002, MLIM, Pg. m. 8589	

Kat. Nr. 31 Butelis		
Tipas	B-4-3/3	
Matmenys	Ang. Ø 22,03 mm, dugno Ø 108,36 mm, H 230,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41223	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 32 Butelis		
Tipas	B-4-3/4	
Matmenys	Ang. Ø 22,94 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.1)	
Inv. Nr.	GEK 51323	
Šaltinis	Paleckis, E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

Kat. Nr. 33 Butelis		
Tipas	B-4-3/5	
Matmenys	Ang. Ø 21,09 mm, dugno Ø 97,43 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41212	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 34 Butelis		
Tipas	B-4-3/5	
Matmenys	Ang. Ø 22,66 mm, dugno Ø 94,97 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41213	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 35 Butelis		
Tipas	B-4-3/6	
Matmenys	Ang. Ø 19,02 mm, dugno Ø 94,35 mm, H 220,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10045/73	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 36 Butelis		
Tipas	B-4-3/7	
Matmenys	Ang. Ø 21,06 mm, dugno Ø 98,52 mm, H 220,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10045/71	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 37 Butelis		
Tipas	B-4-3/7	
Matmenys	Ang. Ø 16,77 mm	
Datavimas	XVII–XVIII a.	
Radavietė	D. Vandens g.20A (R28.1)	
Inv. Nr.	GEK 59611	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1997, MLIM, Pg. m. 8084	

Kat. Nr. 38, 39 Butelis		
Tipas	B-4-3/8	
Matmenys	Ang. Ø 18,19 /18,55 mm	
Datavimas	XVII a. pab. (nuo XIX a. 3 dešimt.); XIX a. 1 p.	
Radavietė	Sukilėlių g. 17 (R40.6); Žvejų g. 12 (R67.1)	
Inv. Nr.	GEK 49696; GEK 31648	
Šaltinis	Paleckis, E., 1982, MLIM, Pg. m. 7932; Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7968	

Kat. Nr. 40 Butelis		
Tipas	B-4-4/1	
Matmenys	Ang. Ø 28,17 mm, H 222,00 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Šaltkalvių g. 2 (R44.7)	
Inv. Nr.	GEK 48873	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7989	

Kat. Nr. 41 Butelis		
Tipas	B-4-4/1	
Matmenys	Ang. Ø 29,15 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Žvejų g. 10 (R70.9)	
Inv. Nr.	P 9662/385	
Šaltinis	Paleckis, E., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

Kat. Nr. 42 Butelis		
Tipas	B-4-4/1	
Matmenys	Ang. Ø 28,55 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20, 22 / D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23193	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 43 Butelis		
Tipas	B-4-4/2	
Matmenys	Ang. Ø 23,14 mm, dugno Ø 77,34 mm, H 212,11 mm.	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Žvejų g. 10 (R70.9)	
Inv. Nr.	GEK 76201	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

Kat. Nr. 44 Butelis		
Tipas	B-4-4/2	
Matmenys	Ang. Ø 24,18, dugno Ø 72,23 mm, mm H 192,54 mm.	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Žvejų g. 10 (R70.9)	
Inv. Nr.	GEK 76200	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

Kat. Nr. 45 Butelis		
Tipas	B-4-4/3	
Matmenys	Ang. Ø 25,54 mm	
Datavimas	XVIII a.	
Radavietė	Sukilėlių g. 17 (R40.2)	
Inv. Nr.	GEK 49525	
Šaltinis	Paleckis, E., 1982, MLIM, Pg. m. 7932	

Kat. Nr. 46 Butelis		
Tipas	B-4-4/3	
Matmenys	Ang. 25,33 Ø mm	
Datavimas	XVIII–XIX a.	
Radavietė	Žvejų g. 4-4A (R68.1)	
Inv. Nr.	P 9630(33)	
Šaltinis	Genys, J., 1984, MLIM, Pg. m. 9665	

Kat. Nr. 47 Butelis		
Tipas	B-4-5/1	
Matmenys	Ang. 18,07 Ø mm, dugno Ø 72,06 mm, H 220,5 mm,	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g.(R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41224	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

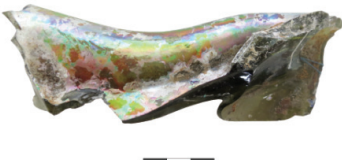
Kat. Nr. 48 Butelis		
Tipas	B-4-5/2	
Matmenys	Ang. Ø 27,87 mm	
Datavimas	XVIII–XIX a.	
Radavietė	Daržų g. 13 (R22.1)	
Inv. Nr.	GEK 64233	
Šaltinis	Genys, J., 1996, MLIM, Pg. m. 8145	

Kat. Nr. 49 Butelis		
Tipas	B-4-5/2	
Matmenys	Ang. 20,99 Ø mm, dugno 75,65 Ø mm,	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58576	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Katalogas

Kat. Nr. 50 Butelis		
Tipas	B-4-5/2	
Matmenys	Ang. Ø 17,65 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a.	
Radavietė	N. Uosto g. 20, 32 (R84.4)	
Inv. Nr.	GEK 10365/135	
Šaltinis	Milius, A., 2014, MLIM, Pg. m. 10364	

Kat. Nr. 51 Butelis		
Tipas	B-4-5/3	
Matmenys	Ang. 15,39 Ø mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23197	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

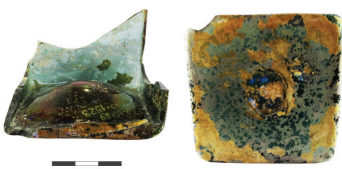
Kat. Nr. 52 Butelis		
Tipas	B-5-1	
Matmenys	Dydis 25,17–31,15 mm	
Datavimas	XVII a. pab.–XVIII a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 10 (R70.15)	
Inv. Nr.	P 9662/617	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

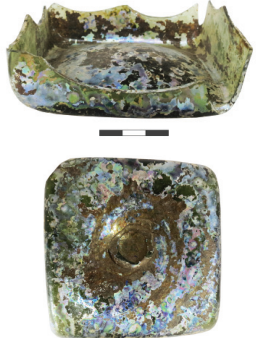
Kat. Nr. 53 Butelis		
Tipas	B-5-1	
Matmenys	Dugno dydis 72,15 x 48,56 mm	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58597	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 54 Butelis		
Tipas	B-5-1	
Matmenys	H 77,34 mm	
Datavimas	XVII–XIX a.	
Radavietė	Žvejų g. 12 (R67.7)	
Inv. Nr.	GEK 31948	
Šaltinis	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7968	

Kat. Nr. 55 Butelis		
Tipas	B-5-2	
Matmenys	Ang. Ø 19,12 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41938	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 56 Butelis		
Tipas	B-5-2	
Matmenys	Dugno 80 x 80 mm	
Datavimas	XVI a. vid.	
Radavietė	Turgaus g. 13 (R64.1)	
Inv. Nr.	P-10035/30	
Šaltinis	Genys, J., 2003, MLIM, Pg. m. 10036	

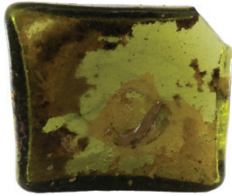
Kat. Nr. 57 Butelis		
Tipas	B-5-3	
Matmenys	Dugno 85 x 85 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43239	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 58 Butelis		
Tipas	B-5-3	
Matmenys	Dugno 110x110 mm	
Datavimas	XVI a. pab.–XVII pr.	
Radavietė	Piliavietė (R4.4)	
Inv. Nr.	GEK 57795	
Šaltinis	Žulkus, V., 1981, MLIM, Pg. m. 8262	

Kat. Nr. 59 Butelis.		
Tipas	B-5-4	
Matmenys	Ang. Ø 39,15 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g.(R51.2)	
Inv. Nr.	GEK 41259	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 60 Butelis		
Tipas	B-5-4	
Matmenys	Ang. Ø 49,44 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g.(R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41935	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 61 Butelis		
Tipas	B-5-4	
Matmenys	Ang. Ø 42,67 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g.(R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41929	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 62 Butelis		
Tipas	B-5-4	
Matmenys	Dugno 97 x 85 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.2)	
Inv. Nr.	GEK 41260	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 63 Butelis		
Tipas	B-5-5	
Matmenys	Ang. Ø 23,98 mm	
Datavimas	-	
Radavietė	Nežinoma	
Inv. Nr.	-	
Šaltinis	MLIM fondai	

Kat. Nr. 64 Butelis		
Tipas	B-5-5	
Matmenys	Ang. Ø 24,34 mm	
Datavimas	XIX a. pr.–vid.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.4)	
Inv. Nr.	GEK 54124	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 65 Butelis.		
Tipas	B-5-5	
Matmenys	Ang. Ø 21,18 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.–pab.	
Radavietė	Sukilėlių g. 1, 3, 5, 7, 9 (R39.2)	
Inv. Nr.	GEK 51997	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7930	

Katalogas

Kat. Nr. 66 Butelis.		
Tipas	B-5-5	
Matmenys	Ang. Ø 16,38 mm	
Datavimas	XIX a. pr.-vid.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.4)	
Inv. Nr.	GEK 54127	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 67 Butelis		
Tipas	B-5-6	
Matmenys	Ang. Ø 25,77 mm	
Datavimas	XVIII a.	
Radavietė	N. Uosto g. 16 (R81.4)	
Inv. Nr.	GEK 63130	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1998, MLIM, Pg. m. 8187	

Kat. Nr. 68 Butelis		
Tipas	B-5-6	
Matmenys	Dugno 64 x 76 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.	
Radavietė	N. Uosto g. 16 (R82.1)	
Inv. Nr.	GEK 64866	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 1999, MLIM, Pg. m. 8167	

Kat. Nr. 69 Butelis		
Tipas	B-5-6	
Matmenys	Dugno dydis 54,54 x 60,56 mm, H 184,66,	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23191	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 70 Butelis.		
Tipas	B-5-7	
Matmenys	Ang. Ø 16,25 mm, dugno 89,83x 55,57 mm.	
Datavimas	XIX a. 1 ketv.–vid.	
Radavietė	Šaltkalvių g. 2 (R44.9)	
Inv. Nr.	GEK 49137	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7989	

Kat. Nr. 71 Butelis		
Tipas	B-6-1	
Matmenys	Ang. Ø 15,19 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a.	
Radavietė	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6 (R57.14)	
Inv. Nr.	GEK 29995/b	
Šaltinis	Paleckis, E., 1984, MLIM, Pg. m. 7958	

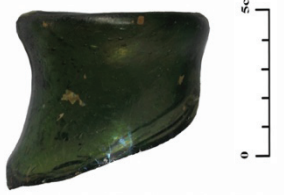
Kat. Nr. 72 Butelis		
Tipas	B-6-1	
Matmenys	Dugno Ø 5,9 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a.	
Radavietė	Turgaus a. 3/ Galinio pylimo g. 6 (R57.4)	
Inv. Nr.	GEK 29995/a	
Šaltinis	Paleckis, E., 1984, MLIM, Pg. m. 7958	

Kat. Nr. 73 Butelis		
Tipas	B-6-2	
Matmenys	Dugno dydis 68,21x47,20	
Datavimas	XVII a. pab.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.7)	
Inv. Nr.	GEK 23290	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Katalogas

Kat. Nr. 74 Butelis		
Tipas	B-6-3	
Matmenys	Dugno 57 x 80 mm	
Datavimas	XIX a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.1)	
Inv. Nr.	GEK 54024	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

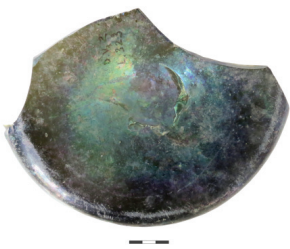
Kat. Nr. 75 Butelis		
Tipas	B-6-3	
Matmenys	Dugno 86 x 80 mm	
Datavimas	XIX a. 2 p. –XX a. pr.	
Radavietė	S. Daukanto 40B	
Inv. Nr.	GEK 10228/184	
Šaltinis	Ubis, E., 2011, MLIM, Pg. m. 10226	

Kat. Nr.76 Butelis		
Tipas	B-7-1	
Matmenys	Ang. Ø 52,65 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41927	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 77 Butelis		
Tipas	B-7-1	
Matmenys	Ang. Ø 54,85 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41921	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 78 Butelis		
Tipas	B-7-1	
Matmenys	Ang. Ø 55,23 mm	
Datavimas	XVI a. pr.	
Radavietė	Turgaus g. 37 (R65.1)	
Inv. Nr.	L. Nr. 690	
Šaltinis	Zabiela, G., 2008, MLIM, AS 410	

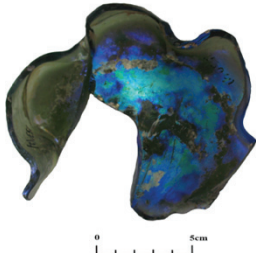
Kat. Nr. 79 Butelis		
Tipas	B-7-2	
Matmenys	Ang. Ø 28,5 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.1)	
Inv. Nr.	GEK 51322	
Šaltinis	Paleckis, E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

Kat. Nr. 80 Butelis		
Tipas	B-7-2	
Matmenys	-	
Datavimas	XVII a. pr.	
Radavietė	Aukštoji g./D. Vandens g. 2 (R16.1)	
Inv. Nr.	GEK 10258/323	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2011, MLIM, Pg. m. 10257	

Kat. Nr. 81 Butelis		
Tipas	B-7-3	
Matmenys	Ang. Ø 54,65 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41922	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 82 Butelis		
Tipas	B-7-3	
Matmenys	Dugno Ø 180,76 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41952	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 83 Dekanteris		
Tipas	D-0-1	
Matmenys	Ang. Ø 23,17 mm, dugno Ø 59,73 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41910, 41956	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 84 Dekanteris		
Tipas	D-0-2	
Matmenys	Dugno Ø 120 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43246	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

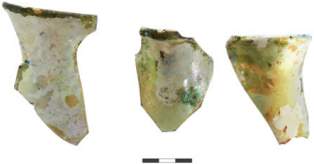
Kat. Nr. 85 Dekanteris		
Tipas	D-0-3	
Matmenys	Ang. Ø 32,65 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/43	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 86 Dekanteris		
Tipas	D-0-4	
Matmenys	Briaunos Ø 43,65 mm	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	L. Nr. 200	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 87 Dekanteris		
Tipas	D-0-4	
Matmenys	Briaunos Ø 47,18 mm	
Datavimas	–	
Radavietė	I. Kanto g. 3 (R77.3)	
Inv. Nr.	P 10042/346	
Šaltinis	Žulkus, V., 1978, MLIM, Pg. m. 9647	

Kat. Nr. 88 Dekanteris		
Tipas	D-0-4	
Matmenys	Dugno Ø 106,16 mm	
Datavimas	XIX a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.1)	
Inv. Nr.	GEK 54034	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 89 Dekanterio kamštis		
Tipas	D-0-4	
Matmenys	H 58,54 mm	
Datavimas	XVIII a. pab. – XIX a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.3)	
Inv. Nr.	P 10184/1286	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 90 Grafinas		
Tipas	G-0-1	
Matmenys	–	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	GEK10062/14	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 91 Grafinas		
Tipas	G-0-2	
Matmenys	Ang. Ø 55 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a.	
Radavietė	N. Uosto g. 20, 32 (R84.4)	
Inv. Nr.	GEK 10365/130	
Šaltinis	Milius, A., 2014, MLIM, Pg. m. 10364	

Kat. Nr. 92 Stiklinė		
Tipas	S-1-1	
Matmenys	Dugno Ø ~ 60,00 mm	
Datavimas	XV–XVI a.	
Radavietė	Piliavietė (R5.1)	
Inv. Nr.	GEK 64068	
Šaltinis	Žulkus, A., 1998, MLIM, Pg. m. 8136	

Kat. Nr. 93 Stiklinė		
Tipas	S-1-1	
Matmenys	Dugno Ø ~ 45,00 mm.	
Datavimas	XV–XVI a.	
Radavietė	Piliavietė (R5.1)	
Inv. Nr.	GEK 64067	
Šaltinis	Žulkus, A., 1998, MLIM, Pg. m. 8136	

Kat. Nr. 94 Stiklinė		
Tipas	S-1-2	
Matmenys	Kojelės Ø 11,05 mm.	
Datavimas	XVIII a.	
Radavietė	Turgaus a. 3/Galinio pylimo g. 6 (R57.6)	
Inv. Nr.	GEK 30312	
Šaltinis	Paleckis, E., 1984, MLIM, Pg. m. 7958	

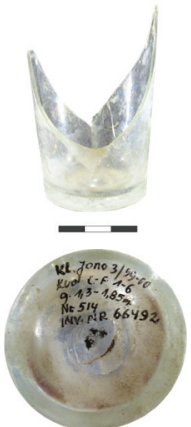
Kat. Nr. 95 Stiklinė		
Tipas	S-1-2	
Matmenys	Ø 26,6-27,27 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43297	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 96 Stiklinė		
Tipas	S-2-1	
Matmenys	Ang. Ø apie 100 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41968	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 97 Stiklinė		
Tipas	S-2-2	
Matmenys	Dugno Ø 38,43 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41972	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 98 Stiklinė		
Tipas	S-2-3	
Matmenys	Dugno Ø 64,14 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41973	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 99 Stiklinė		
Tipas	S-3-1/1	
Matmenys	Dugno Ø 50,45 mm	
Datavimas	XVII–XVIII a.	
Radavietė	Teatro g. 7 (R46.3)	
Inv. Nr.	GEK 36230	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1983, MLIM, Pg. m. 7940	

Kat. Nr. 100 Stiklinė		
Tipas	S-3-1/2	
Matmenys	H 110,23 mm, dugno Ø 5,20 mm	
Datavimas	XVII pab.–XVIII a.	
Radavietė	Jono g. 3/ Kepėjų g. 16/ Tiltų g. 5 (R31.2)	
Inv. Nr.	GEK 66492	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2000, MLIM, Pg. m. 8245	

Kat. Nr. 101 Stiklinė		
Tipas	S-3-2	
Matmenys	Dugno Ø 35,18 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 3/Galinio pylimo g. 6 (R57.1)	
Inv. Nr.	GEK 29574	
Šaltinis	Paleckis, E., 1984, MLIM, Pg. m. 7958	

Kat. Nr. 102 Stiklinė		
Tipas	S-3-3	
Matmenys	Dugno Ø 65,13 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23211	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Katalogas

Kat. Nr. 103 Stiklinė		
Tipas	S-3-4	
Matmenys	Dugno Ø 50,66 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	GEK 10062/98	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 104 Stiklinė		
Tipas	S-3-5	
Matmenys	Dugno Ø 50,66 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	GEK 10062/69	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 105 Stiklinė		
Tipas	S-3-6	
Matmenys	-	
Datavimas	XIX a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.1)	
Inv. Nr.	GEK 54046	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 106 Stiklinė		
Tipas	S-3-6	
Matmenys	Dugno Ø 51,24 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23214	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

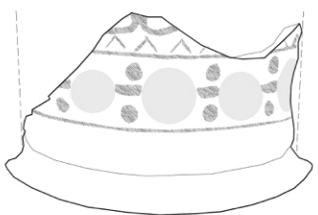
Kat. Nr. 107 Stiklinė		
Tipas	S-3-7	
Matmenys	Dugno Ø 50,66 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/84	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 108 Stiklinė		
Tipas	S-3-8	
Matmenys	Dugno Ø 46,34 mm	
Datavimas	XIX a. pr.–vid.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.5)	
Inv. Nr.	GEK 54139	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 109 Stikliukas		
Tipas	S-3-9	
Matmenys	H 64,13 mm, dugno Ø 38,54 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p. - XVIII a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.1)	
Inv. Nr.	GEK 10184/276	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 110 Stikliukas		
Tipas	S-3-9	
Matmenys	H 72,11 mm, dugno Ø 38,22 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23215	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr.111 Bokalas		
Tipas	Bk-0-1	
Matmenys	H 126,89 mm, dugno Ø 64,28 mm	
Datavimas	-	
Radavietė	Kepėjų g. 10 (?)	
Inv. Nr.	-	
Šaltinis	-	

Kat. Nr. 112 Bokalas		
Tipas	Bk-0-2	
Matmenys	-	
Datavimas	XVIII a. pr.–1p.	
Radavietė	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g. (R12.7)	
Inv. Nr.	L. Nr. 413	
Šaltinis	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7978	

Kat. Nr. 113 Bokalas		
Tipas	Bk-0-3	
Matmenys	Dugno Ø 88,16 mm	
Datavimas	XIX a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 21 (R56.1)	
Inv. Nr.	GEK 54052	
Šaltinis	Paleckis, E., 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 114 Puodelis		
Tipas	Pd-0-1	
Matmenys	Briaunos Ø 57,66 mm., H 61,12 mm	
Datavimas	XIX a.	
Radavietė	Sukilėlių g. 12 (R43.1)	
Inv. Nr.	St. Nr. 60	
Šaltinis	Dž. Brazaitis, 2010, MLIM fondai	

Kat. Nr. 115 Taurė		
Tipas	T-1-1	
Matmenys	–	
Datavimas	XV–XVI a.	
Radavietė	Piliavietė (R5.2)	
Inv. Nr.	GEK 64086	
Šaltinis	Žulkus, V., 1998, MLIM, Pg. m. 8136	

Kat. Nr. 116 Taurė		
Tipas	T-1-2	
Matmenys	Pėdos Ø 75,32 mm	
Datavimas	XVII a.	
Radavietė	Aukštoji g. 15, Daržų g. 9 (R13.3)	
Inv. Nr.	GEK 76331(472)	
Šaltinis	Brazauskas, M., 2006, MLIM, Pg. m. 9274	

Kat. Nr. 117 Taurė		
Tipas	T-1-2	
Matmenys	Pėdos Ø 31,52 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.4)	
Inv. Nr.	GEK 10184/964	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 118 Taurė		
Tipas	T-1-2	
Matmenys	Pėdos Ø apie 90,0 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.1)	
Inv. Nr.	GEK 10184/1188	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 119 Taurė		
Tipas	T-1-3	
Matmenys	Pėdos Ø 52,15 mm	
Datavimas	XVIII a. vid.–2p.	
Radavietė	Aukštoji/ Daržų/ Šaltkalvių g. (R12.6)	
Inv. Nr.	GEK 28656	
Šaltinis	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7978	

Kat. Nr. 120 Taurė		
Tipas	T-2-1	
Matmenys	Pėdos Ø 35,00 mm	
Datavimas	XVII–XIX a. pr.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58612	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 121 Taurė		
Tipas	T-2-1	
Matmenys	Fragmento dydis 31,00 x 27,00 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.2)	
Inv. Nr.	P 10184/1189	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 122 Taurė		
Tipas	T-2-1	
Matmenys	Kojelės h 22,98 mm.	
Datavimas	XVII a. pr.–1678 m.	
Radavietė	Kurpių g. 3 (R34.1)	
Inv. Nr.	P 10330/2134	
Šaltinis	Masiulienė, I., 2010, MLIM, Pg. m. 10329/2	

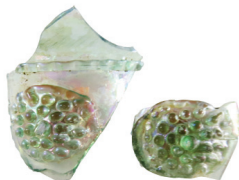
Kat. Nr. 123		
Taurė		
<i>Tipas</i>	T-2-1	
<i>Matmenys</i>	Pėdos Ø 32,11 mm, kojelės h 10,88 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVII a. pr.–1678 m.	
<i>Radavietė</i>	Kurpių g. 3 (R34.1)	
<i>Inv. Nr.</i>	P 10330/2131	
<i>Šaltinis</i>	Masiulienė, I., 2010, MLIM, Pg. m. 10329/2	

Kat. Nr. 124		
Taurė		
<i>Tipas</i>	T-2-1	
<i>Matmenys</i>	Pėdos Ø 24,17 mm, kojelės h 24,16 mm.	
<i>Datavimas</i>	neaiškus	
<i>Radavietė</i>	Piliavietė (R4.2)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 57669	
<i>Šaltinis</i>	Žulkus, V., 1981, MLIM, Pg. m. 8262	

Kat. Nr. 125		
Taurė		
<i>Tipas</i>	T-2-2	
<i>Matmenys</i>	–	
<i>Datavimas</i>	XVII a. 2 p.	
<i>Radavietė</i>	Žvejų g. 4-4A (R68.6)	
<i>Inv. Nr.</i>	P 9630(426)	
<i>Šaltinis</i>	Genys, J., 1984, MLIM, Pg. m. 9665	

Kat. Nr. 126		
Taurė		
<i>Tipas</i>	T-2-2	
<i>Matmenys</i>	–	
<i>Datavimas</i>	XVII a. 2 p.	
<i>Radavietė</i>	Tomo–D. Vandens g. (R51.8)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 43503	
<i>Šaltinis</i>	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 127		
Taurė		
<i>Tipas</i>	T-2-2	
<i>Matmenys</i>	–	
<i>Datavimas</i>	XVII a. pab.–XVIII a. pr.	
<i>Radavietė</i>	Žvejų g. 10 (R70.15)	
<i>Inv. Nr.</i>	P 9662(620)	
<i>Šaltinis</i>	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

Kat. Nr. 128 Taurė		
Tipas	T-2-2	
Matmenys	–	
Datavimas	XVII a. pr.	
Radavietė	Aukštoji g./D. Vandens g. 2 (R16.1)	
Inv. Nr.	P 10258/371	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2011, MLIM, Pg. m. 10257	

Kat. Nr. 129 Taurė		
Tipas	T-2-3	
Matmenys	–	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Žvejų g. 4-4A (R68.6)	
Inv. Nr.	P 9630(428)	
Šaltinis	Genys, J., 1984, MLIM, Pg. m. 9665	

Kat. Nr. 130 Taurė		
Tipas	T-3-1/1	
Matmenys	Kojelės (fragmento) h 22,35 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo – D. Vandens g. (R51.8)	
Inv. Nr.	GEK 43504	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 131 Taurė		
Tipas	T-3-1/2	
Matmenys	–	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo – D. Vandens g. (R51.8)	
Inv. Nr.	GEK 43502	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 132 Taurė		
Tipas	T-3-1/3	
Matmenys	Fragm. h 72,64 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo – D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43302	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 133 Taurė		
<i>Tipas</i>	T-3-1/4	
<i>Matmenys</i>	–	
<i>Datavimas</i>	< 1669 m.	
<i>Radavietė</i>	Piliavietė (R2.1)	
<i>Inv. Nr.</i>	–	
<i>Šaltinis</i>	Žulkus, V., 1976, MLIM, Pg. m. 7923	
Kat. Nr. 134 Taurė		
<i>Tipas</i>	T-3-2	
<i>Matmenys</i>	Kojelės h 38,56 mm	
<i>Datavimas</i>	XVIII a. vid. – 2 p. (XVII a.)	
<i>Radavietė</i>	Daržų g. 13 (R18.4)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 27157	
<i>Šaltinis</i>	Žulkus, V., 1981, MLIM, Pg. m. 7913	
Kat. Nr. 135 Taurė		
<i>Tipas</i>	T-3-3	
<i>Matmenys</i>	–	
<i>Datavimas</i>	XVII a. pab. (XVIII a. vid.)	
<i>Radavietė</i>	Sukilėlių g. 17 (R40.6)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 49699	
<i>Šaltinis</i>	Paleckis, E., 1982, MLIM, Pg. m. 7932	
Kat. Nr. 136 Taurė		
<i>Tipas</i>	T-3-3	
<i>Matmenys</i>	Pėdos Ø 65,54 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVII – XIX a. 1 p.	
<i>Radavietė</i>	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 58668	
<i>Šaltinis</i>	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	
Kat. Nr. 137 Taurė		
<i>Tipas</i>	T-3-4	
<i>Matmenys</i>	H 130,49 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
<i>Radavietė</i>	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
<i>Inv. Nr.</i>	P 10062/58	
<i>Šaltinis</i>	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 138 Taurė		
Tipas	T-3-5	
Matmenys	Pėdos Ø 50,6 mm, kojelės h 60,5 mm	
Datavimas	XVIII – XIX a.	
Radavietė	Žvejų g. 6–8a (R72.1)	
Inv. Nr.	P 9913/70	
Šaltinis	Jarockis, R., 2009, MLIM, Pg. m. 9914	

Kat. Nr. 139 Taurė		
Tipas	T-3-6/1	
Matmenys	Pėdos Ø 64,6 mm, kojelės h 49,11 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p. – XIX a.	
Radavietė	Tomo – D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41233	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 140 Taurė		
Tipas	T-3-6/2	
Matmenys	Kojelės h 47,54 mm	
Datavimas	XVII a.	
Radavietė	Aukštoji g. 15, Daržų g. 9 (R13.3)	
Inv. Nr.	P 76331(471)	
Šaltinis	Brazauskas, M., 2006, MLIM, Pg. m. 9274	

Kat. Nr. 141 Taurė		
Tipas	T-3-6/2	
Matmenys	–	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/23	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 142 Taurė		
Tipas	T-3-7	
Matmenys	Pėdos Ø 59,21 mm	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58672	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 143 Taurė		
Tipas	T-3-7	
Matmenys	Pėdos Ø 59,34 mm, h 98,32 mm.	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58669	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 144 Taurė		
Tipas	T-3-7	
Matmenys	Pėdos Ø 42,43 mm.	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58670	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 145 Taurė		
Tipas	T-3-7	
Matmenys	–	
Datavimas	XVIII a. vid.–2 p.	
Radavietė	Turgaus a. 3/Galinio pylimo g. 6 (R57.1)	
Inv. Nr.	GEK 29579	
Šaltinis	Paleckis, E., 1984, MLIM, Pg. m. 7958	

Kat. Nr. 146 Taurė		
Tipas	T-3-8	
Matmenys	Kojelės Ø 11,42 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 8 (R71.9)	
Inv. Nr.	L. Nr. 355	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9264	

Kat. Nr. 147 Taurė		
Tipas	T-3-8	
Matmenys	Kojelės h 65,54 mm.	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Liepų g. 10 (R80.5)	
Inv. Nr.	GEK 71513	
Šaltinis	Brazauskas, M., 2002, MLIM, Pg. m. 8589	

Katalogas

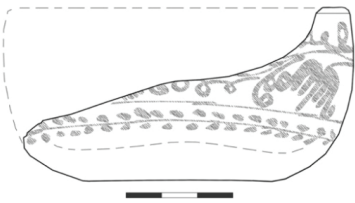
Kat. Nr. 148 Taurė		
Tipas	T-3-9	
Matmenys	Pėdos Ø 17,01 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	GEK 10062/60	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 149 Taurė		
Tipas	T-3-10/1	
Matmenys	Kojelės h 78 mm	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58692	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 150 Taurė		
Tipas	T-3-10/2	
Matmenys	Pėdos Ø 71,32 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.–vid.	
Radavietė	Žvejų g. 10 (R70.10)	
Inv. Nr.	GEK 9662(406)	
Šaltinis	Bračiulienė, R., 2007, MLIM, Pg. m. 9263	

Kat. Nr. 151 Taurė		
Tipas	T-3-11	
Matmenys	Pėdos Ø 40,21 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20,22, D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23216	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 152 Dubenėlis		
Tipas	Db-0-1	
Matmenys	Kojelės h 7,92 mm, Ø ~ 110 mm.	
Datavimas	XVIII–XIX a.	
Radavietė	Turgaus a. (R55.2)	
Inv. Nr.	GEK 52720	
Šaltinis	Paleckis, 1979, MLIM, Pg. m. 7953	

Kat. Nr. 153 Dubenėlis		
Tipas	Db-0-2	
Matmenys	H 42,02 mm, dugno Ø 42,94 mm, briaunos Ø ~ 90,00 mm, sienelės storis 3,48 mm.	
Datavimas	XVII–XVIII a.	
Radavietė	Teatro g. 7 (R46.3)	
Inv. Nr.	GEK 36233	
Šaltinis	Sprainaitis, 1983, MLIM, Pg. 7940	

Kat. Nr. 154 Buteliukas		
Tipas	Bt-1-1	
Matmenys	Korp. h 37,19 mm, korp. Ø 47,97 mm, dugno Ø 29,30 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.8)	
Inv. Nr.	GEK 43488	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 155 Buteliukas		
Tipas	Bt-1-1	
Matmenys	Ang. Ø 7,23 mm., dugno Ø 23,67 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41908, GEK 41909	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 156 Buteliukas	
<i>Tipas</i>	Bt-1-1
<i>Matmenys</i>	Ang. Ø 13,09 mm., dugno Ø 31,40 mm.
<i>Datavimas</i>	XVIII a. pab.
<i>Radavietė</i>	Daržų g. 5, 6, 14 (R19.2)
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 56990
<i>Šaltinis</i>	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 8258

Kat. Nr. 157 Buteliukas	
<i>Tipas</i>	Bt-1-2
<i>Matmenys</i>	Kolelės Ø 36,09 mm.
<i>Datavimas</i>	XVII a. 2 p.
<i>Radavietė</i>	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 43301
<i>Šaltinis</i>	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898

Kat. Nr. 158 Buteliukas	
<i>Tipas</i>	Bt-1-2
<i>Matmenys</i>	Ang. Ø 14,91 mm., br. Ø 28,63 mm, kakl. h 43,55 mm, Ø 14,30 mm, kojelės Ø 39,63 mm.
<i>Datavimas</i>	
<i>Radavietė</i>	Kurpių g. 4 (R32.1)
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 23479/1
<i>Šaltinis</i>	Genys, J., 1981, MLIM, Pg. m. 7961

Kat. Nr. 159 Buteliukas	
<i>Tipas</i>	Bt-1-2
<i>Matmenys</i>	Fragmento h. 62,03 mm, kojelės Ø 24,14 mm.
<i>Datavimas</i>	XIX a. 1 p.
<i>Radavietė</i>	Žvejų g. 12 (R67.1)
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 31653/1
<i>Šaltinis</i>	Paleckis, E., 1981, MLIM, Pg. m. 7968

Kat. Nr. 160 Buteliukas		
Tipas	Bt-1-3	
Matmenys	Ang. Ø 13,64 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43290	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 161 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-1	
Matmenys	H 63,02 mm, ang. Ø 7,84 mm. dugno Ø 31,04 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41874	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 162 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-1	
Matmenys	H 41,12 mm, ang. Ø 8,01 mm., dugno Ø 24,44 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43280	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 163 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 10,25 mm., korp. Ø 48,79 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41887	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Katalogas

Kat. Nr. 164 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 11,18 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/39, P 10062/32	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 165 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-2	
Matmenys	Ang. Ø 10,05 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/33	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 166 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-3	
Matmenys	Ang. Ø 9,98 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.1)	
Inv. Nr.	GEK 41235	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 167 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-3	
Matmenys	Ang. Ø 23,44 mm, dugno Ø 35,09, H 115,66	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23201	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 168 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-3	
Matmenys	Ang. Ø 22,14 mm, dugno Ø 28,67, H 96,6 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23204	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 169 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-3	
Matmenys	Ang. Ø 27,55 mm, dugno Ø 50,50, H 135,18	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23200	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 170 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-4	
Matmenys	Ang. Ø 22,24 mm, dugno Ø 25,44 mm.	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23208/a	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 171 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-4	
Matmenys	Ang. Ø 29,87 mm, dugno Ø 35,66 mm, H 72,00 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23202	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 172 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-5	
Matmenys	Dugno Ø 25,88 mm, H 70,15 mm	
Datavimas	XVII a.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R35.2)	
Inv. Nr.	GEK 49863	
Šaltinis	Genys, J., 1980, MLIM, Pg. m. 7907	

Kat. Nr. 173 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-5	
Matmenys	Ang. Ø 17,0 mm, H 72,66 mm	
Datavimas	XIX a. 1 p.	
Radavietė	Tomo g. 20/22 ir D. Vandens g. 21 (R50.3)	
Inv. Nr.	GEK 23208/b	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1988, MLIM, Pg. m. 7972	

Kat. Nr. 174 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-5	
Matmenys	H 57,67 mm, Ø 16,65 mm, dugno Ø 18,99 mm.	
Datavimas	XVIII a pab.–XIX a.	
Radavietė	Turgaus a. (R55.1)	
Inv. Nr.	GEK 52322	
Šaltinis	Paleckis, E., 1979, MLIM, Pg. m. 7953	

Kat. Nr. 175 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-6	
Matmenys	Korp. Ø 31,15 mm, br. Ø – 19,76 mm.	
Datavimas	XIX a.	
Radavietė	Sukilėlių g. 12 (R43.1)	
Inv. Nr.	St. Nr. 60	
Šaltinis	Dž. Brazaitis, 2010, MLIM fondai	

Kat. Nr. 176 Buteliukas		
Tipas	Bt-2-7	
Matmenys	Ang. Ø 12,54 mm	
Datavimas	XVII–XVIII a.	
Radavietė	Teatro g. 7 (R46.3)	
Inv. Nr.	GEK 36228	
Šaltinis	Sprainaitis, 1983, MLIM, Pg. m. 7940	

Kat. Nr. 177 Buteliukas		
Tipas	Bt-3-1	
Matmenys	H 63,59 mm, dugno dydis 38,57x38,71 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43291	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 178 Buteliukas		
Tipas	Bt-3-2	
Matmenys	Ang. Ø 24,42 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43261	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 179 Buteliukas		
Tipas	Bt-3-3	
Matmenys	H 38,94 mm, ang. Ø 26,17 mm., dugno dydis 47,32x49,02 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41911	
Šaltinis	Žulkus, V., 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 180 Buteliukas		
Tipas	Bt-4	
Matmenys	H 87,6 mm	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/2	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr.181 Plačiagurklis indelis		
Tipas	Pl-0-1	
Matmenys	Ang. Ø 33,5 mm. H 48,6 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/41	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 182 Plačiagurklis indelis		
Tipas	Pl-0-1	
Matmenys	Ang. Ø 24,23 mm. H 31,12 mm.	
Datavimas	-	
Radavietė	Daržų g. 9 A (R23.1)	
Inv. Nr.	P 9290/16	
Šaltinis	Songailaitė, 2008, MLIM, Pg. m. 9289	

Kat. Nr. 183 Plačiagurklis indelis		
Tipas	PI-0-2	
Matmenys	Ang. Ø 45,3 mm. H 59,5 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a. I p.	
Radavietė	Daržų g. 10 (R21.2)	
Inv. Nr.	GEK 51468	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1995, MLIM, Pg. m. 8040	

Kat. Nr. 184 Plačiagurklis indelis		
Tipas	PI-0-2	
Matmenys	Ang. Ø 36,8 mm. H 46,54 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a.	
Radavietė	N. Uosto g. 20/32 (R84.6)	
Inv. Nr.	GEK 10365/151	
Šaltinis	Milius, A., 2014, MLIM, Pg. m. 10364	

Kat. Nr. 185 Plačiagurklis indas		
Tipas	PI-0-3	
Matmenys	Ang. Ø 75,76 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43247	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 186 Alembikas		
Tipas	AI-0-1	
Matmenys	Rankenėlės dydis 43,6x34,8 mm	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Teatro g. (R48.3)	
Inv. Nr.	P 9910/181	
Šaltinis	Paleckis, 1984, MLIM, Pg. m. 7942	

Kat. Nr. 187 Alembikas		
Tipas	AI-0-1	
Matmenys	Rankenėlės dydis 45,4x37,7 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43308	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 188 Alembikas		
Tipas	AI-0-1	
Matmenys	Fragm. ilgis 116,7 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43296	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

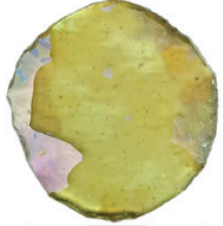
Kat. Nr. 189 Alembikas		
Tipas	AI-0-2	
Matmenys	Tarp. dalies h 72,6 mm.	
Datavimas	XVIII–XIX a.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.4)	
Inv. Nr.	GEK 41304	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 190 Kolba		
Tipas	KI-0	
Matmenys	–	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.7)	
Inv. Nr.	GEK 43250	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 191 Retorta		
Tipas	Rt-0	
Matmenys	Ø 30,14-45,55 mm, fragm. ilgis 90,56 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41943	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

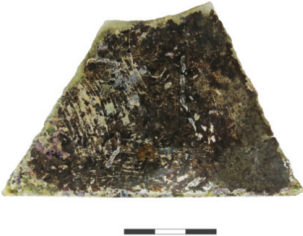
Kat. Nr. 192 Piltuvėlis		
Tipas	Pt-0	
Matmenys	Ø 17,22-30,37 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41940	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 193 Vamzdelis		
Tipas	–	
Matmenys	Ø 11,72 mm.	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41979	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

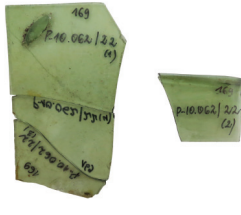
Kat. Nr. 194 Langu stiklas		
Tipas	L-1	
Matmenys	Ø 33 mm.	
Datavimas	XVI a. vid. (preliminariai 1542-1554 m)	
Radavietė	Kurpių g. 3 (R33.1)	
Inv. Nr.	GEK 76323	
Šaltinis	Masiulienė I., 2010, MLIM fondai	

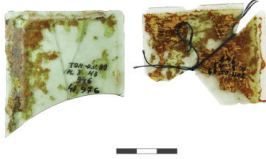
Kat. Nr. 195 Langu stiklas		
Tipas	L-1	
Matmenys	Ø 25 mm	
Datavimas	XVII a. vid.–2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R52.2)	
Inv. Nr.	GEK 44044	
Šaltinis	Sprainaitis, 1992, MLIM, Pg. m. 7903	

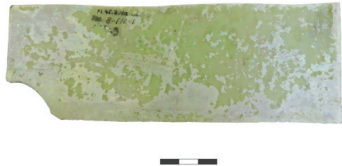
Katalogas

Kat. Nr. 196 Langu stiklas		
Tipas	L-2	
Matmenys	Kraštinės apie 95,7 mm	
Datavimas	–	
Radavietė	Piliavietė (R4.2)	
Inv. Nr.	GEK 57628	
Šaltinis	Žulkus, V., 1981, MLIM, Pg. m. 8262	

Kat. Nr. 197 Langu stiklas		
Tipas	L-2	
Matmenys	Išlikusios kraštinės ilgis 53,42 mm.	
Datavimas	–	
Radavietė	Piliavietė (R3.2)	
Inv. Nr.	L. Nr. 165	
Šaltinis	Žulkus, 1979, MLIM, Pg. m. 7921	

Kat. Nr. 198 Langu stiklas		
Tipas	L-3	
Matmenys	–	
Datavimas	XVIII a. pab.–XIX a. pr.	
Radavietė	Žvejų g. 4, 6 (R73.1)	
Inv. Nr.	P 10062/22	
Šaltinis	Jarockis, R., 2006, MLIM fondai	

Kat. Nr. 199 Langu stiklas		
Tipas	L-3	
Matmenys	Plotis 56,28 / 57,54mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.	
Radavietė	Tomo–D. Vandens g. (R51.6)	
Inv. Nr.	GEK 41976, GEK 41977	
Šaltinis	Žulkus, 1990, MLIM, Pg. m. 7898	

Kat. Nr. 200 Langu stiklas		
Tipas	L-3	
Matmenys	H 176,66 mm.	
Datavimas	XVII–XIX a. 1 p.	
Radavietė	D. Vandens g. 20 (R27.3)	
Inv. Nr.	GEK 58696	
Šaltinis	Sprainaitis, E., 1996, MLIM, Pg. m. 8082	

Kat. Nr. 201 Langu stiklas		
Tipas	L-4	
Matmenys	H 37,06 mm	
Datavimas	XVII a. 2 p.–XVIII a.	
Radavietė	Aukštoji g./Didžioji Vandens g. 2 (R15.1)	
Inv. Nr.	P 10184/1221	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2010, MLIM, Pg. m. 10183	

Kat. Nr. 202 Langu stiklas		
Tipas	L-4	
Matmenys	H 43,54 mm	
Datavimas	XVII a. pr.	
Radavietė	Aukštoji g./D. Vandens g. 2 (R16.1)	
Inv. Nr.	P 10258/163	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2011, MLIM, Pg. m. 10257	

Kat. Nr. 203 Langu stiklas		
Tipas	L-4	
Matmenys	–	
Datavimas	XVIII a. 2 p.	
Radavietė	Mažoji g. 2 (R36.2)	
Inv. Nr.	GEK 51376	
Šaltinis	Paleckis, E., 1983, MLIM, Pg. m. 7910	

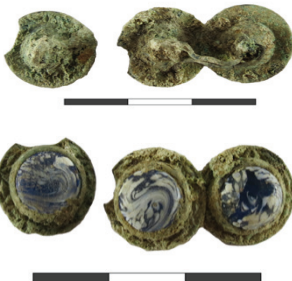
Kat. Nr. 204 Langu stiklas		
Tipas	L-4	
Matmenys	H 40,57 mm	
Datavimas	XVII a. pr.	
Radavietė	Aukštoji g./D. Vandens g. 2 (R16.1)	
Inv. Nr.	P 10258/376	
Šaltinis	Songailaitė, R., 2011, MLIM, Pg. m. 10257	

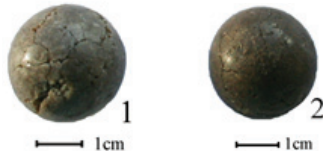
Kat. Nr. 205 Stiklo lęšis žalvariniuose rėmeliuose		
Tipas	–	
Matmenys	Lęšio Ø 33,83 mm, storis 0,84–2,10 mm.	
Datavimas	XVIII a. pab.	
Radavietė	Šaulių g. 7 (R87.2)	
Inv. Nr.	GEK 54359	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1995, MLIM, Pg. m. 8043	

Kat. Nr. 206 Stiklo karolis		
Tipas	–	
Matmenys	H 12,25 mm, Ø 11,41 mm, angos Ø 4,23 mm	
Datavimas	XVIII–XIX a. (?)	
Radavietė	Turgaus/ Pylimo g. (R63.5)	
Inv. Nr.	GEK 55344	
Šaltinis	Sprainaitis, R., 1996, MLIM, Pg. m. 8086	

Kat. Nr. 207 Stiklo saga		
Tipas	–	
Matmenys	H 14 mm, Ø 12 mm.	
Datavimas	XVI a. vid.–pab.	
Radavietė	Kurpių g. 3 (R34.2)	
Inv. Nr.	–	
Šaltinis	Masiulienė, 2010, MLIM fondai	

Kat. Nr. 208 Stiklo saga		
Tipas	–	
Matmenys	H 10 mm, Ø 14 mm.	
Datavimas	XVI a. pab. - XVII a. 2 p.	
Radavietė	Turgaus g. 37 (R66.3)	
Inv. Nr.	L. Nr. 241	
Šaltinis	Nabažaitė, 2016, -	

Kat. Nr. 209		
Sagutės		
<i>Tipas</i>	–	
<i>Matmenys</i>	Sagos Ø 14 mm, akučių Ø 9 mm, sagų storis – 9 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVIII–XIX a. 1 p.	
<i>Radavietė</i>	Buv. Šv. Jono bažnyčia (R63.4)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 55249–55251	
<i>Šaltinis</i>	Sprainaitis, 1996, Pg. m. 8086, p. 6,18, 24, pieš. 1:5	

Kat. Nr. 210		
Stikliniai žaidimo rutuliukai		
<i>Tipas</i>	–	
<i>Matmenys</i>	Ø 12–13 mm.	
<i>Datavimas</i>	XVI a. vid.–pab.	
<i>Radavietė</i>	Kurpių g. 3 (R34.2)	
<i>Inv. Nr.</i>	–	
<i>Šaltinis</i>	Masiulienė, ATL, 2009, p. 352–353	

Kat. Nr. 211		
Stiklo granata		
<i>Tipas</i>	–	
<i>Matmenys</i>	Sienelės storis 13,49–20,71 mm, skylės Ø 17,11	
<i>Datavimas</i>	XIX a. pr.–vid.	
<i>Radavietė</i>	Turgaus a. 21 (R56.3)	
<i>Inv. Nr.</i>	GEK 54076	
<i>Šaltinis</i>	Paleckis, 1980, MLIM, Pg. m. 7955	

Kat. Nr. 212		
Stiklo granata		
<i>Tipas</i>	–	
<i>Matmenys</i>	Sienelės storis 15,10 mm	
<i>Datavimas</i>	(XVII a. pab.)	
<i>Radavietė</i>	Piliavietė (R7.1)	
<i>Inv. Nr.</i>	L. Nr. 27	
<i>Šaltinis</i>	Zabiela, 2012, MLIM, Pg. m. 10441	